

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ГЕРАСИМЧУК ВАСИЛЬ ГРИГОРОВИЧ

УДК 658.152:712.24 (477) (043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

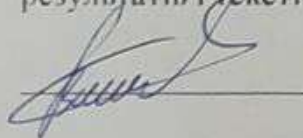
СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

051 Економіка

05 Соціальні та поведінкові науки

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

В.Г. Герасимчук

Науковий керівник:

Вдовенко Лариса Олександрівна,

доктор економічних наук, професор

Вінниця – 2025

АНОТАЦІЯ

Герасимчук В.Г. Стратегія залучення інвестицій на розвиток сільських територій України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка. – Вінницький національний аграрний університет, Вінниця, 2025.

Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо залучення інвестицій на розвиток сільських територій України.

Об'єктом дослідження є процеси, пов'язані із залученням інвестицій на розвиток сільських територій в контексті подальшої реалізації реформи децентралізації та врахування змін та викликів економічного середовища.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних засад формування стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретичних та обґрунтуванні методичних засад і практичних рекомендацій щодо залучення інвестицій на розвиток сільських територій України. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи й інформаційну базу дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих наукових результатів, характер їх апробації.

Уточнено економічний зміст поняття «інвестиція», що акцентує увагу на цілеспрямованому вкладенні всіх видів ресурсів (фінансових, матеріальних, інтелектуальних та людських) в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою створення додаткової вартості, досягнення соціального, економічного й екологічного ефекту та сприяння сталому розвитку економіки загалом та визначена їх роль у забезпеченні привабливості сільських територій як ключового чинника відродження сільської економіки із використанням їх економічного потенціалу.

Розглянуто підходи до трактування дефініції «сільські території» та

функції сільських територій, які доповнено ще однією відроджувальною функцією, що враховує специфіку їх функціонування, стратегічні цілі регіонального розвитку та принципи сталого розвитку.

Дослідження особливостей сільських територій дало можливість сформулювати теоретичну модель їх розвитку, що базується на принципах інклюзивності та багатофункціональності, забезпеченні пріоритетних інтересів учасників (громад, інвесторів, держави), ефективність якої визначається використанням економічного потенціалу, активністю і ініціативністю громад до інновацій на сільських територіях, впливом зовнішнього і внутрішнього середовища, що сприятиме їх сталому економічному, соціальному та екологічному розвитку.

Вивчення стримуючих чинників розвитку сільських територій дозволило доповнити їх перелік із урахуванням нових викликів та загроз такими як: низька фінансова грамотність сільського населення та громад; ризики та виклики воєнного часу (окупація, мобілізація, втрата підприємств, територій, інфраструктури, замінування території тощо); обмеженість ресурсів державних програм підтримки; брак кадрів на селі, що сприятиме пошуку шляхів їх подолання.

Здійснено аналіз діяльності аграрного сектору як основи розвитку сільських територій, що засвідчив позитивні тенденції сільськогосподарської діяльності. Аграрний сектор економіки розглядаємо як основний об'єкт залучення інвестицій, оскільки він забезпечує продовольчу безпеку, вирішує питання зайнятості сільського населення. Стратегія залучення інвестицій в розвиток сільських територій полягає у створенні такої моделі розвитку сільської економіки, в якій є місце всім формам господарювання та видам підприємницької діяльності на селі, включаючи сферу надання якісних послуг сільським мешканцям, що покращить їх стан привабливості не лише для проживання, а й для диверсифікації бізнесу.

Використання в дисертації моделей (кореляційно-регресійного аналізу, фрактального аналізу, SWOT-аналізу, імплементації платформ інвестування та

стимулювання бізнес-процесів на розвиток сільських територій) дало можливість встановити наслідкові зв'язки між факторними й результативними ознаками для оцінки ефективності залучення інвестицій в сільські території та ступеня прогнозованості досліджуваного часового ряду з метою виявлення характеру його поведінки.

Інвестиційна привабливість сільських територій є комплексом створених сприятливих умов (включаючи потенціал території), що лежать в фокусі інтересів потенційних інвесторів щодо вкладення ресурсів в об'єкти із забезпеченням ефекту такої співпраці. Активність залучення інвестицій та їх ефективне використання із спрямуванням в найбільш пріоритетні напрямки сільської економіки визначає сталий розвиток сільських територій з врахуванням економічної, соціальної та екологічної складової.

Встановлено, що важливим для розвитку сільських територій в умовах глобальних викликів та невизначеності є ефективне фінансове управління та планування розвитком громад на місцевому рівні. Досягненню соціально-економічного розвитку сільських територій сприяє забезпечення фінансової спроможності сільських територіальних громад, що можливо в умовах стабільного наповнення дохідної частини місцевого бюджету особливо власними джерелами. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад, відрізняється неоднаковою нерівномірністю розміщення податкової бази та відмінностями у соціально-економічних умовах бюджетної потреби. Сільські територіальні громади формують власні ресурси через місцеві бюджети завдяки обігу та використанню сільськогосподарських земель, що формує для сільських громад фіскальні доходи, які можна використовувати для власних потреб та розвитку сільських територій.

Подальший розвиток сільських територій потребує комплексної стратегії, яка включатиме підвищення рівня державної підтримки, стимулювання інвестицій, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та підвищення привабливості цих територій як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів.

Відновлення сільських територій потребує інтенсивних заходів,

спрямованих на розширення формату інвестиційного ландшафту між центрами розподілу інвестицій для відродження села, за існуючих механізмів та моделей реалізації стратегії залучення інвестицій із максимальною їх віддачею у структурі доходів сільських громад. Це нівелює залежність розвитку сільських територій не лише від економічних циклів аграрного сектора, але й від впливу внутрішнього та зовнішнього макросередовища країни (експортно-імпортних відносин, кількості фінансових структур, міграції населення за межі країни тощо). Запропонований підхід до аналізу просторового ландшафту залучення інвестицій на розвиток сільських територій дає змогу реально забезпечити системний характер інвестиційних бізнес-процесів на регіональному рівні країни, вирівнювати інвестиційні потоки у відповідності до сучасних економічних реалій та викликів економічного середовища. Тривимірна структура ландшафту платформи згладжує інвестиційну неоднорідність за рахунок застосування засобів і технологій фінансової компенсації та механізмів територіального перерозподілу інвестицій в проекти реконструкції об'єктів інфраструктури, а також забезпечує пошук інструментів усунення недоліків інвестиційного простору сільських територій.

Обґрунтовано стратегію залучення інвестицій на розвиток сільських територій на засадах використання платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів (на основі оцінювання внутрішнього та зовнішнього середовища макрофакторів завдяки SWOT-аналізу), яка дозволяє прискорити реконструкцію об'єктів інфраструктури на селі, за участі зацікавлених інвесторів, задіяних в циклі економічного відродження аграрного сектора. За результатами проведеного дослідження формуються сценарії генерації можливостей стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій.

Стратегія залучення інвестицій на розвиток сільських територій є орієнтиром формалізації основних і допоміжних бізнес-процесів, які реалізуються під час зміни циклів економічного відродження аграрного сектора країни та спрямовуються на зміну галузево-територіальної структури інвестування об'єктів інфраструктури на селі з чітко визначеним ландшафтом

платформи, яка стимулює збалансування інтересів інвесторів в державно-приватному партнерстві, шляхом об'єднання фактично створених та діючих на теперішній час окремих інститутів, організацій, із певним типом видів діяльності, або, навпаки – тільки на перетині їхніх функцій, із можливим формуванням платформи як цілісного інституту.

Інвестиційна привабливість сільських територій визначається наявністю обґрунтованої стратегії їх розвитку, спрямованої на використання їх економічного потенціалу. Запропонована модель залучення інвестицій за такими напрямками: диверсифікація сільської економіки, використання механізму державно-приватного партнерства та фінансове забезпечення (власні доходи, спільні запозичення, гранти, міжнародна допомога, Фонд розвитку сільських територій) сприятиме кінцевій меті забезпеченню сталого розвитку сільських територій. Пропозиція застосування механізму державно-приватного партнерства як ефективного фінансового інструменту в системі місцевого самоврядування дозволить залучати додаткові ресурси для розвитку інфраструктури територій та задовольняти потреби сільського населення. Практичне значення одержаних результатів визначається пропозиціями та рекомендаціями щодо залучення інвестицій на розвиток сільських територій України.

Ключові слова: інвестиції, капітальні інвестиції, прямі іноземні інвестиції, стратегія розвитку, сільські території, децентралізація, місцеві бюджети, територіальні громади, державно-приватне партнерство, місцеві податки, власні доходи, державна фінансова підтримка, соціально-економічний розвиток, аграрний сектор економіки, сільськогосподарське виробництво, продовольча безпека, органи місцевого самоврядування, сталий розвиток.

SUMMARY

Herasymchuk V. H. Strategy for Attracting Investments for the Development of Rural Areas in Ukraine. – Qualification research paper as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 051 – Economics – Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, 2025.

The purpose of the study is the scientific substantiation of theoretical and methodological foundations and the development of practical recommendations for attracting investments for the development of rural areas in Ukraine.

The object of the study is the processes related to attracting investments for the development of rural areas in the context of the further implementation of decentralization reform and consideration of changes and challenges in the economic environment.

The subject of the study is the set of theoretical, methodological, and applied foundations for forming a strategy for attracting investments for the development of rural areas in Ukraine.

The scientific novelty of the obtained results lies in the improvement of theoretical foundations and the substantiation of methodological approaches and practical recommendations for attracting investments for the development of rural areas in Ukraine.

The introduction justifies the relevance of the topic, defines the purpose, objectives, object and subject, methods, and information base of the research, and reveals the scientific novelty and practical significance of the obtained scientific results, as well as their testing.

The economic content of the concept of «investment» has been clarified, emphasizing the targeted allocation of all types of resources (financial, material, intellectual, and human) into entrepreneurial and other activities to create added value, achieve social, economic, and environmental effects, and promote sustainable economic development. Their role in ensuring the attractiveness of rural areas as a key factor in rural economic revival by utilizing their economic potential has been defined.

Approaches to interpreting the definition of «rural areas» and their functions have been considered, with an additional revitalization function proposed, considering the specifics of their operation, strategic goals of regional development, and principles of sustainable development.

The study of the characteristics of rural areas enabled the formation of a theoretical model of their development based on the principles of inclusivity and multifunctionality, ensuring the priority interests of stakeholders (communities, investors, the state), the effectiveness of which is determined by the use of economic potential, the activity and initiative of communities in rural innovations, and the influence of external and internal environments, contributing to their sustainable economic, social, and environmental development.

An analysis of the constraints on rural development allowed for an expansion of the list of limiting factors considering new challenges and threats, such as low financial literacy among rural populations and communities; risks and challenges of wartime (occupation, mobilization, loss of enterprises, territories, infrastructure, landmines, etc.); limited resources in state support programs; and a shortage of workforce in rural areas, which will facilitate the search for solutions to overcome them.

An analysis of the agricultural sector as the foundation for rural development demonstrated positive trends in agricultural activities. The agricultural sector is considered the primary object for investment attraction, as it ensures food security and addresses rural employment issues. The strategy for attracting investments into rural development involves creating a model of rural economy development that accommodates all forms of management and entrepreneurial activities in rural areas, including the provision of quality services to rural residents, enhancing their attractiveness not only for living but also for business diversification.

The use of models in the dissertation (correlation-regression analysis, fractal analysis, SWOT analysis, implementation of investment platforms, and stimulation of business processes for rural development) made it possible to establish causal relationships between factor and outcome variables to assess the effectiveness of

investment attractions in rural areas and the predictability of the examined time series to identify its behavioral patterns.

The attractive investment of rural areas is a combination of created favorable conditions (including territorial potential) that are in the focus of interest of potential investors for investing resources in objects with ensured collaboration effects. The level of investment activity and its effective utilization, directed toward the most prioritized areas of rural economy, determine the sustainable development of rural areas while considering economic, social, and environmental components.

It has been established that effective financial management and planning at the local level are crucial for the development of rural areas in the face of global challenges and uncertainties. Achieving socio-economic development of rural areas is facilitated by ensuring the financial capacity of rural territorial communities, which is possible with stable revenue generation, particularly from own sources. The financial security of territorial communities varies due to unequal distribution of the tax base and differences in socio-economic conditions affecting budgetary needs. Rural territorial communities form their own resources through local budgets by circulating and utilizing agricultural lands, which generate fiscal revenues that can be used for their own needs and the development of rural areas.

The further development of rural areas requires a comprehensive strategy that includes increasing state support, stimulating investment, creating favorable conditions for business development, and enhancing the attractiveness of these areas for both domestic and foreign investors.

The restoration of rural areas requires intensive measures aimed at expanding the format of the investment landscape between investment distribution centers for rural revival, utilizing existing mechanisms and models for implementing investment attraction strategies to maximize their return within the income structure of rural communities. This reduces the dependence of rural development not only on agricultural sector economic cycles but also on the influence of the internal and external macroeconomic environment of the country (export-import relations, the number of financial institutions, population migration beyond the country, etc.). The

proposed approach to analyzing the spatial landscape of investment attraction for rural development enables a systematic character of investment business processes at the regional level, balancing investment flows according to current economic realities and environmental challenges. The three-dimensional structure of the platform landscape smooths investment heterogeneity through financial compensation mechanisms and territorial redistribution of investments into infrastructure reconstruction projects, as well as ensuring the search for instruments to eliminate shortcomings in the investment space of rural areas.

A strategy for attracting investments into rural development is substantiated based on the use of an investment platform and stimulation of business processes (based on the assessment of internal and external macro-factors using SWOT analysis), which allows accelerating the reconstruction of rural infrastructure objects with the participation of interested investors involved in the economic revival cycle of the agricultural sector. The research results generate scenarios for developing opportunities within the strategy for attracting investments into rural development.

The investment strategy serves as a guide for formalizing the primary and auxiliary business processes that are implemented during shifts in economic revival cycles in the agricultural sector of the country. These processes aim to transform the sectoral-territorial structure of investment into rural infrastructure projects with a clearly defined platform landscape that stimulates the balancing of investor interests in public-private partnerships by integrating existing institutions and organizations with specific types of activities or, conversely, by forming a comprehensive investment platform as an independent institution.

The investment attractiveness of rural areas is determined by the presence of a well-founded development strategy aimed at utilizing their economic potential. The proposed investment attraction model focuses on the following key areas: diversification of the rural economy, the use of public-private partnership mechanisms, and financial support (own revenues, joint borrowing, grants, international assistance, and the Rural Development Fund). This approach contributes to the goal of ensuring the sustainable development of rural areas.

The proposal to apply the public-private partnership mechanism as an effective financial instrument within the local self-governance system will facilitate the attraction of additional resources for infrastructure development and meet the needs of the rural population.

The practical significance of the obtained results is reflected in the proposals and recommendations for attracting investments to develop rural areas in Ukraine.

Key words: investments, capital investments, foreign direct investments, development strategy, rural areas, decentralization, local budgets, territorial communities, public–private partnership, local taxes, own revenues, state financial support, socio-economic development, agricultural sector of the economy, agricultural production, food security, local self-government bodies, sustainable development.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ (LIST OF ASPIRANT'S PUBLICATIONS FOR THE TOPIC OF THE THESIS)

Статті у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science

1. Vdovenko L., Ruda O., Koval O., Horlachuk M., **Herasymchuk V.** Strategy of investment attraction for the development of rural areas for the economic restoration of the agricultural sector. *Scientific Horizons*. 2023. Vol. 26, № 5. DOI: <https://doi.org/10.48077/scihor5.2023.137> (1,35 друк. арк. – особистий внесок – визначена стратегія залучення інвестицій на засадах використання платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів – 0,2 друк.арк.).

Статті у наукових виданнях, включених до наукових фахових видань України

1. Вдовенко Л.О., Тітов Д.В., **Герасимчук В.Г.** Інвестиційна складова розвитку сільських територій України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 3 (65). С. 51-73. DOI: 10.37128/2411-4413-2023-3-4 (1,35 друк. арк. – особистий внесок – визначено основні складові інвестиційного розвитку сільських територій – 0,2 друк.арк.).

2. Герасимчук В.Г. Роль інвестицій у сільські території України: проблеми та перспективи. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 9. С. 9-12. DOI: 10.37634/efp.2022.9.2 (0,45 друк.арк.).

3. Герасимчук В.Г. Теоретичні аспекти розвитку сільських територій в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Економіка та Суспільство*. 2022. №45. 8 с. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-45-88 URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1995/1923> (0,77 друк. арк.).

4. Герасимчук В.Г. Стан залучення інвестицій в розвиток сільських територій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, серія «Економіка і управління»*. 2023. Том 34 (73). № 1. С.

47-50. DOI: 10.32782/2523-4803/73-1-7 (0,43 друк. арк.).

5. Герасимчук В.Г. Державно-приватне партнерство в стратегії розвитку сільських територій. *Бізнес-навігатор*. 2025. Вип 1 (78). С. 246-250. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.78-40> (0,56 друк. арк.).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Vdovenko L., **Herasymchuk V.** Assessment of the current state of investment attractiveness of Ukraine. *The scientific heritage*. 2021. Vol. 4. № 58 (58). Р. 16-22. URL: <https://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2021/01/VOL-4-No-58-58-2021.pdf> (1 друк. арк. – особистий внесок – визначено та проаналізовано основні джерела інвестицій в громади – 0,5 друк. арк.).

2. Titov D., **Herasymchuk V.** Increasing the investment potential of rural united territorial communities. *Colloquium-journal*. 2021. № 14 (101). Vol. 5. Р. 64-71. URL: <https://colloquium-journal.org/wp-content/uploads/2022/05/Colloquium-journal-2021-101-5.pdf> (1 друк. арк. – особистий внесок – внесено пропозиції, щодо покращення механізму управління реалізацією інвестиційного потенціалу об'єднаних територіальних громад – 0,5 друк. арк.).

Інші видання (Тези доповідей)

1. Герасимчук В.Г. Обґрунтування необхідності розробки стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій України. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку України в галузі управління та адміністрування: ініціативи молоді: матеріали III міжнародної наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених*, (м. Харків, 22 Жов. 2021 р.), ДБТУ. Харків, 2021. С. 161-163. (0,1 друк. арк.).

2. **Герасимчук В.Г.,** Вдовенко Л.О. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку сільських територій України в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених* 16 листопада 2021 р. Хмельницький: ХНУ, 2021. С. 78-80. (0,2 друк. арк.).

3. Герасимчук В.Г. Інвестиції в землю: проблеми та перспективи. *Grundlagen der modernen wissenschaftlichen forschung: Zu den materialien der II internationalen wissenschaftlich–praktischen Konferenz*. 12. august 2022. Zurich, Switzerland. P. 38–39. (0,12 друк. арк.).

4. Герасимчук В.Г. Роль інвестицій у розвитку сільських територій України. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій*: матеріали XXIII Міжнародного науково-практичного форуму, Львів, 04-06 жовтня 2022 р. С.41-44. (0,2 друк. арк.).

5. Герасимчук В.Г. Теоретичні аспекти розвитку сільських територій в Україні в умовах сьогодення. *Антикризове регулювання економіки у 2023 році: теорія та практика в умовах європейської інтеграції України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Одеса, 17 лютого 2023 р. С. 150-154. (0,2 друк. арк.).

6. Герасимчук В.Г. Стан інвестування в сільське господарство. *Актуальні проблеми економіки, фінансів та права в умовах сучасних викликів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Полтава, 30 травня 2023 р. С.34-35. (0,06 друк. арк.).

7. Герасимчук В.Г. Сільські території України в контексті інвестиційної привабливості. *Ольвійський форум – 2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі*. матеріали XVII Міжнародної наукової конференції, Миколаїв, 15-18 червня 2023 р. С. 67-70. (0,15 друк.арк.).

8. Герасимчук В.Г. Стратегія залучення інвестицій в розвиток сільських територій України. *Стратегії управління інноваціями в сучасній економіці*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 01 вересня 2023 р. С. 16-17. (0,1 друк.арк.).

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ОМС – органи місцевого самоврядування

ТГ – територіальна громада

СТГ – сільська територіальна громада

ПДФО – податок на доходи фізичних осіб

ПДВ – податок на додану вартість

ДАР – державний аграрний реєстр

ДПП – державно-приватне партнерство

ЄС – Європейський Союз

США – Сполучені Штати Америки

ЗМІСТ

ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	26
1.1. Економічний зміст поняття «інвестиції» та їх роль у розвитку сільських територій	26
1.2. Сільські території: особливості розвитку та притаманні функції	48
1.3. Методичні підходи визначення ефективності залучення інвестицій в сільські території	69
Висновки до розділу 1	78
Список використаних джерел до розділу 1	81
РОЗДІЛ 2. СТАН ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	97
2.1. Сучасні тенденції в аграрному секторі як основа розвитку сільських територій	97
2.2. Оцінка інвестиційного потенціалу сільських територій	118
2.3. Аналіз ефективності залучення інвестицій на рівні громад	142
Висновки до розділу 2	162
Список використаних джерел до розділу 2	166
РОЗДІЛ 3. АКТИВІЗАЦІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	176
3.1. Визначення стратегічних напрямків розвитку сільських територій в контексті сучасних викликів	176
3.2. Удосконалення політики мобілізації інвестицій	199
3.3. Використання фінансових інструментів розвитку сільських територій	212
Висновки до розділу 3	233
Список використаних джерел до розділу 3	236
ВИСНОВКИ	245
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	250
ДОДАТКИ	250

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах економічних викликів сьогодення досягнення сталого розвитку сільських територій в Україні та поліпшення якості життя сільських мешканців визначається можливостями залучення інвестицій. Інвестиції є важливим інструментом диверсифікації сільської економіки, тому розробка ефективної стратегії щодо їх залучення сприятиме привабливості сільських територій для розвитку підприємницької ініціативи як основи зайнятості сільського населення. Стратегія розвитку має враховувати економічний потенціал сільських територій, що дозволить максимально ефективно використовувати залучені інвестиції.

Вивченню питань, пов'язаних із залученням інвестицій в сільське господарство та сільськогосподарське виробництво приділяють увагу такі вчені, як М. Вовк, К. Дідур, І. Кириленко, М. Кісіль, В. Крук, К. Майбородюк, Т. Майорова, О. Міщук, Д. Миргородська, М. Однорог, А. Сахно, Г. Харченко, Я. Шевчук та інші дослідники. Їхні наукові доробки допомагають розкрити різні аспекти взаємозв'язку між інвестиціями в сільське господарство та рівнем продовольчої безпеки.

Проблеми розвитку сільських територій вивчають вчені О. Булавка, Л. Вдовенко, І. Гончарук, В. Готра, Л. Газуда, Г. Калетнік, Ю. Лупенко, М. Малік, О. Непочатенко, О. Польова, Л. Пронько, П. Саблук, Д. Тітов, І. Томашук, Н. Трусова, В. Юрчишин та інші. В основному значна увага в цих працях приділена ефективності сільськогосподарського виробництва, розвитку аграрних підприємств та ролі державної політики в підтримці розвитку сільських територій.

Незважаючи на численні напрацювання дослідників в цьому напрямку, все таки залишаються актуальними питання відродження сільських територій, створення сприятливих умов їх привабливості для інвестицій та підприємницької активності в процесі подальшої реалізації реформи децентралізації в Україні.

Актуальність теми дисертації полягає в тому, що більшість сільських територій мають нерозкритий економічний потенціал розвитку, який за ефективно сформованої стратегії залучення інвестицій сприятиме відродженню села та відновленню сільської економіки, зростанню рівня зайнятості сільського населення, розвитку інфраструктури, забезпеченню продовольчої безпеки держави, що є основними стратегічними цілями на найближчу перспективу. Тому необхідність вирішення стратегічних завдань розвитку сільських територій спонукало обрати дану тему, мету, завдання, об'єкт, предмет, структуру, теоретичну та практичну складову дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень і розробок Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідних тем: «Фінансовий механізм в системі економічних векторів розвитку України» (номер державної реєстрації 0119U103339, 2019-2023 рр.), у рамках якої дисертантом здійснено оцінку стану сільських територій через вивчення наявного нормативно-правового забезпечення, дослідження тенденцій в аграрному секторі економіки, визначення інвестиційного потенціалу територій на рівні громад, на основі чого запропонована стратегія залучення інвестицій на розвиток сільських територій.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо залучення інвестицій на розвиток сільських територій України.

Досягнення означеної мети зумовило вирішення таких завдань:

- уточнити економічний зміст поняття «інвестиції» та обґрунтувати їх роль в розвитку сільських територій;
- розглянути підходи до трактування дефініції «сільські території», виокремити особливості їх розвитку та притаманні функції;
- виділити стримуючі чинники розвитку сільських територій;

- сформувати алгоритм оцінки ефективності розвитку сільських територій та визначити її показники й індикатори в контексті впливу залучених інвестицій;
- оцінити сучасні тенденції в аграрному секторі економіки та визначити їх вплив на розвиток сільських територій;
- проаналізувати джерела фінансового забезпечення місцевих бюджетів громад;
- оцінити ефективність залучення інвестицій на рівні громад;
- виділити стратегічні напрямки розвитку сільських територій в контексті економічних змін та викликів сьогодення;
- виокремити шляхи мобілізації інвестицій та запропонувати дієві фінансові інструменти розвитку сільських територій.

Об’єктом дослідження є процеси, пов’язані із залученням інвестицій на розвиток сільських територій в контексті подальшої реалізації реформи децентралізації та врахування змін та викликів економічного середовища.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних засад формування стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій України.

Методи дослідження. Методологічною основою є фундаментальні положення сучасної економічної теорії, праці вітчизняних та зарубіжних науковців з питань відродження села та сільських територій, особливостей управління місцевими фінансами, інвестиційної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях. У процесі наукового дослідження використано методи теоретичного *узагальнення, аналізу та синтезу* – для розкриття сутнісного змісту понятійного апарату категорій з теми дисертації; *монографічний метод* для оцінки діяльності окремих сільських громад *системно-структурний, порівняльний аналіз* – для аналізу динаміки й оцінки інвестицій на розвиток сільських територій; *графічний метод* – для висвітлення результативності динаміки залучення інвестицій; *методи кореляційно-регресійного аналізу, фрактального аналізу, SWOT-аналіз* – для

визначення перспектив формування сприятливої політики залучення інвестицій в сільські території.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Головного управління статистики у Вінницькій області, офіційні сайти територіальних громад, періодичні видання по темі дисертації, матеріали Інтернет-видань тощо.

Наукова новизна результатів дослідження. Основні результати дисертації, які становлять наукову новизну, характеризуються такими теоретичними і практичними положеннями:

удосконалено:

– економічний зміст поняття «інвестиція», що акцентує увагу на цілеспрямованому вкладенні всіх видів ресурсів (фінансових, матеріальних, інтелектуальних та людських) в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою створення додаткової вартості, досягнення соціального, економічного й екологічного ефекту та сприяння сталому розвитку економіки загалом та їх роль у забезпеченні привабливості сільських територій як ключового чинника відродження сільської економіки із використанням їх економічного потенціалу;

– функції сільських територій, які доповнено відроджувальною функцією, що враховує специфіку їх функціонування, стратегічні цілі регіонального розвитку та принципи сталого розвитку;

– модель залучення інвестицій на розвиток сільських територій, в основі якої важливі складові (диверсифікація сільської економіки, використання механізму державно-приватного партнерства, фінансове забезпечення), ефективність використання яких визначається засадами державної політики мобілізації інвестицій, впливом зовнішнього і внутрішнього середовища та в кінцевому результаті сприяє сталому розвитку сільських територій;

дістали подальший розвиток:

– дослідження особливостей сільських територій, яке дозволило

сформувати теоретичну модель їх розвитку на принципах інклюзивності та багатофункціональності, забезпеченні пріоритетних інтересів учасників (громад, інвесторів, держави), ефективність розвитку яких визначається використанням економічного потенціалу, активністю та ініціативністю громад до інновацій на сільських територіях, впливом зовнішнього і внутрішнього середовища, що сприятиме їх сталому економічному, соціальному та екологічному розвитку;

- вивчення стримуючих чинників розвитку сільських територій, які через виникнення нових викликів та загроз доповнені наступними: низька фінансова грамотність сільського населення та громад; ризики воєнного стану; обмеженість ресурсів державних програм підтримки; брак кадрів на селі, що сприятиме пошуку шляхів їх подолання;

- визначення тенденцій розвитку аграрного сектору як основи сільськогосподарського виробництва, що забезпечує продовольчу безпеку, вирішує питання зайнятості й подальших заходів держави щодо підтримки пріоритетної галузі на селі;

- аналіз стану формування та використання доходів місцевих бюджетів для розвитку сільської економіки в контексті подальшої реалізації реформи децентралізації за сучасних викликів, що дозволить оцінити фінансову спроможність місцевих бюджетів та їх можливостей забезпечення потреб сільських територій;

- оцінка інвестиційного потенціалу сільських територій шляхом використання системи показників ефективності залучення інвестицій та індикаторів пріоритетності інтересів для учасників процесу через застосування комплексного й системного підходу забезпечення їх розвитку;

- використання моделей (кореляційно-регресійного аналізу, фрактального аналізу, SWOT-аналізу, імплементації платформ інвестування та стимулювання бізнес-процесів на розвиток сільських територій), що дало можливість встановити наслідкові зв'язки між факторними й результативними ознаками для оцінки ефективності залучення інвестицій в сільські території та ступеня

прогнозованості досліджуваного часового ряду з метою виявлення характеру його поведінки;

– визначення стратегічних напрямків розвитку сільських територій в контексті сучасних викликів, удосконалення політики мобілізації інвестицій та використання фінансових інструментів, що сприятиме кінцевій меті – відродження сільської економіки та економічного зростання загалом.

Практичне значення одержаних результатів визначається конкретними пропозиціями щодо залучення інвестицій на розвиток сільських територій України.

Окремі теоретичні положення, викладені в дисертації, можуть бути використані для вдосконалення законодавчого регулювання в питаннях інвестиційної політики держави, політики державної фінансової підтримки підтримки підприємницької ініціативи на селі, а також у практичній діяльності громад по визначенню пріоритетних напрямків розвитку сільських територій. Основні результати дисертаційного дослідження можуть стати теоретичною базою для розробки національних та регіональних програм розвитку сільських територій в умовах подальшої реалізації реформи децентралізації в Україні.

Результати дисертації впроваджено в практичну діяльність, підтвердженням чого є: довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність ТОВ «ПК «Зоря Поділля» Гайсинського району Вінницької області – щодо співпраці громад та функціонуючих підприємств у реалізації проектів, спрямованих на покращення інфраструктури сільських територій (довідка № 184/2 від 12.12.2023 р.); довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність фермерського господарства «Ірина-О.Т» Хмільницького району Вінницької області – щодо реалізації інвестиційних проектів сприяння розвитку сільських територій (довідка № 27-6/09 від 18.12.2023 р.); довідка Бершадської міської ради щодо активізації фінансування грантів для бізнесу на підставі регіональних та місцевих програм розвитку за рахунок коштів місцевих бюджетів, що сприятиме відродженню сільської економіки (довідка № 01-23/2448 від

19.11.2024 р.); довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Вінницького відділення Укрдержфонду підтримки фермерських господарств (довідка № 53-02/52 від 31.10.2024 р.); довідка про впровадження результатів наукових досліджень дисертаційної роботи в навчальний процес Вінницького національного аграрного університету (довідка № 01.1-60-537 від 22.05.2023 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою. Відображені в ній висновки, рекомендації та положення наукової новизни, які виносяться на захист, отримані здобувачем особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом власних напрацювань здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення дисертації та практичні результати наукового дослідження були апробовані на 16 науково-практичних конференціях, зокрема у: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансове та обліково-аналітичне забезпечення управлінських процесів в умовах євроінтеграції» м. Вінниця, Україна, 01-02 жовтня 2020 року; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Реалізація європейського зеленого курсу в Україні: погляд молодих учених» м. Вінниця, 14-15 травня 2021 року; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Асоціація Україна – ЄС: фінансові, облікові та контрольно-аналітичні аспекти» м. Вінниця, 07 жовтня 2021 року; III Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку України в галузі управління та адміністрування: ініціативи молоді» м. Харків, 22 жовтня 2021 року; II Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» м. Хмельницький, 16 листопада 2021 року; III International Scientific and Practical Conference «Grundlagen der modernen wissenschaftlichen forschung» Zurich, Switzerland. 12 серпня 2022 року;

Всеукраїнській науково-практичній конференції «Зміна вектора розвитку фінансових, облікових та контрольних аналітичних інструментів в забезпеченні реалізації Національної економічної стратегії» м. Вінниця, 06-07 жовтня 2022 року; XXIII Міжнародному науково-практичному форумі «Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій» м. Львів, 04-06 жовтня 2022 року; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Антикризове регулювання економіки у 2023 році: теорія та практика в умовах європейської інтеграції України» м. Одеса, 17 лютого 2023 року; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Структурно-функціональні зміни національної економіки в умовах євроатлантичної інтеграції» м. Вінниця, 27-28 квітня 2023 року; Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки, фінансів та права в умовах сучасних викликів» м. Полтава, 30 травня 2023 року; XVII Міжнародній науковій конференції «Ольвійський форум – 2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» м. Миколаїв 15-18 червня 2023 року; Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії управління інноваціями в сучасній економіці» м. Одеса, 01 вересня 2023 року; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансові, облікові та контрольні аналітичні інструменти в забезпеченні післявоєнного відновлення та розвитку економіки України», м. Вінниця. 28-29 вересня 2023 року; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічні аспекти повоєнного відновлення потенціалу України: євроінтеграційні пріоритети та перспективи», м. Вінниця, 25-26 квітня 2024 року; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Виклики і перспективи розвитку обліку, фінансів, аудиту та оподаткування в умовах глобалізаційних процесів», м. Вінниця, 24-25 жовтня 2024 року.

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 16 наукових публікаціях, у тому числі 1 стаття у наукометричних базах Scopus, 5 – у вітчизняних фахових наукових виданнях, 2 статті у наукових працях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 8 тез доповідей на науково-

практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертаційної роботи були визначені відповідно до необхідності вирішення поставлених наукових завдань. Робота написана українською мовою, побудована традиційно за проблемно-тематичним принципом і складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 195 сторінках. У дисертації наведено 28 таблиць, 33 рисунки та 20 додатків. Список використаних джерел налічує 264 найменувань і розміщений на 35 сторінах.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

1.1. Економічний зміст поняття «інвестиції» та їх роль у розвитку сільських територій

Формування сталого розвитку сільських територій в Україні в умовах сучасних викликів воєнної економіки та існуючих проблем визначається економічним потенціалом території та можливостями забезпечення інвестиціями їх розвиток. Залучення інвестицій дозволить вирішити пріоритетні завдання щодо прискорення диверсифікації сільської економіки, що забезпечить сталий розвиток сільських територій.

В сучасних реаліях сьогодення неможливо уявити діяльність суб'єктів економічних відносин без інвестицій, які є потужним інструментом розвитку.

Виробництво не може розвиватися, якщо в державі не зростають обсяги інвестицій. За активної інвестиційної діяльності має місце економічне піднесення. Розміри і структура інвестицій, темпи їх здійснення є визначальними в процесах технічного і технологічного оновлення, що забезпечує технологічну безпеку держави і стратегічний успіх розвитку економіки в цілому [134, с.38].

Тому в процесі проведеного дослідження слід проаналізувати підходи до визначення поняття «інвестиції» та їх ролі і значення для розвитку сільських територій в Україні.

Для досягнення динамічного економічного розвитку сільських територій України та поліпшення сучасних тенденції щодо добробуту сільських мешканців, органи влади та місцевого самоврядування мають опиратись не тільки на внутрішні, але також і на зовнішні фінансові ресурси, якими є інвестиції.

Інвестиції як економічна категорія ввійшли у вітчизняну літературу і практику у 90-х роках ХХ ст., коли розпочалося ринкове перетворення

суспільства. Із входженням України в ринкову систему ведення господарства встановленню економічної сутності інвестицій надавалося все більше уваги, проте наукова думка не має універсального формулювання інвестицій, яке б повністю відповідало вимогам теорії та практики ведення господарства. На сьогодні вітчизняній економіці притаманна низька інвестиційна активність, яка розуміється як ступінь інтенсивності процесів інвестування, що визначається обсягами, темпами зростання й ефективністю використання інвестиційних ресурсів [7, с. 31].

В економічних джерелах не зустрічається однозначний підхід до трактування поняття «інвестиції». Поняття «інвестиції» у широкому розумінні трактують як процес вкладення капіталу з метою наступного його збільшення (примноження).

Як, Енциклопедія сучасної України [35] тлумачить «інвестиції» як економічну категорію, що «відображає систему економічних відносин, спрямованих на перетворення інвестиційних ресурсів суб'єктів господарювання у нові доходні активи (фінансові, реальні та людські)». В ній йдеться також, що «на макrorівні інвестиції – неспожита у поточному періоді частина валового внутрішнього продукту, яка забезпечує суспільне відтворення країни у майбутньому; на мікрорівні – пряме або опосередковане вкладення інвестиційних ресурсів інвестора в об'єкт інвестицій з метою отримання інвестиційного доходу; усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, результатом якої є прибуток або відповідальний соціальний ефект» [35].

Тобто, в цих трактуваннях наголошується на спрямуванні інвестицій в певні об'єкти, що в кінцевому результаті призводить до отримання прибутку або отриманню ефекту від їх вкладення.

В Економічній енциклопедії Мочерного С.В. [36] під інвестиціями розуміються «довгострокові вкладення капіталу у власній країні або за кордоном у підприємства різних галузей, соціально-економічні програми, підприємницькі та інноваційні проекти».

В цьому трактуванні є чітке віднесення інвестицій до «довгострокових вкладень». Однак, на нашу думку, це є помилковим твердженням, так як інвестиції в товарно-матеріальні запаси є короткостроковими за термінами.

В Законі «Про інвестиційну діяльність» №1560-XII від 18.09.1991 р. (із змінами та доповненнями) [31] в статті 1 йдеться: «Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект». В статті 2 згаданого Закону [31] «інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій».

Трактування поняття «інвестиційна діяльність» в Законі України [31] є досить розширеною в плані суб'єктів, які можуть здійснювати інвестиційну діяльність.

Також вказано, що «інвестиційна діяльність провадиться на основі: інвестування, що здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності; державного інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів; місцевого інвестування, що здійснюється органами місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичкових коштів, а також комунальними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів; державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів; іноземного інвестування, що здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав; спільного інвестування, що здійснюється юридичними особами та громадянами України, юридичними особами та громадянами іноземних держав» [31].

В законодавстві також вбачається соціальний ефект від вкладень

інвестицій, зокрема у Законі України «Про інвестиційну діяльність» [31] наводиться таке визначення цього поняття: «інвестиції – усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект».

Інструкція Правління Національного банку України «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України» (№280 (з0918-04) від 17.06.2004) [38] трактує інвестиції «як грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення у розвиток виробництва або невиробничу сферу» [31].

Тобто, в законодавстві основним об’єктом вкладення інвестицій є «підприємницька та інші види діяльності», а щодо ефекту вкладень, то це «соціальний і економічний ефект».

Спробуємо сформулювати власне авторське бачення поняття «інвестиції», яке ми введемо на основі опрацьованих наукових праць та законодавчих документів.

Узагальнимо в таблиці 1.1. основні підходи до трактування поняття «інвестиції» та виокремимо особливості кожного підходу з метою пошуку формулювання авторського бачення даної категорії.

Таблиця 1.1

Основні підходи до визначення поняття «інвестиції»

№ з/п	Автор /джерело	Суть поняття / визначення	Особливості визначення
1	2	3	4
1	Енциклопедія сучасної України [35]	Інвестиції – система економічних відносин, спрямованих на перетворення інвестиційних ресурсів суб’єктів господарювання у нові доходні активи (фінансові, реальні та людські)	Зосереджена увага на кінцевих результатах вкладення інвестиційних ресурсів, однак не конкретизовано, що під ними розуміється

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4
2	Економічна енциклопедія [36]	Інвестиції — довгострокові вкладення капіталу у власній країні або за кордоном у підприємства різних галузей, соціально-економічні програми, підприємницькі та інноваційні проєкти	Це визначення включає в себе місце та об'єкти вкладення. Обумовлюється чітко довгостроковий характер вкладення капіталу, що є дискусійним питанням
3	Закон України «Про інвестиційну діяльність» [31]	Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект	Виділено складові інвестицій та означена мета та об'єкти вкладення, зокрема «досягнення соціального та екологічного ефекту»
4	І. Бланк [6]	Інвестиціями підприємства є вкладення капіталу у всіх його формах у різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення економічного чи позаекономічного ефекту, тобто будь-якого іншого корисного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності	У визначенні не вказано форми капіталу. Незрозумілими є принципові відмінності інвестицій від інших операцій, оскільки і неінвестиційне споживання капіталу припускає деякий позитивний позаекономічний ефект
5	Л. Борщ [7]	Інвестиції — економічні ресурси, що направляються на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення та модернізацію виробничого апарату	Звернена увага на спрямованості інвестицій у виробництво
6	Г. Грицаєнко, І. Грицаєнко [21]	Інвестиції слід розглядати як частину активу, що необхідна підприємству для накопичення багатства шляхом вкладення коштів, амортизації капіталу та отримання інших вигод інвестором, подібних доходам від торговельних відносин	Визначена спрямованість інвестицій у виробничу діяльність підприємств для «накопичення багатства» та обумовлюється отримання вигод інвестором
7	Т. Дорошенко [30]	Інвестиції — це всі види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в реальні та фінансові активи з метою отримання прибутку (доходу)	Чітко виділена мета вкладень — отримання прибутку (доходу), саме за цією метою відрізняються інвестиції від інших вкладень коштів
8	М. Кісіль [40]	Інвестиції виступають найважливішим чинником економічного і соціального розвитку суспільства	Наголошується на ролі інвестицій в сільському господарстві та необхідності активізації інвестиційного процесу

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4
9	Л. Кустріч [48]	Інвестиція – це капітал у будь-якій формі та вигляді, вкладений на встановлений термін власником чи уповноваженою установою в об'єкти чи суб'єкти національної економіки з метою досягнення визначених цілей	Не визначена чітко форма капіталу та не конкретизується ціль вкладення капіталу
10	Т Мацибора [64]	Інвестиції визнано важливим фактором формування, нарощування та якісних змін виробничого потенціалу	Особливістю даного визначення є акцентування ролі інвестицій на формуванні, нарощуванні та якісних змінах виробничого потенціалу
11	С. Огінок [76]	Інвестиції є важливим елементом економічної системи і визначаються як вкладення грошей або іншого матеріального майна у певний об'єкт з метою отримання прибутку або доходу у майбутньому. Це може бути капітальні вкладення у реальні активи, фінансові інструменти або участь у підприємствах	Звернена увага на важливості інвестицій в економічній системі держави та конкретно виділено їх види та мету таких вкладень
12	В. Шевчук та П. Рогожин [144]	За фінансовим визначенням, інвестиції – це всі види активів (коштів), що вкладаються в господарчу діяльність із метою отримання доходу. За економічним визначенням, інвестиції – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал	Зазначено, що інвестиції мають фінансове (всі види активів (коштів) та економічне визначення (видатки)
Авторське бачення		<i>Інвестиції – це цілеспрямоване вкладення всіх видів ресурсів (фінансових, матеріальних, інтелектуальних та людських) в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою створення додаткової вартості, досягнення соціального, економічного й екологічного ефекту та сприяння сталому розвитку економіки загалом</i>	

Джерело: узагальнено на основі аналізу економічних джерел та уточнено автором

Судячи із таблиці 1.1, узагальнюючи вище наведені підходи до трактування поняття «інвестиції», ми дійшли висновку, що більшість з них під

«інвестиціями» розуміють вкладення («капіталу», «майнових та інтелектуальних цінностей», «економічних ресурсів», «грошей або іншого матеріального майна», «всіх видів активів (коштів)», «частини активу») у певний об'єкт («підприємства різних галузей, соціально-економічні програми, підприємницькі та інноваційні проекти», «об'єкти підприємницької та інших видів діяльності», «у різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності», «на збільшення реального капіталу суспільства», «в об'єкти чи суб'єкти національної економіки», «в реальні та фінансові активи», «в господарчу діяльність») з визначеною метою («перетворення інвестиційних ресурсів у нові доходні активи (фінансові, реальні та людські)», «створення прибутку (доходу) та/або досягнення соціального та екологічного ефекту», «досягнення економічного чи позаекономічного ефекту, тобто будь-якого іншого корисного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності», «розширення та модернізації виробничого апарату», «досягнення визначених цілей», «отримання прибутку або доходу у майбутньому», «нارощування та якісних змін виробничого потенціалу», «отримання прибутку (доходу)» та «отримання інших вигод інвестором»).

Таким чином, підсумовуючи наведені трактування поняття «інвестиції» зрозумілим є складність даної категорії, її різноплановість, що підтверджується розбіжністю визначення основних складових, але в кінцевому результаті в основі вкладень інвестицій у більшості трактувань визначено «отримання доходу (прибутку) чи досягнення ефекту».

Дискусійними є підходи, в яких чітко не визначено, що саме автор включає у поняття «інвестиції», їх види та форми. Потребують конкретизації окремі складові наведених трактувань для обґрунтування ролі інвестицій в розвитку сільських територій.

На наш погляд, інвестиції слід розглядати як вкладення всіх видів ресурсів в певний об'єкт. Важливо також чітко визначати мету вкладення інвестицій. Інвестиції виступають не лише інструментом примноження

капіталу, але й чинником трансформації суспільства.

Отже, інвестиції – це цілеспрямоване вкладення всіх видів ресурсів (фінансових, матеріальних, інтелектуальних та людських) в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою створення додаткової вартості, досягнення соціального, економічного й екологічного ефекту та сприяння сталому розвитку економіки загалом.

Разом з тим слід відмітити, що складність категорії «інвестиції» підтверджується також різноманіттям видів інвестицій (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Види інвестицій

Види	Характеристика
Інвестиції в запаси	– збільшення розміру складських запасів підприємства, що включають основні і допоміжні матеріали, незавершену і готову продукцію
Інвестиції внутрішні	– капіталовкладення з метою збільшення рівня споживання в майбутньому через підвищення економічної продуктивності. Для отримання додаткового основного капіталу країна повинна інвестувати суму понад ту, яка необхідна для відновлення існуючого основного капіталу
Інвестиції закордонні сукупні	– рух капіталів у системі багатонаціональних компаній від материнських компаній у філії за кордоном у вигляді прямих інвестицій або шляхом передачі капіталу у приймаючу країну, якщо не лімітується розширення власної філії
Інвестиції здійснені	– введення у дію нових будов, реконструйованих, переоснащених промислових підприємств, соціально-культурних та інших об'єктів за рахунок інвестиційних вкладень капіталу
Інвестиції індуковані	– інвестиції, що зумовлюються потребою суспільства у відповідних товарах і послугах
Інвестиції нефінансові	– інвестиції у формі вкладення прав, ліцензій, ноу-хау, майна в проєкт, в підприємство, у діло
Інвестиції портфельні	– господарські операції, які передбачають придбання цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку (за винятком операцій із купівлі активів як безпосередньо платником податку, так і пов'язаними з ним особами, в обсягах, які перевищують 50% загальної суми акцій, емітованих іншою юридичною особою, які належать до прямих інвестицій). Портфельні інвестиції передбачають одержання стабільного поточного доходу у вигляді відсотків або дивідендів і додаткового доходу у вигляді різниці між ціною придбання та реалізації активу (курсової різниці)
Інвестиції прямі	1. Інвестиції, що вкладаються безпосередньо у виробництво і збут певного виду продукції. 2. Інвестиції, що забезпечують володіння контрольним пакетом акцій
Інвестиції реальні	– довгострокові вкладення коштів у матеріальне виробництво, матеріально-речові види діяльності

Джерело: узагальнено автором на основі [36]

Як бачимо «інвестиції» як категорія мають різні різновиди, в залежності від яких розрізняють напрямки їх вкладення в ті чи інші об'єкти. Але єдиним у всіх видах інвестицій є їх ключова роль – сприяти інвестиційним можливостям об'єкта вкладення.

Класифікація інвестицій більш чітко виділяє їх спрямування відповідно за джерелами, за напрямом та за контролем, тому вона розширює економічний зміст даної категорії.

В Економічній енциклопедії С. Мочерного [36] наводиться класифікація інвестицій за такими ознаками:

- за джерелами походження – державні (із коштів державного бюджету та державних фінансових джерел), іноземні (кошти закордонних інвесторів, інших держав, іноземних банків, компаній), приватні (кошти приватних, корпоративних підприємств і організацій, громадян, включаючи як власні, так і залучені кошти);

- за напрямом використання – виробничі (нове виробництво, реконструкція, розширення і технічне переоснащення діючих підприємств) та інтелектуальні (створення інтелектуального, духовного продукту);

- за контролем – контролюючі (прямі інвестиції, що забезпечують володіння більш ніж 50 відсотків голосуючих акцій інших компаній) і неконтролюючі (менше ніж 50 відсотків голосуючих акцій іншої компанії) [36].

Слід зупинитись на особливостях іноземних інвестицій, роль яких в нинішніх умовах є визначальною для економіки нашої країни, в тому числі для розвитку сільських територій.

Загалом, іноземні інвестиції безпосередньо впливають на структуру та динаміку світової економіки, сприяючи розвитку та інтеграції країн у глобальний економічний простір. Іноземні інвестиції є дієвим інструментом економічного зростання, передових інноваційних технологій, створення конкурентного економічного середовища.

Незважаючи на те, що інвестиції є рушійною силою економічного розвитку будь-якої країни, процес залучення інвестицій є непростим. Іноземні

інвестори дуже обережно ставляться до інвестиційних процесів і дотримуються певних правил та критеріїв при виборі об'єктів інвестування [75].

Н.Патика [90] вносить таке трактування прямого іноземного інвестування з позиції платіжного балансу: «пряме іноземне інвестування – це будь-яке надання кредиту чи придбання власності зарубіжного підприємства, певна частка якого перебуває у власності резидентів країни-інвестора. У більш широкому контексті іноземні інвестиції слід розглядати як елемент залучення сукупного іноземного капіталу для здійснення економічних перетворень. Прямі іноземні інвестиції заохочують експорт країни, дають змогу підприємству розширити свою мережу збуту і таким чином розширити асортимент товарів, які продаються на закордонних ринках, більшою мірою, ніж якби вся торгівля здійснювалася через експорт».

Тобто, прямі іноземні інвестиції є необхідними для економіки України, адже приносять ефект, що проявляється у підвищенні процесу виробництва та збуту конкурентної продукції завдяки впровадженню через інвестиції передових інноваційних технологій.

Про це наголошує С. Дацій [24, с. 10], який стверджує, що «прямі іноземні інвестиції приносять не лише фінансовий капітал, але й передові технології, які сприяють виробництву конкурентоспроможної продукції за двома ключовими показниками: рівнем інновацій та якістю виготовлених товарів і послуг, а також зниженням витрат на їх виробництво. Автор зазначає, що «зазвичай іноземні інвестиції в конкретні проекти включають в себе навчання персоналу, що охоплює перепідготовку на місці та можливість проходження стажування за кордоном. Це сприяє формуванню покоління працівників, які ефективно використовують нові технології, розуміють ринкові механізми, вміють працювати з міжнародними контрактами та здатні конкурувати в жорсткому боротьбі на ринку».

Залучення іноземних інвестицій в економіку країни позитивно впливає на економічне зростання. Інвестиційна діяльність в Україні здійснюється і в умовах воєнного стану. Іноземні інвестиції позитивно впливають на підтримку

країни, однак для прийняття рішення інвестувати кошти інвестор наражається на ризик втрати капіталу.

Іноземні інвестиції в Україну є не тільки важливим фактором розвитку національної економіки, а й вагомим показником умов підприємницької діяльності в країні. Проблема іноземного інвестування особливо гостро постає в час, коли не тільки економіка, але й суспільство в цілому перебуває в умовах нестабільності та невизначеності економічного середовища.

З іншого боку, через непередбачуваність ситуації та безпекові ризики, співпраця з міжнародними інвесторами вимагає створення спеціальних гарантій. Це може включати політичне і фінансове страхування, надання податкових пільг або державних субсидій для інвесторів, щоб компенсувати ризики, пов'язані з агресією та наслідками війни. Хоча загроза війни, безумовно, залишається фактором, що знижує інвестиційну привабливість, існує багато можливостей для міжнародних інвесторів у відновленні економіки України. Особливо важливим є те, що відновлення аграрного сектору та інфраструктури може стати двигуном для економічного зростання в майбутньому, що дозволить Україні стати одним із ключових гравців на світовому аграрному ринку [109, с. 62].

В умовах воєнного часу пріоритетними напрямками сприяння розвитку трендів іноземного інвестування в Україні є: вирішення військового конфлікту; стабілізація політики й економіки; подолання корупції; посилення безпеки, зокрема кібербезпеки й енергетичної безпеки; відновлення інфраструктури; розвиток законодавства; внесок в інновації; інвестиційна реклама; страхування ризиків; розвиток інвестиційної культури [65, с. 91].

Слід відмітити, що з поняттям «інвестиції» тісно пов'язані такі категорії як «інвестиційна діяльність», «інвестиційний клімат».

У макроекономічному аспекті «інвестиційна діяльність» є процесом формування економічного зростання в країні на перспективу. Чим більші обсяги інвестицій, тим більшими будуть обсяги валового внутрішнього продукту країни.

Терміну «інвестиційна діяльність» можна дати широке й вузьке визначення. У широкому розумінні поняття «інвестиційна діяльність» – це діяльність, пов'язана із вкладенням коштів у об'єкти інвестування з метою одержання прибутку. Подібне трактування міститься в Законі «Про інвестиційну діяльність» [31], відповідно до якого під інвестиційною діяльністю розуміється «вкладення інвестицій і практичні дії з метою одержання прибутку й (або) досягнення іншого корисного ефекту. У вузькому значенні інвестиційна діяльність, власне інвестування, являє собою процес перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення».

О. Попова та інші [94] під інвестиційною діяльністю розуміє «один із способів залучення або формування ресурсів задля забезпечення передумов ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств».

На нашу думку, інвестиційний клімат – це комплекс соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних та соціокультурних умов, які впливають на привабливість та доцільність вкладення інвестицій в певний об'єкт, що сприяють зростанню активності інвесторів.

Аграрний сектор економіки характеризується низкою специфічних характерних особливостей, які впливають на механізм формування та використання фінансових ресурсів. Саме вони зумовлюють те, що, попри позитивні зрушення, економічна ситуація в сільському господарстві України залишається невизначеною через економічні виклики, навіть враховуючи його конкурентні переваги на світовому ринку. Тому інвестиції відіграють ключову роль у розвитку галузі сільського господарства, яка є основою розвитку сільських територій України.

Інвестиції в пріоритетну галузь економіки країни ми розглядаємо не лише як модернізацію виробничих потужностей, впровадженню передових інноваційних технологій, а й як створення інвестиційного клімату для інших видів діяльності.

А тому сформований нині рівень розвитку аграрної сфери, що характеризується низьким рівнем інвестиційної привабливості галузі,

ризиковим характером ведення підприємницької діяльності, відміною пільгового режиму оподаткування податком на додану вартість, збільшенням бази і ставок оподаткування єдиним податком (четверта група) об'єктивно зумовлює необхідність пошуку раціонального системного підходу з боку як державних, так і місцевих органів влади щодо провадження аграрної політики, здатної пом'якшити негативний вплив ринкового механізму та сформувати конкурентне середовище, спрямоване на створення передумов для підвищення фінансової стійкості галузі, її довгострокового економічного зростання та забезпечення продовольчої безпеки країни [73].

На думку Т. Мацибори [64, с. 76] «якісне інституціональне середовище є ключовим фактором активізації інвестиційної діяльності та необхідною умовою економічного зростання. Результати емпіричного дослідження впливу умов ведення бізнесу на розвиток аграрного сектору свідчать, що підвищення рейтингу інвестиційної привабливості України приведе до збільшення обсягу валової доданої вартості аграрного сектору» Автор відзначає, що «інвестиції є важливим чинником ефективного функціонування та розвитку національного аграрного сектору виступає створення умов для розширення інвестиційних можливостей, формування потужного інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств, насамперед малого та середнього агробізнесу».

Інвестиційна діяльність в сільськогосподарських підприємствах здійснюється переважно за рахунок власних коштів, що недостатньо для забезпечення їхнього розвитку [64, с. 56].

Таку ж позицію висловлює О. Попова та інші [94] і доповнює: «Сектор кредитних послуг, як і іноземні інвестори, не проявляють великої зацікавленості до інвестиційних проєктів у сільськогосподарське виробництво (на рівні 11,0% та 5,0% відповідно) через несприятливий інвестиційний клімат. Держава, як правило, здійснює інвестування на незначному рівні (5,0%), а також не створена відповідна регулююча підтримка та не сформовано відповідний інвестиційний клімат для залучення інвестицій. Ситуація, що

склалася, є наслідком недофінансування сільського господарства. Це ще раз дає нам підстави говорити про те, що лише чітке визначення пріоритетних напрямів та форм адаптації державної політики щодо інвестиційної діяльності в умовах воєнного часу, що дасть змогу кількісно та якісно вирішити питання активізації потоків інвестування, мобілізації людських, фінансових та матеріальних ресурсів для забезпечення в подальшому продовольчої безпеки не лише України, а й світу. Сьогодні за рахунок інвестиційних ресурсів вирішуються питання забезпечення безперервності виробництва, фінансового оздоровлення підприємства, технічного переоснащення, що в подальшому матиме вплив на розвиток суміжних галузей при інвестуванні в сільське господарство, зокрема в переробну промисловість [94].

Інвестиційна діяльність виступає як один із ефективних способів залучення та формування ресурсів для забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств. Саме інвестиції є тим дієвим засобом, здатним допомогти підприємствам залишатись стабільними та досягати стійких економічних результатів. Проте, у зв'язку з агресією російської федерації спостерігається стійка тенденція до критичної нестачі інвестиційних ресурсів в Україні. Низький рівень розвитку інвестиційної та фінансово-кредитної системи негативно позначається на використанні наявних виробничих ресурсів, якості та конкурентоспроможності продукції, технічному та технологічному переозброєнні галузі та інших аспектах [16].

У цьому контексті слід активізувати залучення інвестицій, сприяти розвитку фінансово-кредитної системи та підтримувати технологічні інновації в аграрному секторі економіки.

М. Кісіль [41, с.20], досліджуючи макроекономічний інвестиційний процес в сільському господарстві України, стверджує, що «у сільському господарстві інвестиційні проекти пов'язані з реальними інвестиціями і складаються з передінвестиційної, інвестиційної та після інвестиційної стадій. На передінвестиційній стадії розробляється гіпотеза, стратегія чи програма інвестицій, визначаються напрями, об'єкти і джерела інвестування,

розробляється інвестиційний план або проєкт. На інвестиційній стадії різні форми капіталу, що вкладається, перетворюються у реальні об'єкти й активи, вводяться в експлуатацію та освоюються проєктні потужності. На після інвестиційній стадії здійснюється кругообіг і обіг авансованого капіталу, його вартість переноситься із сфери виробництва у сферу обігу. Остання стадія завершується виведенням об'єкта з експлуатації. Повернувши частину авансованого капіталу вже у першому циклі виробництва, інвестор може вкласти її в інший проєкт».

Сьогодні все більшого значення набуває усвідомлення об'єктивної необхідності розвитку сільських територій як основи реалізації регіональної політики, спрямованої на соціально-економічну перебудову та відродження українського села. Розвиток сільських територій передбачає зміну інституційних, економічних, екологічних, демографічних, соціальних, культурних факторів безпосереднього впливу на зростання якості життя сільського населення [18].

На сучасному етапі чітко окреслюються дві тісно пов'язані проблеми: з одного боку, в українському селі потребує виконання великий обсяг організаційно-економічних заходів та матеріало- і трудомістких робіт зі створення й розвитку високопродуктивного сільського господарства, а з іншого – на селі в наявності чимало трудових ресурсів, не зайнятих продуктивною працею [107, с. 12].

На думку авторів [103, с. 46], «проблеми криються також у кваліфікації управлінських кадрів щодо розподілу та адміністрування бюджету громади, безпідставному сподіванні на залучення грантів, інвестицій та коштів різних програм без стратегічного бачення перспектив розвитку та механізмів його забезпечення».

Тобто, в нашому дослідженні ми акцентуємо увагу на тому, що інвестування розвитку сільських територій є ширшим поняттям в порівнянні з інвестуванням сільського господарства, яке, безумовно, входить до його складу.

Для сільських територій інвестиції відіграють вагомую роль, оскільки впливають на розвиток сільського господарства, сприяють забезпеченню продовольчої безпеки, розвитку сільської економіки, характеризуються екологічними та економічними перевагами, а також доповнюємо ще однією роллю – забезпечення привабливості сільської території загалом, що передбачає створення привабливіших умов для диверсифікації бізнесу в інших сферах діяльності, окрім аграрної та у сфері послуг з метою підвищення якості життя сільських мешканців, скороченню міграції сільського населення, відродженню сільської економіки із використанням економічного потенціалу цих територій (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Роль інвестицій в розвитку сільських територій

Роль	Характеристика
Розвиток сільського господарства	Інвестиції в розвиток сільського господарства та сільськогосподарське виробництво необхідні для зростання потенціалу аграрного сектора економіки шляхом запровадження інноваційних технологій, розвитку інфраструктури на сільських територіях
Забезпечення продовольчої безпеки	Інвестиції в сільське господарство сприятимуть збільшенню сільськогосподарського виробництва та сприятимуть забезпеченню продовольчої безпеки на національному та світовому рівні
Розвиток сільської економіки	Залучення інвестицій в сільські території сприятиме розвитку сільської економіки та економічного зростання
Екологічні та економічні переваги	Інвестиції в сільські території сприятимуть створенню природоохоронних зон, зеленого туризму та виробництву екологічно чистої продукції сільського господарства, що сприятиме збереженню природних ресурсів і економічному розвитку території та загалом зростання експортного потенціалу
Забезпечення привабливості сільської території	Інвестиції в сільські території створюватимуть привабливіші умови для диверсифікації бізнесу в інших сферах діяльності, окрім аграрної та у сфері послуг з метою підвищення якості життя сільських мешканців, скороченню міграції сільського населення, відродженню сільської економіки із використанням економічного потенціалу цих територій

Джерело: узагальнено та доповнено автором [58]

Інвестиції в сільське господарство мають свої особливості. Вони проявляються в тому, що поряд з вкладенням капіталу в об'єкти результатів праці людини, як в інших галузях економіки, в сільському господарстві вони здійснюються ще і в об'єкти природи, що при інших рівних умовах робить їх

діяльність більш капіталомісткою з тривалим терміном окупності та високими ризиками, оскільки природа живе за своїми законами, управління якими сьогодні або неможливо, або дорого [58].

На нашу думку, доповнення до наявних підходів щодо визначення ролі інвестицій, уточнює її значення через таку як «забезпечення привабливості сільської території», що пояснюється тим, що інвестиції в сільські території створюватимуть привабливіші умови для диверсифікації бізнесу в інших сферах діяльності, окрім аграрної, та у сфері послуг з метою підвищення якості життя сільських мешканців, скорочення міграції сільського населення, відродження сільської економіки із використанням економічного потенціалу цих територій.

Таким чином, роль інвестицій в розвитку сільських територій в основному зводиться до створення умов для зростання потенціалу аграрного сектора як основного джерела доходів у сільській місцевості, тому важливим є створення сприятливих економічних умов для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємств галузі сільського господарства.

Сприяючи сталому розвитку та забезпечуючи стабільність прибутковості, сільське господарство стає не лише джерелом економічного зростання, але й важливою ланкою в системі забезпечення стійкості всього суспільства. Впровадження заходів, спрямованих на підтримку економічної міцності сільськогосподарських підприємств, потребує комплексного підходу з боку держави, бізнесу та наукових установ. Такий підхід дозволяє створити умови для високоефективного та сталого розвитку агропромислового комплексу України, сприяючи впровадженню інновацій, підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню стійкого економічного росту [1, с. 6].

Позитивні тенденції розвитку галузі сільського господарства до повномасштабного вторгнення росії змінились тим, що саме ця галузь найбільше постраждала внаслідок воєнних дій та окупації територій.

Аграрії стикнулися з руйнуванням інфраструктури, втратами виробничого потенціалу, порушенням ланцюгів постачання, переселенням

населення та іншими викликами. Більше 70% сільських господарств зазнали збитків внаслідок війни. Втрати доходів сільських господарств становили в середньому 30-40%. Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції зменшився від 5% до 30% залежно від регіону та виду продукції. Понад 2 мільйони гектарів оброблюваних земель втрапилися через війну та окупацію територій. У 2022 році доходи від експорту сільськогосподарської продукції склали 52% усіх експортних надходжень, порівняно з 41% у 2021 році. Зазначимо, що це пояснюється втратою інших ключових експортних товарів, таких як метали, руди та машинне обладнання. За абсолютними показниками доходи від сільського господарства в 2022 році були меншими, досягаючи 21 млрд доларів США порівняно з 27 млрд доларів США у 2021 році [113].

Тому в нинішніх умовах є загрози здійснення сільськогосподарської діяльності, але враховуючи пріоритетність галузі сільського господарства є необхідність залучення інвестицій для подолання викликів та забезпечення сталого розвитку галузі.

Важливо відзначити, що останні роки свідчать про обмеження притоку іноземних інвестицій у сільське господарство. Причини цього можна віднести до військових конфліктів на території України, нестабільної політичної ситуації, високого рівня корупції та недостатньої розвиненості економіки. Ці фактори породжують невизначеність серед потенційних інвесторів та розкладають їхню бажаність вкладати кошти у цей сектор [17].

Лідуючими галузями за обсягами інвестицій залишаються промисловість (30,8%), сільське господарство (12,6%), транспорт та складська діяльність (12,1%), оптова та роздрібна торгівля (9,0%) та інші. Незважаючи на різноманітні джерела фінансування, власні кошти підприємств і надалі залишаються головним джерелом для освоєння капітальних інвестицій [25].

В умовах введення воєнного стану в Україні, було прийнято влада Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64, Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» від 09.08.2023 р. 3311-IX (із змінами та доповненнями) [34], які сприяють відновленню

економіки, підтримці підприємців та створенню умов для інвестицій в цей складний для країни час.

Інвестиції в сільське господарство є вкрай важливими для забезпечення продовольчої безпеки країни через збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, збільшенню експортних операцій, створенню робочих місць тощо.

На думку автора [29] «усі ці фактори допомагають забезпечити стає та ефективне виробництво продуктів харчування, підтримуючи продовольчу безпеку країни як внутрішню, так і на міжнародному рівні. Інвестиції в сільське господарство сприяють створенню більш стійкої, продуктивної та конкурентоспроможної системи виробництва, що є важливим елементом глобальних харчових ланцюгів» Створенню робочих місць та підвищення рівня життя населення [29].

Інвестування в економіку України одночасно є ризиковим для інвесторів, зокрема іноземних, і в той же час є певні суттєві переваги, які приваблюють інвестувати в українську економіку.

Найбільшими перешкодами для залучення інвестиційних ресурсів в Україну є корупція, незахищеність інвесторів, адміністративні перепони та тіньова економіка на шляху здійснення підприємницької діяльності. В той же час Україна приваблює інвесторів своїм географічним положенням. Багато зарубіжних компаній і фірм прагнуть закріпитися на перспективному українському ринку, отримувати прибуток на перспективу, одержувати доступ до порівняно недорогих джерел сировини й ресурсів, користуватися відносно дешевими, але одночасно кваліфікованими людськими ресурсами [108].

Нестабільність у політичній та економічній сферах, недосконале законодавство, невизначеність в умовах воєнного стану є чинниками, що формують несприятливий в країні інвестиційний клімат.

Створення сприятливого інвестиційного клімату передбачає впровадження ефективних реформ, які спростять процес ведення бізнесу та забезпечать рівноправні умови для всіх учасників ринку. Також важливо

забезпечити прозорість у видачі ліцензій, дотримання законів та відкритість в управлінні фінансами. Ключовим аспектом є співпраця між владою та бізнес спільнотою для створення ефективного та привабливого інвестиційного середовища. Зрештою, утвердження стабільності та створення прозорих правил гри є важливими компонентами для зростання кількості та розмірів інвестицій та сприяння економічному зростанню в Україні [42].

Не менш важливим в процесі залучення інвестицій є ефективність їх використання, що ускладняється в сільських регіонах через слабо розвинену інфраструктуру. Адже застаріла виробнича інфраструктура впливає на можливості впровадження інновацій в сільськогосподарське виробництво, що знижує ефективність сільськогосподарської діяльності.

Розвиток інфраструктури у сільських районах може включати в себе будівництво сучасних фермерських ринків, холодильних камер для зберігання продукції та об'єктів для переробки сільськогосподарських товарів. Це сприятиме розвитку місцевого бізнесу та підвищить додану вартість сільськогосподарської продукції [56].

Вкладення у модернізацію техніки, інфраструктурний розвиток, збереження якості ґрунтів і застосування інноваційних технологій сприяють зростанню врожайності, підвищенню якості продукції та зниженню витрат на її виробництво. Розв'язання проблем нестабільного законодавства, кліматичних ризиків і обмеженого доступу до фінансування є важливим завданням для залучення інвестицій. У цьому контексті держава відіграє ключову роль, забезпечуючи сприятливі умови через стабільну нормативно-правову базу, податкові стимули та програми підтримки. Актуальним є вивчення механізмів адаптації сільськогосподарського виробництва до кліматичних змін та дослідження інноваційних технологій, таких як точне землеробство, автоматизація та діджиталізація процесів управління підприємствами. Крім того, перспективними є розвідки щодо розвитку співпраці між державою, міжнародними інституціями та приватними інвесторами для створення стійких інвестиційних моделей [109]. На думку автора [109] «кожен із цих напрямів

відображає важливі аспекти стратегічного інвестування для підвищення ефективності та стійкості аграрного сектору. Високоякісні та родючі земельні ділянки сприяють збільшенню обсягів виробництва, що дозволяє підприємствам задовольняти зростаючий попит на продукцію як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Земельні ресурси також є важливим фактором у забезпеченні продовольчої безпеки та стабільного функціонування аграрного сектору. Завдяки раціональному використанню земель і впровадженню інноваційних агротехнологій аграрні підприємства можуть підвищувати продуктивність, забезпечувати стабільність виробництва та підвищувати конкурентоспроможність своєї продукції. Крім того, земельні ресурси часто виступають об'єктом інвестицій, що дозволяє підприємствам покращувати інфраструктуру, модернізувати виробничі процеси і розширювати свої можливості для довгострокового розвитку [109].

Тобто наголошується про важливість інвестицій для розвитку аграрного сектору, що дає можливості аграріям адаптуватись до вимог і викликів ринкового середовища.

Економічні виклики ринку вказують на те, що розвиток фінансово-кредитної системи та впровадження програм фінансової підтримки залишаються вагомими складовими розвитку підприємств галузі сільського господарства як основи забезпечення робочими місцями мешканців сільських територій.

Ефективність сільськогосподарського виробництва зростає за умови використання інновацій в галузі сільського господарства, що сприятиме конкурентоспроможності аграрних підприємств. Зростає роль державного регулювання до впровадження суб'єктами аграрного бізнесу інновацій через надання фінансової підтримки, податкового стимулювання.

Також значних інвестицій для розвитку сільської економіки потребує впровадження екологічно чистих технологій в сільськогосподарську діяльність. Важливо на рівні держави стимулювати виробництво нішевих культур, використання відновлюваних джерел енергії та зменшення викидів в

атмосферу, що сприяє забезпеченню екологічної складової сталого розвитку.

Виробництво екологічно безпечної сільськогосподарської продукції та ефективного сільськогосподарського виробництва є стратегічним завданням держави в умовах євроінтеграційних процесів. Інвестиції в дослідження та впровадження новітніх технологій можуть мати значний вплив на досягнення цієї мети.

В умовах воєнного часу загострились проблеми із забезпеченням кадрового потенціалу. Село залишається без фахівців, продовжує втрачати молодь, яка через воєнні дії мігрує, мобілізована. Чоловіча робота має передаватися жінкам, що вимагає інвестицій для створення центрів по підготовці жіночого підприємництва, проведення тренінгів, вебінарів, тощо, тобто підвищення фінансової грамотності.

Отже, розуміння та врахування соціально економічної нестабільності стає ключовим елементом при формуванні ефективної стратегії розвитку, яка сприятиме як загальному економічному відновленню, так і сталому розвитку сільського господарства [41].

Створення комплексної стратегії є ключовим елементом для привертання інвестицій у сільське господарство України. Подолання викликів у політичній, економічній, інфраструктурній, екологічній та соціальній сферах допоможе створити сприятливе середовище для інвесторів та підтримає стійкий розвиток галузі. У політичному аспекті, важливо реалізувати реформи, спрямовані на стабілізацію політичного клімату та створення прозорого та стабільного законодавчого середовища для бізнесу. Економічні заходи повинні спрямовуватися на полегшення умов для інвестування, зокрема шляхом вдосконалення фінансово кредитної системи та створення інвестиційної привабливості. У сфері екології, інвестиції в сучасні технології та практики дозволять вдосконалити екологічну стійкість сільського господарства, що важливо для забезпечення довгострокового урожайності та дотримання екологічних норм. Соціальні аспекти мають включати в себе підтримку розвитку сільських громад, забезпечення доступу до освіти та медичного

обслуговування, що покращить якість життя населення та збільшить його привабливість для мешканців та інвесторів. Інтеграція всіх цих аспектів у стратегію дозволить створити узгоджений та ефективний план для розвитку сільського господарства в Україні, що відкриє нові перспективи для економічного та соціального росту країни [138].

Тобто, загальна стратегія залучення інвестицій в сільське господарство як основу розвитку сільських територій включає в себе вирішення проблемних питань в різних сферах управління і сприятиме сталому економічному розвитку пріоритетної галузі та створенню сприятливого інвестиційного клімату.

Мало сприятливий інвестиційний сприятливий інвестиційний клімат в Україні – головна причина відсутності стратегічних іноземних інвестицій. Він зумовлює вичікувальну позицію стратегічних інвесторів, особливо у плані залучення середнього й великого капіталу. Навіть більше, спостерігається невпевненість у подальшому співробітництві з боку інвесторів, що вже вклали свої кошти в сільське господарство України [90].

Отже, інвестиції є ключовим чинником економічного зростання регіонів та сталого розвитку економіки в цілому. Вони сприяють покращенню якості життя на селі, зменшенню міграції сільського населення, а також забезпечують продовольчу безпеку країни. Інвестиції в сільські території стають важливим інструментом розвитку сільської економіки, посилюючи її значення для відродження села.

1.2. Сільські території: особливості розвитку та притаманні функції

Сільські території України характеризуються невикористаним економічним потенціалом, що є одним із вагомих чинників сталого розвитку. Поєднання сприятливих для ведення сільськогосподарської діяльності природно-кліматичних умов і невикористаного економічного потенціалу сільських територій створює передумови для залучення інвестицій. Сільське господарство є пріоритетним напрямком розвитку сільської економіки.

Розвиток аграрного бізнесу на сільських територіях опирається на інвестиції та використання землі, що є перспективою економічного зростання. Дієва державна політика в сфері залучення інвестицій сприятиме розвитку не лише аграрного бізнесу, а й інших сфер та галузей на селі для створення умов підвищення якості життя сільських мешканців.

На основі вивчення літературних джерел спробуємо сформулювати авторське бачення дефініції «сільські території», яке в силу специфіки та особливостей, притаманних лише їм, слід розглядати як складну систему із значною кількістю складових та певними характеристиками.

Так, О. Павлов [88] вважає, що сільська територія це «територіальна одиниця самоуправління, що діє в рамках закону, заснована на історичному досвіді, традиціях господарювання, що об'єднує територіальну громаду з метою вирішення проблем і сприяння розвитку території». Аналізуючи поняття «сільські території», автор відносить сільські території до складу більш глобальних утворень: біосфери, єдиної господарської системи країни та системи розселення, та вказує, що: «вони складаються з природних, соціальних, виробничо-господарських, політичних складових, які перебувають під управлінським впливом владних інститутів (територіальних громад, органів місцевого самоврядування, органів державної влади), бізнесових структур та громадських організацій. Усі структурні компоненти зазначеної системи перебувають у взаємозв'язку між собою, а також з елементами інших систем» [88].

В. Юрчишин [145, с. 6-7] під сільською територією розуміє «складну і багатофункціональну природну, соціально-економічну і виробничо-господарську структуру і характеризується сукупністю властивих кожній з них особливостей: площею земельних угідь, на яких вона розміщена; чисельністю проживаючих і зайнятих у виробництві чи обслуговуванні людей; обсягами і структурою виробництва; розвитком соціальної і виробничої інфраструктури; формою зайнятості проживаючих на ній та іншими рисами».

Таким чином, дефініція «сільські території» трактується у досить

широкому розумінні, що поєднує різнопланові складові (як правило, природні, соціальні, виробничо-господарські, політичні), які знаходяться у взаємозв'язку між собою. Це свідчить про багатогранність, різноплановість та багатофункціональність даної категорії.

Розглянемо інші трактування даної дефініції, в яких це поняття нерозривно асоціюється лише із сільським господарством та сільськогосподарським виробництвом. Дефініцію «сільські території» використовують для позначення певної територіально розміщеної місцевості, як частини природно-економічних, адміністративно-територіальних утворень країни, що є просторовою базою для пріоритетної для економіки України галузі.

Так, в Законі України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» [32]: «сільська місцевість – це території, що знаходяться за межами міст і є переважно зонами сільськогосподарського виробництва та сільської забудови».

А. Мазур та О. Дмитрик [55] відмічає, що «сільські території включають у себе: населення, сільськогосподарські та інші угіддя поза межами сільських поселень, органи самоврядування та громадянські організації».

М. Малік трактує «сільську територію» як «історично сформовану в історично визначених межах системну сукупність, що поєднує в собі організаційно-територіальну (село, район) і територіальну-функціональну приналежність (виробництво, переробка, реалізація) сільськогосподарської продукції» [59, с. 53].

Результативність здійснення сільськогосподарської діяльності має позитивно впливати на соціально-економічний розвиток сільських територій. Але останніми роками позитивні тенденції сільськогосподарського виробництва в Україні позитивно не позначились на розвитку сільських територій, оскільки наявними є проблеми міграції сільських мешканців, безробіття, нерозвиненість соціальної інфраструктури тощо.

Однією з причин зменшення рівня зайнятості є сезонність сільськогосподарської праці, яка зумовлює сезонні коливання рівнів зайнятості

й безробіття сільського населення. Як правило, зайнятість зростає у весняно-літній період і, навпаки, зменшується у зимовий. Ще однією вагомою причиною зменшення сільської зайнятості є високий рівень освоєння земель. Це сприяє обмеженню залучення нового земельного ресурсу, а відтак, й обмеження подальшого залучення праці селян у сільськогосподарське виробництво й потребує розширення сфери зайнятості селян у несільськогосподарську сферу.

Здійснено порівняльний аналіз підходів до трактування дефініції «сільські території», які наведені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Основні дефініції «сільські території»

№	Автор /Документ /Джерело	Суть поняття/визначення	Особливості визначення
1	2	3	4
1.	Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» [32]	Сільська місцевість – це території, що знаходяться за межами міст і є переважно зонами сільськогосподарського виробництва та сільської забудови	Закон акцентує увагу на територіях, які переважно використовуються для с.-г. виробництва та сільської забудови, що може бути корисним при плануванні та реалізації інвестиційних проєктів у сільських територіях
2	І. Сторонянська, І. Залуцький, Х. Патицька [119]	Сільські території – складні цілісні системи внаслідок природних, політичних, економічних, соціальних змін, дотепер в сучасній науці та управлінській практиці розглядаються переважно як абстрактний об'єкт різнорівневого державно-управлінського та самоврядного впливу; елемент територіальної організації національного господарства; об'єкт навколишнього природного середовища; компонент системи розселення; складова соціальної організації суспільства; і меншою мірою як елемент існуючої системи адміністративно територіального устрою, що слугує територіально-правовою основою визначення та реалізації пріоритетів розвитку соціально-економічного сільських територій	Загалом в основі визначення його розгляд переважно як об'єкта різнорівневого державно-управлінського та самоврядного впливу

Продовження таблиці 1.4

1	2	3	4
2.	І. Беженар, В. Мамчур, Л. Малік та інші [4]	Сільські території передбачають складну багатофункціональну біоекологічну, природну, територіально соціально-економічну й виробничо-господарську систему з властивими їй кількісними, структурними, природними та іншими характеристиками	Такий комплексний підхід до визначення дозволяє більш повно і точно відобразити їх складну природно-економічну структуру та розуміти взаємозв'язок різних складових їх систем
3.	О. Павлов [88]	Сільська територія – територіальна одиниця самоуправління, що діє в рамках закону, заснована на історичному досвіді, традиціях господарювання, що об'єднує територіальну громаду з метою вирішення проблем і сприяння розвитку території	Застосовується комплексний підхід до визначення сільської території, який включає в себе не лише природні, соціальні та економічні аспекти, а й політичні та управлінські.
4.	В. Юрчишин [145]	Сільська територія – складна і багатофункціональна природна, соціально–економічна і виробничо–господарська структура і характеризується сукупністю властивих кожній з них особливостей: площею земельних угідь, на яких вона розміщена; чисельністю проживаючих і зайнятих у виробництві чи обслуговуванні людей; обсягами і структурою виробництва; розвитком соціальної і виробничої інфраструктури; формою зайнятості проживаючих на ній та іншими рисами	Наводиться комплексне уявлення про сільську територію як складну структуру, що складається з різних складових частин. Окрім традиційного визначення, яке базується на понятті земельної площі, автор включає до опису інші характеристики, такі як населення, виробництво, соціально-економічна інфраструктура, форма зайнятості і т.д.
	А. Мазур, О. Дмитрик [55]	Сільські території включають у себе: населення, сільськогосподарські та інші угіддя поза межами сільських поселень, органи самоврядування та громадянські організації	Визнання сільських територій як комплексного утворення, що об'єднує різноманітні аспекти життя та діяльності людей, а не лише с.-г. угіддя
5.	І. Прокопа [99]	Сільська територія – використовують для позначення сільської місцевості, як частини природно-економічних, адміністративно-територіальних утворень країни, що є ресурсною базою для сільського господарства та розвивається з ним у тісному зв'язку	Дефініція використовується для позначення не лише природної, але й економічної складової території. Це означає, що сільські території розглядаються як не просто набір природних елементів, а як складна економічна система, яка містить у собі не лише сільське господарство, але й інші галузі економіки, які можуть бути пов'язані зі сферою послуг, промисловістю, туризмом тощо.

Продовження таблиці 1.4

1	2	3	4
6.	М. Малік [59]	Сільська територія – сформована в історично визначених межах системна сукупність, що поєднує в собі організаційно-територіальну (село, район) і територіальну-функціональну приналежність (виробництво, переробка, реалізація) сільськогосподарської продукції	Трактування полягає в тому, що воно забезпечує комплексний підхід до розуміння сільської території як системи, що складається з організаційно-територіальних та територіально-функціональних аспектів. таким чином, система сільської території розглядається як історично сформована в межах визначених територіальних рамок, що має свою організаційну територіальну належність
	Авторське бачення	<i>Сільські території України – це організаційно-територіальна одиниця самоврядування, що знаходиться поза міськими населеними пунктами, має межі, історію, традиції і культуру, включає в себе наявні природні ресурси, інфраструктуру, має економічний потенціал розвитку залежно від специфіки певної території, ефективне використання якого залежить від дій та ініціатив громад за реальної фінансової підтримки держави</i>	

Джерело: узагальнено на основі аналізу економічних джерел та доповнено автором

Отже, поняття «сільські території» в економічних джерелах тлумачать як складну багатофункціональну природну, соціально-економічну й виробничо-господарську систему із властивими їй кількісними, структурними, природними й іншими характеристиками. Разом з тим, більшість підходів, все таки, розглядає сільські території з точки зору ведення на них лише сільськогосподарського виробництва. На нашу думку, розвиток сільських територій слід розглядати базуючись на принципах інклюзивного та багатофункціонального розвитку.

Багатофункціональність – це здатність системи до реалізації багатьох функцій. У сільському господарстві це забезпечується за рахунок виробництва високоякісної продукції у достатній кількості за таких умов одночасне збереження родючості землі, підтримка сільських краєвидів, регенерація та зберігання води, створення привабливих місць проживання, відпочинку і лікування; формування сприятливих умов життя і праці на селі, розбудова

відповідної інфраструктури; зміцненні соціальних зв'язків між виробниками і споживачами сільськогосподарської продукції [34, с.133].

Поява концепції багатофункціонального розвитку села виникла на відході від сільського господарства як домінуючої функції в сільській місцевості й стала реакцією на труднощі дотеперішньої моделі розвитку села. Багатофункціональний розвиток села означає розумне поєднання функцій сільського господарства з функціями несільськогосподарськими, метою чого виступає покращення економічного стану сільських родин. Вважається, що в західних країнах 40-60% працівників на селі отримує більшу частку доходів саме від не сільськогосподарської діяльності. Таким чином, виникає потреба в розвитку на селі нових галузей та підприємств. Очевидно, що існують значні можливості й особливості багатофункціонального розвитку в різних регіонах, областях, районах, навіть окремих селах [50, с. 26].

Інклюзивний розвиток ми пов'язуємо із збільшенням ступеня участі всіх мешканців громади, бізнесу, органів влади у розвитку сільської економіки із використанням економічного потенціалу, в основі якого зростання якості життя сільського населення та відродження села та сільських територій.

Таким чином, сільські території – це не просто частина території чи суб'єкт економічної й політичної діяльності, а це й простір для реалізації різних видів діяльності, що базується на основі принципу інклюзивності та багатофункціональності розвитку, в основі якого використання економічного потенціалу певної території.

Покращення стану сільських територій є не просто процесом покращення економічних показників, але й важливим елементом соціального та культурного зростання громад. Поліпшення рівня та якості життя сільського населення сприяє урізноманітненню видів діяльності як в аграрному, так і в позааграрному секторі, що, передусім, сприяє зростанню продуктивної зайнятості. Важливим аспектом є також диверсифікація джерел доходів для сільських домогосподарств, що допомагає зменшити залежність від одного виду діяльності і створює передумови для стійкого розвитку. Додатково, це

сприяє наповненню місцевих бюджетів, що дозволяє реалізовувати більш ефективні програми соціальної підтримки та інфраструктурного розвитку, спрямовані на відродження життя у сільських громадах.

Збалансований розвиток сільських територій – це процес поліпшення рівня і якості життя сільського населення, що, у свою чергу, сприяє урізноманітненню видів аграрної та позааграрної діяльності, продуктивній зайнятості, диверсифікації доходів сільських домогосподарств і наповненню бюджетів місцевих громад, соціальній захищеності мешканців, сучасному інфраструктурному розвитку поселенської мережі, збереженню і підвищенню родючості ґрунтів, захисту ландшафтів і біологічного різноманіття [137, с. 22].

Важлива роль у збалансованому розвитку належить екологічним питанням. Тому збереження родючості ґрунтів, захист ландшафтів та біорізноманіття є критично важливими завданнями, які мають бути пріоритетними напрямками розвитку села та сільських територій. Збалансований підхід до використання природних ресурсів має на меті не лише забезпечення сьогоденних потреб, але й збереження потенціалу на майбутнє.

Аграрний сектор економіки сприймаємо як основу створення робочих місць та селі та забезпечення поліпшення стану сільських територій.

Слід відмітити думку Т. Козир [44], що «розвиток сільської території передбачає насамперед забезпечення можливостей власних громадян задовольнити свої запити та потреби на території своєї громади, не виїжджаючи за її межі, або у окремих випадках виїжджаючи на короткий час, тобто без зміни місця постійного проживання».

На думку О. Павлова [88] «складність управління сільськими територіями посилюється їх природною специфікою, що визначається залежністю господарської діяльності від природно-кліматичних умов, природних ресурсів і, передусім, від якості землі як головного засобу виробництва; уповільненим оборотом капіталу, нерозвиненістю аграрного ринку, незавершеністю технологічного циклу. На цій підставі сільські території можна віднести до соціальних систем, які характеризуються непередбаченістю

розвитку, відкритістю, неврівноваженістю та нестабільністю»[88].

Покращення стану сільських територій можливе завдяки розробці ефективних стратегій громадами, які базуються на врахуванні економічного потенціалу сільської території та спрямування інвестицій на пріоритетні напрямки. Метою формування вибраних стратегій розвитку є диверсифікація сільської економіки, стовщення нових робочих місць для сільського населення за умови ініціатив громади й активної участі у покращенні стану сільських територій. Тобто, не менш важливим в досягненні стратегічних цілей є людський потенціал.

Вважаємо, що стратегічні пріоритети відтворення людського капіталу повинні визначатися на основі потенціалу розвитку сільських територій, цілей розвитку, інвестиційних можливостей суб'єктів сільського розвитку й дієвості механізму поєднання їхніх економічних та соціальних інтересів, якості людського капіталу територіальних утворень та інших чинників. Основним документом, регламентуючим перспективні напрями розвитку людського капіталу сільської місцевості, повинна стати стратегія розвитку сільської території, одним із завдань якої є визначення напрямів сприяння підвищенню економічної та соціальної ефективності використання людського капіталу й підвищення його якості. Створення умов для розширеного відтворення людського капіталу сільських територій доцільно формувати на основі взаємодії таких елементів: активізація підприємницького ресурсу; підвищення якості трудового потенціалу сільського населення; розвиток соціальної інфраструктури, а також виробничої та ринкової для малого бізнесу [100, с. 67].

Попри війну, Україна залишається привабливою для інвесторів як внутрішніх, так і зовнішніх. Навіть окремі компанії збираються інвестувати і інвестують в Україну під час війни, інша частина – готова долучатися до процесу відбудови.

Можемо чітко розуміти вплив інвестицій на розвиток сільських територій та прогнозувати позитивні результати привабливого інвестиційного клімату й необхідності стратегії реалізації такого клімату. Адже інвестиції

стимулюють розвиток виробничих об'єктів на місцях, що додає додатковий дохід у місцеві бюджети, що зі свого боку сприяє позитивному іміджу села та демографічному прогресу. Тому можемо зробити висновок, що інвестиції являються необхідною важливою складовою інноваційного розвитку сільських територій України [19, с. 11].

Основні проблеми розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні в контексті прийнятої Стратегії наведені в додатку Б, серед них, окрім тих, що безпосередньо стосуються сучасних викликів, є ті, що вказують на брак фінансових ресурсів для реалізації державної фінансової підтримки; невизначеність щодо стратегічних цілей розвитку сільського господарства та сільських територій; проблеми, пов'язані з ціновою політикою (закупівельні ціни, ціни на добрива, насіння тощо) та інші. Серед них слід виділити також ще таку проблему як: низька ефективність системи обміну знаннями, інноваціями, навчання, а також недостатня кількість досліджень, спрямованих на розвиток і модернізацію сільського господарства та низький рівень цифровізації в сільському господарстві і на сільських територіях.

Зазначені стримуючі чинники без вжиття заходів з удосконалення державної аграрної політики унеможливають сталий розвиток та відновлення сільських територій, підвищення сільськогосподарського виробництва, негативно впливають на рівень життя сільського населення і навколишнє природне середовище, а також можуть становити ризики для забезпечення продовольчої та екологічної безпеки.

Державна політика у сфері сільського господарства та сільських територій потребує чіткого визначення пріоритетів, завдань та створення сприятливих умов для розвитку сільської економіки, де визначальну роль відіграє конкурентоспроможний, стійкий до ризиків і викликів аграрний сектор, забезпечує продовольчу безпеку на національному і світовому рівні. Формування державної політики в контексті інтеграції України до ЄС потребує імплементації та ефективного застосування механізмів і стандартів спільної аграрної політики держав – членів ЄС.

На основі проведеного дослідження дійшли висновку, що сільську територію не можна розглядати відокремлено від галузі сільського господарства, водночас під розвитком сільських територій розуміємо, перш за все, відродження сільської економіки на основі принципу інклюзивності та багатофункціональності, що передбачає можливості функціонування на певній території сільського господарства з несільськогосподарськими галузями, метою чого є покращення стану сільських територій для добробуту сільських мешканців.

На нашу думку, сільська територія – це організаційно–територіальна одиниця самоврядування, що має межі, історичний досвід, традиції і культуру, включає в себе наявні природні ресурси, інфраструктуру, характеризується економічним потенціалом залежно від специфіки певної території, ефективно використання якого залежить від дій та ініціатив громад за реальної фінансової підтримки держави.

Трактування поняття «розвиток сільських територій» та «сільський розвиток» дещо є відмінними один від одного. Перше зосереджує увагу на виробничих та інфраструктурних аспектах життя села, а друге – на суспільній основі, забезпеченні суспільного добробуту населення.

На нашу думку, розвиток сільських територій неможливий без участі людського потенціалу і навпаки людський потенціал визначає розвиток сільських територій.

Виходячи з цього, пропонуємо своє бачення категорії: під розвитком сільських територій ми розуміємо вдосконалення виробничих, інфраструктурних аспектів конкретної сільської території з використанням економічного та інвестиційного потенціалу, що сприятиме підвищенню якості життя сільських мешканців. Причому вдосконалення розвитку сільської території ми вбачаємо на основі багатофункціональності розвитку сільської економіки (аграрний сектор, несільськогосподарське підприємництво, розміщення промислових об'єктів, переробні підприємства, сфера послуг і рекреації тощо) з дотриманням принципів сталого розвитку та єдності і

врівноваженості трьох його складових: економічної, соціальної і екологічної.

Сільська територія – це не просто частина території чи суб'єкт економічної й політичної діяльності, а це й простір для реалізації різних проєктів – від ведення сільського господарства до виробництва різних товарів та послуг. Тобто ми пропонуємо розглядати сільські території як простір для різного виду економічної, соціальної, культурної, політичної та інвестиційної діяльності, в основі якого використання потенціалу території з метою розвитку сільської економіки підвищення рівня життя сільських мешканців.

Ефективне управління розвитком сільських територій знаходиться у взаємодії і взаємозалежності між двома складовими: сільською територією та сільською громадою.

Більш глибоко зрозуміти необхідність розвитку сільських територій можна дослідивши функції сільських територій (табл. 1.5).

Дослідивши визначені функції сільських територій, серед яких є: економічні, соціальна, демографічна, виробнича, організаційно-управлінська, екологічна, природно-відтворювальна, рекреаційно-туристична, культурна, інвестиційна і інноваційна, було запропоновано доповнити функції ще однією – відроджувальною, зміст якої характеризується загалом відродженням села, , розвитком сільської економіки, підвищенням рівня зайнятості та якості життя сільського населення завдяки ефективному управлінню громадами на принципах сталого розвитку розвитком сільської економіки, підвищенням рівня зайнятості та якості життя сільського населення завдяки ефективному управлінню громадами на принципах сталого розвитку.

Узагальнення авторської новизни теоретичних засад теми дослідження (трактування дефініцій «інвестиції», «сільські території», доповнення автором ролі інвестицій в розвитку сільських територій та доповнення функцій сільських територій) наведено в додатку В.

Особливістю сільських територій є те, що вони мають земельний потенціал, який є основою сільськогосподарського виробництва, і цьому є ризику його використання, передусім, екологічного характеру, що потребує

бережливого ставлення до земельних ресурсів.

Таблиця 1.5

Зміст функцій сільських територій

Функція	Зміст функції
Економічна	Забезпечення нормативного формування та розвитку всіх векторів економіки сільських територій
Соціальна	Спрямована на забезпечення соціального розвитку села
Демографічна	Спрямована на відтворення сільського населення та сільських населених пунктів різних видів
Виробнича	Задоволення потреб суспільства в продовольстві та сировині, продукції для різних галузей та видів господарської діяльності
Організаційно-управлінська	Пов'язана із створенням організаційного механізму. Мета сформувати керуючі та керовані системи, а також зв'язки та відносини з ними, тобто створення органів управління, підбір та розстановка кадрів
Екологічна	Підтримання екологічної рівноваги в аграрних регіонах та на всій території країни, утримання заповідників, заказників, національних парків та ін.
Природно-відтворювальна	Характеризується природними відтворювальними процесами складників сільських територій
Рекреаційно-туристична	Максимальне задоволення потреб як вітчизняних, так й іноземних туристів у відпочинку, оздоровленні, лікуванні, духовному та фізичному розвитку
Культурна	Зберігання самобутньої національної культури, народних традицій, звичаїв, досвіду ведення сільського господарства, охорона пам'яток природи, історії та культури, розташованих на сільських територіях
Інвестиційна	Залучення та ефективне використання інвестиційних ресурсів для розвитку інфраструктури, підвищення продуктивності та забезпечення економічного зростання сільських територій.
Інноваційна	Впровадження новітніх технологій та інноваційних підходів у сільськогосподарське виробництво, управління природними ресурсами, розвиток альтернативних джерел енергії та сучасних форм організації праці.
Відроджувальна	<i>Характеризується загалом відродженням села, розвитком сільської економіки, підвищенням рівня зайнятості та якості життя сільського населення завдяки ефективному управлінню громадами на принципах сталого розвитку</i>

Джерело: узагальнено на основі [72; 101]

Адже «надмірна розораність та інтенсивне сільськогосподарське використання землі призводять до деградації ґрунтів, зниження їх родючості та значних економічних збитків. Це становить пряму загрозу не лише екологічному, але й соціальному середовищу сільських громад, викликаючи депопуляцію та руйнування людського капіталу. Збереження родючості ґрунтів

та впровадження екологічно стійких методів сільського господарства, таких як органічне виробництво, є важливими для відновлення сільських територій та підвищення якості життя на цих територіях» [28].

Розвиток сільських територій стикається зі значними викликами особливо у порівнянні з містами, які мають суттєві переваги в інфраструктурному забезпеченні та доступі до різноманітних ресурсів. Як показують наукові дослідження українських та зарубіжних вчених одним із найважливіших факторів, що впливають на розвиток сільської місцевості є рівень розвитку інфраструктури. Недостатнє інфраструктурне забезпечення залишається однією з основних проблем для сільських регіонів України водночас виступаючи бар'єром для їхнього економічного та соціального розвитку [10].

Стримуючі чинники розвитку сільських територій в Україні доповнені наступними, які мають місце в умовах воєнного стану: низька фінансова грамотність сільського населення та громад щодо участі у проєктах; ризики та виклики, пов'язані із воєнними діями на сільських територіях України та окупованих територій; обмеженість фінансових ресурсів в бюджеті для реалізації ефективної державної аграрної політики в період воєнного стану; вимушена міграція населення, брак кадрів (рис. 1.1).

Подолати стримуючі чинники розвитку сільських територій можливо через пошук джерел інвестиційних ресурсів і використання економічного потенціалу сільської території в основі диверсифікації сільської економіки і, як наслідок, скорочення міграційних процесів, забезпечення зайнятості сільського населення, покращення якості життя на цих територіях через вирішення проблем місцевого значення.

Пошук інвестицій для спрямування їх громадами на фінансування інноваційного розвитку сільських територій визначається активною позицією громад та їх мешканців, які мають бути задіяними, виходячи з принципу інклюзивності, на розробку перспективних проєктів для отримання грантових коштів або міжнародної допомоги партнерів.

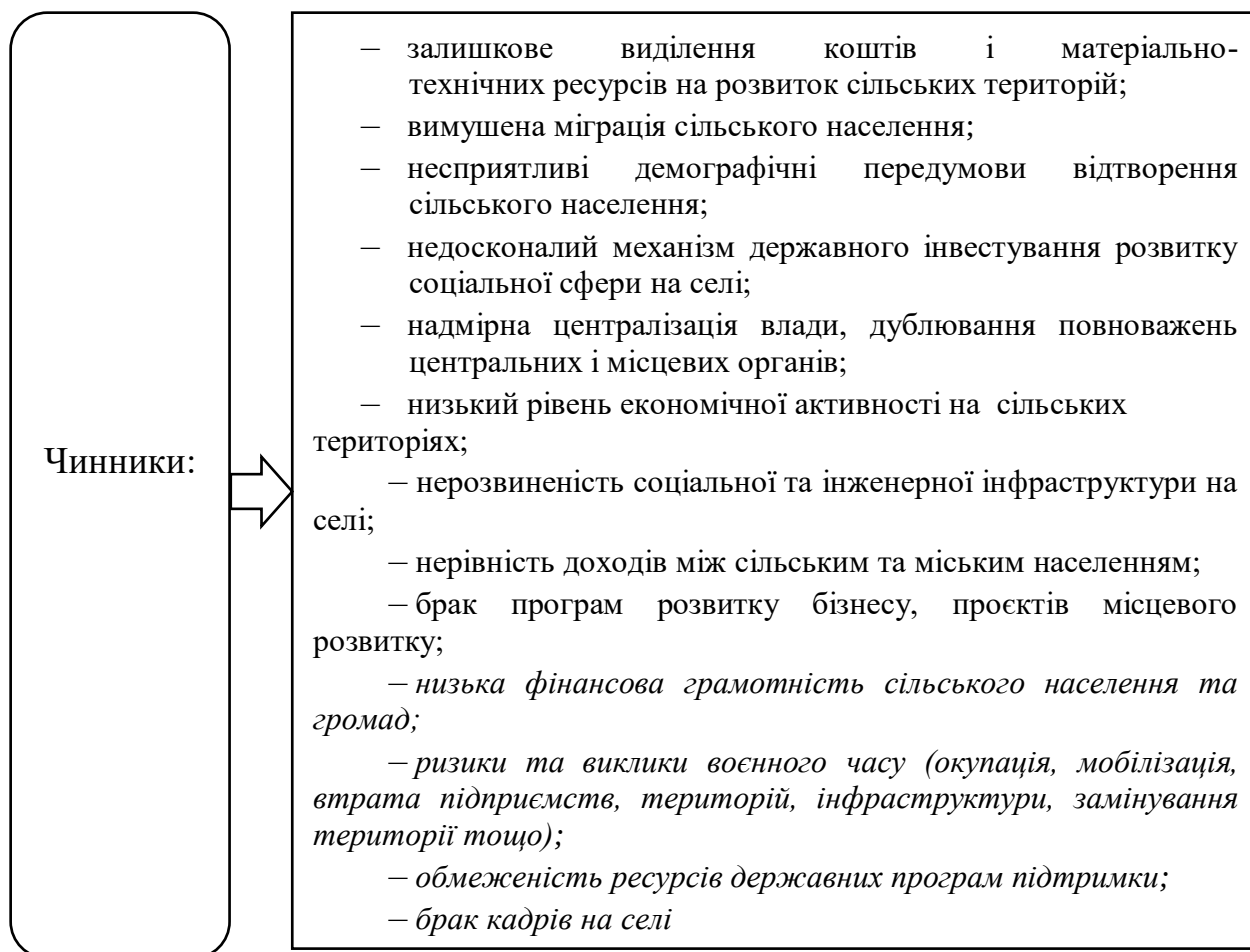

Рис. 1.1. Чинники стримування розвитку сільських територій

Джерело: складено на основі [5; 72; 90; 100; 119, с.105; 126, с.140]

Ефективна стратегія залучення інвестицій в розвиток сільських територій має включати низку інструментів: створення сприятливих умов для інвесторів, податкові пільги для підприємств аграрного сектору, грантові програми для малого та середнього бізнесу, доступ до кредитних ресурсів, тощо. Такі заходи дозволять підвищити економічну стійкість аграрних підприємств, що своєю чергою сприятиме відновленню та розвитку сільських громад, посиленню продовольчої безпеки та підвищенню добробуту населення. Таким чином, стратегія залучення інвестицій для розвитку сільських територій має базуватися на інтегрованому підході, що охоплює економічні, інфраструктурні та соціальні складові, і створює передумови для сталого розвитку аграрного сектору як фундаменту для економічного відновлення України [73].

Пріоритетними шляхами реалізації державної політики щодо

забезпечення зайнятості сільського населення в Україні має стати підтримка економічного розвитку сільських територій та створення сприятливих умов для підвищення рівня зайнятості сільського населення шляхом стимулювання розвитку різногалузевої структури зайнятості, урізноманітнення сільськогосподарської та несільськогосподарської діяльності; розвитку тваринництва та вирощування водних біоресурсів (аквакультура); впровадження нових виробництв, в першу чергу переробних; надання різноманітних побутових, інформаційно-комунікаційних послуг та інших видів діяльності [90].

Тобто, людський потенціал є визначальним в процесі відродження села і сільської економіки. Його роль заключається у активній позиції учасника розробки перспективних проєктів, спрямованих на розвиток об'єктів інфраструктури на сільських територіях, створенні нових робочих місць, що утримуватиме молодь на селі.

Залучення та утримання людського капіталу в сільських територіях дозволить вирішити пріоритетні завдання щодо прискорення модернізації сільського господарства, раціональний підхід до використання якого забезпечить сталий розвиток сільських територій [100, с. 63].

Відтік і деградація сільського населення призвели до його дефіциту, що позначається на відсутності якісних людських ресурсів, здатних забезпечити перехід до інформаційного типу економічного зростання в сільському господарстві. Господарства корпоративного сектору аграрної економіки з високим рівнем організації виробництва, що застосовують новітні агротехнології та техніку, відчувають нині дефіцит кваліфікованих кадрів, з одного боку, а з іншого – автоматизація та роботизація технологічних процесів скорочує пропозицію місць зайнятості [100, с. 65].

Про негативну динаміку щодо зайнятості сільського населення вказує Н. Патика та Н. Германюк [90], на їх думку «це пояснюється звуженням сфери сільськогосподарської праці, змінами в структурі сільськогосподарського виробництва, диспропорцією кон'юнктури сільських ринків праці, дефіцитом

робочих місць, низькою продуктивністю праці в сільському господарстві, недостатнім рівнем професійної мобільності сільського населення, низьким рівнем оплати праці, зменшенням чисельності економічно активного сільського населення та деформація його вікової структури тощо» [90].

Також нині не менш важливим для належного проживання та утримання від міграції сільського населення є створення привабливості в питаннях цифровізації сільської економіки.

На разі це складне питання, адже за даними Міністерства цифрової трансформації України понад 17 тис. сільських населених пунктів (60,7% від загальної кількості) не охоплені оптичними мережами жодного провайдера. Майже 4 млн людей живуть у селах, де немає фіксованого швидкісного Інтернету. Переважно в сільській місцевості не підключено до інтернету 40% шкіл, 92% бібліотек, 37% лікарень. Як наслідок, освітні заклади позбавлені можливостей дистанційного навчання в період форс-мажорних обставин, як то війна чи карантин, а лікарні – впроваджувати телемедицину та повноцінно консультивати пацієнтів в онлайн-режимі. За наявності відповідної мережі, оператори встановлюють вищі тарифи за послуги, ніж у містах через малу кількість абонентів. У результаті багатьом сільським мешканцям це дорого [90, с. 36].

На сьогодні орієнтація аграрного бізнесу на інноваційний шлях розвитку в Україні стримується різними факторами, основними серед яких недосконала законодавча база щодо політики підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності, складні економічні умови та непривабливий інвестиційний клімат у зв'язку з військовими діями, що продовжуються на території України. Для стимулювання інноваційної діяльності малих підприємств необхідно вдосконалити економічні, правові та соціальні механізми державного регулювання, внести зміни до чинного законодавства у сфері наукової та інноваційної діяльності, а також подолати розрив між наукою і виробництвом в економіці, створивши ефективну систему стимулів для імплементації інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств [91].

У процесі євроінтеграції України постають нові проблеми розвитку

сільських територій, однією з яких є відповідність стандартів сільськогосподарської продукції нормам Європейського Союзу.

Для розвитку сільських територій вагомим є ефективне використання економічного потенціалу території та активізація ініціативності людського потенціалу з метою забезпечення їх сталого розвитку.

Завданням державної регіональної політики має бути підтримка стратегічних для регіонів проєктів, адже повноцінне місцеве самоврядування виступає передумовою розвитку регіонів з урахуванням їх особливостей. Активну роль при цьому відіграватимуть місцеві бюджети, які отримають повну самостійність при використанні наявних фінансових ресурсів незалежно від центрального бюджету [18].

Саме ідентифікація інклюзивності як певного стану та рівня включеності агломераційних сільськоміських утворень в систему суспільних відносин і є її відмітною рисою, що виокремлює це поняття серед інших споріднених понять.

Цей процес має бути соціально спрямованим не тільки за рахунок активності самоврядного інституту, а й з використанням механізмів та інструментів державного управління.

Саме тому найбільш актуальним напрямом подальших наукових досліджень щодо процесу формування інклюзивних ОТГ та районів є відстеження руральної та урбанної спрямованості цього процесу [88].

При цьому інклюзія сільських жителів у процесі розвитку досягається за умови надання їм можливостей та рівного розподілу вигід від економічної діяльності (економічний вимір), забезпечення соціальної безпеки (соціальний вимір) та громадської активності (політичний вимір). Економічний вимір інклюзивного сільського розвитку передбачає забезпечення бідним і вразливим сільським жителям умов для підвищення їхніх здібностей та широких можливостей участі й отримання вищих від середнього рівня вигід від економічного зростання, в результаті чого досягається економічна інклюзія. Остання може досягатися як у активний спосіб, коли людина отримує широкі можливості й вигоди від ефективної економічної діяльності, так і у пасивний –

завдяки забезпеченню вигід від провадження політики перерозподілу економічних благ [98, с. 188].

Проблема забезпечення інклюзивного розвитку сільських територій набуває особливої актуальності в умовах динамічних змін соціального та економічного середовища, оскільки сільські регіони часто стикаються з низкою викликів, які обмежують їх соціальний, економічний та екологічний прогрес. Однією з ключових проблем в даному аспекті є нерівність у доступі населення до ресурсів та можливостей між сільськими та міськими територіями. Недостатність розвиненої інфраструктури, обмежені можливості зайнятості та низький рівень якісного обслуговування у сільських районах ускладнюють життя їх мешканців, що призводить до зниження загального рівня їх достатку. Усе це вимагає формування нових стратегій розвитку сільських територій, які б враховували їхні потреби та специфіку на засадах інклюзії.

Важливою проблемою виступає й відсутність ефективної системи управління та координації між різними рівнями влади та зацікавленими сторонами при реалізації проєктів розвитку сільських територій. Недостатня увага до потреб сільських громад у процесі прийняття рішень, недостатнє фінансування та обмежений доступ до інформації про програми й можливості суттєво ускладнюють реалізацію ефективних стратегій розвитку.

Отже, концептуальні засади інклюзивного розвитку сільських територій повинні формуватися на основі різноманітних соціально-економічних чинників та враховувати комплексність сучасних викликів і потреб сільських громад. Основними принципами їх формування при цьому виступає соціальна справедливість, економічна ефективність, екологічна сталість та культурна різноманітність [135].

Зростання обсягів інвестицій є важливим чинником у зменшенні рівня міграції з сільських територій, оскільки створюються умови для гідного життя мешканців. Тобто вони в сукупності сприяють економічному, соціальному та екологічному розвитку сільських територій.

Аграрна сфера – це система, яка формується шляхом поєднання

сільськогосподарського виробництва та сільських територій, що забезпечують діяльність основних складових сталого розвитку (економічно, соціально та екологічно). Таке поєднання є актуальним з огляду на те, що Україна обрала європейський вектор розвитку. Сталий розвиток аграрного сектору – це довгостроковий розвиток, збалансований з точки зору соціально-економічних та агроекологічних параметрів, основним критерієм якого є підвищення якості життя сільського населення [127].

Децентралізаційні зміни сприяють активізації самоврядування територіальних громад щодо розвитку сільських територій, мешканці яких мають бути вмотивованими й зацікавленими у зростанні сільської економіки та забезпеченню власних потреб громади. Розвиток сільських територій пов'язуємо із сільським господарством та сільськогосподарською діяльністю, тому в сучасних умовах вирішення проблем аграрного сектору може стати своєрідним рушієм подолання занепаду сільських територій. При формуванні механізму державної підтримки розвитку сільських територій мають бути враховані потреби та інтереси сільських громад, а також специфіка галузей, підприємства яких функціонують на цих територіях [18].

Розвиток сільських територій залежить від зовнішнього середовища впливу через запроваджені механізми державної підтримки громад на місцевому рівні, підприємництва на селі та аграрного сектора економіки як такого, що забезпечує зайнятість сільського населення та від внутрішнього середовища функціонування дієздатних, активних та ініціативних громад, здатних запроваджувати інноваційні підходи в управлінні сільською громадою і розвитком сільських територій [15, с. 63].

Крім того, на думку [93] «еволюційно-цивілізаційний підхід в управлінні розвитком соціально-еколого-економічних систем через практику багатофункціонального розвитку сільських територій окреслив підхід до раціонального використання природних ресурсів як головної умови існування людства. Диверсифікація діяльності в родових поселеннях як одна з форм багатофункціонального розвитку сільських територій за рахунок забезпечення

доступності та використання відновлюваних ресурсів у своїй життєдіяльності та підприємницькій активності на основі поєднання традиційних та інноваційних екологічнобезпечних технологій формує передумови продовольчої та економічної безпеки держави, вирішення демографічної та екологічної проблем».

Основною метою соціально-економічного розвитку сільських територій має стати формування якісного життєвого середовища для селян, зокрема через забезпечення продуктивної зайнятості, сприяння розвитку підприємництва [60].

В умовах воєнного стану понад 10 млн українців (~25% населення) покинули свої домівки, у тому числі, за різними оцінками, від 3 до 5 млн залишаються за кордоном. Рівень безробіття у середньому за 2022 рік оцінено Нацбанком (інфляційний звіт) у 25-26%, що відповідає загальній кількості безробітних у 3,2 млн осіб. Рівень заробітної плати, за експертними оцінками, знизився на 30-50% у різних сферах економічної діяльності [147].

Однією з причин зменшення рівня зайнятості є сезонність сільськогосподарської праці, яка зумовлює сезонні коливання рівнів зайнятості та безробіття сільського населення. Як правило, зайнятість зростає у весняно-літній період і, навпаки, зменшується у зимовий. Ще однією вагомою причиною зменшення сільської зайнятості є високий рівень освоєння земель. Це сприяє обмеженню залучення нового земельного ресурсу, а відтак, й обмеження подальшого залучення праці селян у сільськогосподарське виробництво та потребує розширення сфери зайнятості селян у несільськогосподарську сферу [45].

Зменшення рівня безробіття у час дії воєнного стану в Україні й у період відновлення економіки нашої країни можливе за умови забезпечення мобільності робочої сили. Такий сценарій забезпечить адаптивність, конкурентоспроможність й ефективність використання потенціалу економічно активного населення [23].

Забезпечити зайнятість сільського населення можна через підтримку підприємницьких ініціатив на селі в сфері несільськогосподарської діяльності,

зокрема.

Як свідчить практика, для початкових етапів функціонування територіальних громад, тому числі на сільських територіях, характерне створення робочих місць у таких сферах, як надання адміністративних послуг, медичній, освітній, соціальній тощо. На подальших етапах розвитку і функціонування сільських ТГ промисловості, будівництва, транспорту, туризму і рекреації тощо [91, с. 45].

Окремо взята сільська територія характеризується територіальними особливостями розміщення та економічним потенціалом розвитку, що має враховуватися як пріоритетний напрямок вкладення інвестицій при формуванні стратегії розвитку громади.

Таким чином, особливістю розвитку сільських територій є безпосередній зв'язок із сільським господарством та сільськогосподарським виробництвом, а також можливості використання цього простору для інших видів діяльності та сфери послуг, що може стати своєрідним рушієм подолання їх занепаду.

Активізацію залучення інвестицій ми розглядаємо як основу розвитку сільських територій, а особливістю їх залучення в галузь сільського господарства є здійснення в об'єкти природи, що робить сільськогосподарську діяльність більш капіталомісткою з тривалим терміном окупності та високими ризиками

Стратегія розвитку сільських територій є необхідним інструментом на всіх рівнях влади, що враховує використання економічного потенціалу територій і формується на основі заінтересованості всіх сторін, включаючи потенційних інвесторів.

1.3. Методичні підходи визначення ефективності залучення інвестицій в сільські території

Економічні виклики сьогодення вказують на необхідність пошуку шляхів залучення інвестицій на розвиток сільських територій, що є важливим завданням динамічного розвитку регіональної економіки. При цьому

інвестиційна привабливість об'єктів є основою пріоритетності прийняття рішення інвестором щодо вкладення коштів.

Інвестиційна привабливість є ключовою складовою, що впливає на активізацію інвестиційної діяльності, а отже, й ефективний соціально-економічний розвиток економіки регіону та держави в цілому.

Передумовою ефективної інвестиційної діяльності є аналіз і оцінка привабливості об'єктів інвестування з метою визначення орієнтирів та пріоритетів для надходження інвестицій. Інвестиційна привабливість є важливим складником стратегії сталого економічного розвитку держави, тому її дослідження та оцінка мають велике теоретичне та практичне значення. З огляду на актуальність даного питання, виникає необхідність аналізу існуючих теоретико-методичних підходів і практичних розробок, пов'язаних із розкриттям змісту поняття «інвестиційна привабливість», визначенням показників, що її характеризують, та чинників впливу [22, с. 89].

Для інвестора об'єкт інвестування визначається такими категоріями, як «орієнтири», «пріоритети» і «привабливість». Пріоритет як наукова економічна категорія позначає переважне, головне за часом значення, положення, право. Орієнтири відповідають визначенню спрямованості інвестицій. В інвестиційному процесі важливо правильно визначити пріоритетність і привабливість об'єктів інвестування. Інвестиційна привабливість є головним параметром, що визначає вибір орієнтирів і пріоритетів інвестиційної діяльності. Головними орієнтирами інвестування є фактичний і потенційний розміри місцевих ринків, економічна і правова стабільність у регіонах. Найбільш пріоритетним напрямом є інвестування в об'єкти, що вже освоєні, оскільки створена інфраструктура значно сприяє подальшому їхньому розвитку [22, с.89].

Формування інвестиційної привабливості залежить від впливу таких чинників [22]:

- загальних (що характеризують інвестиційний клімат): політичної і фінансової стабільності, правового захисту інвестора, розвитку

інфраструктури, ринкових відносин, рівня ризиків, питомої ваги державного сектору;

- галузевих (за видами економічної діяльності), вони визначають рівень капіталомісткості, оборотності і віддачі засобів, що було вкладено у визначений вид діяльності;

- територіальних, що характеризують наявність сировини, робочої сили, транспортного сполучення, ринки збуту, клімат, природно-економічні умови виробництва тощо;

- індивідуальних: рейтингової оцінки, місця розташування, земельної площі, наявності виробничих потужностей, показників балансу суб'єкта (прибутковість, ліквідність, стабільність), оцінки ризиків та ін. Оцінка інвестиційної привабливості повинна здійснюватися комплексно шляхом співставлення аналітичних та прогнозних показників, що дасть змогу інвестору прийняти рішення стосовно доцільності вкладення капіталу.

Враховуючи сучасні умови нестабільності та невизначеності економічного середовища в Україні наявність перерахованих чинників формування інвестиційної привабливості свідчать про економічні можливості сільських територій для інвестування, але наявність ризиків свідчить про низький рівень пріоритетності напрямку вкладення інвестицій на даний час.

Інвестори орієнтуються на привабливі і пріоритетні об'єкти інвестування, різні за ступенем їхньої економічної значимості. Для інвесторів пріоритетними є ті об'єкти (регіони, галузі, підприємства), що мають високий інноваційний потенціал і здатні дати приріст прибутку та підвищення рентабельності капіталу, який функціонує в процесі виробництва. Будь-який суб'єкт інвестиційної діяльності, вкладаючи капітал в певний об'єкт, ураховує свою ймовірну перспективу у вигляді економічного або соціального ефекту, фіксуючи співвідношення вкладень і очікуваних результатів. Рівень інвестиційної привабливості країни насамперед є цікавим для іноземних інвесторів, оскільки вони мають подолати бар'єри входу на ринок іншої держави [22, с. 93]. На думку автора [22, с. 93] «оцінка інвестиційної

привабливості здійснюється окремо на державному, галузевому, регіональному та підприємницькому рівнях, кожен з яких має свої фактори оцінки. Інвестиційна привабливість – це індикатор ефективності економічної політики як на макро-, так і на мікрорівнях. Як комплексний показник він зазнає впливу багатьох чинників прямої та опосередкованої дії».

Тобто, нині має місце побудова ефективна співпраці громад, бізнесу, держави та потенційних інвесторів на нових принципах та підходах, де враховуються пріоритені напрямки розвитку економіки та інтереси всіх учасників цього процесу.

Гармонізація концептуальних засад інвестиційного забезпечення з урядовими планами економічного розвитку на короткостроковий та довгостроковий періоди є пріоритетом, який сприятиме створенню нової платформи співпраці між державним сектором та приватним бізнесом, що забезпечує основу для побудови ефективної, конкурентоспроможної та стійкої моделі аграрного сектора України. Основними пріоритетами інвестиційної підтримки розвитку сільських територій має стати підвищення доступності соціальних, культурно-освітніх, побутових та інших послуг для сільських жителів, а також збереження природних ресурсів. У сфері аграрного виробництва інвестиції повинні бути спрямовані на створення умов для розвитку високотехнологічного та орієнтованого на експорт виробництва сільськогосподарської продукції та її переробки [22, с. 92].

Разом з тим, інвестиційна привабливість сільських територій – це система складових економічного потенціалу, що обумовлюють потенційну зацікавленість інвесторів щодо вкладення інвестиційних ресурсів та відповідають головним цілям інвесторів, що полягають у беззбитковості, безризиковості та ліквідності інвестицій [126].

Активізація залучення інвестицій є основною умовою стабільного розвитку регіонів, яка здатна залучити фінансові та матеріальні ресурси як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів, а також раціонально їх використовувати в найбільш пріоритетних галузях економіки.

Інвестиційний потенціал сільських територій є передумовою поступового відновлення економічного зростання країни. А сталий розвиток сільських територій є пріоритетом державної аграрної політики, спрямованої на підвищення якості життя сільського населення, зростання ефективності сільськогосподарського виробництва, розвитку багатофункціональної сільської економіки, збереження довкілля тощо.

Оцінку ефективності залучення інвестицій на розвиток сільських територій будемо здійснювати в наступних розділах дисертаційного дослідження за такими етапами (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

**Послідовність етапів оцінки ефективності розвитку
сільських територій**

Етапи	Зміст етапу	Методи та прийоми наукового дослідження
Етап 1	Визначення мети оцінки	Монографічний, аналізу і синтезу, порівняльний аналіз, кореляційно-регресійний аналіз, <i>фрактальний аналіз</i> , <i>SWOT-аналіз</i> , графічний, узагальнення
Етап 2	Формування системи показників та індикаторів розвитку	
Етап 3	Збір і обробка інформації для оцінки напрямків розвитку	
Етап 4	Аналіз показників розвитку сільських територій	
Етап 5	Оцінка моделі кореляційно-регресійного аналізу	
Етап 6	Оцінка отриманих результатів	
Етап 7	Надання пропозицій щодо шляхів залучення інвестицій на розвиток сільських територій	

Джерело: розробка автора

Визначена нами послідовність етапів оцінки ефективності розвитку сільських територій дасть змогу мати певний алгоритм дій, що призведе в кінцевому підсумку до надання пропозицій по залученню інвестицій для вирішення питань відродження сільської економіки.

Система показників та індикаторів розвитку сільських територій, за якими ми будемо досліджувати цей процес представлена в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7

**Показники та індикатори розвитку сільських територій
в контексті впливу залучених інвестицій**

Шляхи залучення інвестицій	Показники оцінки ефективності	Індикатори інтересів сторін	Кінцева мета впливу
Диверсифікація сільської економіки, використання механізму ДПП, фінансове забезпечення (власні доходи, спільні запозичення, гранти, міжнародна допомога)	– темпи приросту сільського населення; – обсяг та темпи приросту с.-г. виробництва; – приріст власних доходів місцевих бюджетів; – частка податків сільськогосподарських підприємств у загальному обсязі місцевих податків і зборів; – частка податків місцевих бюджетів у загальному обсязі капітальних інвестицій; – обсяг та темпи приросту капітальних інвестицій в сільське господарство; – обсяг виділених грантів та міжнародної допомоги ; – видатки на утримання органів місцевого самоврядування ; – співвідношення видатків на утримання органів місцевого самоврядування до власних доходів місцевих бюджетів; – розмір валової продукції сільського господарства на 1 грн капітальних інвестицій; – дохідність земель громади; - інвестиційна привабливість сільської території (рівень загальноекономічного розвитку; демографічні показники; зростання інфраструктурних об'єктів, рівень та інших ризиків).	<i>Індикатори інтересів сільських громад:</i> – нарощування обсягів с.-г. виробництва та активізація іншої підприємництва на селі; – підвищення доходів сільського населення ; – поліпшення якості життя сільського населення; – збільшення робочих місць; – поліпшення якості послуг	Відродження села та сільських територій
		<i>Індикатори інтересів інвесторів:</i> – сприятливий інвестиційний клімат в країні загалом; – прозорість законодавства; – стимулювання приватних інвестицій; – сприяння інвестиціям на регіональному рівні (пільги, оподаткування), місцеві переваги інфраструктурного забезпечення інвестиційних проектів тощо); – збільшення капіталу.	
		<i>Індикатори інтересів держави:</i> – стійке економічне зростання галузі сільського господарства в конкурентного середовища; – зростання підприємницької активності на селі; – зниження безробіття; – розвиток інфраструктури сільських територій; – скорочення міграції населення; – економічна, соціальна екологічна безпека; – активність залучення мешканців до розвитку сільських територій; – координація взаємодії між місцевими та державними органами управління, приватним сектором та громадськими організаціями; – впровадження нових технологій та підходів при залученні інвестицій	

Джерело: розроблено автором

Отже, щоб оцінити ефективність залучення інвестицій на розвиток сільських територій слід врахувати наскільки успішно реалізуються заплановані заходи та використані інструменти і до яких результатів це призводить в контексті розвитку сільських територій. Слід проаналізувати, наскільки інвестиції сприяють досягненню стратегічних цілей розвитку, таких як покращення інфраструктури, підвищення життєвого рівня сільського населення та забезпечення економічної стабільності.

Важливим елементом є оцінка механізмів управління розвитком сільських територій через організаційні структури, регуляторні норми та управлінські стратегії. Виявлення проблем у процесі дослідження сприятиме пошуку шляхів вирішення і розробити конкретних пропозицій. Це може включати удосконалення процедур ухвалення рішень, покращення координації між різними рівнями влади в процесі формування бюджетів, а також забезпечення прозорості та ефективності витрачання ресурсів на розвиток та відродження сільської економіки.

Методика визначення ефективності інвестування в розвиток сільських територій є потужним інструментом для реалізації політики сталого розвитку. Вона сприяє комплексному розвитку регіонів, підвищенню їхньої економічної активності та поліпшенню якості життя населення, закладаючи основу для довгострокового зростання і процвітання сільських територій.

Ефективність управління інвестиціями можна оцінити через здатність досягати поставлених цілей і відповідати потребам сільських громад, що включає як кількісні, так і якісні результати.

Отже загалом, ефективність управління інвестиціями варто оцінити через здатність досягати поставлених цілей і відповідати потребам сільських громад, що включає як кількісні, так і якісні результати.

Розробка інвестиційної стратегії є доволі творчим і циклічним процесом, який ґрунтується на оцінюванні та прогнозуванні умов здійснення інвестиційної діяльності і передбачення відповідних ризиків на макрорівнях і макрорівнях.

Залучення інвестицій є ключовим аспектом забезпечення їх сталого економічного зростання та відродження сільської економіки. Сільські території відіграють важливу роль у розвитку національної економіки, забезпечуючи не тільки аграрну продукцію, але й культурні та природні ресурси. Однак на цих територіях часто стикаються з численними викликами, такими як нерозвинена інфраструктура, обмежений доступ до соціальних послуг та вкрай низька економічна активність.

Впровадження ефективних інвестиційних стратегій є критично важливими для досягнення стратегічної цілі відродження села і сільської економіки. Оцінка ефективності інвестування в даному контексті дозволяє визначити, які проєкти мають найбільший потенціал для позитивного впливу на соціально-економічний розвиток. Ця методика охоплює кілька ключових етапів: від аналізу потреб і можливостей до моніторингу результатів реалізації інвестиційних проєктів.

При реалізації реформи децентралізації зростає відповідальність виконавчої влади регіону, органів місцевого самоврядування, територіальних громад за підвищення інвестиційної привабливості сільського регіону за умови використання наявного природного, економічного та людського потенціалу.

Підвищити конкурентоспроможність і економічну ефективність сільських територій можна за рахунок нових інвестицій, які могли б поліпшити структуру сільської економіки.

Серед найважливіших чинників впливу на рішення інвестора про вибір місця для реалізації інвестиційного проєкту, є не лише наявність об'єктів та ділянок для інвестицій, а й стан інвестиційного клімату та очікування дієвої співпраці з місцевими органами влади, сприяння у реалізації інвестиційних проєктів.

Ефективність інвестування у розвиток сільських територій є важливою складовою загальної стратегії сталого розвитку. Важливою метою цієї методики є формування людино-орієнтованої сільської економіки з урахуванням раціонального використання природних ресурсів. Це має на меті

вирівнювання пропорцій економіко-екологічного і соціального розвитку, зосередженого на інтересах територіальних громад і кожного селянина. Забезпечення належних умов життєдіяльності сільського населення також є ключовою ціллю цієї методики [147].

Оцінка стану сільської економіки проводиться з врахуванням в основному економічної, соціальної та екологічної складових розвитку.

На основі проведеного дослідження в 1 розділі дисертації нам вдалось сформулювати теоретичну модель ефективного розвитку сільських територій, в основі якої складові, які мають безпосередній вплив на забезпечення сталого економічного, соціального та екологічного їх розвитку (додаток Г).

Основою цієї моделі є розвиток сільських територій на принципах інклюзивності та багатофункціонального розвитку, на який чинить вплив зовнішнє (стан економіки, фінансова політика держави в даній сфері, інвестиційний клімат, законодавство, інституції та їх взаємодія тощо) і внутрішнє (ефективний менеджмент управлінців, фінансова грамотність сільського населення, економічний потенціал) середовище функціонування.

Крім того, ефективний розвиток сільських територій залежить від економічного потенціалу території (інвестиційний, фінансовий, людський, природний) та не менш важливим чинником є ініціативність громад та їх мешканців у інноваційному управлінні сільськими територіями.

Пошук джерел фінансування розбудови сільських територій не лише сприяє зростанню сільськогосподарського виробництва, але й забезпечує розвиток інших несільськогосподарських галузей, сфер діяльності, соціальної інфраструктури, виробничої інфраструктури, підвищує рівень зайнятості та покращить умови проживання. Особлива увага приділяється багатофакторному аналізу, що включає оцінку впливу інвестицій на розвиток сільського господарства та економіки регіону загалом.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що ефективність залучення інвестицій в розвиток сільських територій є потужним інструментом для реалізації політики сталого розвитку, яка спрямована на комплексний розвиток

регіонів, громад за умови зростання економічної активності мешканців в розробці стратегії поліпшення життя в сільських регіонах. Це дозволяє не лише вирішувати поточні проблеми, а й створювати фундамент для довгострокового зростання та процвітання сільських територій з розвинутою сільською економікою.

Висновки до розділу 1

1. Узагальнюючи підходи дослідників до трактування поняття «інвестиції», дійшли висновку щодо складності цієї категорії, її різноплановість підтверджується різними поглядами щодо визначення основних складових поняття, але в кінцевому результаті основою вкладень інвестицій визначено «отримання доходу (прибутку) чи досягнення ефекту». В основі поняття «інвестиції» розуміємо цілеспрямоване вкладення всіх видів ресурсів (фінансових, матеріальних, інтелектуальних та людських) в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою створення додаткової вартості, досягнення соціального, економічного й екологічного ефекту та сприяння сталому розвитку суспільства загалом.

Інвестиції в розвиток сільських територій є ключовим чинником економічного відродження сільської економіки. Вони спрямовані на покращення якості життя сільських мешканців, забезпечують продовольчу безпеку країни, дають економічні та екологічні переваги, а також сприяють привабливості сільської території. Інвестиції сприятимуть диверсифікації бізнесу в інших сферах діяльності, окрім аграрної, та у сфері послуг, вони є інструментом підсилення фінансової спроможності та самостійності територіальних громад в прийнятті рішень щодо використання економічного потенціалу сільських територій.

2. Трактування поняття «сільські території» пов'язано із сільським господарством та сільськогосподарським виробництвом. Проте особливості сільських територій вказують на можливості багатофункціонального їх розвитку. Визначено, що сільські території України – це не просто частина

території чи суб'єкт, а це й простір для реалізації різних видів діяльності. Сільську територію не можна розглядати відокремлено від галузі сільського господарства, водночас під розвитком сільських територій розуміємо, перш за все, відродження сільської економіки на основі принципу інклюзивності та багатофункціональності, що передбачає можливості функціонування на певній території сільського господарства з несільськогосподарськими галузями, метою чого є покращення стану сільських територій та якості життя сільських мешканців. відродження сільської економіки на основі принципу інклюзивності та багатофункціональності, що передбачає поєднання сільського господарства з несільськогосподарськими галузями, метою чого є покращення стану сільських територій та якості життя сільських мешканців. Функції сільських територій доповнено відроджувальною функцією, що враховує специфіку їх функціонування, стратегічні цілі регіонального розвитку та принципи сталого розвитку, що сприятиме пошуку шляхів їх подолання.

3. Обґрунтована необхідність розвитку сільських територій, що передбачає зміну інституційних, економічних, соціальних, екологічних, демографічних та культурних факторів безпосереднього впливу на якість життя сільського населення та є основою реалізації ефективної регіональної політики, спрямованої на відродження села та сільських територій.

Розвиток сільських територій стикається зі значними викликами у порівнянні з містами, які мають суттєві переваги в інфраструктурному забезпеченні та доступі до різноманітних ресурсів. Стримуючі чинники розвитку сільських територій доповнені, зокрема такими, які мають місце в умовах воєнного стану: низька фінансова грамотність сільського населення та громад; ризики та виклики воєнного часу (окупація, мобілізація, втрата підприємств та територій, інфраструктури, замінування території тощо); обмеженість ресурсів державних програм підтримки; брак кадрів на селі.

4. Дослідження особливостей сільських територій дозволило сформувати теоретичну модель їх розвитку, яка базується на принципах інклюзивності та багатофункціональності, забезпеченні пріоритетних інтересів учасників

(громад, інвесторів, держави), ефективність розвитку яких визначається використанням економічного потенціалу, активністю і ініціативністю громад до інновацій на сільських територіях, впливом зовнішнього і внутрішнього середовища, що сприятиме їх сталому економічному, соціальному та екологічному розвитку.

Розвиток сільських територій є не просто процесом покращення економічних показників, але й важливим елементом соціального та культурного зростання громад. Диверсифікація джерел доходів для сільських домогосподарств створює передумови для стійкого розвитку. Додатково це сприяє наповненню місцевих бюджетів, дозволяє реалізовувати більш ефективні програми соціальної підтримки та інфраструктурного розвитку, спрямовані на покращення стану сільських територій.

Матеріали розділу опубліковано у працях автора зі списку джерел: [14, 15, 18, 19].

Список використаних джерел до розділу 1

1. Андрейченко А. В., Журило С. С. Економічна міцність сільськогосподарського підприємництва як засадах ефективності розвитку агропромислового комплексу України. *Агросвіт*. 2024. № 15. С. 3–8. DOI:10.32702/2306-6792.2024.15.3
2. Батанов О. Статус громади у пошуках оптимального варіанту конституційної моделі місцевого самоврядування в сучасній Україні: теорія і практика. *Юридична Україна*. 2015. № 10–12. С. 48–64.
3. Балдинюк В.М. Сутність та особливості державного регулювання розвитку сільських територій. *The scientific heritage*. 2020. № 48. Vol. 4 P. 60–67.
4. Беженар І.М., Мамчур В.А., Малік Л.М., Германюк Н.В., Демченко О.В. Теорія сутності дефініції «сільські території». *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2021. № 12. С. 45–54 DOI:10.32317/2221-1055.202112045
5. Белей С.І. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/80.pdf.
6. Бланк І.О., Гуляєва Н.М. Інвестиційний менеджмент: підручник. К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2003. 398 с.
7. Білоус С. П., Степанець І. В. Вплив об'єднаних територіальних громад на інвестиційну привабливість регіону. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/27>
8. Борщ Л.М. Інновації і інвестиції в реальному секторі економіки: перспективи розвитку. *Економіка ринкових відносин*. 2008. № 22. С. 44–52.
9. Бутко М.П., Колоша В.П., Мурашко М.І., Рассказов О.І. Інституціональні критерії впливу сучасних агроформувань України на рівень розвитку сільських територій. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2021. № 12. С. 15–24.
10. Бялковська О. А., Махиня С. О. Роль інфраструктури сільських

територій у розвитку сільського зеленого туризму. *Економіка та суспільство* 2024. Випуск 67.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4689/4630>

11. Важинський Ф.А. Інвестиції як фактор розвитку сільських територій.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2011_6_9.pdf.

12. Важинський Ф.А., Гаврилко П.П., Лалакулич М.Ю. Стратегія інвестиційної активності розвитку соціально-економічного потенціалу сільських територій. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.9. С. 192–198.

13. Василиця О. Б. Іноземне інвестування: загрози економічній безпеці України. *Економіко-правовий часопис*. 2016. Вип. 1. С. 12–22.

14. Vdovenko L., Herasymchuk V. Assessment of the current state of investment attractiveness of Ukraine. *The scientific heritage*. 2021. № 58. Vol. 4 P. 16–22 URL: <http://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2021/01/>

15. Вдовенко Л. О., Тітов Д. В., Герасимчук В.Г. Інвестиційна складова розвитку сільських територій України *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 3 (65). С. 51–73. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/35593.pdf>/ DOI: 10.37128/2411-4413-2023-3-4

16. Вініченко І., Дідур К., Добродзій Т. Інвестиції в сільське господарство як головне джерело досягнення продовольчої безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 1. С. 49–55. DOI: 10.32702/2306 6814.2024.1.49

17. Гарбар Ж. В., Майбородюк К. С. Інвестиційне за безпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 12. С. 18–22. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.12.18

18. Герасимчук В. Г. Теоретичні аспекти розвитку сільських територій в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Економіка та суспільство*. № 45. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-88>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1995/1923>.

19. Герасимчук В. Г. Роль інвестицій у сільські території України:

проблеми та перспективи. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 9. С. 9–13. DOI: 10.37634/efp.2022.9.2.

20. Головне управління статистики у Вінницькій області. URL: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 20.03.2025).

21. Грицаєнко Г. І., Грицаєнко І. М. Інвестиції в технічне забезпечення аграрного виробництва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип.12. С. 53–58.

22. Гуткевич С.О., Пулій О.В. Інвестиційна привабливість: сутність, показники і чинники впливу. *Інтелект XXI*. 2019. № 2. С. 89–95. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d8ee05dd-6d8d-426e-8ebd-b00ca996405d/content>.

23. Гончарук І.В., Томашук І.В. Ринок праці в Україні в умовах воєнного стану й напрями його розвитку в післявоєнний період. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 2 (64). С. 7–29. DOI: 10.37128/2411-4413-2023-2-1

24. Дацій Н. В. Розвиток іноземного інвестування в економіці. Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. 2009. С. 9–11.

25. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2025).

26. Децентралізація в Україні: офіційний сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua>. (дата звернення: 10.03.2025).

27. Дзюрах Ю. М., Кулиняк І. Я. Роль інвестування у забезпеченні розвитку сільських територій України як туристичних дестинацій. *Проблеми економіки*. 2022. № 1 (51). С. 26–32. DOI: 10.32983/2222-0712-2022-1-26-32

28. Демченко О. В. Екологічна характеристика сільських територій України: сучасні реалії. *Економіка та суспільство*. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4546/4489>.

29. Дідур К.М. Продовольча безпека України, як один із пріоритетів розвитку глобальної економіки. *Ефективна економіка*. 2023. № 5. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1573/1582>.

30. Дорошенко Т.В. Сутність інвестицій як економічної категорії . *Фінанси України*. 2000. № 11. С. 114–118.
31. Закон України «Про інвестиційну діяльність»: від 10.10.2022 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>. (дата звернення: 10.03.2024).
32. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність»: від 15.11.2024 р. № 1807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-15#Text>. (дата звернення: 01.03.2025).
33. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва»: від 22.03.2012 р. № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 10.03.2025).
34. Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями» від 09.08.2023 р. № 3311-IX (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (дата звернення: 10.03.2025).
35. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-13322>. (дата звернення: 10.01.2025).
36. Економічна енциклопедія (за ред. Мочерного С.В.). URL: <https://studentbooks.com.ua/content/view/47/39/1/11/#45787>
37. Інвестиційна діяльність в Україні: тенденції та перспективи. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2019/48.pdf (дата звернення: 10.02.2025).
38. Інструкція Правління Національного банку України «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України»: від 17.06.2004 р. № 280 (z0918-04) (дата звернення: 20.12.2024).
39. Калетнік Г. М., Козяр Н. О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2020. № 12 (314). С. 81–89.
40. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку господарства України в

стратегічній перспективі. *Вісник аграрної науки*. 2018. №1 (778). С. 78–82.

41. Кісіль М. І. Макроекономічний інвестиційний процес у сільському господарстві України. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2021. № 9. С. 19–30. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109019>.

42. Кириленко І.Г. Трансформація соціально економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи. К.: ННЦІАЕ, 2005. 452 с.

43. Коваль В., Грималик А., Куліш А., Концева В., Бойко Н., Несененко П. Економічна політика промислового розвитку та інвестиційний підхід до аналізу національної економіки. *Economic Policy of Industrial Development and Investment Approach to the Analysis of the National Economy*. 2021. Vol. 39, № 6. URL: <https://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/5263>.

44. Козир Т. О. Практичні аспекти стратегічного планування розвитку сільських територій. *Теорія та практика державного управління*. 2009. Вип. 3. С. 307–314. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2009_3_46.

45. Костюченко Д. Л. Розвиток сільських територій в Україні: проблеми та перспективи. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=4&y=2017>.

45 Кочемировська О. Регулювання зайнятості сільського населення в умовах реформування аграрного сектору України: аналітична записка. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1107/>

46. Кравців В. С., Мельник М. І., Антонов В. Б. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації : монографія. Львів : ІРД НАН України, 2011. 368 с.

47. Кропивко М. Ф., Кісіль М. І. Теоретичні засади і методичні підходи до формування стратегії управління ефективністю інвестицій фермерського господарства. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2021. № 1. С. 6–14. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101006>

48. Кустріч Л. О. Особливості залучення інвестицій у сільське

господарство: сучасний стан і тенденції розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 24. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2017/8.pdf.

49. Лендел О. М. Іноземні інвестиції як фактор розвитку економіки держави. *Ефективна економіка*, 2016. № 9. URL <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5156>.

50. Липчук Н.В. До концепції багатофункціонального розвитку сільського господарства. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2011. № 6. С. 25–27. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2011/7.pdf.

51. Лугова М. С. Міжрегіональна інтеграція як чинник активізації інвестиційної діяльності в регіоні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Міжнародні відносини. 2013. № 9 (258). С. 13–18.

52. Лугова М. С., Цимбалюк І. О. Пріоритети активізації інвестиційної діяльності в регіонах України. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Економічні науки. 2017. № 3. Ч. 2. С. 21–31.

53. Лугова М. С., Цимбалюк І. О. Стан та перспективи активізації інвестиційної діяльності в Україні та її регіонах. *Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки*. 2018. Вип. 2 (18). С. 125–134.

54. Ляліна Н.С., Чавикіна О.В. Аналіз інвестиційної діяльності у сільському господарстві України та визначення напрямів її активізації. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Випуск 52-2. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/52_2_2020/6.pdf/ DOI 10.32843/bses.52–26

55. Мазур А. Г., Дмитрик О. В. Господарства населення як економічна категорія та суб'єкт облаштування сільських територій. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 11. С. 7–20. URL: <http://efm.vsau.org/files/pdfa/3392.pdf>.

55. Мартинюк М. П. Організаційно-економічне управління політикою сільського розвитку в Україні в умовах безпекових викликів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 2. <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4943/4987>

56. Майорова Т.В., Крук В.В., Шевчук Я.В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації в кризових умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 12–16.
57. Манн Р. В., Махно С. В. Реалізація інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємств: світові тренди та національні реалії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Випуск 47. С.145–151.
58. Макаров М.О. Особливості реалізації інноваційної політики на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № С. 27–29.
59. Малік М. Й. До питання сталого розвитку сільських територій. *Економіка АПК*. 2008. № 5. С. 51–58.
60. Малік М.Й., Забуранна Л.В. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації влади. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2017. №7. С.5–14. URL: <https://eapk.com.ua/uk/journals/tom-24-7-2017>.
61. Маркевич К. Хто і як інвестує в Україну. Центр Розумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/knto-i-iak-investuie-v-ukrainu>
62. Мартиненко В. Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: монографія. Київ: Вид-во НАДУ, 2005. 296 с.
63. Материнська О. А, Пустова П. Д. Відновлення та розвиток: інвестиційні перспективи України після війни. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 24. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4232/4158>.
64. Мацибора Т. В. Інвестиції як основа зростання аграрної економіки України *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2021. № 6. С. 68–78. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106068>.
65. Мацука В.М. Сучасні тренди іноземного інвестування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 12. С. 88–94. DOI: 10.32702/2306-6814.2023.12.88.
66. Мельник М. І. Інвестиційне забезпечення безпеки бізнес-середовища України в умовах європейської інтеграції. *Економіка. Управління. Інновації*. Вип. № 1 (11). 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_69

67. Мельник М. І. Принципи побудови інвестиційних моделей регіонального розвитку. *Регіональна економіка*. 2005. № 1. С. 187–195.
68. Мещерякова Н. М., Фоміцька Н. В. Теоретичні підходи до розкриття змісту поняття «інвестиційний процес». *Державне будівництво*. № 2/2015. URL: <http://www.kbuara.knarkov.ua/e-book/db/2015-2/doc/1/02.pdf>
69. Михайленко О. Г., Красникова Н. А. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2020 № 7 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8046>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.54
70. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy> (дата звернення: 01.02.2025).
71. Мірошніченко П. І. Методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу регіону. *БізнесІнформ*. 2012. № 2. С. 44–49.
72. Міщук О.В. Прямі іноземні інвестиції у забезпеченні інноваційного розвитку економіки України. *Інноваційна економіка*. 2013. № 7. С. 242–245.
72. Нагернюк Д. В, Непочатенко О. О. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/440/422>.
73. Непочатенко О.О., Вернюк Н.О., Мовчанюк А.В. Стратегічні підходи до залучення інвестицій у розвиток сільських територій. *Економічний простір*. 2024. № 195. С. 34–41. URL: <https://economic-prostir.com.ua/wp-content/uploads/2024/12/195-34-41-nepochatenko.pdf>.
74. Нечитайло У. П. Аналіз сучасних підходів до визначення інвестиційного потенціалу регіону. *Науково-практичний журнал. «Інвестиції: практика та досвід»*. 2010. № 15. С. 25–29.
75. Нечипорук О. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI:10.32782/2524-0072/2023-54-6.
76. Огінок С. В., Кохана С. І. Роль міжнародних інвестицій у світовій економіці. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 57.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3171/3094>.

77. Однорог М.А. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 126. Ч. 2. С. 108–115.

78. Онопрієнко О. Д. Проблеми та шляхи формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні в сучасних умовах. *Стратегія розвитку України*. 2015. № 2. С. 62–66.

79. Орел А. М. Зелений туризм в контексті сталого сільського розвитку. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Том 3. № 4. С. 47–53.

80. Орел А. М. Конкурентні стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктів аграрного виробництва. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 4. С. 411–418.

81. Орел А. М. Методичні підходи до процесу ресурсного забезпечення підприємств аграрного бізнесу. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Том 3. № 2. С. 211–216.

82. Орел А. М. Моделювання впливу чинників зовнішнього середовища опосередкованої дії на конкурентний потенціал суб'єктів агробізнесу. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. «Економічні науки»*. 2020. Вип. 210. С. 13–25.

83. Орел А. М. Мотиваційний процес децентралізації розвитку сільських територій. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2018. № 4. С. 95–99.

84. Орел А. М., Орел В. М. Оптимізація залучення інвестицій в аграрний сектор економіки України. *Ефективна економіка: Е2015*. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4700>.

85. Орел А. М., Руденко С. В. Інноваційна орієнтація інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу. *Науковий журнал «Вісник Сумського національного аграрного університету»*. 2019. № 3. С. 102–106. DOI: 10.32845/bsnau.2019.3.18

86. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz.htm. (дата звернення:

09.03.2025).

87. Офіційний сайт Світового банку.
URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (дата звернення: 07.03.2025).

88. Павлов О. І. Сільські території як об'єкт наукового дослідження. *Державне будівництво*. 2006. № 1.
URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/DeBu/2006-1/doc/1/04.pdf>.

89. Партин Г. О., Дідух О. В. Капітальні інвестиції: сутність, сучасні тенденції та вплив на зростання обсягів ВВП. *Ефективна економіка*. 2021. № 3.
URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/88.pdf.

90. Пати́ка Н. І. Іноземні інвестиції в сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 26–31. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2018/7.pdf.

91. Пати́ка Н.І., Нартюк О.В. Стан і шляхи забезпечення зайнятості сільського населення в Україні. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»*. 2020. № 9. С. 42–52. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202009042>.

92. Півторак В.С., Юрій Т.П., Денбера О.П. Проблеми та перспективи підвищення інноваційно-інвестиційної активності малого аграрного підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 67.
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4731/4672>.

93. Плотнікова М. Ф. Багатофункціональний розвиток сільських територій. *Вісник Сумського національного аграрного університету, Серія «Економіка і менеджмент»*. 2018. Випуск 6 (76).
URL: [file:///C:/Users/USER/Downloads/Vsna_ekon_2018_6_9%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/Vsna_ekon_2018_6_9%20(1).pdf).

94. Попова О. П., Коцюбинська Л. М., Скубій О. А. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. Випуск 54. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2773/2695>.

95. Політика щодо інвестування у сільське господарство України.
URL: [OECD.org//oecd.org/globalrelations/Agricultural_Investment_Policies_Ukraine](https://oecd.org/globalrelations/Agricultural_Investment_Policies_Ukraine)

e_UKR.pdf.

96. Польова О.Л. Міжбюджетні відносини як інструмент механізму розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1373/1326>.

97. Прилуцький А.М., Герасимчук В.Г. Диверсифікація підприємницької діяльності як інструмент зростання прибутковості підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 11/2. С. 17–21.

98. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди та перспективи. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1(51). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/inklyuzivniy-rozvitok-ukrayini-pereshkodi-vs-perspektivi/viewer>

99. Прокопа І. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку. *Економіка України*. 2007. № 6. С. 50–59.

100. Пронько Л. М. Економічні аспекти відтворення людського капіталу сільських територій. *Агросвіт*. 2022. № 9–10. С.62–68. DOI: 10.32702/2306-6792.2022.9-10.62

101. Розвиток сільських територій: інвестиції та підтримка. BDO Ukraine.; Кабінет Міністрів України (2021). Національна економічна стратегія до 2030 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179.

102. Рибіна Л.О. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. С. 450–454.

103. Россоха В., Плотнікова М. Розвиток сільських територій України в умовах децентралізації управління: стан, проблеми, перспективи. *Економічний дискурс*. 2018. Вип. 4. С. 42–53.

104. Русанюк В. В. Державне регулювання розвитку підприємництва в аграрному секторі. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»*. 2021. № 1. С. 94–102. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101094>.

105. Рябоконь В. П. Соціально-економічні умови розвитку аграрного сектору. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2021. № 2. С. 6–14. URL: 10.32317/2221-1055.202102006.

106. Рябоконь В.П. Децентралізація – шлях до розвитку сільських територій в Україні. *Економіка АПК*. 2020. № 1. С. 6–17. URL: <https://eaprk.com.ua/uk/journals/vipusk-01-2020>

107. Рябоконь В.П. Формування стійкої сільської поселенської мережі та об'єднаних територіальних громад. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 6–18. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201902006>.

108. Саїнчук Н. В., Собкова Н. Д., Шум Ю. О. Інвестиційні ресурси територіальної одиниці (на прикладі Чернівецької області). *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/59>

109. Сахно А.А., Заремба О. Є. Інвестиції в земельні ресурси як фактор розвитку аграрного сектору. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 22. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4995/5039>.

110. Свистович М. Б. Сутність та основні поняття стратегічного планування. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dutp_2013_2_6.pdf.

111. Сенищ П. М., Фугело П. М. Фінансово-бюджетна підтримка соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1433/138>

112. Сітнер Т. Г. Генезис та еволюція теорій міжнародного інвестування. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. Серія: Економічні науки. 2011. Вип. 29 (1). С. 92–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpsndtu_2011_29%281%29__23.

113. Сільське господарство: пріоритети сталих інвестицій для сприяння відновленню України. URL: https://ecoaction.org.ua/sh_priorytety_stalykh_investytsij.html.

114. Скибенко С. Т., Чемерис М. В. Формування стратегії управління прибутком підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Серія : Економічні науки. 2011. № 6 (2). С. 152–160.

115. Скоропад І. О., Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва

Навчальний посібник І. С. Скоропад, О. Б. Курило, О. М. Чубка, О. В. Дідух, І. О. Кривецький. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 344 с.

116. Скотнікова Л. П., Угрімова І. В. Роль інвестиційної стратегії у розвитку підприємства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»* (економічні науки) : збірник. наукових праць. Харків: НТУ «ХПІ», 2018. № 19 (1295). С. 19–22.

117. Соколов М. О., Славкова О.П. Аграрний бізнес та його вплив на сталий розвиток сільських територій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Випуск 7. Частина 3. С. 99–101.

118. Стеченко Д. М. Стимулювання інноваційно-інвестиційної активності розвитку конкурентоспроможної економіки. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2012. № 27 (1). С. 106–110.

119. Сторонянська І.З., Патицька Х.О. Методичні підходи до ідентифікації сільських територій: світова практика. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»*. 2020. № 5. С. 105.

120. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. Ю.О. Лупенко, М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіль та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка та М.І. Кісіля. Київ. ННЦ ІАЕ. 2012. 74 с.

121. Талавиця М.П., Горай А.О. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»*. 2018. № 11. С. 75–79.

122. Терещенко В.К. та ін. Довідник для сільського та селищного голови Всеукр. асоц. сіл. та селищ. рад, Нац. Ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ. 2014. 526 с.

123. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). 2020. 531 с.

124. Термоса І.О. Сутність сталого розвитку та його особливості в контексті сільських територій. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 19. 2017. С. 33–37.

125. Томашук І. В., Балдинюк В. М. Використання земельно-ресурсного потенціалу сільських територій України в умовах трансформаційних змін. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 54. С. 53–66.

126. Томашук І.В. Інвестиційний потенціал сільських територій: основні аспекти розвитку. *Сталий розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал*. 2018. № 11. С. 140–149.

127. Томашук І.В., Хаєцька О.П. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1434/1381>

128. Третяк Н. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні. *Фінансовий простір*. 2013. № 3 (11). С. 165–170.

129. Трусова Н. В., Колокольчикова І. В., Полегенька М. А. Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад: внутрішня інтеграція та фінансова спроможність. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2022/13.pdf

130. Трутенко Г. О. Розвиток підприємницької діяльності в сільському господарстві України. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2021. № 1. С. 103–112. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101103>.

131. Труш І. В. Особливості здійснення господарської діяльності комунальними корпоративними підприємствами. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 3. С. 72–78.

132. Тюха І.В. Соціально-економічний розвиток підприємства: сутність та видові прояви. *Ефективна економіка*. 2012. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1195>

133. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення:

02.01.2025).

134. Федоренко В. Г., Чувардинський О. Г., Палиця С. В. Роль інвестицій в економіці держави. *Економіка та держава*. 2010. № 9. С.38–39.

135. Філюк Д. О., Шматковська Т. О. Концептуальні засади організаційно-економічного забезпечення інклюзивного розвитку сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4789/4729>.

136. Фурман І.В. Вектори підвищення ефективності управління прибутком підприємства. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2017. № 3 (54). С. 55–65.

137. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та держава*. 2020. № 1 С. 66-72.

138. Харченко Г.А., Миргородська Д.О. Інвестиційна діяльність сучасних сільськогосподарських підприємств: стан, проблеми та напрями поліпшення. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2018. № 17. С. 663–667.

139. Хмелевський О. В. Нові парадигми прибутковості промислового підприємства в умовах активації підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2005. № 7. С. 102–109.

140. Хмелевський О. В. Оцінка якості прибутковості в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств машинобудування. *Економіст*. 2008. № 3. С. 50–53.

141. Ходаківська О.В., Кононенко О.М. Еволюція економічних теорій сталого сільського розвитку. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»*. 2020. № 10. С. 49–61.

142. Чуницька І. І. Інвестиційний клімат України: сутність, проблеми та шляхи їх вирішення. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 3(14). С. 111–117.

143. Швець Ю. О. Вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на ефективність стратегічного управління. *Вісник Запорізького національного університету*. 2016. № 1 (29). С. 26–36.

144. Шевчук В.Я., Рогожин П.С. Основи інвестиційної діяльності. К: Генеза, 1997. 384 с.

145. Юрчишин В. В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектора економіки. *Економіка АПК*. 2005. № 3. С. 6–7.

146. Юрчишин В. В. Сучасні аграрні перетворення в Україні. Ретроспективний нарис у трьох частинах. Київ : ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2013. 424 с.

147. Як відновити аграрну галузь. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/15/698035/>. (дата звернення: 25.02.2025).

147. Usiuk T., Farion L. The methodological approaches to evaluation of the development efficiency of rural areas in terms of sustainability. *Ekonomika APK*. 2018 25 (2), 64–70.

РОЗДІЛ 2

СТАН ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

2.1. Сучасні тенденції в аграрному секторі як основа розвитку сільських територій

В Україні склалася тенденція щодо прив'язки сільських територій із аграрним сектором економіки та безпосередньо сільськогосподарським виробництвом як основою забезпечення зайнятості сільських мешканців та розвитку села.

Глобальні світові тенденції сприяють зростанню ролі аграрного сектора у вирішенні проблем продовольчої безпеки. Виходячи з цього є необхідність визначити сучасні тенденції розвитку аграрного сектору України, який розглядаємо як основу розвитку сільських територій.

Розвиток сільських територій України має бути у фокусі економічної політики держави, тому виклики середовища функціонування аграрного сектору потребують уваги та реальної підтримки сприяння їх розвитку.

В Україні аграрний сектор економіки конкурентоспроможний та забезпечує продовольчу безпеку не лише на національному, а й на світовому рівні, а галузь сільського господарства є однією із пріоритетних в економіці країни.

В 2021 році сільське господарство продемонструвало вражаючий ріст виробництва на рівні 14,4%, а на сільгосппідприємствах цей показник зріс на цілих 19,2%. Такий динамічний розвиток сектору дозволив йому здобути лідерство в зростанні виробництва серед усіх економічних галузей. За результатами 2021 року сільське господарство забезпечило найвищий відсоток до ВВП, перевищуючи 10%. Окрім того, сільгосппродукція займає значну частку в експорті країни, становлячи близько 41% загального обсягу. Це вказує на ефективність сільського господарства як ключового сегмента економічної активності [15].

До повномасштабного вторгнення галузь сільського господарства в Україні демонструвала позитивні тенденції розвитку і була одним із найбільших світових лідерів в експорті сільськогосподарської продукції.

У 2021 році близько 14% населення країни було зайнято в сільськогосподарському виробництві, що становило 10,9% ВВП країни та 41% експорту. Україна є одним із найбільших світових експортерів зернових, і її частка на світовому ринку виросла за останнє десятиліття. Станом на 2021 рік на Україну припадало понад 40% світового експорту соняшникової олії, понад 10% кукурудзи та ячменю та близько 10% пшениці та ріпаку [77].

Однак, внаслідок повномасштабного вторгнення Росії на територію України, саме галузь сільського господарства найбільше постраждала і несе значні збитки через руйнування інфраструктури, втрати виробничого та кадрового потенціалу, втрати територій, замінування, порушення логістики тощо.

Більше 70% сільських господарств зазнали збитків внаслідок війни. Втрати доходів сільських господарств становили в середньому 30-40%. Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції зменшився від 5% до 30% залежно від регіону та виду продукції. Обсяги виробництва зернових культур знизилися в 2022 році на 37% порівняно з показником 2021 року і склали близько 53,9 млн тонн. Понад 2 мільйони гектарів оброблюваних земель втрачені через війну та окупацію територій. Світовим банком проведено оперативну оцінку руйнувань та визначено потреби для відновлення після повномасштабного вторгнення. Зазначено, що прямі збитки в аграрному секторі становили 8,7 млрд доларів США, а непрямі втрати, обумовлені скороченням виробничих можливостей, склали 31,5 млрд доларів США, усього досягши 40,2 млрд доларів США. На розмінування знадобиться не менше 37,6 млрд доларів США станом на лютий 2023 року. В секторі зрошення та водовідведення збитки досягли 380,5 млн та 282,5 млн доларів США відповідно. Витрати на відновлення зрошення складають 8,9 млрд доларів США.

Важливо враховувати, що проведена оцінка має суттєві обмеження, особливо при розрахунку довгострокових непрямих втрат, таких як деградація ґрунтового покриву та забруднення, спричинені військовими діями. Суттєвий акцент слід зробити на продовженні воєнних дій на території України, що продовжує призводити до нових втрат і руйнувань, забруднення та деградації територій [15].

Отже, війна, що триває та активні воєнні дії на окремих територіях є основними негативними стримуючими чинниками розвитку як аграрного сектору та сільських територій, зокрема. Ці та інші виклики сьогодення потребують пошуку шляхів забезпечення сталого розвитку сільських територій в цих складних для економіки України умовах.

Важливо відзначити, що останні роки свідчать про обмеження притоку іноземних інвестицій у сільське господарство. Причини цього можна віднести до військових конфліктів на території України, нестабільної політичної ситуації, високого рівня корупції та недостатньої розвиненості економіки. Ці фактори породжують невизначеність серед потенційних інвесторів та розкладають їхню бажаність вкладати кошти у цей сектор [16].

Наразі завдяки допомозі партнерів Україна залишається ключовим постачальником на світових ринках зерна та соняшникової олії, з часткою понад 10 % міжнародної торгівлі. 2023 р. експортовано 16,1 млн т пшениці до 65 країн, 26,2 млн т кукурудзи до 80 країн і 5,7 млн т соняшникової олії до 130 країн світу [2].

Залучення інвестицій визначає сталий розвиток сільських територій, а також сприяє підвищенню якості життя сільських мешканців, зменшуючи рівень міграції.

Одним із індикаторів розвитку сільських територій вважаємо приріст чисельності сільського населення та їх доходів. Адже саме цей індикатор вказує на політику держави щодо розвитку та підтримки сільського господарства та сільських територій (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Динаміка чисельності сільського населення України 2018-2023 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Усього населення, тис. осіб	42216,8	41983,6	41732,8	41418,7	40997,7	в.д.
Сільське населення, тис. осіб	13084,6	12965,7	12832,2	12698,0	12542,9	в.д.
Темпи приросту, %	100,5	99,1	98,9	98,9	98,8	в.д.
Частка сільського населення, %	30,7	30,6	30,5	30,4	30,3	в.д.
Кількість зайнятого населення в сільському господарстві, тис.осіб	2937,6	3010,4	2721,2	2692,7	в.д.	в.д.
Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників в сільському господарстві, грн	7166	8738	9734	11733	12243	14184
Темпи приросту, %	124,4	121,9	111,4	120,5	104,3	115,9

Джерело: розраховано за даними [74];[79]

Аналізуючи дані таблиці 2.1, можна засвідчитись про незначне зниження темпів приросту сільського населення з 100,5% в 2018 р. до 98,8% в 2022 р. Так, аналіз середньої номінальної заробітної плати штатних працівників в сільському господарстві демонструє тенденцію зниження темпів приросту з 124,4% в 2018 р. до 115,9% в 2023 р.

Аналізуючи зайнятість населення в сільському господарстві, то ми можемо відмітити, що до повномасштабного вторгнення, тобто до 2021 року динаміка така: в 2021 р. кількість зайнятого населення в сільському господарстві скоротилась до рівня 2692,7 тис. осіб в порівнянні із 2018 р. (2937,6 тис. од.) або в 1,1 раз.

Частка сільського населення в загальній структурі населення України залишається сталою впродовж 2018-2022 рр. і становить 30,5% (середнє значення). Така стала тенденція пояснюється тим, що аграрний сектор є основою розвитку сільських територій, який забезпечує зайнятість сільських мешканців. Звичайно, що більшість суб'єктів господарювання в сільському

господарстві є малими та середніми виробниками.

Малі виробники орієнтовані на самозабезпечення та наповнення локальних ринків трудомісткою та нішевою продукцією. Вони зазвичай мають невисокий рівень механізації та малу площу землі. Застосовують традиційніші методи виробництва та покладаються на власну працю [70, с.15].

Крім того, специфіка сільських територій є такою, де є можливості займатися сільськогосподарською діяльністю різним формам господарювання, серед яких слід виділити сільські домогосподарства.

Важливу роль у розвитку сільських територій відіграють сільські домогосподарства.

До початку аграрної реформи усі і сільські, і міські агродомогосподарства (тобто ті, які виробляли сільськогосподарську продукцію) мали одну назву «особисті підсобні господарства». На сьогодні Державний комітет статистики України, незалежно від місця розташування агродомогосподарств, називає їх «господарствами населення». У їхньому складі виділяється головний сегмент – сільські домогосподарства. Місце проживання власників цих господарств зареєстровано на території сільських населених пунктів. У травні 2003 р. Верховна Рада прийняла Закон України «Про особисте селянське господарство», який визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади ведення особистого селянського господарства. У ньому зафіксовано, що діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не належить до підприємницької діяльності. Це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних стосунках і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму. Виходячи зі змісту цього Закону, можна стверджувати, що особисті селянські господарства істотно не відрізняються від сільських

домогосподарств. Адже і перші, і другі – фізичні особи. Такий критерій особистих селянських господарств як розмір земельної ділянки до 2 га є спільним для будь-яких інших господарств населення. Однаковим для останніх є і цільове призначення. Хоча середній розмір площі землі особистого селянського господарства дещо більший, ніж у сільського домогосподарства [39, с.16]. На думку автора [39, с.16]. «тільки правова визначеність – специфічна ознака особистого селянського господарства. Дискусійним є віднесення останніх до непідприємницьких агроструктур.

Сільські домогосподарства беруть участь у сільськогосподарському виробництві на одному рівні із сільськогосподарськими підприємствами. Це зумовлює необхідність комплексного дослідження теоретичних та практичних аспектів ролі сільських домогосподарств в умовах стійкого розвитку України» [5].

Кропивко М. [32] вбачає роль сільських домогосподарств як у забезпеченні продовольчої безпеки, так і у збереженні та відтворенні соціокультурного середовища нашої країни. На його думку «така діяльність відіграє не лише суттєву роль у забезпеченні фізіологічних потреб людини, але й за рахунок продажу власно виробленої продукції або наданих послуг, пов'язаних із сільськогосподарським виробництвом чи обслуговуванням, частково забезпечує потреби членів домогосподарств у непродуктових товарах, реалізації їхнього творчого потенціалу, розвитку й передачі знань та формуванні навичок молодого покоління, соціокультурній адаптації селян тощо» [32].

На думку Жулавського А. та Каленської О. [22] «сучасне домогосподарство слід розглядати в системі екологічно-економічних відносин, тому що домогосподарство як економічний суб'єкт чинить вплив на навколишнє середовище, але й одночасно зазнає впливу зміни факторів навколишнього природного середовища, що впливає на його господарювання і споживання» [22].

Таким чином, особливістю сільськогосподарської діяльності сільських

домогосподарств є ощадливе відношення до природних ресурсів через виробництво, зокрема екологічно чистої продукції, що відповідає сталому розвитку сільських територій. Портрет сільського домогосподарства можна описати за даними таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Характеристика сільських домогосподарств України за 2021 р.

Показники	Значення показника
Середній розмір площі землі домогосподарства, га	1,24
Частка земельних часток-паїв і орендованих ділянок у загальній площі землі домогосподарств, %	48,0
Середній загальний розмір площі земельних часток-паїв та орендованих ділянок, га	3,01
Частка домогосподарств за статтю осіб, які їх очолюють, %	52,7
Середній вік осіб, які очолюють домогосподарства, років	59
Частка сільського населення, яке володіє правами на землю сільськогосподарського призначення, у загальній кількості сільського населення, яке займається сільськогосподарською діяльністю, усього, %	55,6
Частка жінок, які володіють правами на землю сільськогосподарського призначення, у загальній кількості сільського населення, яке володіє правами на землю сільськогосподарського призначення, %	54,5
Частка жінок, які володіють правами на землю сільськогосподарського призначення, за видами права володіння на землю, %:	
– власність на земельну ділянку	96,4
– постійне користування земельною ділянкою	4,9
– оренда земельної ділянки	1,4
Домогосподарства з площею землі, га:	
0,50 і менше	51,3
0,51 - 1,00	26,9
1,01 і більше	21,8
Частка домогосподарств, що утримують сільськогосподарські тварини, у загальній кількості домогосподарств, %	61,2
Частка домогосподарств, які утримують сільськогосподарських тварин, %:	
1 голову	9,6
2 голови	4,6
3 голови	0,9
4 голови	0,9
Частка домогосподарств, які не утримують сільськогосподарських тварин, %	84

Джерело: складено автором за даними [58]

За даними таблиці 2.2 дійшли висновку, що середній розмір площі землі домогосподарства, станом на 2021 р. складав 1,24 га.

Частка сільського населення, яке володіє правами на землю

сільськогосподарського призначення, у загальній кількості сільського населення, яке займається сільськогосподарською діяльністю – усього становить 55,5%.

Постійно користуються земельною ділянкою лише 4,9% із 96,4%, що володіють правами на землю сільськогосподарського призначення, за видами права володіння на землю.

Частка домогосподарств, що утримують сільськогосподарські тварини, у загальній кількості домогосподарств становить 61,2%. Частка домогосподарств, які утримують сільськогосподарських тварин 1 голову – лише 9,6%, а 2 голови – лише 4,6%.

Частка домогосподарств, які не утримують сільськогосподарських тварин – 84%.

Таким чином, можемо зробити висновки, що необхідно здійснювати заходи до стимулювання сільських мешканців займатися сільськогосподарською діяльністю більш активніше, тим самим забезпечувати себе зайнятістю та вирішувати питання забезпечення продовольчої безпеки.

Основою для створення сімейних фермерських господарств в сільській місцевості України є частина домогосподарств, які володіють земельними ділянками різного розміру та займаються виробництвом та реалізацією продукції рослинництва і тваринництва. Це величезна категорія виробників сільськогосподарської продукції (майже 4,8 млн од.), які позиціонуються в статистичній звітності як господарства населення. Закордонні експерти вважають це справжнім «українським феноменом» [23].

Особливістю функціонування особистих селянських господарств є те, що вони не поступаються сільськогосподарським підприємствам, при цьому є гнучкими у виробництві широкого спектру сільськогосподарської продукції (зокрема нішевих культур) разом із фермерськими господарствами. Виробництво якісної сільськогосподарської продукції для особистого споживання та реалізації на внутрішньому ринку здійснюють господарства населення та фермерські господарства.

Проаналізуємо показники діяльності особистих селянських господарств в Україні, від яких не в меншій мірі залежить продовольча безпека країни (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Характеристика особистих селянських господарства в Україні
у 2018-2023 рр.**

Показники	Станом на 01 січня:							Відхилення 2024 р. до 2018 р. (+/-)
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р	
Кількість господарств, тис.	4031,7	3 996,5	3975,1	3954,8	3921,5	3853,2	3845,3	-186,4
Площа земельних ділянок, тис.га	6175,6	6132,2	6133,6	6125,7	6120,0	6021,4	6061,7	-113,9
у тому числі з цільовим призначенням: для будівництва й обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд	793,3	791,0	788,3	787,0	777,1	762,1	764,1	-29,2
для ведення особистого селянського господарства	2551,3	2513,4	2512,6	2517,7	2544,2	2513,4	2522,1	-29,2
для ведення товарного сільськогосподарського виробництва	2799,3	2 777,1	2781,8	2772,6	2735,3	2675,2	2700,9	-98,4
з них узятих в оренду	338,5	345,0	348,2	350,9	367,1	365,8	389,1	50,6

Джерело: розраховано автором на основі [59]

Аналіз діяльності особистих селянських господарств в Україні впродовж 2017-2023 рр. показує скорочення їх кількості на 186,4 тис., скорочення площ земельних ділянок на 113,9 тис. га, в тому числі на 29,2 тис. га – для ведення особистого селянського господарства; на 98,4 тис. га – для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Враховуючи важливість для економічного розвитку України зберегти лідируючі позиції аграрного сектора в світовому експорті

сільськогосподарської продукції задля забезпечення і надалі національної і світової продовольчої безпеки розглянемо сучасні тенденції в аграрному секторі економіки, що сприйматимемо як питання стратегічного бачення державою політики підтримки його розвитку. Сільську територію розглядаємо як просторову базу із наявністю всіх умов (природних передусім) для здійснення сільськогосподарського виробництва (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Обсяги продукції сільського господарства та рівень рентабельності в Україні та Вінницькій області у 2018-2023 рр.*

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2018 р.(+/-)
1. Продукція сільсько господарства, млн грн: - Україна	847587	842767	892852	943489,4	672143,3	782637,5	-64949,5
Темпи приросту, %	—	99,4	105,9	105,7	71,2	116,4	x
- Вінницька область, млн грн	36283,5	39522,5	36152,8	56025,2	66125,1	81567,0	45283,5
Темпи приросту, %	—	108,9	91,5	154,9	118,0	123,4	x
2. Частка Вінницької області у продукції сільського господарства України, %	4,3	4,7	4,0	5,9	9,8	10,4	6,1
3. Рівень рентабельності с.-г. діяльності, %: - Україні	13,7	16,1	13,6	36,4	13,3	5,9*	-3
- Вінницька область	19,8	10,5	16,4	45,1	24,1	8,4*	-7,1

Джерело: побудовано автором за даними за даними [18; 78]

**(у постійних цінах 2021 р., млн грн.)*

За даними таблиці 2.4 можна зробити висновки, що впродовж аналізованого періоду обсяги продукції сільського господарства в Україні демонстрували зростання до 2022 року в 1,1 раза (з 847,587 млн грн. до 943489,4 млн грн.), в 2022 р. її обсяг скоротився до рівня 672143,3 млн грн. або в 1,4 раза. Вважаємо, що на це вплинуло повномасштабне вторгнення і

окупація окремих територій України, де здійснювалась сільськогосподарська діяльність. Аналіз показав, що в 2023 р. темпи приросту продукції сільського господарства України зросли до рівня 116,4% в порівнянні з 2019 р. (99,4%). В той же час, темпи приросту продукції сільського господарства Вінницької області за цей же період зросли до рівня 123,4% в порівнянні з 2019 р. (108,9%). Аналогічну динаміку спостерігаємо із рентабельністю сільськогосподарської діяльності в Україні, яка показує динаміку зростання: із 13,7% в 2018 р. до 36,4% в 2021 р. Також зростаюча тенденція впродовж 2018–2023 рр. спостерігається в динаміці обсягів продукції сільського господарства Вінницької області – зростання в 2,2 раза (з 36283,5 млн грн. до 81567,0 млн грн.). Позитивною все таки тенденцією слід відмітити рентабельний характер сільськогосподарської діяльності загалом по Україні, незважаючи на воєнні дії на окремих територіях.

Частка Вінницької області у загальній продукції сільського господарства України динамічно зростає з 4,3% в 2018 р. до 10,4% в 2023 р., що вказує на збільшення значущості Вінницької області в загальному аграрному секторі країни.

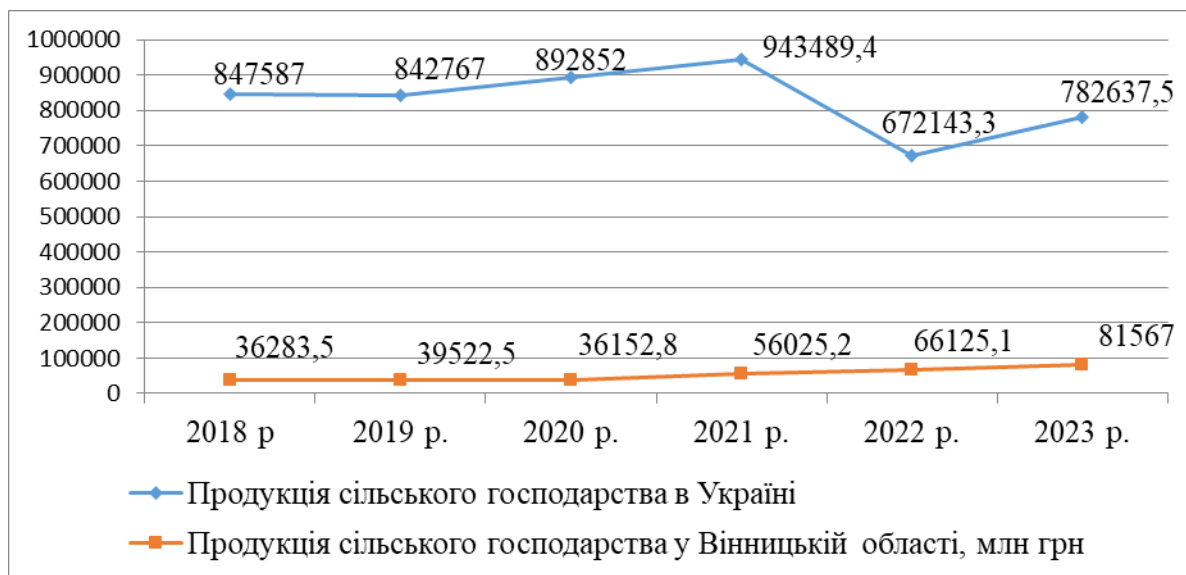

Рис. 2.1. Порівняльний аналіз обсягів виробництва продукції сільського господарства в Україні та Вінницькій області у 2018-2023 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором за даними [18;78]

Таким чином, як у загальнонаціональному масштабі, так і в межах Вінницької області спостерігається позитивна динаміка зростання обсягів продукції сільського господарства. Вінницька область, будучи важливим аграрним регіоном, внесла значний вклад у загальний ріст обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в Україні.

Щодо рівня рентабельності сільськогосподарської діяльності, то по Вінницькій області цей показник є вищим в порівнянні із середнім показником по Україні за цей період, окрім 2019 р. (10,5% проти 16,1% по Україні) (рис.2.2).

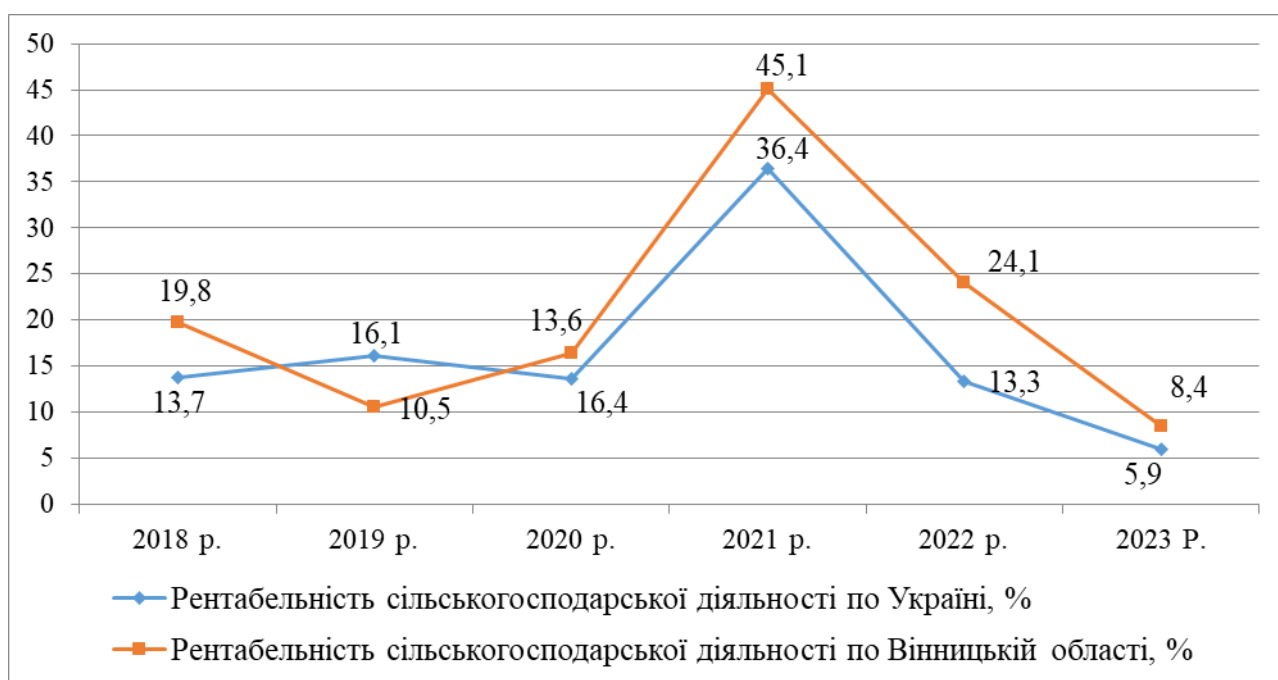

Рис. 2.2. Порівняльний аналіз обсягів рентабельності сільського господарства в Україні та Вінницькій області у 2018-2023 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [18; 78]

Отже, рентабельність сільського господарства у Вінницькій області впродовж аналізованого періоду виявилася більш мінливою, але в цілому вона була вищою, ніж загалом по Україні. Аграрний сектор Вінницької області продемонстрував більшу стійкість і прибутковість аграрного сектору, коли в інших регіонах, особливо в зоні бойових дій, неможливо було займатися сільськогосподарською діяльністю.

Незважаючи на негативні події в країні, останніми роками аграрний сектор України продовжує демонструвати позитивні тенденції сільськогосподарської діяльності на сільських територіях. В першу чергу, це стосується збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, особливо зернових та олійних культур.

Пов'язуючи розвиток сільської економіки із розширенням сільськогосподарської діяльності на сільській території із використанням її простору та економічного потенціалу, спробуємо оцінити вплив позитивних тенденцій діяльності різних форм господарювання в галузі сільського господарства (табл. 2.5).

Таблиця 2.5.

Кількість підприємств, що здійснювали сільськогосподарську діяльність в Україні та Вінницькій області у 2018-2023 рр, одиниць

Регіони	Усього							У т.ч. фермерські господарства						
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2018 р. (+;-)	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2018 р. (+;-)
Україна	49208	48504	40754	39301	53281	62960	13752	33164	32462	27667	26629	20437	22071	-11093
Вінницька область	2739	2768	2560	2524	2315	2737	-2	1893	1919	1747	1759	1391	1482	-411

Джерело: розраховано автором на основі [17;78]

Як видно із даних таблиці 2.5, до повномасштабного вторгнення росії в Україну спостерігалось скорочення кількості підприємств за 2018-2023 рр., що здійснювали сільськогосподарську діяльність, але загалом по Україні їх кількість збільшилась на 13752 одиниць, по Вінницькій області – зменшилась на 215 одиниць; по фермерським господарствам в Україні – кількість

зменшилась на 11093 одиниць загалом; по Вінницькій області фермерських господарств впродовж 2018–2023 рр. зменшилось на 411 одиниці. Під час воєнного стану ці показники ще погіршаться, враховуючи окуповані території і території активних бойових дій.

Щодо ефективності різних форм господарювання на сільських територіях, спробуємо визначити, користуючись даними таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Порівняльний аналіз виробництва продукції сільського господарства за категоріями господарств в Україні

Форми господарювання	Індекс сільськогосподарської продукції, у % до попереднього року						Продукція сільського господарства, млн грн. (у постійних цінах 2016 р.)					
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Господарства усіх категорій	108,2	101,4	89,9	116,4	74,7	111,1	671291,2	680982,4	612121,5	712566,3	1004178,3	1115463,0
Підприємства	112,0	102,7	88,0	122,3	72,1	116,4	437998,6	449806,3	395717,7	484101,0	672143,3	782637,5
Господарства населення	101,7	99,1	93,6	105,6	80,5	100,2	233295,4	231176,1	216403,8	228465,3	332035,0	332825,5

Джерело: розраховано автором на основі [78]

Аналізуючи індекс сільськогосподарської продукції загалом по категоріям господарств в Україні, можемо відімітити, що найвищим впродовж 2018-2023 рр він виявився у підприємств 106,4% (середнє значення), господарств населення 100% (середнє значення), тоді як у господарств усіх категорій – 103,9% (середнє значення).

Аналіз обсягів виробництва продукції сільського господарства за

категоріями господарств в Україні показав, що темпи приросту в 2023 р. були вищими у підприємств 116,4% до попереднього року, тоді як у господарств населення темпи приросту становили 100,2% проти значення 111,1% для господарств усіх категорій.

Вагому роль у розвитку аграрного сектора та відповідно і сільських територій відіграє державна фінансова підтримка, адже в умовах нових викликів часу цей розвиток залежить від її обсягів та вчасності надання.

Враховуючи специфіку галузі та існуючі несприятливі економічні виклики, зростає роль державної фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва на сільських територіях.

Пряма державна підтримка сіль господарських товаровиробників здійснюється у вигляді субсидій та дотації з Державного та місцевих бюджетів України. У 2020 році ця сума становила 3,97 млрд грн, на 2021 рік закладено 4,5 млрд грн, а на 2022 рік – 4,4 млрд грн, як це зазначено в проєкті закону України Про Державний бюджет на 2022 рік, внесеного до першого читання. На 2021 рік збільшилися видатки на компенсацію вартості с/г техніки (з 0,8 до 1 млрд грн, у сумі за 2020 рік близько 600 млн грн припадає на компенсацію за 2019 рік), здешевлення кредитів (+151 млн грн), майже вдвічі збільшено підтримку фермерських господарств (найбільше – на компенсацію вартості консультацій та пряму грошову підтримку сплати ЄСВ).

Також у 2021 році вперше запуснені програми з відшкодування загинув посівів внаслідок надзвичайної ситуації (як реакція Уряду на посуху у південних регіонах у 2020 році) у розмірі до 4700 грн/га та з обмеженням у 50 га/особу (із розрахунку покриття постійних витрат), субсидії для виробників, що вирощують гречку (до 5 тис грн, але не більше ніж на 300 га) [54].

Таким чином, з 2020 року державна підтримка, з одного боку, стає більш адресною, тобто такою, що надається безпосередньо виробнику в грошовій формі, а з другого боку – спрямовується для залучення фінансових інституцій в процес фінансування виробництва (через більш інтенсивне фінансування програм зі здешевлення та компенсації кредитів, залучення, у випадку

прийняття постанови КМУ, страхових компаній) [54].

Можливості державної фінансової підтримки встановлені згідно законодавчо встановлених норм (не менше 1% випуску продукції), а напрямки спрямування коштів залежать – від визначених пріоритетів розвитку.

Фактичні обсяги державної підтримки аграріїв, як показало дослідження є значно нижчими (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Нормативні та фактичні обсяги державної підтримки аграрного сектора в Україні у 2017-2021 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2017 р. (+;-)
Випуск продукції сільського господарства, млн грн	727352	871971	866138	915800	1396848	669496
Державна підтримка сільгоспвиробників, млн грн	5379,32	4237,02	4567,73	4031,43	4712,4	-666,92
Законодавчо встановлена норма підтримки (1%), млн грн	7273,52	8719,71	8661,38	9158	13968,48	6694,96
Виконання законодавчої норми, %	73,96	48,59	52,74	44,02	33,74	-40,22

Джерело: сформовано автором на основі [25]

У 2017 р. обсяг державної підтримки становив 74% від встановленої законом норми і агровиробники недоотримали майже 1,9 млрд грн. У подальшому, попри збільшення валового випуску сільськогосподарської продукції підтримка в абсолютному виразі залишалася майже на одному рівні, а у відсотковому – у 2021 р. її обсяг склав лише 33,7% від очікуваної за нормами суми. Недотримання вимог закону щодо обсягу державного фінансування аграрного сектору спричиняло посилення конкурентної боротьби за доступ до коштів підтримки. У загальних програмах отримувачами здебільшого ставали потужні сільськогосподарські підприємств. Ще однією не реалізованою законодавчою ініціативою стали зміни до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» щодо нових принципів

державної підтримки, дотримання яких мало б сприяти збереженню багатокладності сільського господарства та стійкості продовольчих систем. Чинний Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» регламентує фінансування дорадчої діяльності в розмірі не менше 5% коштів передбачених у державних цільових програмах, спрямованих на розвиток сільського господарства та сільської місцевості. Понад десять років норма закону не виконується, співвідношення виділених до запланованих бюджетних коштів скоротилось із 100% у 2007 р. до 15,8% у 2012 р., а з 2013 р. фінансування взагалі не здійснювалось [1].

В результаті недосконалої механізми державної фінансової підтримки малий і середній бізнес, сільські домогосподарства є обмеженими доступом до фінансування, професійної підтримки та консультаційних порад.

Тобто, обсяги державної фінансової підтримки аграріїв до повномасштабного вторгнення коливалися і не завжди обсяги освоєння збігалися із запланованими на початок фінансового року (додаток Д).

Державна підтримка аграріїв у 2022 р. мала суттєві зміни, що стосувалися необхідністю обов'язкової реєстрації отримувачів у Державному аграрному реєстрі (далі – ДАР).

Державний аграрний реєстр (ДАР) – це інтегрована база даних, що функціонує як головне сховище інформації про сільськогосподарських суб'єктів у межах держави [60].

Функціонування ДАР має на меті збір та зосередження інформації про земельні ресурси, аграрних товаровиробників та сільськогосподарську продукцію, дає можливості для більш прозорого та справедливого розподілу державних субсидій і грантів, сприяє цифровізації продовольчого сектору, що є важливим елементом сучасного управління.

Згідно з даними ДАР, аграрний сектор в Україні демонструє певні позитивні тенденції: за останні роки спостерігається зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Наприклад, у 2022 році загальний обсяг виробництва у сільському господарстві зріс на 5% у

порівнянні з попереднім роком [44].

Наприклад, у 2023 році було виділено понад 1 мільярд гривень на державні програми підтримки сільського господарства, що дозволило забезпечити фінансування для понад 150000 агровиробників [60].

Слід відімітити, що у 2022 році у межах урядової програми «сРобота» започатковано надання грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва, виноградарства та тепличного господарства. Програма запроваджена як для юридичних осіб, зокрема фермерських господарств, так і ФОПів. Серед основних умов отримання коштів гранту на розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства, крім обмежень в обсягах виробництва та необхідності 30% співфінансування, визначено створення нових робочих місць або залучення до роботи у фермерському господарстві нових його членів. У вимогах програми не визначено екологічних зобов'язань, окрім необхідності використання сертифікованого насіння. Програма продовжена і у 2023 р. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України на 19.10.2023 р. було погоджено 131 проект на загальну суму 579,4 млн грн. Серед отримувачів 65 ТОВ, 49 ФГ, зокрема 2 сімейних господарства і 14 ФОПів [70].

Загалом інтерес до вітчизняного аграрного сектору з боку іноземних інвесторів завжди існував, що зумовлено природними можливостями, географічним положенням та відносно низькою вартістю агропромислового виробництва. Проте нестабільність та невизначеність економічного середовища посилюються продовженням воєнних дій на території України та стримують процес залучення інвестицій на розвиток сільських територій.

Серед позитивних моментів в цих складних умовах є світова підтримка партнерами України в її боротьбі проти агресора, в результаті якої розширено обсяги державних та міжнародних програм підтримки аграрного сектору. Надання міжнародної підтримки на розвиток сільського господарства ми розглядаємо як можливості підприємств модернізувати виробничі потужності та відповідно збільшити обсяги виробництва, що сприятиме забезпеченню

продовольчої безпеки.

Протягом 2023 р. реалізуються ще декілька програм за підтримки міжнародних донорів [70]:

- ФАО започаткувала програму грантової підтримки, що стала можливою завдяки фінансуванню ЄС, та спрямована на надання інвестиційної грантової допомоги мікро– та малим сільськогосподарським виробникам, кооперативам та асоціаціям виробників географічних зазначень (ГЗ); до участі у програмі долучені сільськогосподарські виробники з Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської та частини Чернівецької областей за визначеними напрямками у ланцюжках доданої вартості;

- ФАО за фінансової підтримки Уряду Японії реалізує програму безкоштовного розподілу насіння кукурудзи та соняшника для підтримки малих фермерських господарств та інших сільськогосподарських виробників у дев'яти областях України, які найбільше постраждали від військових дій: у Чернігівській, Донецькій, Дніпропетровській, Харківській, Херсонській, Миколаївській, Одеській, Сумській та Запорізькій областях.

Програма USAID з аграрного та сільського розвитку (АГРО) у межах ініціативи USAID на підтримку стійкості агросектору (Agriculture Resilience Initiative) – AGRI-Україна розподіляє безкоштовні міндобрива для озимих культур для виробників, які обробляють від 5 до 500 га та розташовані в областях, як-от: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Кіровоградська, Київська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська. Ця точкова підтримка бізнесу хоч і допомагає деяким виробникам, але не впливає суттєво на розвиток аграрного сектора. У програмах підтримки йдеться про деякі преференції малим виробникам, що відповідає базовим підходам до субсидування аграрного сектора в країнах ЄС [70].

Спробуємо проаналізувати підтримку фермерських господарств Вінницької області, що здійснюється через відділення Укрддержфонду підтримки фермерських господарств шляхом реєстрації в ДАР (Додаток Ж).

Державна фінансова підтримка фермерських господарств через Вінницьке відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств здійснювалась за аналізований період за 4 напрямками: бюджетна субсидія на 1 га оброблювальних угідь сільського господарства; спеціальна бюджетна дотація на утримання на утримання ВРХ, спеціальна бюджетна дотація на утримання маточного поголів'я кіз та овець та кредити на поворотній основі.

Практично всі поступлені заявки від фермерських господарств Вінницької області були задоволені впродовж 2020-2024 рр., окрім 2023 р. по програмі кредитів на поворотній основі, де було задоволено 16 із 23 заявок.

Ще 8 тисяч фермерських господарств та інших виробників сільгосппродукції отримали субсидії на суму майже 396,1 млн грн від Українського державного фонду підтримки фермерських господарств. Зокрема: 60,5 млн грн – на одиницю оброблюваних угідь сільськогосподарського призначення (1 гектар) для провадження сільськогосподарської діяльності;

– 335,6 млн грн – для утримання великої рогатої худоби (корів) усіх напрямів продуктивності.

До кінця року в рамках зазначеного проекту планується спрямувати кошти фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції на загальну суму майже 1,2 млрд гривень [91].

Разом з тим, вважаємо, що ефективність використання ДАР залежить від вдосконалення системи збору та обробки інформації, від забезпечення рівного доступу до фінансових ресурсів всіх форм господарювання та від фінансової та цифрової грамотності самих учасників програм підтримки.

Також важливим є підвищення рівня цифрової грамотності серед фермерів. Дослідження показують, що лише 50% станом на 2023 рік агровиробників використовують цифрові платформи для ведення бізнесу, що свідчить про необхідність навчальних програм і семінарів для популяризації електронних сервісів [49].

Для цього важливим є налагодження механізму донесення інформації

через співпрацю між державними органами, навчальними закладами та приватними установами для розробки освітніх програм, проведення тренінгів, вебінарів, підвищення кваліфікації тощо.

Запровадження ДАР в подальшому має сприяти покращенню доступу фермерських господарств до ринків збуту завдяки систематизації даних для товаровиробників, зібраної у ДАР та можливостям електронної торгівлі, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Отже, аграрний сектор економіки України із невикористаним потенціалом розвитку розглядаємо як основний об'єкт залучення інвестицій, для реалізації яких слід забезпечити сприятливий інвестиційний клімат із наданням преференцій потенційним інвесторам.

На нашу думку, стратегія залучення інвестицій на розвиток сільських територій полягає у створенні такої моделі розвитку сільської економіки, в якій є місце всім формам господарювання та видам підприємницької діяльності на селі, включаючи сферу надання якісних послуг сільським мешканцям, що покращить їх стан привабливості не лише для проживання, а й для диверсифікації бізнесу.

Виклики воєнного стану вимагають пошуку підходів розвитку підприємницької активності та ініціативи інновацій у всіх сферах залежно від можливостей використання потенціалу певних сільських територій задля збереження та відродження села та сільської економіки, повної зайнятості, диверсифікації сільськогосподарського виробництва, зокрема трудомістких і екологічно чистих видів продукції.

Зростає необхідність в розвитку кооперації, крафтового бізнесу на селі, створення переробних підприємств тощо.

В основі цих та інших підходів покращення напрямків розвитку аграрного сектору як основи сільськогосподарського виробництва на сільських територіях лежить необхідність забезпечення продовольчої безпеки та вирішення питань соціально-економічного розвитку та відродження села.

2.2. Оцінка інвестиційного потенціалу сільських територій

Існуючі проблеми регіонального розвитку, що доповнені новими викликами сьогодення, вимагають від органів місцевого самоврядування більш активних дій щодо розробки ефективних стратегій розвитку сільських територій та пошуку джерел інвестиційних ресурсів для їх реалізації.

Нами визначено, що сільські території є не лише просторовою основою ведення аграрного бізнесу, а й територією невикористаного потенціалу природного середовища для інших перспективних проєктів розвитку, що, в разі реалізації, сприятимуть покращенню якості життя сільських мешканців, це призведе до скорочення міграції сільського населення, диверсифікації сільської економіки із використанням економічного потенціалу цих територій.

Однією із вагомих стримуючих чинників розвитку сільських територій України є нестача інвестицій для цієї мети. Крім цього, занепад вбачаємо також через низький рівень фінансової та цифрової грамотності сільських мешканців в питаннях формування стратегії розвитку громади та сільської економіки, а здебільшого через відсутність бачення сільською молоддю перспектив майбутнього на сільських територіях.

Вагомим завданням для зміни таких тенденцій є оцінка інвестиційного потенціалу сільських територій, під яким слід розуміти можливості мобілізації всіх ресурсів (матеріальними і фінансовими) для потреб розвитку сільських територій.

Ефективність використання інвестиційного потенціалу сільської території залежить від ініціативності та перспективного бачення громадою перспектив відродження сільської економіки на основі використання економічного потенціалу даної території.

З поняттям «інвестиційний потенціал» пов'язані поняття «інвестиційна привабливість», «інвестиційний клімат».

Як було вже визначено в 1-му розділі дисертації, інвестиційний клімат – це комплекс соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних та соціокультурних умов, які впливають на привабливість та доцільність

вкладення інвестицій в певний об'єкт, що сприяють зростанню активності інвесторів.

Інвестиційна привабливість сільських територій є комплексом створених сприятливих умов (включаючи потенціал території), що лежать в фокусі інтересів потенційних інвесторів щодо вкладення ресурсів в об'єкти із забезпеченням ефекту такої співпраці.

Активність залучення інвестицій та їх ефективне використання із спрямуванням в найбільш пріоритетні напрямки сільської економіки визначає сталий розвиток сільських територій з врахуванням економічної, соціальної та екологічної складової. Ефективна інвестиційна політика держави має базуватися на удосконаленому законодавстві, надання пільг і гарантій для найбільш ефективних інвестиційних проєктів, розвитку інфраструктурних об'єктів, загалом забезпеченню інтересів потенційних інвесторів. Формування сприятливого інвестиційного клімату розглядаємо як передумову розвитку сільських територій та економічного зростання країни в цілому. Сталий розвиток сільських територій є пріоритетом політики держави, спрямованої на підвищення якості життя сільських мешканців, формування моделі сільської економіки, що базується на основі принципу інклюзивності та багатофункціональності розвитку, в основі якої використання потенціалу певної території.

Оскільки основою розвитку сільських територій є сільськогосподарська діяльність суб'єктів господарювання на селі зупинимось на можливостях залучення капітальних інвестицій в процес сільськогосподарського виробництва від яких залежить нарощення обсягів продукції сільського господарства та продовольча безпека.

Але важливо відзначити що основним джерелом фінансування підприємств аграрного сектора економіки впродовж тривалого періоду часу залишаються власні кошти. За останні роки цей показник перевищує 90%. Кредити банків та інші позики у структурі джерел фінансування капітальних інвестицій становили менше 10% від їх загального обсягу [85].

Аналізуючи частку капітальних інвестицій у Вінницьку область в загальному обсязі інвестицій, то слід відмітити, що у 2023 році вона становила 26,9%. Оцінюючи динаміку капітальних інвестицій у Вінницьку область за джерелами фінансування, слід відмітити, що левову частку в їх структурі становлять власні кошти підприємств і організацій, частка яких скоротилась із 76,8% в 2018 р. до 64,4% в 2021 р., далі – кошти держбюджету (11% в 2021 р.). Відсутніми зовсім в структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування в останні роки є кошти інвесторів, хоча в 2018-2019 рр. їх частка була мізерною на рівні 0,01% [18].

В економічних джерелах під капітальними інвестиціями розуміють вкладення в певний термін наявних інвестиційних ресурсів у створення, купівлю або модернізацію матеріальних та нематеріальних активів суб'єктів господарювання з метою отримання ефекту від вкладення.

Оцінка обсягів капітальних інвестицій по основних видах підприємств свідчить про те, що в загальній структурі найбільшу частку займають середні та малі підприємства у сфері агробізнесу (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка капітальних інвестицій в сільське господарство України за розмірами підприємств у 2018-2022 рр., млн грн

Рік	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		з них мікропідприємства	
	Всього	На 1 суб'єкт	Всього	На 1 суб'єкт	Всього	На 1 суб'єкт	Всього	На 1 суб'єкт
2018	8110,1	352,6	32825,5	16,5	24624,1	0,4	6071,2	0,10
2019	10936,0	321,6	29132,4	14,8	19264,6	0,3	3390,1	0,06
2020	3711,8	61,1	10642,4	4,2	5821,3	0,1	1525,9	0,03
2021	10889,8	722,7	12377,6	12,0	6977,8	0	1931,9	0,03
2022	4134,8	191,2	8878,7	9,7	2778,2	0	955,8	0,03

Джерело: сформовано автором на основі [78]

Аналізуючи дані таблиці 2.8., можемо зробити висновки, що повномасштабне вторгнення росії в нашу країну негативно позначилось на обсягах капітальних інвестицій до різних за розмірами підприємств. Так, в 2021 році спостерігаємо значне зростання обсягів капітальних інвестицій проти 2018 р.: по великих підприємствах – з 8110,1 млн грн. до 10889,8 млн грн. або в

1,3 раза, скорочення спостерігаємо по середніх підприємствах – з 32825,5 млн грн. до 12377,6 млн грн. або в 2,7 раза; по малих підприємствах за цей період – з 24624,1 млн грн. до 6977,8 млн грн. або в 3,5 раза; по мікропідприємствах ще більш відчутне скорочення капітальних інвестицій – з 6071,2 млн грн. до 1931,9 млн грн. або в 3,1 раза.

Динаміка капітальних інвестицій у сільське господарство, за роками коливалась що, ймовірно, пов'язано з економічними викликами та невизначеністю, а також повномасштабним вторгненням з 2022 року.

Так, обсяги капітальних інвестицій по великих підприємствах в 2022 р. скоротились проти попереднього в 2,6 раза і становили 4134,8 млн грн., на 1 суб'єкта – скорочення в 3,8 раза (191,2 млн грн. в 2022 р. проти 722,7 млн грн. в 2021 р.). По малих підприємствах ситуація така: обсяги капітальних інвестицій в 2022 р. скоротились проти попереднього в 1,4 раза і становили 8878,7 млн грн., на 1 суб'єкта – скорочення капітальних інвестицій в 1,2 раза (9,7 млн грн. в 2022 р. проти 12,0 млн грн. в 2021 р.).

Оскільки сільські території є основною просторовою базою сільськогосподарської діяльності, тому збільшення обсягів капітальних інвестицій по видах підприємств за розмірами (малі, мікропідприємства, середні та великі) означає створення додаткових робочих місць для сільських мешканців, поліпшення інфраструктури, нормальних умов для проживання сільських мешканців, що має бути ключовим фактором розвитку сільських територій в довгостроковій перспективі.

Найбільша частка капітальних інвестицій належить середнім підприємствам, отже основний потік інвестицій в розвиток сільських територій можна очікувати саме від таких підприємств.

Стале збільшення обсягів капітальних інвестицій спостерігаємо за великими підприємствами, як є більш стійкими до кризових процесів, невизначеності економічного середовища через значно кращі фінансові можливості у порівнянні з малими та середніми підприємствами.

На нашу переконання, здійснення на сільських територіях всіх видів і

форм господарювання за розмірами та за сферами економічної діяльності вимірюється можливостями забезпечити зайнятість сільського населення, а отже і наповненість власними доходами місцевих бюджетів.

Галузь сільського господарства сприяє забезпеченню продовольчої безпеки держави через виробництво сільськогосподарської продукції, в якому активну участь відіграють підприємства всіх форм господарювання.

Нині зростає роль підприємств малого і середнього бізнесу, які в умовах воєнного стану показали свою гнучкість та мобільність, можливість підлаштування до складних умов ведення аграрного бізнесу.

На думку Л. Вдовенко [11] «малий і середній бізнес є невід'ємною складовою розвитку аграрної економіки, що здатний забезпечити внутрішні потреби населення країни в продуктах харчування, сприяє розвитку конкуренції, вирішує важливі економічні і соціальні проблеми відродження села та розвитку сільських територій, тому потребує посиленої уваги держави щодо підтримки на перспективу, зокрема через розширення фінансових можливостей та активізації підприємницької активності». Автор стверджує, що «позиція аграрного сектора економіки в майбутньому залежить від рівня довготермінових інвестицій, його кредитування та державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Діяльність малого та середнього бізнесу в аграрній сфері потребує нових підходів до сприяння їх розвитку шляхом підняття ролі і його місця в розвитку економіки. Підтримка держави має бути спрямована на сприяння ринків збуту сільськогосподарської продукції, впровадженню нових технологій, поліпшенню інвестиційної привабливості галузі, вдосконалення інфраструктури аграрного ринку та фінансово-кредитного забезпечення».

На нашу думку, залучення інвестицій у галузь сільського господарства сприятиме вирішенню існуючих проблемних питань розвитку сільських територій, зокрема забезпеченню зайнятості, збільшенню обсягів виробництва, модернізації інфраструктури виробництва, соціальної інфраструктури.

Розглянемо детальніше динаміку капітальних інвестицій за окремим

регіоном (Вінницька область) в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство України та Вінницької області у 2018-2023 рр.*

Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн
Усього, млн. грн.	578726,4	17626,5	623978,9	15724,9	508217	13601,5	673899,3	16922,1	409660,0	14122,1	627280,7	19212,5
з них: сільське, лісове та рибне господарство, млн. грн.	66104,1	4803,4	58555,4	3982,6	50189,4	2986,1	69950,3	4344,0	51439,5	4510,1	в.д.	в.д.
Частка капітальних інвестицій на сільське господарство, мисливство, лісове господарство, % до загальної суми	11,2	27,1	9,3	25,2	10,4	21,9,1	10,1	25,9	12,8	32,0	в.д.	в.д.

Джерело: сформовано автором на основі [17]

* у фактичних цінах 2022 р.

Загальний обсяг капітальних інвестицій по Україні у 2018 році становив 578726.4 млн грн, з яких на Вінницьку область припадало 17626.5 млн грн. або 3,04% до загальної суми. За 2018-2023 рр. загальна сума капітальних інвестицій в Україні зросла до 627280,7 млн грн у 2023 р. проти 578726,4 млн грн. або в 2,3 раза. Аналогічна ситуація у Вінницькій області – спостерігається зростання капітальних інвестицій з 17626,3 млн грн. в 2018 р. до 192124,5 млн грн. в 2023 р. або в 1,1 раза.

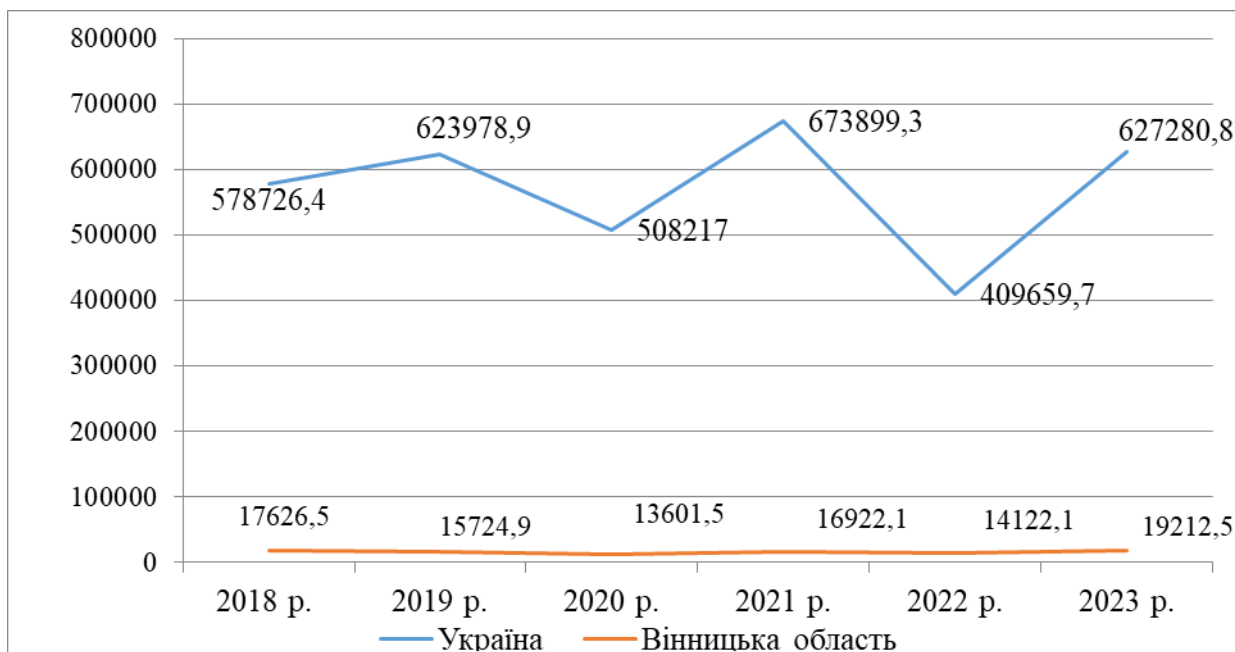

Рис. 2.3. Динаміка обсягів капітальних інвестицій впродовж 2018-2023 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано на основі [17;78]

Обсяги капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство в Україні знизилися з 66104,1 млн грн у 2018 році до 51439,5 млн грн у 2022 році, що становить відхилення на – 14664,6 млн грн. У Вінницькій області також спостерігалось зниження капітальних інвестицій у цей сектор, з 4803,4 млн грн у 2018 році до 4510,1 млн грн у 2022 році, що становить відхилення на –293,3 млн грн. (рис.2.4).

Вважаємо, аграрний сектор має потенціал для подальшого зростання, і продовжуватиме бути ключовим по залученню інвестицій в Україну в повоєнний період. Це, у свою чергу, може сприяти загальному економічному розвитку країни та створенню робочих місць на селі, де аграрний сектор відіграє важливу роль в розвитку сільських територій.

Здійснюючи оцінку динаміки капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство Вінницької області можна зробити такі висновки, що в період з 2018 по 2022 рр. капітальні інвестиції в сільське господарство мали тенденцію до зниження (з 4803,4 млн грн. в 2018 р. до 4510,1 млн грн. в 2022 р.). Зниження обсягів капітальних інвестицій (в 1,6 раза) спостерігаємо 2018-

2020 рр., поступове зростання обсягів капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство Вінницької області (в 1,5 раза) відновлюється впродовж 2020-2022 рр.

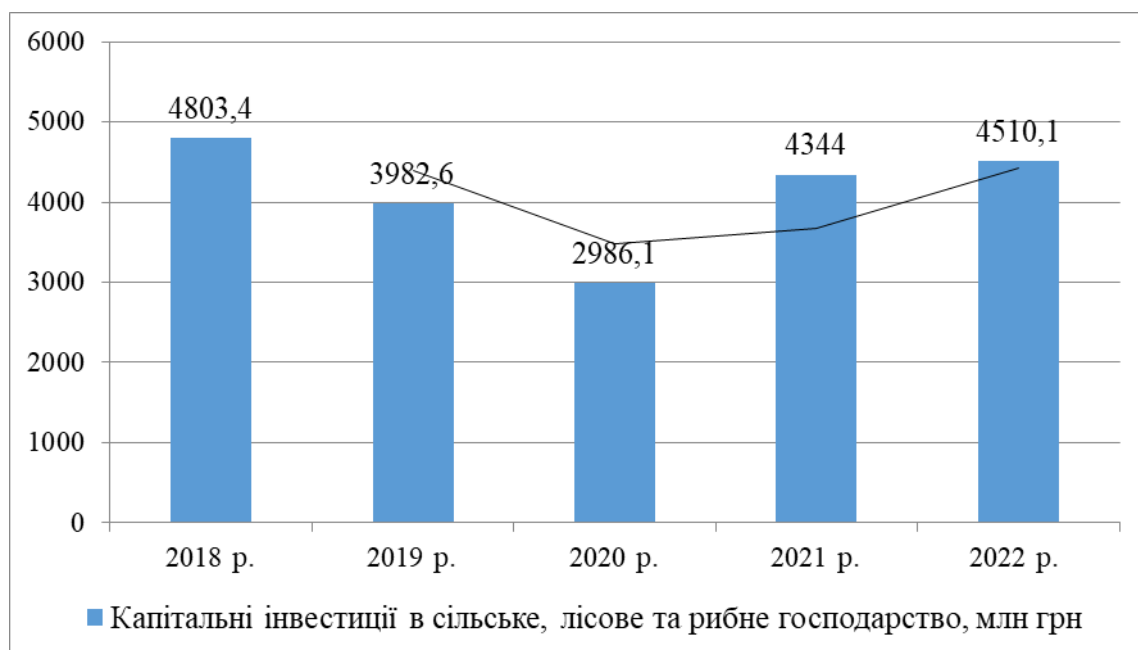

Рис. 2.4. Обсяг капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство Вінницької області у 2018-2023 рр., млн грн

Джерело: побудовано авторами за даними [17]

Отже, зниження обсягу капітальних інвестицій стримує розвиток галузі сільського господарства, яку ми розглядаємо як основу для розвитку сільських територій.

Разом з тим, якщо проаналізуємо питому вагу капітальних інвестицій на сільське господарство, мисливство, лісове господарство в загальній сумі капітальних інвестицій, то можемо зробити висновок, що в Україні їх частка скоротилась із 27% в 2018 р. до 21,9% в 2020 р., а в подальшому спостергіємо їх зростання до 32% в 2022 р. По Вінницькій області загалом частка капітальних інвестицій в сільське господарство, мисливство, лісове господарство загалом зросла в незначному обсязі: з 11% в 2018 р. до 13% в 2022 р. (рис. 2.5).

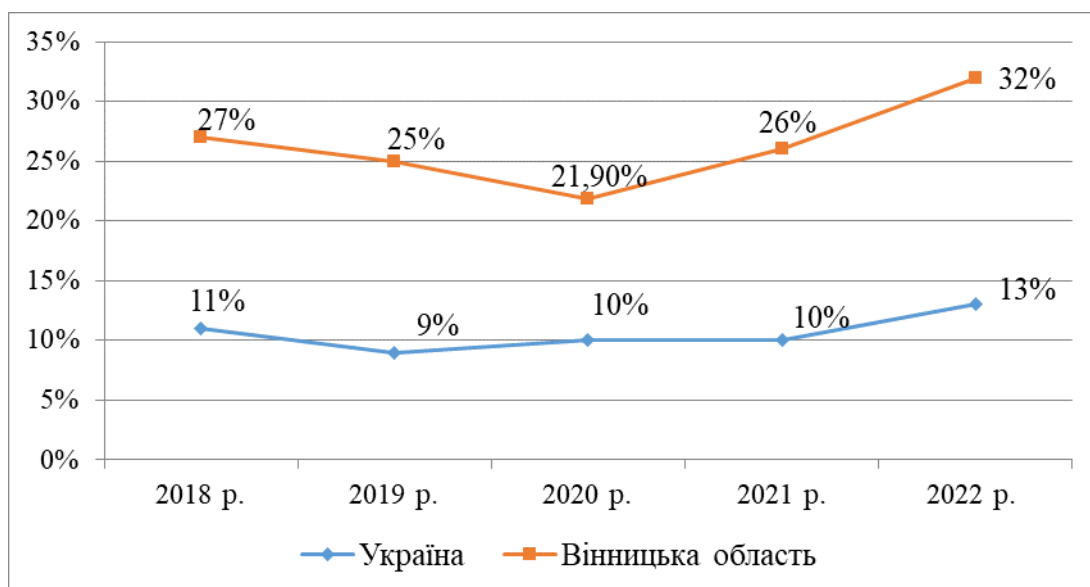

Рис. 2.5. Питома вага капітальних інвестицій на сільське господарство, мисливство, лісове господарство, % до загальної суми у 2018-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [17;78]

Щодо частки капітальних інвестицій, спрямованих на сільське, лісове та рибне господарство, то тенденції такі: по Україні частка капітальних інвестицій коливалася в межах від 9% до 13% від загальної суми, з невеликим підвищенням у 2022 році до 13%; у Вінницькій області частка капітальних інвестицій у цей сектор була значно вищою проти середнього значення по Україні, досягнувши 32% у 2022 році, що на 5 в.п. більше, ніж у 2018 році.

Отже, загальні тенденції по капітальних інвестиціях демонструють їх скорочення як в цілому по Україні, так і у Вінницькій області, зниження їх частки на сільське, лісове та рибне господарство в загальній сумі до 2020 р., а з 2020 р. спостерігаємо їх зростання. В 2023 р. темпи приросту капітальних інвестицій в порівнянні із попереднім 2022 р. становили: в цілому по Україні – 153,1%, по Вінницькій області – 136,0% до попереднього року відповідно, що є позитивною динамікою в умовах воєнного стану і свідчить про пріоритети державної політики щодо підтримки галузі в цей складний час.

Далі для оцінки інвестиційного потенціалу сільських територій розглянемо тенденції залучення прямих іноземних інвестицій, що являють

собою довгострокові вкладення матеріальних засобів нерезидентами в економіку країни. Вважається, що прямі іноземні інвестиції є найбільш бажаною формою капіталовкладень, що дозволяє отримати нові технології, новації тощо.

Рис. 2.6. Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2017-2023 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано авторами за даними Міністерства фінансів [42]

Найбільш несприятливим періодом залучення прямих іноземних інвестицій в Україну виявився 2020 р., коли її обсяг скоротився з 5860 млн дол. США в 2019 р. до від'ємного його значення –868 млн дол. США. Зрозумілим є їх скорочення в 2022 р. з 6687 млн дол. США до 1152 млн дол. США в 2022 р., що пов'язано з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну (рис. 2.6).

В період з 2017 по 2023 рр. прямі інвестиції в Україну зазнали значних коливань. Динамічне зростання обсягу прямих іноземних інвестицій впродовж 2017-2019 рр. різко знизилось в 2020 р. до рівня від'ємного значення (-868 млн дол. США), що є ознакою суттєвого відтоку інвестицій. Таку ситуацію пояснюємо економічними та політичними факторами, включаючи вплив пандемії COVID-19, що спричинило нестабільність на глобальних ринках і

ризиків інвесторів щодо своїх вкладень.

Період до повномасштабного вторгнення показав у 2021 р. поліпшення ситуації, коли загальний обсяг прямих інвестицій досяг 6687 млн дол. США, що сприяло відновленню інвестиційної активності в економіці.

Окрім прямих іноземних інвестицій у сільськогосподарську діяльність суб'єктів господарювання, соціально-економічному розвитку сільських територій сприяє забезпечення фінансової спроможності сільських територіальних громад. Це можливо в умовах стабільного наповнення дохідної частини місцевого бюджету особливо власними надходженнями. Громадам слід дбати про забезпечення стабільних доходів бюджету та максимізацію фінансової спроможності та фінансової автономії. Розробка стратегії залучення інвестицій на розвиток громади має опиратися на реальні показники та можливості використання економічного потенціалу сільської території із інвестуванням в найбільш пріоритетні сфери сільської економіки.

Для активізації надходжень інвестицій варто формувати стратегію – покроковий план реалізації проєктів на основі залучення інвестицій розвитку та впровадження інновацій відродження села та сільських територій України.

Козир Т.О. відзначила, що стратегічне планування розвитку територій застосовується на всіх рівнях влади. Але практичне застосування розроблених стратегій ускладнюється в зв'язку з комплексом нагальних потреб. А отже постає проблема суттєвого ускладнення практичної реалізації на конкретній території розробленої стратегії розвитку регіону або окремої його частини [31]. Вважаємо, що одним із основних завдань державної політики має бути формування сприятливих умов для забезпечення фінансової спроможності громад та диверсифікації джерел власних доходів для вирішення питань місцевого значення.

Об'єктом нашого дослідження є сільські території Вінницької області, в межах яких функціонують сільські територіальні громади, які формують місцеві бюджети, кошти яких мобілізуються завдяки сільськогосподарським товаровиробникам, що здійснюють сільськогосподарську діяльність на

сільських територіях.

Перш як оцінити вплив позитивних тенденцій сільськогосподарського виробництва на розвиток сільської економіки розглянемо особливості фінансового управління та планування громад України на місцевому рівні в умовах глобальних викликів на невизначеності.

В нинішній економічній ситуації територіальні громади повинні бути готові до швидкої адаптації в умовах змін доходів, а з іншого боку – важливо забезпечити стабільність і передбачуваність надходжень до місцевих бюджетів.

В процесі формування власних доходів на рівні органів місцевого самоврядування слід, щоб потреби територіальних громад під час прийняття рішень про перерозподіл доходів, щоб уникнути фінансових криз на місцевому рівні та забезпечити сталий розвиток громад та сільських територій.

Впродовж 2017-2021 рр. частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України (без трансфертів) залишалася на стабільному рівні (22,3% та 23,3%). Проте у 2022 р. її розмір зріс до рівня 24,4%. Це зростання відбулося за рахунок військового ПДФО, який значно збільшився через збільшення кількості військовослужбовців та підвищення їх зарплат і винагород (рис. 2.7).

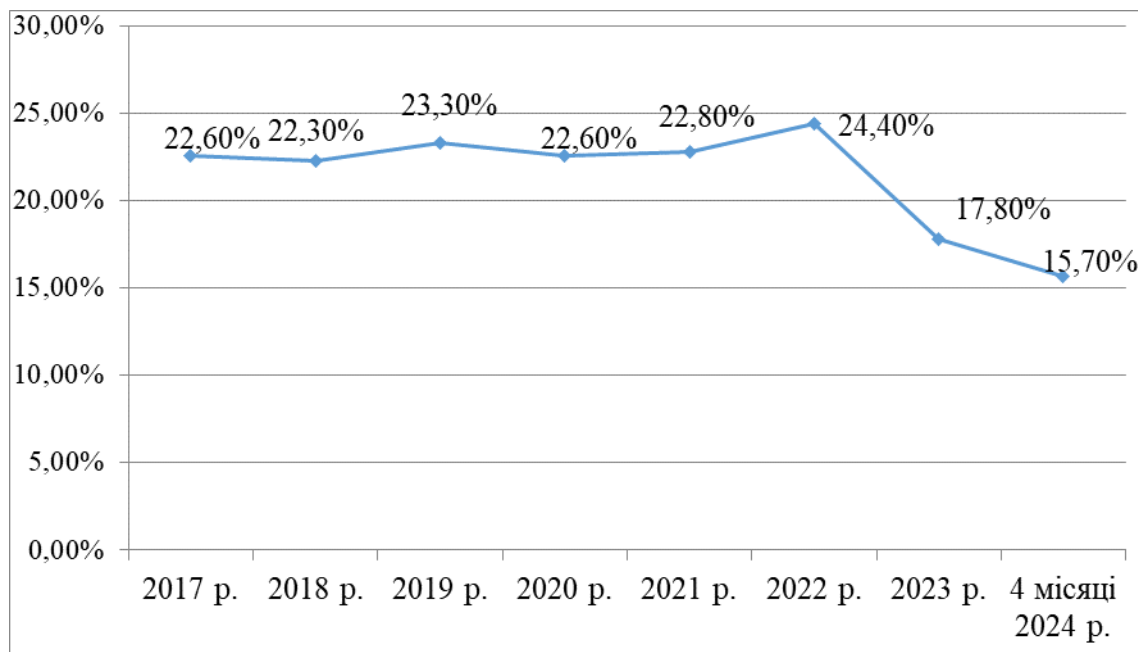

Рис. 2.7. Частка місцевих бюджетів України у доходах зведеного бюджету (без трансфертів) у 2017-2023 рр., %

Джерело: побудовано на основі [3; 21]

У 2023 р. частка місцевих бюджетів України у доходах зведеного бюджету (без трансфертів) різко знизилася до 17,8%, а у перші чотири місяці 2024 року ще більше впала до 15,7%. Це зниження є наслідком вилучення військового ПДФО з місцевих бюджетів, яке відбулося у жовтні 2023 року, а також через значне зростання надходжень до державного бюджету окремих податків (зазначено вище). Із початку реформи децентралізації в цей період був найнижчий показник частки місцевих бюджетів України у доходах зведеного бюджету (без трансфертів).

Таким чином, у 2023-2024 рр. вилучення цього доходу значно скоротило власні доходи місцевих бюджетів. Для місцевих бюджетів такі податки демонструють вагомість в процесі управління податковими надходженнями.

Під час формування бюджетної політики в такій ситуації скорочення власних доходів необхідна тісна співпраця між центральною і місцевою владою та підтримати громади, щоб вони могли гнучко реагувати на зміни. Подолати стримуючі чинники розвитку сільських територій можливо шляхом підвищення фінансової спроможності громад в тому числі через залучення інвестицій та ефективного використання коштів місцевих бюджетів (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Динаміка доходів та видатків місцевих бюджетів України у 2018-2023 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2018 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Всього доходів місцевих бюджетів, млн грн.	562415,7	560528	471479,9	580699,2	555097,1	652609,1	90193,4
Темпи приросту, %	99,2	99,7	84,1	123,2	95,6	117,6	18,4
Податкові надходження місцевих бюджетів, млн грн.	232532,9	270545,5	285571,5	346713,2	393460,6	434540,9	202008

Продовження табл. 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8
% до загального обсягу доходів місцевих бюджетів	41,3	48,3	60,6	59,7	70,9	66,6	25,3 в.п.
Видатки місцевих бюджетів на сільське, лісове та рибне господарство, млн грн	350,1	433,4	355,9	446,7	156,5	591,9	241,8
Темпи приросту, %	99,9	123,8	82,1	125,5	35,0	378,2	278,3 в.п.

Джерело: розраховано автором за даними [3;20]

Доходи місцевих бюджетів України мали тенденцію до зростання впродовж 2018-2023 рр. з 562415,7 млн грн. в 2018 р. до 652609,1 млн грн. в 2023 р. в 1,2 раза. Податкові надходження місцевих бюджетів зросли в 2023 р. в 1,9 раза проти 2018 р. і становили 434540,9 млн грн.

В структурі доходів місцевих бюджетів значно зросла частка податкових надходжень з 41,3% в 2018 р. до 66,6% в 2023 р. Найвищою вона була в 2022 р. (70,9%) (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Динаміка доходів місцевих бюджетів та податкових надходжень України у 2018-2023 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором за даними [20]

В той же час видатки місцевих бюджетів на сільське, лісове та рибне господарство різко скоротились в 2022 році з 446,7 млн грн до 156,5 млн грн. або в 2,9 раза через повномасштабне вторгнення росії. В 2023 році їх рівень досяг 591,9 млн грн., що більше рівня довоєнного: в 1,3 раза більше проти 2021 р.

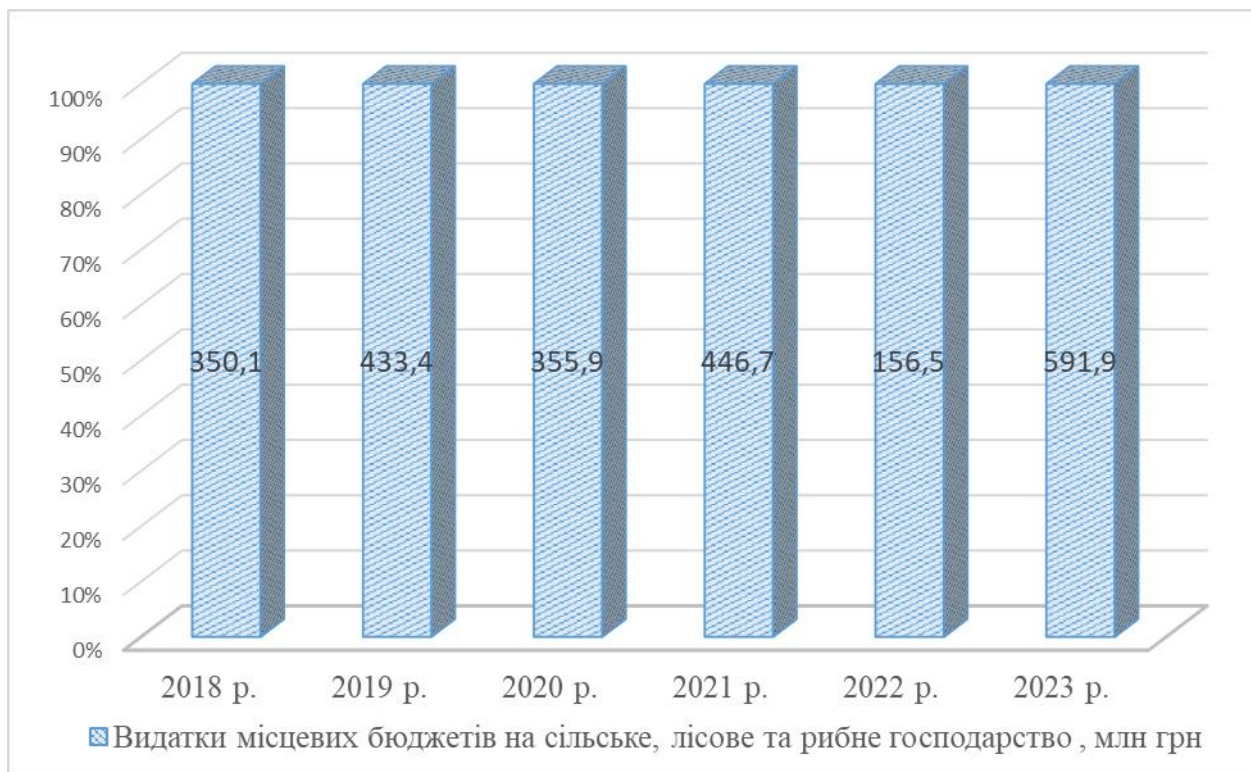

Рис. 2.9. Динаміка видатків місцевих бюджетів України на сільське, лісове та рибне господарство впродовж 2018-2023 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі [20]

Аналізуючи діяльність територіальних громад України слід відмітити, що існують диспропорції між надходженнями різних громад. Це вказує на особливості сільських територій та їх економічного потенціалу розвитку.

Так, порівнюючи приріст доходів загального фонду в довоєнний період (2021 р.) із 2024 р., слід відмітити, що Городківська сільська ТГ Вінницької області (з приростом +532,3%) та Ольгопільська сільська ТГ (з приростом +188,9%) ввійшли в ТОП-10 із найбільшим приростом.

Встановлено, на фінансову спроможність громад мають вплив витрати на утримання апарату, бюджет розвитку громади, активізація підприємницької

діяльності тощо.

Очевидно, що громади, які мають профіцитні бюджети мають фінансові ресурси для соціально-економічного розвитку сільських територій.

Рахом з тим, на формування власних доходів впливають витрати бюджетів. Так, сільські бюджети також мають значну частку видатків на утримання ОМС, яка складає 16,4% (рис.2.10).

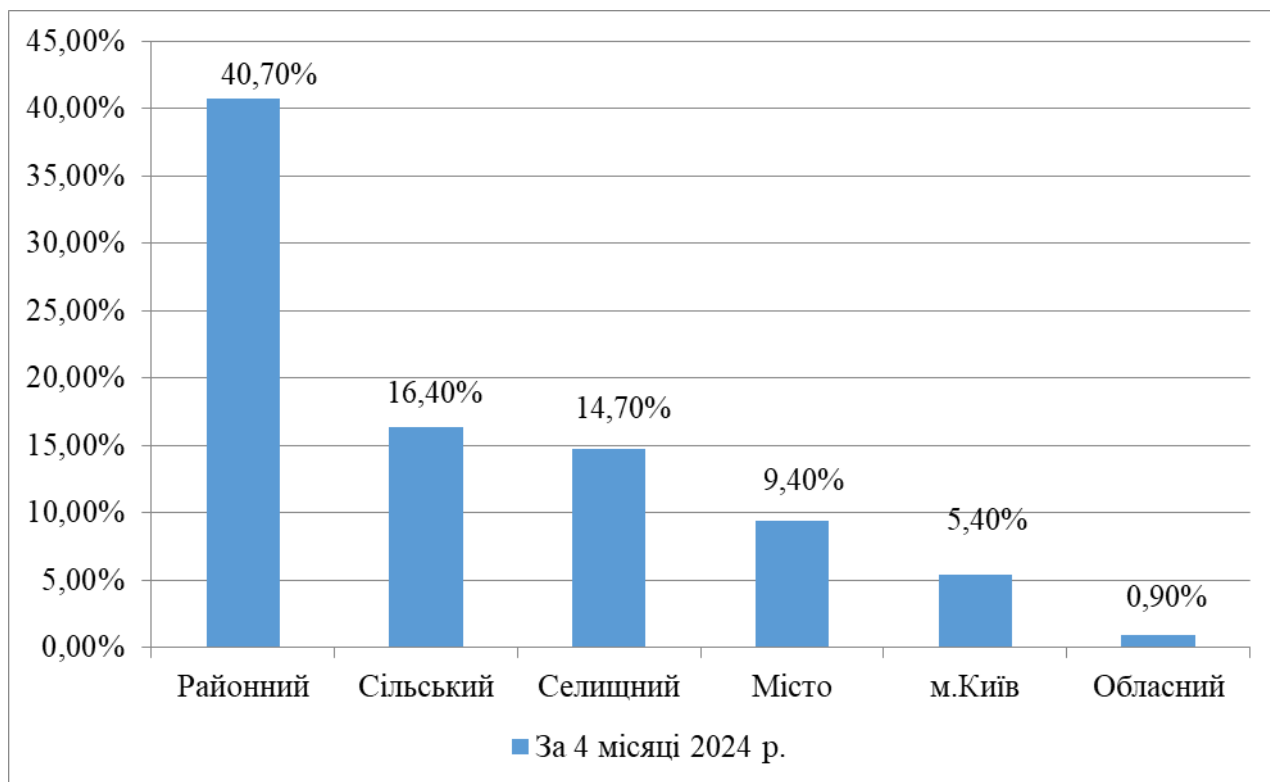

Рис. 2.10. Частка видатків на утримання органів місцевого самоврядування у сукупних видатках місцевих бюджетів за видами бюджетів у 2024 р.

Джерело: побудовано автором за даними [3]

Показник співвідношення видатків на утримання органів місцевого самоврядування до власних доходів місцевих бюджетів показує, що в сільських бюджетах це співвідношення становить 24% і є найвищим серед бюджетів, тоді як в селищних бюджетах – 23%, у містах – 11% (рис. 2.11).

Таким чином, можна підсумувати те, що умови воєнного стану в Україні призвели до зміни напрямків бюджетної політики, пріоритетом якої є сьогодні є обороноздатність країни протистояти агресору. Місцеві бюджети стикнулись

із проблемами забезпечення власних потреб місцевого значення через вилучення військового ПДФО з місцевих бюджетів, що позначається на їх фінансовій спроможності.

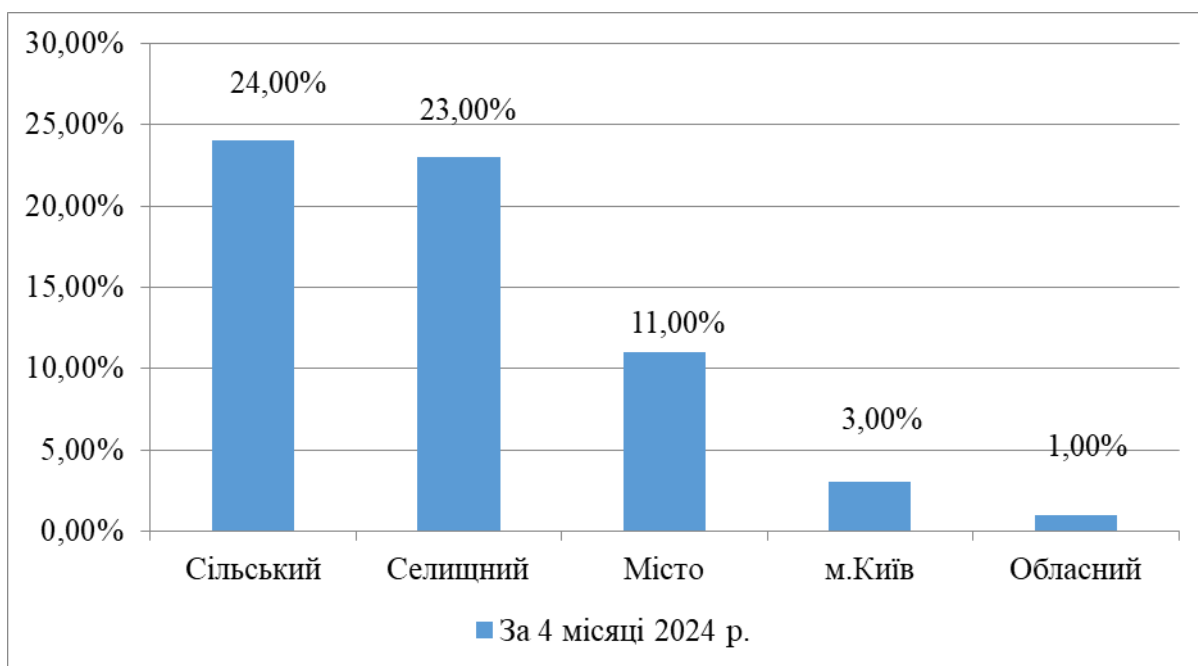

Рис. 2.11. Співвідношення витратів на утримання органів місцевого самоврядування до власних доходів місцевих бюджетів України у 2024 р. (за видами бюджетів)

Джерело: побудовано автором за даними [3]

В умовах воєнного стану децентралізація в Україні зіштовхнулась з наступними викликами: значне скорочення бюджетних надходжень призвело до визнання значної кількості громад неплатоспроможними, значні руйнування інфраструктури в окремих громадах та термінова необхідність залучення додаткових коштів на відбудову, відчутна міграція робочої сили з громад та скорочення внаслідок цього економічної активності, посилення залежності громад від іноземних коштів та грантів. Важливим аспектом забезпечення розвитку громад в умовах воєнного стану є спільна координація дій між центральною та місцевою владою, зокрема, щодо питань соціальної політики [64].

В цих складних для економіки країни умовах збільшилася кількість

територіальних громад із критичним рівнем фінансової стійкості, що обмежує їх можливості фінансувати за рахунок власних доходів потреби громад. В умовах воєнної економіки зросли потреби обороноздатності, тому деякі податкові надходження були вилучені з місцевих бюджетів і тому посилилася залежність від центрального бюджету.

Для підтримки громад із меншими доходами держава використовує так зване горизонтальне вирівнювання на основі значення індексу податкоспроможності відповідного бюджету (стаття 99 Бюджетного кодексу). Якщо індекс податкоспроможності менший за 0,9, відповідні місцеві бюджети отримують базову дотацію (80% від суми, необхідної для досягнення показника 0,9); якщо вищий за 1,1, до державного бюджету передається реверсна дотація (50% суми, що перевищує значення індексу 1,1), яка є джерелом фінансування базової дотації. Якщо ж індекс – від 0,9 до 1,1, то така громада не віддає державі грошей і не отримує нічого з бюджету [4].

Рівень дотаційності бюджету показує рівень залежності громади від коштів ресурсів державного бюджету. Показник розраховується як співвідношення обсягу базової чи реверсної дотації до загальної суми доходів загального фонду бюджету територіальної громади з дотаціями, але без урахування субвенцій із державного бюджету. Відповідно якщо показник становить 30-50%, то громада має низький рівень фінансової спроможності, якщо понад 50% – критичний.

За нашими підрахунками, в Україні налічується 119 громад, у яких понад 50% у структурі бюджету становить базова дотація. 2021 року таких громад було 50. Внаслідок децентралізації в Україні утворилося 1438 громад. Із них 126 – тимчасово окуповані (8,7%). За підсумками 2023 року, 84% громад отримали базові дотації, 2021 року – 75%. Найбільш дотаційними залишаються сільські та селищні громади [4].

В умовах повномасштабної війни суттєво змінився перелік громад із найбільшим обсягом реверсних дотацій. 2023 року на десять громад припало понад 45% усього обсягу реверсних дотацій. Серед них шість громад –

обласних центрів: Дніпровська, Львівська, Черкаська, Вінницька, Полтавська, Житомирська міські громади, а також Криворізька, Яворівська, Мукачівська міські громади та Черкаська селищна громада [4].

Так, в 2023 році громади Вінницької області отримали 1128 млн базових дотацій, 757 млн реверсних дотацій.

Вінницька область відноситься в ТОП-10 спроможних громад разом з іншими (Дніпропетровська (9%), Львівська (9%), Черкаська (11%), Полтавська (9%), Житомирська (8%), Криворізька (4%), Яворівська (22%), Мукачівська (13%)), яка в 2023 році перерахувала найбільше реверсних дотацій до держбюджету – 389 млн грн. (8% від власних доходів громади) [21].

Вважаємо, досить вагомими аспектами у зміцненні власної дохідної бази місцевих бюджетів буде стабільна законодавча база організації міжбюджетних відносин у напрямку дотримання єдиних принципів у процесі визначення обсягів дотацій та субвенцій та з використанням простої та зрозумілої методики їх обчислення. Доцільно запровадити прямі розрахунки за міжбюджетними трансфертами між державним бюджетом та бюджетами територіальних громад всіх рівнів. Потребує вдосконалення порядок міжбюджетних відносин на рівні села, селища, міста районного підпорядкування та адміністративного району. Головну увагу при цьому необхідно зосередити не тільки на проблемах удосконалення процедур розрахунку обсягів трансфертних платежів, але й на покращенні правового врегулювання основних аспектів взаємовідносин між учасниками процесу перерахування міжбюджетних трансфертів на місцевому рівні [63].

Діюча система міжбюджетного вирівнювання в Україні, з одного боку, має позитивний ефект, оскільки допомагає частково нівелювати регіональну соціально-економічну асиметрію. З іншого боку, призначення міжбюджетних трансфертів сьогодні полягає не у вирівнюванні бюджетних можливостей регіонів, а зводиться до вирівнювання можливості забезпечення бюджетних зобов'язань перед населенням регіонів, що, в свою чергу, скорочує потенціал регіонального розвитку. Проте беручи до уваги усі негативні сторони дотацій,

субвенцій та субсидій, повністю виключити їх як методи надання місцевим бюджетам необхідних фінансових ресурсів не можна. Вони вкрай необхідні в тих територіальних одиницях, де в силу сформованих обставин економічний потенціал не може бути розширений до розмірів, необхідних для забезпечення формування місцевих доходів [38].

У Вінницькій області серед 63 територіальних громад (Додаток 3) найбільшу частку займають сільські громади – їх 23 (або 36,5%), 18 (28,6%) – міських та 22 (34,9%) – селищних територіальних громад (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Сільські територіальні громади Вінницької області

Територіальна громада	Район	Кількість рад, що об'єдналися	Площа, кв. км	Населення, осіб
Агрономічна	Вінницький	4	86,1	9304
Бабчинецька	Могилів-Подільський	5	207,5	5354
Війтівецька	Хмільницький район	5	167,5	5490
Городківська	Тульчинський район	9	463,5	11662
Джулинська	Гайсинський район	10	416.1	12834
Джуринська	Жмеринський район	8	337.1	12813
Іванівська	Хмільницький район	6	311.6	13424
Краснопільська	Гайсинський район	8	326.9	7647
Кунківська	Гайсинський район	4	175.4	4161
Лука-Мелешківська	Вінницький район	6	166.2	11239
Махнівська	Хмільницький район	8	311.4	7929
Мурафська	Жмеринський район	5	191.6	11560
Ободівська	Гайсинський район	5	326.7	9814
Ольгопільська	Гайсинський район	5	234.7	6224
Райгородська	Гайсинський район	10	292.4	7172
Самгородоцька	Хмільницький район	10	323.1	8433
Северинівська	Жмеринський район	7	223.1	7922
Соболівська	Гайсинський район	9	292.8	7923
Станіславчицька	Жмеринський район	8	301.0	7649
Студенянська	Тульчинський район	6	259.4	5911
Уланівська	Хмільницький район	14	611.1	15634
Якушинецька	Вінницький район	8	279.1	16349
Яришівська	Могилів-Подільський район	8	250.6	6781

Джерело: узагальнено автором за даними [21]

Аналіз даних таблиці 2.11 показує, що найбільшими сільськими громадами за населенням є Якушинецька громада (16349 осіб), Уланівська

група (15634 особи) та Іванівська група (13424 осіб).

Фінансове забезпечення розвитку територіальних груп, відрізняється за неоднаковою нерівномірністю розміщення податкової бази та відмінностями у соціально-економічних умовах бюджетної потреби [63].

Динаміка надходжень місцевих податків і зборів сільських територіальних груп Вінницької області наведена в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Динаміка надходжень місцевих податків і зборів сільських територіальних груп Вінницької області у 2018-2023 рр., тис. грн

Група / район	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення
1	2	3	4	5	6	7	8
Агрономічна / Вінницький район	–	–	–	17373,7	17543,7	21330,6	3956,9
Бабчинська / Могилів-Подільський район	13737,4	14841,1	19494,0	27012,8	26916,6	29336,4	35068
Війтівська / Хмільницький район	22187,7	20752,8	21193,8	34630	41344,7	54229,6	32041,9
Городківська / Тульчинський район	–	–	–	58006,5	64214,8	72598,5	14592
Джуринська / Гайсинський район	15626,1	18640,9	19612,1	54789,1	57227,2	66491,6	50865,5
Джуринська / Жмеринський район				32187,1	33153,8	35970,5	3783,4
Іванівська / Хмільницький район	22586,8	28816,8	29533,9	64712,1	129367,9	120935,5	98348,7
Краснопільська / Гайсинський район	21696,5	24049,3	21806,3	46077,5	81229,6	98843,0	77146,5
Кунківська / Гайсинський район	19775,7	22970,7	31051,1	24779,6	63613,3	58632,5	38856,8
Лука Мелешківська / Вінницький район	28659,9	26853,8	26167,1	49988,2	51670,7	63325,9	34666
Махнівська / Хмільницький район	–	–	–	45584,3	41669,8	55484,2	9899,9
Мурафська / Жмеринський район	9172,2	1127,6	11800,7	33526,1	35598,1	39905,8	30733,6
Ободівська / Гайсинський район	–	–	–	35309,1	35803,3	59812,2	24503,1
Ольгопільська / Гайсинський район	–	–	–	22935,5	23334,1	38141,2	15205,9
Райгородська / Гайсинський район	8896,3	9688,1	10467,4	33800,8	33446,7	39472,9	30576,6
Самгородська / Хмільницький район	–	–	–	48950,4	53721,2	73185,9	24235,5

Продовження таблиці 2.12

1	2	3	4	5	6	7	8
Северинівська / Жмеринський район	8070,1	9111,5	9104,1	22706,1	47468	50678,3	42608,2
Соболівська / Гайсинський район	–	–	8513,6	20168,1	30949,6	35224,4	26710,8
Станіславчицька / Жмеринський район	–	–	–	26694,4	28537,5	31193,1	4498,7
Студенянська / Тульчинський район	11729,1	12825,3	12979,2	32573,6	39351	43058,5	31329,4
Уланівська / Хмельницький район	–	–	–	73413,7	78396,9	93760,9	20347,2
Якушинецька / Вінницький район	56588,6	64147,9	72386,7	113104,6	130494,9	173014,5	116425,9
Яришівська / Могилів-Подільський район				27784,1	34648,9	37885	10100,9

Джерело: сформовано автором за даними [20]

Аналізуючи обсяги місцевих податків сільських територіальних громад Вінницької області впродовж 2018-2023 рр. можемо зробити висновки, що найбільш динамічне зростання місцевих податків спостерігаємо в Студенянській громаді Тульчинського району, де їх обсяг зріс з 5564,1 тис. грн. до 15257,3 тис.грн або в 2,7 раза та в Якушинецькій громаді Вінницького району, де їх обсяг зріс з 14934,5 тис грн. до 47911,3 тис грн. або в 3,2 раза (рис. 2.12).

У більшості громад спостерігається позитивна динаміка показників, що свідчить про активний розвиток економічної діяльності, зростання інвестиційної активності та можливий вплив програм державної підтримки. Найбільший приріст за 6 років спостерігається в Іванівській громаді (+98,3 тис.), Краснопільській (+77,1 тис.) та Джулинській (+50,8 тис.). Громади, які почали активний розвиток лише після 2021 року, показують стрімке зростання, що може бути наслідком децентралізації, нових інвестиційних програм та зовнішніх факторів. Деякі громади мають нестабільні показники, що свідчить про залежність від сезонних факторів або окремих проєктів. Ці дані можуть бути корисними для подальшого аналізу інвестиційної привабливості громад та розробки стратегій їхнього розвитку.

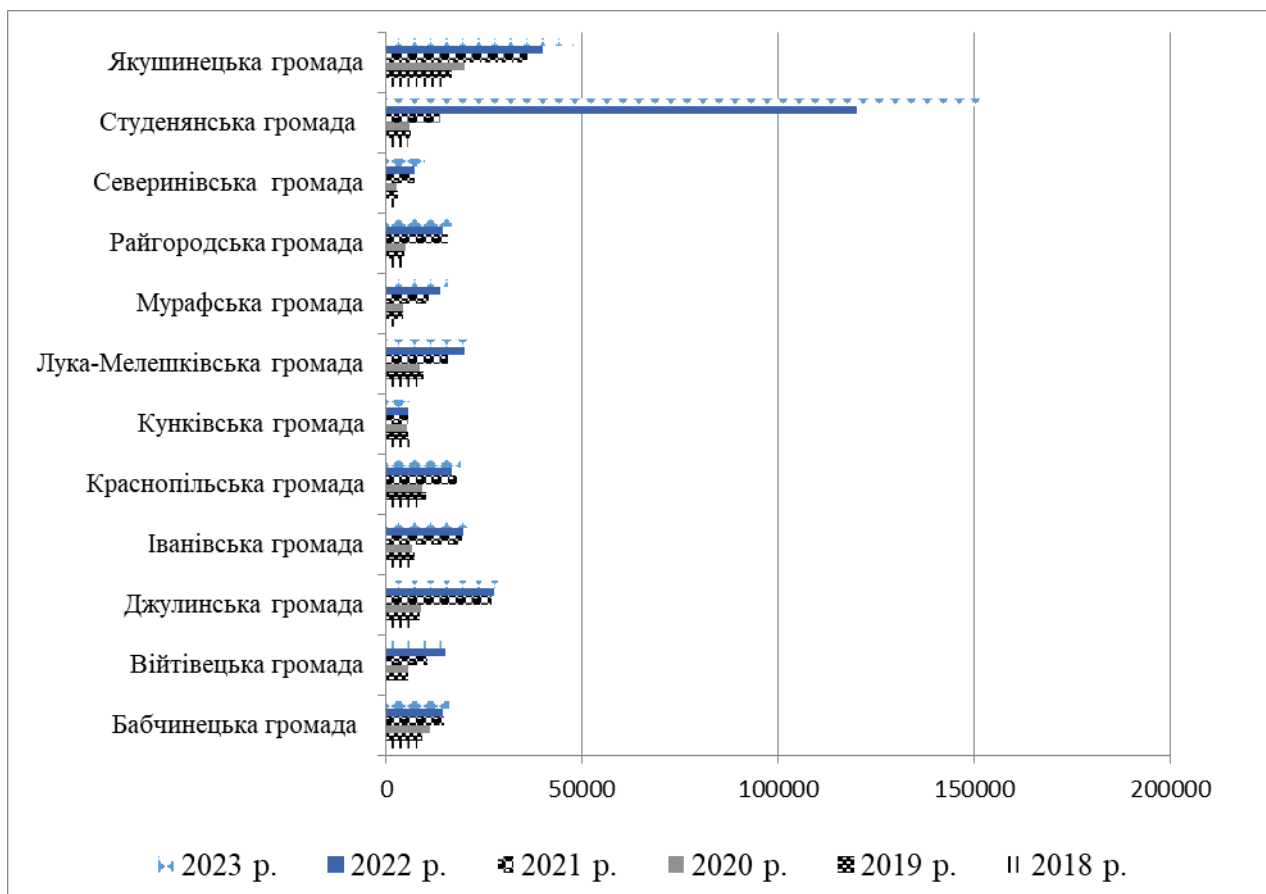

Рис. 2.12. Динаміка обсягів місцевих податків і зборів сільських територіальних громад Вінницької області впродовж 2018-2023 рр., тис.грн

Джерело: побудовано автором за даними [20]

Левову частку в структурі місцевих податків і зборів сільських територіальних громад Вінницької області займає єдиний податок, зокрема його основу у більшості сільських громад Вінницької області складає єдиний податок сільськогосподарських товаровиробників. Тобто саме вони формують власні доходи місцевих бюджетів, які можуть використовуватись для розвитку сільських територій (табл.. 2.13).

Так, найбільшу частку надходжень єдиного податку від сільськогосподарських товаровиробників зафіксовано у Студенянській громаді Тульчнського району (86,3% середнє значення), у Краснопільській Гайсинського району (78,6% середнє значення) та Махнівській Хмільницького району (74,6% середнє значення).

Таблиця 2.13

**Частка сплати єдиного податку сільськогосподарськими
товаровиробниками в загальній його структурі (за сільськими
територіальними громадами Вінницької області) у 2018-2023 рр., %**

Громада / район	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Середнє значення
Агрономічна / Вінницький район	—	—	—	1,3%	1%	1%	1,1%
Бабчинецька / Могилів-Подільський район	92,9%	91%	75,7%	72,3%	65,5%	66,9%	62,2%
Війтівецька / Хмільницький район	41,8%	41,6%	51,5%	62,6%	63,1%	56,5%	52,9%
Городківська / Тульчинський район	—	—	—	70,8%	70%	66%	68,9%
Джулинська / Гайсинський район	60,9%	59,4%	57,7%	65,8%	67,4%	66%	62,9%
Джуринська / Жмеринський район	—	—	—	36,6%	37,5%	40%	38,03%
Іванівська / Хмільницький район	32%	28,8	28,7%	44%	44,8%	41,6%	36,7%
Краснопільська / Гайсинський район	83,4%	84%	80%	74,2%	73,5	76,2%	78,6%
Кунківська / Гайсинський район	61,6%	61,4%	70%	46,7%	53%	57,5	58,4%
Лука Мелешківська / Вінницький район	10,7%	9,7%	9%	8,4%	8,5%	6,3%	8,8%
Махнівська / Хмільницький район	—	—	—	78,6%	73,3%	72%	74,6%
Мурафська / Жмеринський район	48%	38,3%	34,7%	29%	27,4%	22,5%	33,3%
Ободівська / Гайсинський район	—	—	—	48,2%	49,2	46%	47,8%
Ольгопільська / Гайсинський район	—	—	—	71%	69,5%	75,8%	72,1%
Райгородська / Гайсинський район	56,3%	43,1%	43,1%	49%	51,3%	44,5%	47,9%
Самгородська / Хмільницький район	—	—	—	71%	61,8%	60,4%	64,4%
Северинівська / Жмеринський район	23%	25%	24,7%	35,8%	31,8%	24,2%	24,1%
Соболівська / Гайсинський район	—	—	63,1%	69,5%	65%	72,7%	67,6%
Станіславчицька / Жмеринський район	—	—	—	64%	70%	64,5%	66,2%
Студенянська / Тульчинський район	93,7%	91,1%	86,7%	81,7%	79,4%	85,1%	86,3%
Уланівська / Хмільницький район	—	—	—	66,3	63,8%	57%	62,4%
Якушинецька / Вінницький район	3,9%	3,7%	2,5%	9,5%	9,8%	7%	6,1%
Яришівська / Могилів-Подільський район	—	—	—	61,3%	55,4%	52,3	56,3%

Джерело: сформовано автором за даними [20]

Загалом частка цього податку сплаченого сільськогосподарськими товаровиробниками до місцевого бюджету коливається в межах від 33,3% до 86,3% (середнє значення). Тобто більшість громад наповнюють свій бюджет за рахунок здійснення аграрного бізнесу на цих територіях.

Разом з тим, є громади, в яких участь сільськогосподарських товаровиробників в наповненні місцевих бюджетів є мізерною: Агрономічна (1,1% середнє значення), Лука-Мелешківська (8,8% середнє значення) та Якушинецька (6,1% середнє значення) Вінницького району.

Отже, активізацію залучення інвестицій в сільське господарство ми розглядаємо як один із основних напрямків розвитку сільських територій. Стратегічне планування розвитку сільських територій є необхідним інструментом на всіх рівнях влади на основі заінтересованості всіх сторін, включаючи активізацію самих територіальних громад в пошуку використання економічного потенціалу розвитку територій. Також зростає роль формування сприятливого інвестиційного клімату для потенційних інвесторів, стимулювання приватних інвестицій в розвиток сільських територій.

2.3. Аналіз ефективності залучення інвестицій на рівні громад

Покращення стану сільських територій визначається не лише залученням інвестицій, а й ефективним управлінням залученими інвестиціями, зокрема впливу оцінки інвестицій на розвиток сільських територій. Важливо виявити які інструменти можуть забезпечити максимальну ефективність використання інвестицій, а також які фактори впливають на прийняття управлінських рішень у сфері інвестування сільських територій. Такий підхід дозволить виявити оптимальні шляхи підвищення інвестиційної привабливості та забезпечення сталого розвитку сільських регіонів України.

Інвестиції, дохід від яких повністю належатиме приватним інвесторам, можуть бути віднесені до категорії приватних, у яких інвестори повністю керуватимуть проектами, а уряд лише створюватиме відповідні умови.

Інвестиції, від яких приватні інвестори не отримають жодних доходів

(наприклад, безкоштовні дороги), слід віднести до категорії державних інвестицій, де оцінка, фінансування та управління проєктами здійснюється урядом, а приватні компанії залучаються для будівництва та інших послуг. Інвестиції, дохід від яких частково належатиме приватним інвесторам – кандидати в категорію ДПП, де уряд здійснює оцінку проєктів, обирає партнерів з приватного сектора та співпрацює з ними у частині фінансування та управління. Ключовий принцип сучасного передового підходу до модернізації України полягатиме в тому, щоб максимально спрямувати інвестиційні проєкти на приватні інвестиції та ДПП замість державних інвестицій [53].

Для того щоб дослідити вплив інвестицій на темпи зростання основних показників діяльності сільськогосподарських підприємств у 2018–2023 рр. звернемось до таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

**Динаміка інвестицій та їх вплив на діяльність
сільськогосподарських підприємств у 2018-2023 рр.**

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
1	2	3	4	5	6	7
Прямі інвестиції в Україну млн дол.США	4732,2	4909,1	–868	7320	1152	4247
Прямі інвестиції в Вінницьку область, млн дол. США	64,4	35,1	384,1	536,7	380,9	в.д.
Частка прямих інвестицій у Вінницьку область в загальному обсязі прямих інвестицій в Україну, %	1,36	0,71	–44	7,4	33	в.д.
Капітальні інвестиції в Україні млн. грн.	578726,4	623978,9	508217	673899,3	409660	627280,7
Темпи приросту, % до попереднього року	129,0	107,8	81,4	132,6	60,8	153,1
Капітальні інвестиції в Україні в сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	66104,1	59129,5	50679,7	69950,3	51439,5	в.д.

Продовження табл. 2.14

1	2	3	4	5	6	7
Темпи приросту, % до попереднього року	102,9	89,4	85,7	138,0	73,5	в.д.
Капітальні інвестиції у Вінницькій області в сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	4803,4	3947,6	2964,1	4344	4510,1	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	103,8	82,2	75,1	146,6	103,8	в.д.
Кількість підприємств в Україні, одиниць	76328	75450	73368	70803	53281	в.д.
Валова продукція сільського господарства в Україні – всього, млн грн	847587	842767	892852	943489,4	1073916	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	119,8	99,4	105,9	105,7	113,8	в.д.
Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств в Україні, %	18,26	19,18	18,57	40,29	20,03	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	81,6	105,0	96,8	216,9	49,7	в.д.
Чистий прибуток (збиток), млн.грн. (Україна)	71002,6	93255,4	81618,5	238807	86056,2	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	103,1	131,3	87,5	292,6	36,0	в.д.
Кількість підприємств у Вінницькій області, одиниць	4432	4406	4286	4196	4210	4219
Валова продукція сільського господарства Вінницької області – всього, млн грн	36283,5	39522,5	36152,8	56025,2	59121,3	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	112,3	108,1	91,5	154,9	105,5	в.д.
Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств у Вінницькій області, відсотків	19,80	10,50	16,40	45,10	24,10	10,7
Темпи приросту, % до попереднього року	76,7	53,0	156,2	275	53,4	в.д.
Чистий прибуток (збиток), млн.грн. (Вінницька область)	6443,3	3877,7	5412,9	19226,9	10662,3	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	92,9	60,2	139,6	355,2	55,5	в.д.

Джерело: сформовано автором на основі [74; 78]

В таблиці 2.14 наведено основні факторні та результативні показники як у масштабах України, так і Вінницької області за період з 2018 по 2022 роки. Перш за все, спостерігається динаміка прямих інвестицій в Україну та Вінницьку область. Якщо в Україні загальний обсяг прямих інвестицій зазнає значних коливань, то Вінницька область демонструє поступове зростання, що відображається у збільшенні її частки в загальному обсязі інвестицій в Україні, особливо в 2021-2022 рр.

Тобто, частка прямих інвестицій у Вінницькій області в загальному обсязі капітальних інвестицій в Україну зросла з 14% у 2018 р. до 33,1% у 2022 р.

Щодо капітальних інвестицій в Україні, то їх обсягом мають зміннюючу тенденцію, то зростаючу, то спадну, що свідчить про коливання впливу на розвиток сільського господарства, зокрема.

Загалом обсяг капітальних інвестицій в Україні мав тенденції зростаючі впродовж 2018-2021 рр., оскільки темпи приросту становили 132,6%. Позитивною тенденцією є відновлення зростаючої тенденції в 2023 р., який досяг 153,1%, що є вищим не лише показників 2022 р., а й показника 2021 р.

Результативні показники також відображають важливі тенденції. Зменшення кількості підприємств в Україні (з 76328 одиниць в 2018 р. до 532810 одиниць в 2022 р.) та Вінницькій області (з 4432 одиниці в 2018 р. до 4219 одиниць в 2023 р.) супроводжується значним зростанням валової продукції сільського господарства, особливо в 2021 та 2022 роках. Це свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємств.

Рівень рентабельності в Україні коливається, її найбільше значення було в 2021 р. (40,3% – в Україні; 45,1% – у Вінницькій області).

Таким чином, аналіз показників у таблиці 2.15 демонструє стійку тенденцію до підвищення інвестиційної активності та економічної ефективності як у цілому в Україні, так і у Вінницькій області, незважаючи на періодичні коливання та виклики, з якими стикалися регіони.

Проте 2020 рік став переломним, адже замість очікуваного зростання, обсяг прямих інвестицій різко зменшився до негативного значення –868 млн

доларів США. Такий різкий спад може бути наслідком глобальної економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19, яка негативно вплинула на світову економіку і, відповідно, на інвестиційну активність в Україні.

Однак у 2021 році ситуація кардинально змінилася. Прямі інвестиції досягли рівня 7320 млн доларів США, що стало свідченням суттєвого покращення інвестиційного клімату в Україні після кризи. Це може бути пов'язано з відновленням економічної активності, поліпшенням умов для бізнесу та більшою впевненістю інвесторів у стабільності країни.

Проте позитивні зміни були недовготривалими, оскільки в 2022 році обсяг прямих інвестицій знову суттєво знизився до 1 152 млн доларів США. Це значне падіння, ймовірно, зумовлено новими викликами, які постали перед Україною внаслідок повномасштабної війни, що розпочалася у 2022 році. Військові дії та нестабільна політична ситуація, безумовно, мали негативний вплив на економічні процеси та інвестиційну привабливість країни.

Ми дослідили, що динаміка прямих інвестицій в Україну протягом аналізованого періоду була вкрай нестабільною і відображала як глобальні економічні тенденції, так і внутрішні політичні виклики. Це свідчить про те, що інвестиційний клімат в Україні є чутливим до зовнішніх та внутрішніх факторів, що створює необхідність для більш ефективного управління інвестиційними процесами в нестабільності і в невизначеності.

З метою визначення кількісних характеристик взаємозв'язку з чинниками впливу здійснено кореляційно-регресійний аналіз, що застосовується при визначенні функціональної залежності між залежною змінною – y (функцією) та незалежними змінними – x_i (чинниками).

Використовуючи модель кореляційно-регресійного аналізу спробуємо побудувати взаємозалежність між факторними і результативними ознаками для виявлення тенденцій впливу інвестицій на індикатори розвитку сільських територій. Параметри рівняння та їх оцінки розраховано методами статистичного аналізу, а саме «Регресія» в середовищі Microsoft Excel.

Окрім того, скористаємося методом визначення трендової залежності

значень певного показника (наприклад, капітальних інвестицій) від його попередніх значень у часі. Якщо значення ряду систематично впливають одне на одне, ми спостерігаємо автокореляцію.

Так, зокрема, визначено, що результативними ознаками, які відображають ефективність прямих іноземних інвестицій в розвиток сільських територій можуть бути:

1. Зростання сільськогосподарського виробництва – інвестиції можуть сприяти модернізації виробничих процесів, що позначиться на збільшенні обсягів сільськогосподарського виробництва.

2. Покращення якості інфраструктури – інвестиції часто передбачають покращення інфраструктури, включаючи дороги, логістику, об'єкти водопостачання та енергетики тощо, що підвищує якість життя сільського населення і робить сільську територію привабливішою для активізації бізнесу.

3. Створення нових робочих місць та зменшення міграції сільського населення – інвестиції сприяють зайнятості населення за різними видами діяльності, що впливатиме на міграційні процеси на селі.

4. Зростання доходів сільського населення – забезпечення зайнятості та зростання доходів стимулює споживчий попит та місцевого ринку.

5. Активізація діяльності малого та середнього бізнесу – інвестиції в підприємницьку діяльність стимулюватимуть створення необхідних на селі обслуговуючих, переробних та інших підприємств, які доповнюють великі інвестиційні проекти.

6. Поліпшення доступу до сучасних технологій та знань – залучення інвестицій сприятиме використанню новітніх технологій та знань, що дозволяє підприємцям підвищувати ефективність і конкурентоспроможність бізнесу, сільським домогосподарствам збільшувати доходи.

В свою чергу, активізація бізнесу та зростання економічної активності на селі підвищує обсяг податкових надходжень, що дозволяє місцевій владі інвестувати в соціальні проекти, освіту, охорону здоров'я та інші важливі сфери, що сприятиме розвитку сільських територій.

Отже, перераховані нами результативні ознаки можуть бути використані для оцінки впливу інвестицій на розвиток сільських територій та визначення найбільш ефективних напрямків їх залучення для стійкого розвитку сільської економіки. Враховуючи те, що розвиток сільських територій безпосередньо пов'язаний із сільськогосподарським виробництвом, використовуючи лінійну регресію отримали модель відображення залежності розміру валової продукції на 1 гривню капітальних вкладень по Україні у 2017-2022 рр., що показує тісний зв'язок ($R^2 = 0,6583$) і характеризує динаміку його розміру (рис. 2.13). Це свідчить про трендовість процесу: якщо інвестиції зростали раніше, то, ймовірно буде зростати й валова продукція. Отриманий показник характеризує обсяг валової продукції сільського господарства на 1 грн капітальних інвестицій, що дозволяє оцінити динаміку ефективності вкладень.

Оскільки Вінницька область відноситься до регіонів, де обсяги капітальних інвестицій в сільське господарство та за темпами приросту є вищими, чим загалом по Україні ми отримали залежність розміру валової продукції на 1 гривню капітальних вкладень по Вінницькій області у 2017-2022 рр. і виявили тісний зв'язок, що підтверджується коефіцієнтом детермінації ($R^2 = 0,9285$) (рис.2.14).

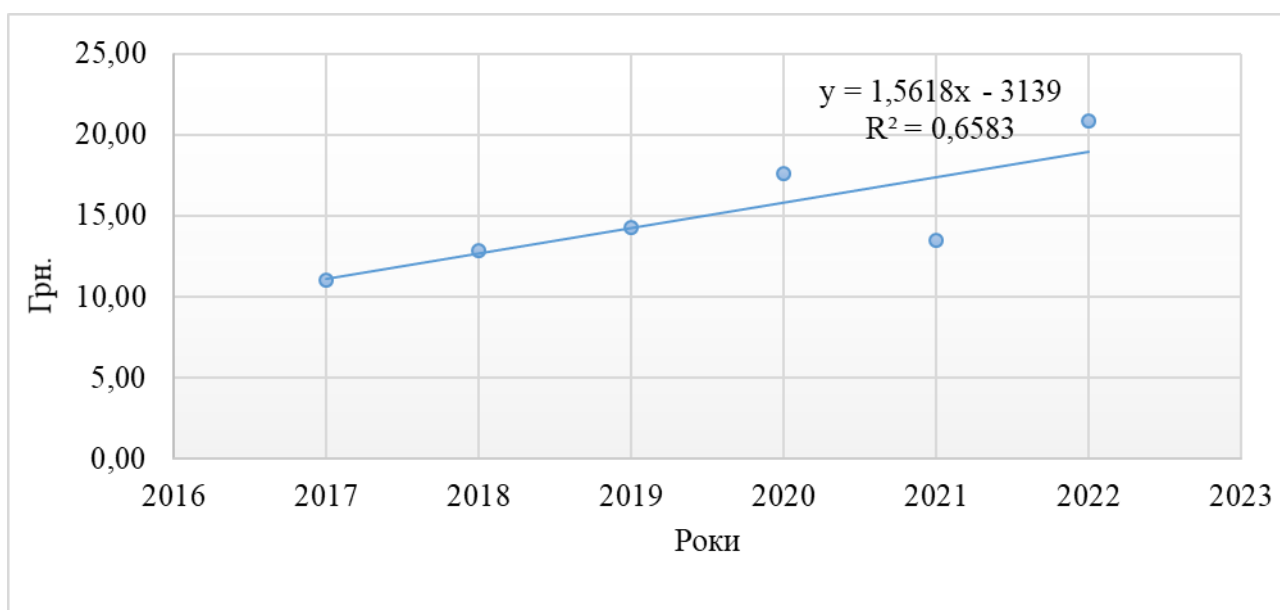

Рис. 2.13. Кореляційна залежність розміру валової продукції на 1 гривню капітальних вкладень по Україні у 2017-2022 рр.

Джерело: розробка автора

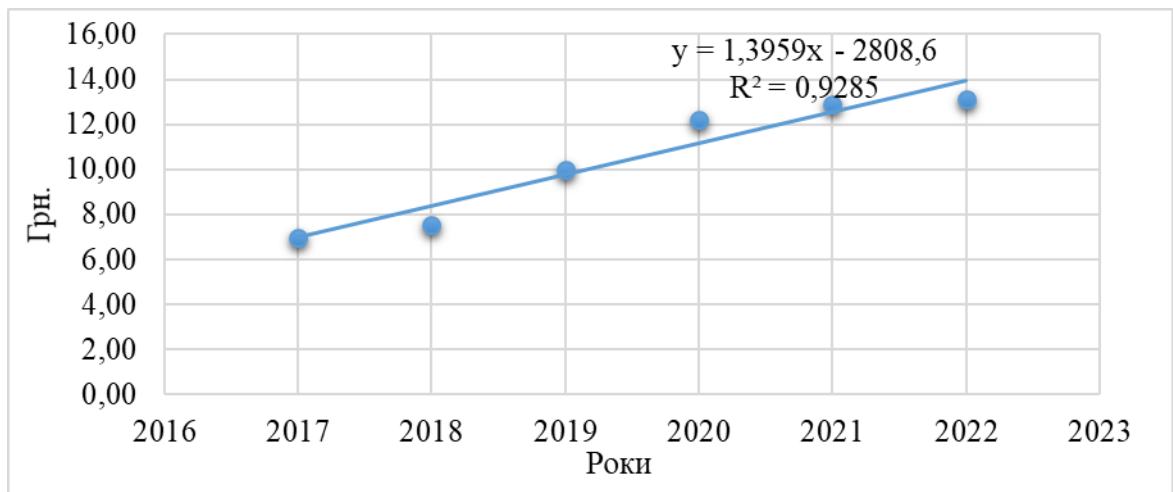
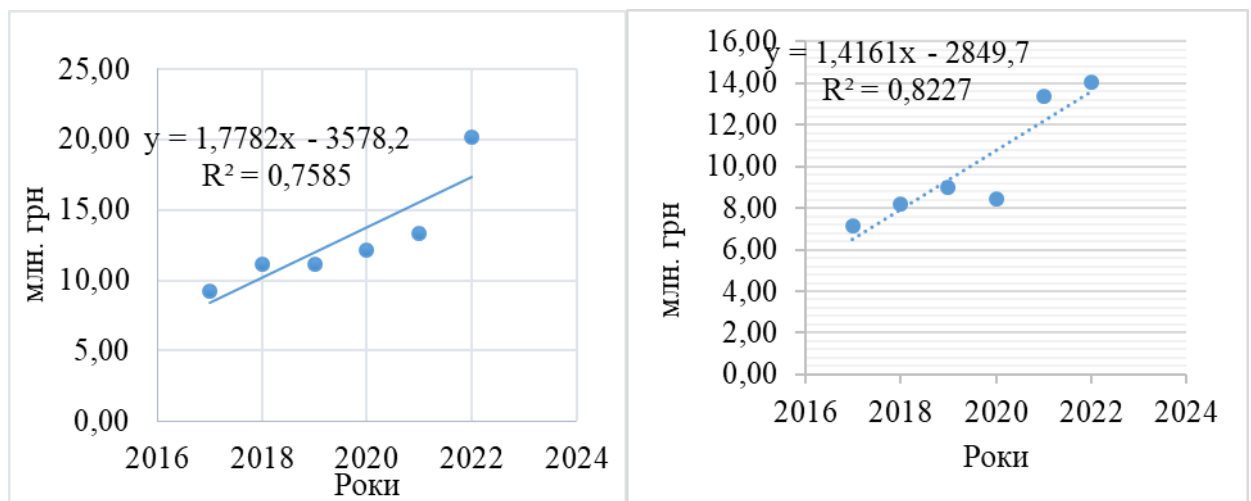

Рис. 2.14. Кореляційна залежність розміру валової продукції на 1 гривню капітальних вкладень по Вінницькій області у 2017-2022 рр.

Джерело: розробка автора

Оцінка моделей кореляційного аналізу показала також позитивну динаміку залежності обсягу валової продукції сільського господарства на одне підприємство України (а) та Вінницької області (б) у 2017-2022 рр. ($R^2 = 0,8277$), тоді як по Україні коефіцієнт детермінації становив $R^2 = 0,7585$.

а)

б)

Рис. 2.15. Кореляційна залежність обсягу валової продукції сільського господарства на одне підприємство України (а) та Вінницької області (б) у 2017-2022 рр.

Джерело: розробка автора

Слабкішим виявився зв'язок між середньою валовою продукцією на 1 підприємство (Вінницька область) (результативна ознака) та обсягом прямих іноземних інвестицій $R^2 = 0,5897$ (рис.2.16).

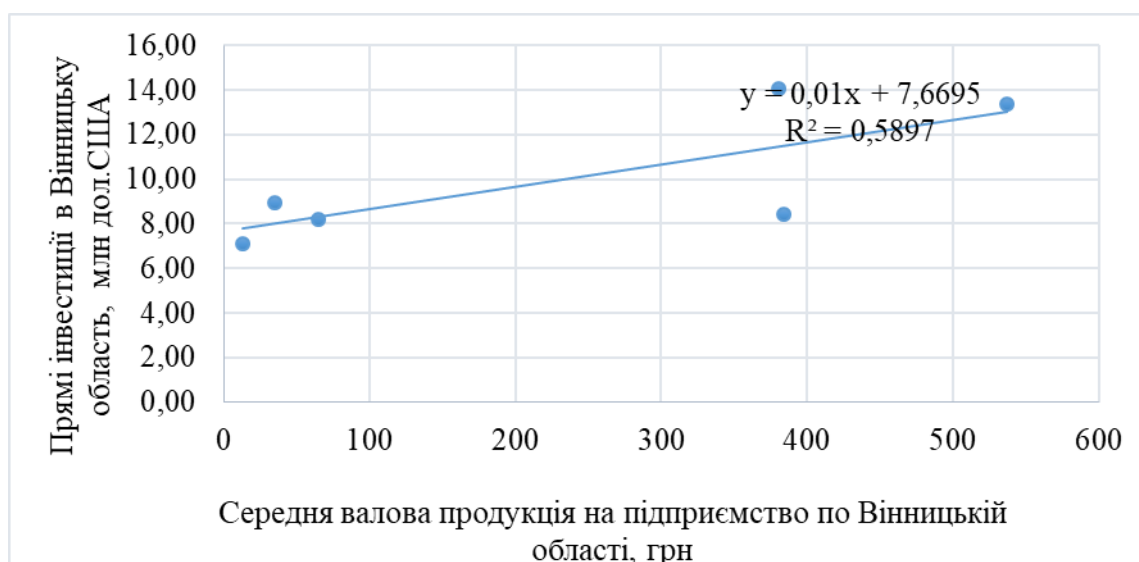

Рис. 2.16. Кореляційно-регресійна залежність між розміром середньою валовою продукцією на підприємство по Вінницькій області (результативна ознака) та обсягом прямих іноземних інвестицій Вінницької області (факторна ознака)

Джерело: розробка автора

Аналізуючи дані таблиці 2.15 спробуємо виявити взаємозв'язок між податковими надходженнями місцевих бюджетів України та обсягом капітальних інвестицій в Україні за період з 2018 по 2023 роки.

Таблиця 2.15

Дані для розрахунку та визначення кореляційно-регресійної залежності між результативною та факторною ознакою

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Податкові надходження місцевих бюджетів України, млн грн	232532,9	270545,8	285571,5	346713,2	393460,6	434540,9
Капітальні інвестиції в Україні млн. грн.	578726,4	623978,9	508217	673899,3	409660	400675,2
Частка податкових надходжень місцевих бюджетів у загальному обсязі капітальних інвестицій в Україні	0,40	0,43	0,56	0,51	0,96	1,08

Джерело: розраховано автором на основі [20; 78]

Податкові надходження до місцевих бюджетів України зростають

щороку: з 232,5 млрд грн у 2018 році до 434,5 млрд грн у 2023 році. Це свідчить про стабільне збільшення доходів місцевих бюджетів, що може бути результатом як економічного зростання, так і покращення податкового адміністрування. Капітальні інвестиції показують коливання впродовж аналізованого періоду. Після зростання у 2019 році (623,9 млрд грн) спостерігається значний спад у 2020 році до 508,2 млрд грн. У 2021 році обсяги капітальних інвестицій зросли до 673,9 млрд грн, проте в наступні роки знову знижуються, досягаючи показника 400,7 млрд грн у 2023 році. Це може бути зумовлено економічною нестабільністю, невизначеністю та спрямуванням коштів на інші пріоритетні напрямки, викликані воєнним станом в країні. Частка податкових надходжень місцевих бюджетів у загальному обсязі капітальних інвестицій в Україні поступово зростала: з 0,40 у 2018 році до 1,08 у 2023 році. Це означає, що з часом податкові надходження до місцевих бюджетів почали наблизитися до обсягу капітальних інвестицій, а в 2022-2023 рр. навіть перевищили їх (рис. 2.17).

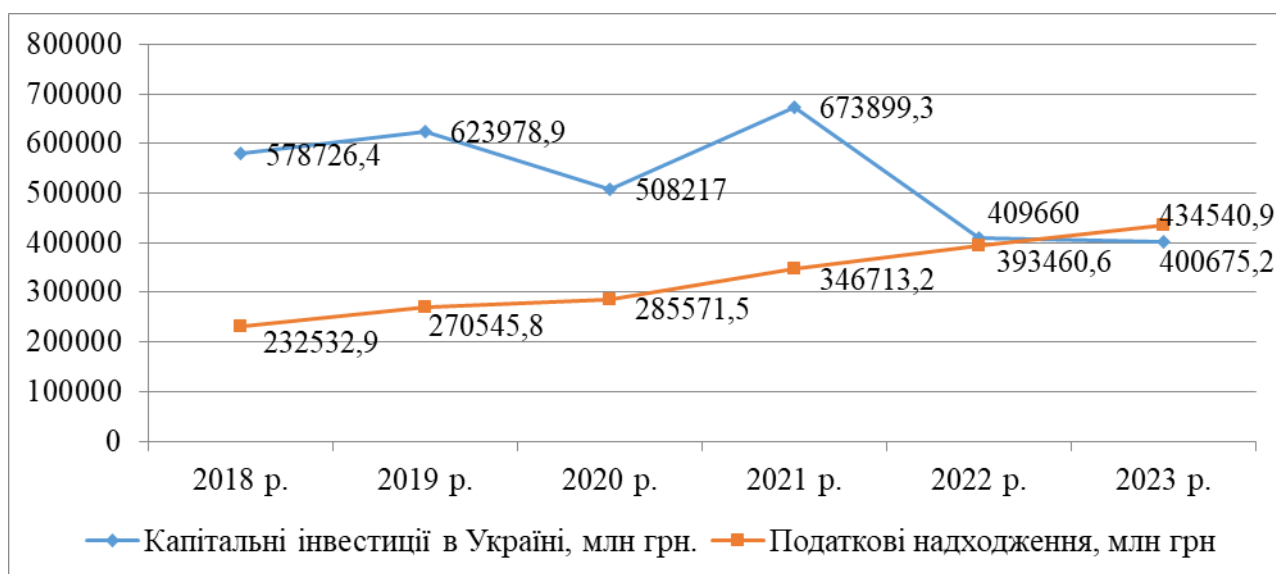

Рис. 2.17. Динаміка капітальних інвестицій та податкових надходжень України у 2018-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [20;78]

Значний розмір частки податкових надходжень місцевих бюджетів у загальному обсязі капітальних інвестицій в Україні у 2022 році (0,96) та у 2023

році (1,08) вказує на те, що податкові надходження зростали швидше, ніж капітальні інвестиції. Така ситуація свідчить про зниження інвестиційної активності через економічні виклики, пов'язані із воєнним станом, тоді як податкові надходження залишались на високому рівні через зростання доходної частки місцевих бюджетів свідомих до своїх обов'язків в умовах складної економічної ситуації платників податків.

Показники податкових надходжень місцевих бюджетів України мають постійну зростаючу тенденцію за роками (з 235532,9 млн грн, в 2018 р. до 434540,9 млн грн в 2023 р.), тоді як капітальні інвестиції – спадну тенденцію в 2019-2020 рр. (в 1,2 раза) та 2021-2022 рр (в 1,6 раза).

Це вказує на те, що податкові надходження до місцевих бюджетів менш схильні до коливань порівняно з капітальними інвестиціями. Тобто, місцеві бюджети в Україні здатні зберігати стабільний дохід навіть при економічній нестабільності за умов воєнної економіки.

Тобто загалом можемо констатувати, що капітальні інвестиції є більш вразливими до зовнішніх впливів, тоді як податкові надходження залишаються більш стабільними.

Розвиток сільських територій потребує залучення додаткових інвестицій та використання економічного потенціалу сільських територій, зокрема, що впливатиме на зростання податкових надходжень до місцевих бюджетів. Тобто, для досягнення стійкого економічного зростання регіонів необхідно забезпечувати стабільний приріст капітальних інвестицій.

Виходячи з цього для активізації інвестиційної привабливості сільських територій державою слід пом'якшувати умови для інвесторів і стимулювати залучення капітальних інвестицій через податкові та фінансові пільги; сприяти інфраструктурному розвитку сільських територій для покращення умов ведення бізнесу, не лише аграрного, залучати міжнародну підтримку для відновлення та відродження села та сільських територій.

На рис. 2.18 відображена кореляційно-регресійна залежність між часткою податкових надходжень місцевих бюджетів у загальному обсязі капітальних

інвестицій в Україні впродовж 2018-2023 рр. Високе значення коефіцієнта детермінації $R^2=0,8339$ вказує на тісний зв'язок кореляції між цими показниками.

Оскільки Вінницька область відноситься до регіонів, де обсяги капітальних інвестицій в сільське господарство та за темпами приросту є вищими чим загалом по Україні і взаємозалежність між обсягом валової продукції сільського господарства Вінницької області (результативна ознака) та капітальними інвестиціями у сільське господарство Вінницької області (факторна ознака) і виявили тісний зв'язок між факторними і результативними ознаками, що підтверджується коефіцієнтом детермінації ($R^2 = 0,9285$) (рис.2.14).

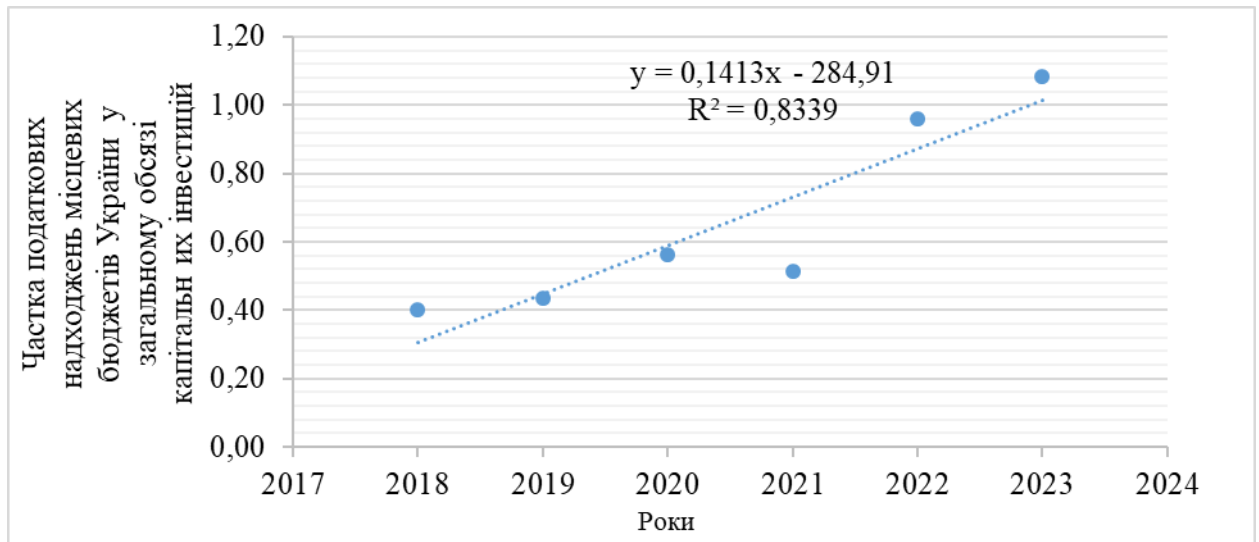

Рис. 2.18. Кореляційна залежність частки податкових надходжень місцевих бюджетів України у загальному обсязі капітальних інвестицій у 2018-2023 рр.

Джерело: розробка автора

Модель, що на рис. 2.18 відображає кореляційну залежність частки податкових надходжень місцевих бюджетів України у загальному обсязі капітальних інвестицій протягом аналізованого періоду. Високе значення коефіцієнта детермінації $R^2=0,8339$ вказує на позитивну трендовість процесу. Це може свідчити про тенденцію зростання податкових надходжень місцевих бюджетів як частки від капітальних інвестицій, що вказує на певну взаємозалежність між обсягом інвестицій та податковими надходженнями.

Впродовж 2018-2023 рр. частка податкових надходжень у загальному обсязі капітальних інвестицій значно зросла, що свідчить про те, що податкові надходження місцевих бюджетів зростали відносно швидше, ніж обсяги капітальних інвестицій. Це може бути пов'язано з економічними викликами, які спричинили спад інвестиційної активності (зокрема, пандемія COVID-19, воєнний стан в Україні), тоді як податкові надходження залишалися стабільними або навіть зростали завдяки провадженню політики та підвищення ефективності податкового адміністрування.

Висока частка податкових надходжень може вказувати на те, що місцеві бюджети все більше залежать від надходжень податків. Це може мати подвійний ефект: з одного боку, зростання податкових надходжень забезпечує місцеві бюджети стабільними ресурсами. З іншого боку, високий податковий тиск може негативно впливати на капітальні інвестиції, особливо якщо інвестори вважають податкове середовище надмірно обтяжливим.

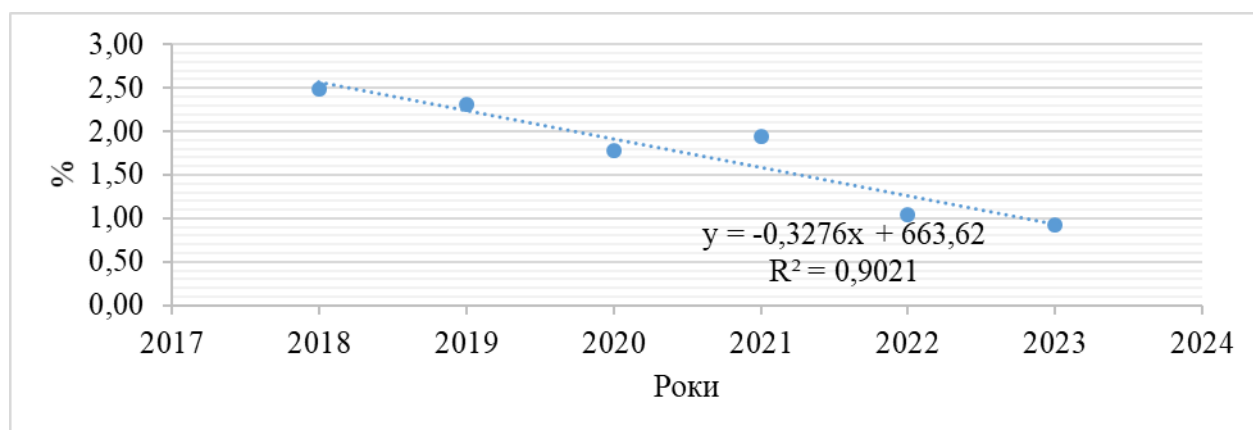

Рис. 2.19. Динаміка частки капітальних інвестицій у загальному обсязі податкових надходжень місцевих бюджетів в Україні 2018-2023 рр.

Джерело: розробка автора

Позитивна автокореляція, відображена на рисунку 2.19, може також свідчити про те, що інвестиції частково сприяють зростанню податкових надходжень, оскільки інвестиційні проекти створюють нові робочі місця та стимулюють місцеву економіку, що, в свою чергу, збільшує податкові надходження. Проте зниження обсягів капітальних інвестицій у останні роки (2022-2023) вказує на те, що для стійкого зростання місцевих бюджетів

необхідно залучати нові джерела інвестицій і підтримувати привабливий інвестиційний клімат.

На рис. 2.19 чітко спостерігається спадний тренд частки капітальних інвестицій із 2018 до 2023 року. Формула тренду $y = -0,3276x + 663,62$ показує, що щорічне зниження частки становить приблизно 0,33%. Значення коефіцієнта детермінації ($R^2 = 0,9021$) вказує на дуже високий рівень відповідності тренду реальним даним.

Отже, постійне зниження частки капітальних інвестицій у податкових надходженнях місцевих бюджетів свідчить про недостатню увагу до розвитку інфраструктури та інвестиційних проєктів на місцевому рівні. Зменшення частки капітальних інвестицій може вказувати на збільшення залежності місцевих бюджетів від інших джерел податкових надходжень або ж на зниження загального обсягу капіталовкладень. Така тенденція може негативно вплинути на довгостроковий розвиток регіонів. Необхідно розробляти нові підходи для залучення інвестицій у місцеві бюджети, наприклад, через державні програми підтримки чи пільгові умови для приватних інвесторів. Зменшення частки капітальних інвестицій свідчить про ризики для розвитку інфраструктури, що може гальмувати економічне зростання регіонів та спричинити соціальні наслідки.

Модель на рис. 2.19 демонструє трендову динаміку частки податкових надходжень місцевих бюджетів у капітальних інвестиціях. Це вказує на певний рівень залежності місцевих бюджетів від податкових надходжень у періоди, коли інвестиції скорочуються.

Зменшення капітальних інвестицій може негативно впливати на довгострокову економічну стабільність місцевих бюджетів, оскільки з часом зростаюча частка податкових надходжень може досягнути свого максимуму, що ускладнить їх подальше зростання. Підтримка інвестиційного клімату є необхідною для збереження балансу між податковими надходженнями та інвестиційною активністю. Для сталого розвитку регіонів необхідно розробити заходи, спрямовані на підтримку капітальних інвестицій, особливо через

залучення приватного та іноземного капіталу. Варто впровадити стимули для інвесторів, які можуть включати податкові пільги, спрощення регуляторних вимог і створення сприятливого бізнес-клімату.

Таким чином, модель демонструє, що стабільні податкові надходження є важливою опорою для місцевих бюджетів, особливо в умовах нестабільних інвестиційних потоків. Водночас для забезпечення стійкого економічного зростання та розвитку регіонів необхідно сприяти інвестиційній активності, що забезпечить збалансоване зростання як податкових надходжень, так і обсягів капітальних інвестицій.

Впродовж 2018-2023 рр. частка податкових надходжень у загальному обсязі капітальних інвестицій значно зросла, що свідчить про те, що податкові надходження місцевих бюджетів України зростали відносно швидше, ніж обсяги капітальних інвестицій. Можливий вплив податкової політики на інвестиції проявляється в тому, що спостерігається подвійний ефект: з одного боку, зростання податкових надходжень забезпечує місцеві бюджети стабільними ресурсами, а із іншого боку, високий податковий тиск може негативно впливати на капітальні інвестиції, особливо якщо інвестори вважають податкове середовище надмірно обтяжливим.

Позитивна залежність впливу капітальних інвестицій на податкові надходження місцевих бюджетів може проявлятися в тому, що інвестиції у придбання нових і тих, які були у використанні матеріальних і нематеріальних активів, вкладення в капітальний ремонт та модернізацію частково сприяють зростанню податкових надходжень. Проте зниження обсягів капітальних інвестицій у останні роки (2022-2023 рр.) вказує на те, що для стійкого зростання місцевих бюджетів необхідно залучати нові джерела інвестицій р розвитку сільських територій і підтримувати привабливий інвестиційний клімат для бізнесу через впровадження стимулів для інвесторів (податкові пільги, спрощення регуляторних вимог і створення сприятливого бізнес-клімату).

Сільська агломерація має забезпечувати організаційний, правовий,

аналітичний, інформаційний та матеріально–технічний супровід діяльності. Відтак, з позиції ефективності зростання фінансової спроможності сільської агломерації необхідним є забезпечення ефективної взаємодії з іншими учасниками міжбюджетного та підприємницького середовища, за умови максимального використання коштів на формування їх функціонального базису в довгостроковій перспективі. Крім того, стимулом внутрішньої інтеграції сільських територіальних громад до зростання їх фінансової спроможності має бути співробітництво із суб'єктами бізнесу. Основними інструментами сільської територіальної громади в даному випадку мають бути місцеві податки та збори та повноваження в сфері управління землею [87].

Розвиток сільських територій залежить від ресурсного потенціалу сільських громад, що є джерелом їх відродження. Сільські територіальні громади формують власні ресурси через місцеві бюджети завдяки обігу та використання сільськогосподарських земель. Саме земельні ресурси формують для сільських громад фіскальні доходи, які можна використовувати для власних потреб та розвитку сільських територій.

Слід зазначити, що запроваджена з 2021 року земельна реформа, поетапне скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення пожвавило ринок землі та вплинуло на господарську діяльність новостворених територіальних громад. Суттєвий позитивний вплив на економічні процеси в територіальних громадах має збільшення кількості угод від обігу та використання земель про що свідчить частка доходів місцевих бюджетів від обігу та використання земель у сукупних податкових надходженнях громад. Загальні тенденції розвитку земельного ринку дають підстави говорити що вартість землі буде збільшуватись [36].

В подальшому доступ на ринок землі суб'єктів господарювання сприятиме конкуренції та спонукатиме до пошуку оптимальних фінансових рішень щодо використання земельними ресурсами.

С. Святюк [76] виділяє «основні фактори, які впливають на ринок землі, а саме: воєнний стан, бойові дії та економічна невизначеність, що враховується

аграріями і власниками земельних ділянок під час погодження умов контрактів; місце розташування земельної ділянки та ризики, які можуть вплинути на цільове використання земельної ділянки, з огляду на воєнний стан; замінування, яке впливає на можливість використання земельної ділянки за цільовим призначенням та досить суттєво впливає на вартість землі; доцільність придбання аграріями земельних ділянок у власність з огляду на погіршення логістики продажу урожаю; економічна складова.

Зокрема, вартість гектару землі постійно збільшується. На це впливає як коливання іноземних валют так і зменшення, на ринку, кількості земельних ділянок для відчуження. Аграріям, на даний момент, економічно доцільніше та вигідніше орендувати земельні ділянки, ніж набувати їх у власність» [76].

Таким чином, можемо стверджувати, що в сучасних умовах воєнної економіки земля є стабільним фінансовим ресурсом наповнення місцевих бюджетів, зокрема на сільських територіях, далеких від зони бойових дій. Тому вирішення складних завдань щодо управління земельно–ресурсним потенціалом матиме позитивний ефект щодо наповнення доходами сільські громади. Серед критеріїв оцінки використання та управління земельними ресурсами є дохідність земель громади, яка розраховується як співвідношення плати за землю (земельний податок та орендна плата) до території громади.

Спробуємо в таблиці 2.16 та на рисунку 2.20 оцінити та проаналізувати показник «дохідність земель громади» для окремих сільських громад Вінницької області, які створені ще від початку реформи децентралізації, використовуючи дані додатку К.

Зокрема, аналізуючи місцеві податки окремих сільських громад Вінницької області (впродовж 2018-2023 рр.), слід відмітити те, що лєвова частка в їх структурі належить податку на майно (який складається із плати за землю, податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки, транспортного податку).

Так, найвищою ця частка є у таких сільських громадах: Бабчинецькій Могилів–Подільського району – 71,3% (середнє значення на 2018-2023 рр.),

Війтівецькій Хмільницького району та Кунківській Гайсинського району 61,1% й 57,5% відповідно. Найнижча частка податку на майно (середнє значення за 2018-2023 рр.) в структурі місцевих податків у таких сільських громадах Вінницької області: Лука-Мелешківська Вінницького району (30,1%), Северинівська Жмеринського району (37,8%) та у Якушинецькій Вінницького району (41,9%).

Що стосується плати за землю як складової податку на майно, то слід відмітити, що його найвищу частку (середнє значення за 2018-2023 рр.) мають такі громади як: Бабчинецька Могилів-Подільського району (98,5%), Краснопільська Гайсинського району (97,5%) та Студенянська Тульчинського (96,9%) сільські громади. Найнижчою є частка податку на землю в структурі податку на майно у таких громадах: Якушинецька Вінницького району (57,9%), Війтівецька Хмільницького району (72,2%) та Лука-Мелешківська Вінницького району (80,2%). Розрахунок дохідності земель окремих сільських громад Вінницької області впродовж 2018-2023 рр. показав, що найвищою (середнє значення) є дохідність у таких сільських громадах як: Бабчинецька (Могилів-Подільський район) – 42,07 тис. грн. на кв. км; Війтівецька (Хмільницький район) – 27,68 тис. грн. на кв. км та Якушинецька (Вінницький район) – 25,49 тис. грн. на кв. км.

Найнижчою за розрахунками виявилась дохідність земель сільських громад: Северинівської (Жмеринський район) – 9,87 тис. грн. на кв. км, Кунківської (Гайсинський район) – 15,92 тис. грн. на кв. км та Студенянської (Тульчинський район) – 18,21 тис. грн. на кв. км.

Загалом можемо відмітити, що у більшості сільських громад Вінницької області, що наведені на рисунку 2.20 спостерігаємо динамічне зростання показника дохідності земель в 2023 р. в порівнянні з 2018 р., окрім Кунківської сільської територіальної громади Гайсинського району, в якій дохідність земель скоротилась в 2023 р. до рівня 14,72 тис. грн. за кв.км проти 16,61 тис. грн. в 2018 р.

Таблиця 2.16

Визначення дохідності земель окремих сільських громад Вінницької області в 2018-2023 рр.

Територіальна громада (район)	Плата за землю, тис. грн						Площа території, кв. км	Дохідність земель громади (співвідношення плати за землю (земельний податок та орендна плата) до території громади), тис. грн на 1 кв. км						Дохідність земель громади (середнє значення), тис. грн на 1 кв. км
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.		2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
Бабчинецька (Могилів-Подільський)	6301,87	6737,68	7883,97	10372,59	9947,4	11144,11	207,5	30,37	32,47	37,99	49,98	47,93	53,71	42,07
Війтівецька (Хмільницький район)	2161,02	2099,45	2273,81	3968,63	7847,3	9472,34	167,5	12,90	12,53	13,57	23,69	46,85	56,55	27,68
Джулинська (Гайсинський район)	2508,44	2928,59	3005,25	12483,27	11953,1	12933,51	416,1	6,03	7,04	7,22	30,0	28,72	31,08	18,35
Іванівська (Хмільницький район)	3375,34	3766,33	3432,73	10157,06	10933,68	13325,73	311,6	10,83	12,09	11,02	32,59	35,09	42,77	24,07
Краснопільська (Гайсинський район)	3474,26	4464,58	4332,71	8494,65	7987,82	8890,11	326,9	10,63	13,66	13,25	25,98	24,44	27,19	19,19
Кунківська (Гайсинський район)	2913,64	2891	2485,32	3167,34	2717,77	2582,32	175,4	16,61	16,48	14,17	18,06	15,49	14,72	15,92
Лука-(Мелешківська Вінницький район)	2014,82	2222,14	2613,14	4387,56	4979,22	4702,43	166,2	12,12	13,37	15,72	26,39	29,95	28,29	20,97
Мурафська (Жмеринський район)	1298,81	1996,89	2236,4	5035,94	7352,78	7923,03	191,6	6,78	10,42	11,67	26,28	38,38	41,35	22,48
Райгородська (Гайсинський район)	2565,32	2387,9	2684,1	10581,5	9382,88	11092,84	292,4	8,77	8,17	9,18	36,19	32,09	37,94	22,06
Северинівська (Жмеринський район)	401,86	586,94	699,46	3505,98	3312,61	4699,34	223,1	1,80	2,63	3,14	15,71	14,85	21,06	9,87
Студенянська (Тульчинський район)	2947,11	3552,21	3217,24	6715,18	5667,16	6244,58	259,4	11,36	13,69	12,40	25,89	21,85	24,07	18,21
Якушинецька (Вінницький район)	3599,02	3483,13	4125,34	8525,25	10378,68	12584,44	279,1	12,89	12,48	14,78	30,55	37,19	45,09	25,49

Джерело: розраховано автором за даними за даними Державного веб-порталу бюджету для громадян [URL: <https://openbudget.gov.ua>]

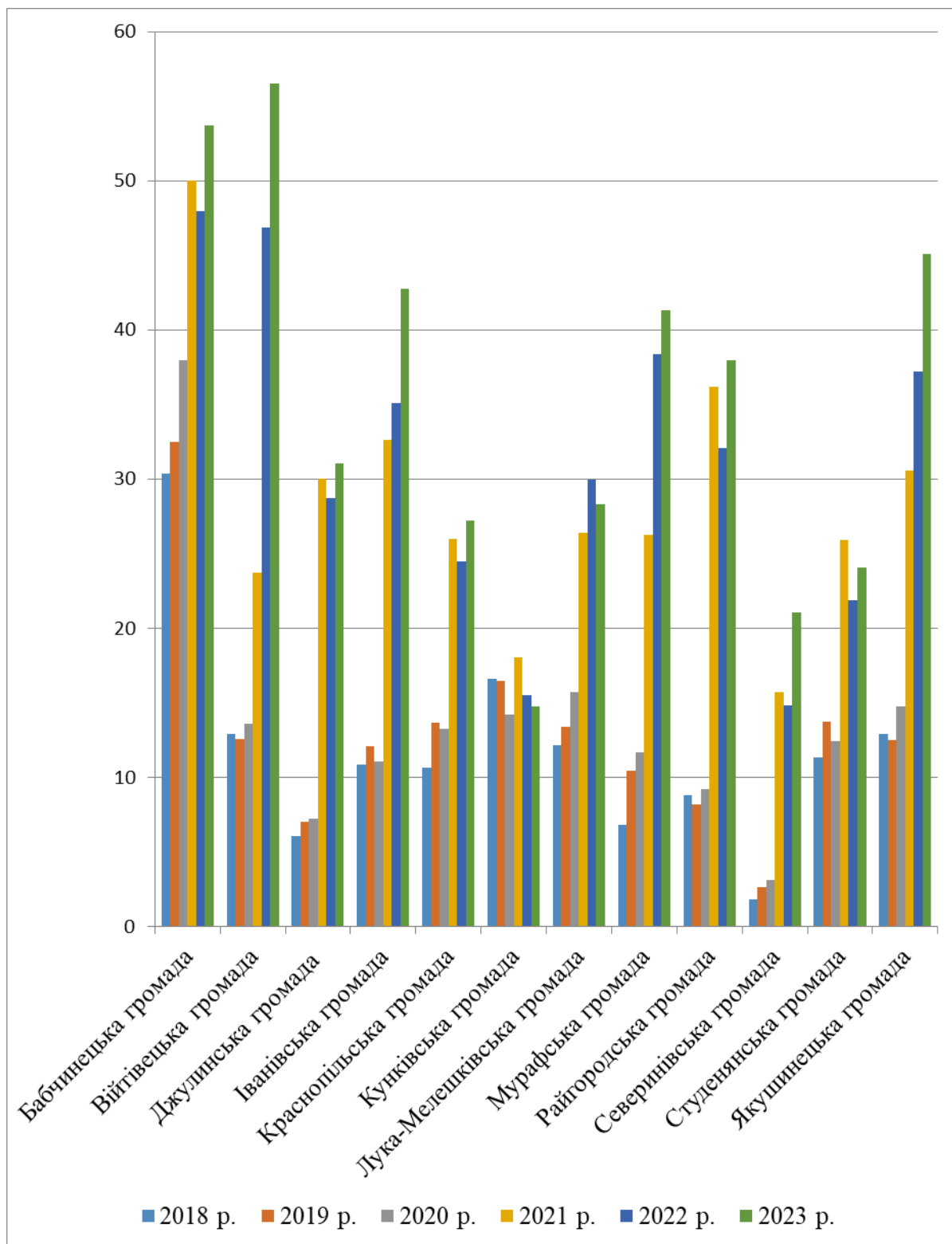

Рис.2.20. Динаміка дохідності земель сільських громад Вінницької області впродовж 2018-2023 рр., тис. грн. на кв.м

Джерело: побудовано автором на основі [20]

Отже, ефективність залучення інвестицій на розвиток сільських територій визначається зокрема можливостями наповнення власними

джерелами надходження доходної бази місцевих бюджетів є сільських громад. Також обсяги капітальних інвестицій чинять безпосередній вплив на виробництво валової продукції, що виробляється в галузі сільського господарства як основи зайнятості мешканців сільських громад.

Висновки до розділу 2

1. Встановлено, що розвиток сільських територій України є невід’ємною складовою економічної політики держави, яка має бути спрямована на підтримку аграрного сектора економіки як основи сільськогосподарського виробництва на селі та основного місця зайнятості сільського населення, а також на створення умов активізації підприємницької діяльності інших сфер та галузей, включаючи надання послуг на основі принципу інклюзивності та багатофункціональності сільської економіки.

У процесі дослідження виявлено, що галузь сільського господарства, яка спроможна повною мірою забезпечити продовольчу безпеку, не лише на національному рівні суттєво постраждала внаслідок воєнних дій та окупації певних територій. Аграрії стикнулися з руйнуванням інфраструктури, втратами виробничого потенціалу, порушенням ланцюгів постачання, переселенням людей та іншими викликами, що ще більше посилює необхідність державної підтримки в умовах воєнного стану та в повоєнному відновленні.

2. Разом з тим, незважаючи економічні виклики останніх років, аграрний сектор економіки продовжує демонструвати позитивні тенденції сільськогосподарської діяльності на сільських територіях: зростання темпів приросту продукції сільського господарства як усієї України (до рівня 116,4% в 2023 р. проти 99,4% в 2019 р.), так і Вінницької області зокрема (до рівня 123,4% в 2023 р. проти 108,9% і 2019 р.); рентабельний характер сільськогосподарської діяльності загалом по Україні та вищий показник рентабельності на підприємствах Вінницької області; динамічно зростає частка Вінницької області в загальній продукції сільського господарства України (з 4,3% в 2018 р. до 10,4% в 2023 р.), що підкреслює лідерство регіону в

сільськогосподарському виробництві.

Аграрний сектор економіки України із невикористаним потенціалом розвитку розглядаємо як основний об'єкт залучення інвестицій, для реалізації яких слід забезпечити сприятливий інвестиційний клімат із наданням преференцій потенційним інвесторам. Стратегія залучення інвестицій у розвиток сільських територій полягає у створенні такої моделі розвитку сільської економіки, у якій є місце всім формам господарювання та видам підприємницької діяльності на селі, включаючи сферу надання якісних послуг сільським мешканцям, що покращить їх стан привабливості не лише для проживання, а й для диверсифікації бізнесу.

3. Аналіз показав, що глобальні проблеми забезпечення продовольчої безпеки відводять вагому роль посиленню державної фінансової підтримки аграріїв в Україні, основними отримувачами якої є далеко не всі підприємства, що є проблематичним, особливо для малого й середнього бізнесу. Механізм державної фінансової підтримки потребував і потребує вдосконалення й нині в умовах повномасштабного вторгнення, новацією даного механізму стала обов'язкова реєстрація отримувачів у Державному аграрному реєстрі (ДАР). Така підтримка в регіонах здійснюється через відділення Укрддержфонду підтримки фермерських господарств, аналіз діяльності якого засвідчив незначні обсяги фінансування галузі в регіоні, що свідчить про низький рівень фінансової грамотності населення, бізнесу до використання можливостей такої співпраці. Із 2020 року державна підтримка характеризується адресністю і спрямовується для залучення фінансових інституцій у процес фінансування виробництва.

4. Встановлено, що важливим для розвитку сільських територій в умовах глобальних викликів та невизначеності є ефективне фінансове управління та планування розвитком громад на місцевому рівні. Досягненню соціально-економічного розвитку сільських територій сприяє забезпечення фінансової спроможності сільських територіальних громад, що можливо в умовах стабільного наповнення дохідної частини місцевого бюджету особливо

власними джерелами. Загалом, упродовж 2018-2023 рр. виявлені позитивні тенденції щодо зростання доходів місцевих бюджетів (в 1,2 раза), податкових надходжень місцевих бюджетів (в 1,9 раза) та зростання частки податкових надходжень (з 41,3% в 2018 р. до 66,6% в 2023 р.). В умовах воєнного стану реформа децентралізації в Україні зіштовхнулась з викликами, що вимагає спільної координації дій між центральною та місцевою владою, зокрема, щодо питань зміни бюджетної політики та сприяння забезпеченню фінансової спроможності громад вирішувати складні питання в умовах воєнного стану.

5. Ефективність використання інвестиційного потенціалу сільської території залежить від ініціативності та перспективного бачення громадою напрямків відродження сільської економіки на основі використання економічного потенціалу певної території. Інвестиційна привабливість сільських територій є комплексом створених сприятливих умов (включаючи потенціал території), що лежать у фокусі інтересів потенційних інвесторів щодо вкладення ресурсів в об'єкти із забезпеченням ефекту такої співпраці.

Активність залучення інвестицій та їх ефективне використання із спрямуванням у найбільш пріоритетні напрямки сільської економіки визначає сталий розвиток сільських територій з врахуванням економічної, соціальної та екологічної складової.

6. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад відрізняється неоднаковою нерівномірністю розміщення податкової бази та відмінностями в соціально-економічних умовах бюджетної потреби. Сільські територіальні громади формують власні ресурси через місцеві бюджети завдяки обігу та використанню сільськогосподарських земель, що формує для сільських громад фіскальні доходи, які можна використовувати для власних потреб та розвитку сільських територій.

Аналізуючи місцеві податки окремих сільських громад Вінницької області, слід відмітити левову частку в їх структурі податку на майно, який складається із плати за землю, податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки, транспортного податку.

Серед критеріїв використання та управління земельними ресурсами оцінена дохідність земель сільських територіальних громад.

Загалом, сільські території України мають значний інвестиційний потенціал, особливо у сфері сільського господарства. Однак для повної реалізації цього потенціалу необхідно вирішити ряд важливих проблем, серед яких доступ до фінансування, поліпшення інвестиційного клімату та підвищення довіри іноземних інвесторів. Подальший розвиток сільських територій потребує комплексної стратегії, яка включатиме підвищення рівня державної підтримки, стимулювання інвестицій, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та підвищення привабливості цих територій як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів.

Матеріали розділу опубліковано у працях автора зі списку джерел: [7, 12, 13].

Список використаних джерел до розділу 2

1. Аграрна політика для селянських фермерських господарств та їх об'єднань: світовий досвід для України: *монографія*. К. 2021. 275 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/346>.
2. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta>.
3. Аналіз місцевих бюджетів за січень-квітень 2024 року. URL: <https://decentralization.ua/news/18256>. (дата звернення: 22.02.2025).
4. Бюджети розвитку чи війни: як змінилася фінансова спроможність громад. URL: <https://www.chesno.org/post/5880>. (дата звернення: 02.02.2025).
5. Бурляй А. П., Бурляй О. Л., Рябченко О. О. Роль сільських домогосподарств у сталому розвитку України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 18. Частина 1. С. 58–63.
6. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022. FAO. URL: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>.
7. Vdovenko L., Herasymchuk V. Assessment of the current state of investment attractiveness of Ukraine. *The scientific heritage*. 2021. Vol. 4 № 58 (58). P. 16–22. URL: <http://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2021/01>.
8. Бурлака Н.І. Розвиток інвестиційної діяльності підприємств України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 8. С. 37–44.
9. Важинський Ф.А. Інвестиції як фактор розвитку сільських територій. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2011_6_9.pdf.
10. Василиця О. Б. Іноземне інвестування: загрози економічній безпеці України. *Економіко-правовий часопис*. 2016. Вип. 1. С. 12–22.
11. Вдовенко Л.О. Фінансовий аспект діяльності підприємств малого і середнього бізнесу в аграрній сфері та їх роль у розвитку сільських територій. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки та практики*. 2021. Вип. 2. С. 24–37.

12. Вдовенко Л.О., Тітов Д.В., Герасимчук В.Г. Інвестиційна складова розвитку сільських територій України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 3 (65). С. 51–73.
13. Vdovenko Larysa O., Ruda Oksana L., Koval Olena V., Horlachuk Mykola A., Herasymchuk Vasyl H. Strategy of investment attraction for the development of rural areas for the economic restoration of the agricultural sector. *Scientific Horizons*. 2023. 26 (5).
14. Вдовенко Л. О., Поліщук С.П. Виклики реформи децентралізації. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 6 (6). С. 762–775. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/issue/view/268/367>.
15. Вініченко І., Дідур К., Добродзій Т. Інвестиції в сільське господарство як головне джерело досягнення продовольчої безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 1. С. 46–55. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2765/2801>.
16. Гарбар Ж. В., Майбородюк К. С. Інвестиційне за безпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 12. С. 18–22.
17. Герасимчук В.Г. Стан залучення інвестицій в розвиток сільських територій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, серія «Економіка і управління»* Том 34 (73). 2023. № 1. С. 47–50.
18. Головне управління статистики у Вінницькій області. URL: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 25.02.2025).
19. Гончарук І.В., Бабина О.М. Концептуальні засади удосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності для виробництва енергії з альтернативних джерел. *Colloquium-journal*. 2020. № 17 (69). С. 47–55.
20. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua>. (дата звернення: 01.03.2025).
21. Офіційний сайт: децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/areas/0432/gromadu>. (дата звернення: 01.03.2025).
22. Жулавський А., Каленська О. Домогосподарство в системі еколого-

економічних відносин. *Вісник Сумського державного університету*. Серія: Економіка. 2009. № 2. С. 59–63.

23. Збарський В. К., Алексєєва Ю.Ю. Особливості трансформації сільських домогосподарств у сімейні фермерські господарства. *Економіка АПК*. 2017. № 7. С. 23–29.

24. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року. KSE. Липень 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_-Report.pdf.

25. Звіт щодо отримувачів державної підтримки в галузі АПК. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/zvit-shchodo-otrimuvachivderzhavnoyi-pidtrimki-v-galuzi-apk?v=61c04b8439d5f>.

26. Інвестиційна діяльність в Україні: тенденції та перспективи. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2019/48.pdf. (дата зверення: 11.03.2025).

27. Калетнік Г. М., Козяр Н. О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2020. № 12 (314). С. 81–89.

28. Калетнік Г.М., Гончарук І.В., Ємчик Т.В., Лутковська С.М. Аграрна політика та земельні відносини: підручник. Вінниця: ВНАУ. 2020. 307 с.

29. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку господарства України в стратегічній перспективі. *Вісник аграрної науки*. 2018. № 1 (778). С. 78–82.

30. Колісніченко П.Т. Інноваційна діяльність підприємств малого та середнього бізнесу в Україні: тенденції та перспективи. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. № 4 (60). С. 47–51.

31. Козир Т. О. Практичні аспекти стратегічного планування розвитку сільських територій. *Теорія та практика державного управління*. 2009. Вип. 3. С. 307–314. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2009_3_46.

32. Кропивко М. Ф., Кісіль М. І. Теоретичні засади і методичні підходи до формування стратегії управління ефективністю інвестицій фермерського

господарства. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»*. 2021. № 1. С. 6–14. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101006>.

33. Лендел О. М. Іноземні інвестиції як фактор розвитку економіки держави. *Ефективна економіка*. 2016. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5156>.

34. Лугова М. С., Цимбалюк І. О. Пріоритети активізації інвестиційної діяльності в регіонах України. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 21–31.

35. Лугова М. С., Цимбалюк І. О. Стан та перспективи активізації інвестиційної діяльності в Україні та її регіонах. *Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки*. 2018. Вип. 2 (18). С. 125–134.

36. Луценко Є. Земельна реформа передбачає фінансову підтримку дрібних фермерів – Мінекономіки. URL: <https://hromadske.ua/amp/posts/zemelna-reforma-peredbachaye-finansovu-pidtrimku-dribnih-fermeriv-minekonomiki>.

37. Маркевич К. Хто і як інвестує в Україну. Центр Розумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/statti/khto-i-yak-investuie-v-ukrainu>.

38. Мацук З. А. Міжбюджетні трансферти в системі фінансового регулювання: вирівнювання фінансово-економічного розвитку регіонів. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету*. 2013. № 1. С. 128–139.

39. Мельник Л. Л. Сільські домогосподарства: стан, перспективи та необхідність державної підтримки. *Агросвіт*. 2013. № 13. С. 14–20. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/13_2013/4.pdf.

40. Мельник М. І. Інвестиційне забезпечення безпеки бізнес-середовища України в умовах європейської інтеграції. *Економіка. Управління. Інновації*. Вип. № 1 (11). 2014.

41. Мельник М. І. Принципи побудови інвестиційних моделей регіонального розвитку. *Регіональна економіка*. 2005. № 1. С. 187–195.

42. Міністерство фінансів України: офіційний сайт.

URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>. (дата звернення: 02.03.2025).

43. Мещерякова Н. М., Фоміцька Н. В. Теоретичні підходи до розкриття змісту поняття «інвестиційний процес». *Державне будівництво*. 2015. № 2.

URL: <http://www.kbuapa.knarkov.ua/e-book/db/2015-2/doc/1/02.pdf>

44. Мисник О. П. Перспективи розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2030 року в умовах сталого розвитку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія Економічна. Серія Юридична*. 2022. № 35. С. 123–129.

URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7678306>.

45. Михайленко О. Г., Красникова Н. А. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=7&y=2020>.

46. Міністерство фінансів України.

URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy>

47. Мірошніченко П. І. Методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу регіону. *Бізнесінформ*. 2012. № 2. С. 44–49.

48. Нагернюк Д.В., Непочатенко О.О. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 27.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/440/422>.

49. Негрей М. В. Цифрова трансформація аграрного сектору: перспективи, виклики та рішення. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2023. № 8 (1). С. 94–100. URL: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.94-100>.

50. Непочатенко О. О., Бечко П. К., Барабаш Л. В., Нагорна Ю. І. Податкове стимулювання сільськогосподарського виробництва в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп.ред.) та ін. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2020. Вип. 96. Ч. 2: Економічні науки. С. 5–20.

51. Непочатенко О.О., Гузар Б.С., Пташник С.А. Актуальні проблеми наповнення місцевих бюджетів та їх видатки в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.:

О.О. Непочатенко (відп.ред.) та ін. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2022. Вип. 100. Ч. 2: Економічні науки. С. 382–391.

52. Непочатенко О.О., Вернюк Н.О., Мовчанюк А.В. Стратегічні підходи до залучення інвестицій у розвиток сільських територій. *Економічний простір*. 2024. № 194. С.34–41.

53. Нова Україна: стимулювання інвестицій у свободу, мир та процвітання. URL: <https://chamber.ua/ua/news/nova-ukraina-stymuliuvannia-investytsiy-u-svobodu-myr-ta-protsvitannia-zvit-usaid/> (дата звернення: 02.03.2025).

54. Огляд державної підтримки в АПК України. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/10/State-support-review-20211009.pdf>. (дата звернення: 12.03.2025).

55. Орел А. М. Мотиваційний процес децентралізації розвитку сільських територій. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2018. № 4. С. 95–99.

56. Орел А. М., Орел В. М. Оптимізація залучення інвестицій в аграрний сектор економіки України. *Ефективна економіка*: Електронне наукове фахове видання. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4700>.

57. Орел А. М., Руденко С. В. Інноваційна орієнтація інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу. Науковий журнал «Вісник Сумського національного аграрного університету». 2019. № 3. С. 102–106.

58. Основні сільськогосподарські характеристики домогосподарств у сільській місцевості URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sg/opsgd/arch_oschd_u.htm (дата звернення: 20.03.2025).

59. Особисті селянські господарства. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sg/osg/arh_osg_2021u.html (дата звернення: 20.03.2025).

60. Офіційний сайт Державного аграрного реєстру. URL: <https://www.dar.gov.ua>. (дата звернення: 20.03.2025).

61. Показники банківської системи. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=3479

8593 (дата звернення: 20.03.2025).

62. Політика щодо інвестування у сільське господарство України. URL: [OECD.org//oecd.org/globalrelations/Agricultural_Investment_Policies_Ukraine_UKR.pdf](https://oecd.org/globalrelations/Agricultural_Investment_Policies_Ukraine_UKR.pdf). (дата звернення: 20.03.2025).

63. Польова О.Л. Міжбюджетні відносини як інструмент механізму розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1373/1326>.

64. Попов І. Децентралізація 2.0. Якими будуть відносини центру і регіонів після війни? *Український інститут майбутнього*. 2023. URL: <https://uifuture.org/publications/deczentralizacziya-2-0-yakymy-budut-vidnosyny-czentru-i-regioniv-pislya-vijny/>.

65. Прилуцький А.М., Герасимчук В.Г. Диверсифікація підприємницької діяльності як інструмент зростання прибутковості підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 11/2 С. 17–21.

66. Пронько Л.М. Особливості використання земель державної власності в умовах децентралізації. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1132/1090>.

67. Пронько Л.М. Соціальна політика об'єднаних територіальних громад як засіб відтворення людського капіталу сільських територій. *Економічний дискурс*. 2022. № 1–2. С. 74–81. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/32524.pdf>.

68. Пронько Л.М., Колесник Т.В., Гуцол М.В.. Вплив децентралізації на ефективність управління в об'єднаних територіальних громадах України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4441/4378>.

69. Рибіна Л.О. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. С. 450–454.

70. Риковська О., Фраєр О., Михайленко О. Аналіз стану сільського господарства України та імплементація нормативно-правові актів ЄС, дотичних до аграрних та довкіллевих питань / Ра ред. М. Белкіна, А. Даниляк.

Київ: ГО "Екодія", 2024. 22 с.

71. Русанюк В. В. Державне регулювання розвитку підприємництва в аграрному секторі. *Економіка АПК*. 2021. № 1. С. 94–102. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101094>.

72. Рябоконь В. П. Соціально-економічні умови розвитку аграрного сектору. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»*. 2021. № 2. С. 6–14. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202102006>

73. Савіна С.С., Гиренко Ю.В. Управління прибутком в системі фінансового менеджменту підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 6 (17). С. 321–324.

74. Середньомісячна заробітна плата штатних працівників за видами економічної діяльності. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/gdn/szpshp/arh_szp_ed_u.html. (дата звернення: 16.03.2025).

75. Свистович М. Б. Сутність та основні поняття стратегічного планування. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dutp_2013_2_6.pdf.

76. Святюк С. Ринок землі в Україні: як працює зараз та до чого готуватися. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/229085_rinok-zeml-v-ukrainyak-pratsyu-zaraz-ta-do-chogo-gotuvatisya.

77. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України: вплив війни. URL: <https://voxukraine.org/silске-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny>. (дата звернення: 16.03.2025).

78. Статистичний щорічник. Сільське господарство. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm. (дата звернення: 11.03.2025).

79. Статистичний щорічник України за 2023 рік. Державна служба статистики України. 2024. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_u.pdf. (дата звернення: 16.03.2025).

80. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. [Ю.О. Лупенко, М.Я.

Дем'яненко, М.І. Кісіль та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка та М.І. Кісіля. Київ. ННЦ ІАЕ. 2012. 74 с.

81. Tomashuk I., Dzhedzhula O., Koval O. Organization of marketing activities in agricultural enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. № 1. P. 222–236.

82. Tomashuk I., Timhenko O., Zakharova T. Agricultural enterprise development strategy and its efficiency in the modern economic conditions. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. № 2. P. 265–281.

83. Томашук І.В., Хаєцька О.П. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1434>.

84. Томашук І. В., Балдинюк В. М. Використання земельно-ресурсного потенціалу сільських територій України в умовах трансформаційних змін. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 54. С. 53–66.

85. Томашук І.В. Інвестиційний потенціал сільських територій: основні аспекти розвитку. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 1 (38). С. 140–149.

86. Trusova N.V., Plotnichenko S.R., Huhul O.Y., Voronina Yu. Ye., Horbova N. A. Reconstruction of the Real Estate the Territorial Communities in the Digital Space of Anti-Crisis Management. *Economic Affairs*. 2023. № 68 (03s), Pp. 693–704. URL: <https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n2sj.pdf>.

87. Трусова Н. В., Колокольчикова І. В., Полегенька М. А. Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад: внутрішня інтеграція та фінансова спроможність. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2022/13.pdf.

88. Трусова Н.В., Гривківська О.В., Болтянська Л.О. Організаційно-економічний механізм розвитку підприємництва на сільських територіях. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2022. № 2 (46). С. 136–143.

89. Трутенко Г. О. Розвиток підприємницької діяльності в сільському господарстві України. *Економіка АПК*. 2021. № 1. С. 103–112.

URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202101103>.

90. Труш І. В. Особливості здійснення господарської діяльності комунальними корпоративними підприємствами. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 3. С. 72–78.

91. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/maizhe-400-mln-hrn-derzhavnoi-pidtrymky-otrymaly-shche-8-tys-fermerskykh-hospodarstv>. (дата звернення: 02.03.2025).

92. Фесенко В., Ступнікер Г., Мотієнко С. Аналіз прибутковості сільськогосподарських підприємств України як фактор нарощування економічного потенціалу під час воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2022. № 46. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-29>.

93. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 66–72.

94. Чуницька І. І. Інвестиційний клімат України: сутність, проблеми та шляхи їх вирішення. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 3 (14). С 111–117.

РОЗДІЛ 3

АКТИВІЗАЦІЯ НАПРЯМКІВ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

3.1. Визначення стратегічних напрямків розвитку сільських територій в контексті сучасних викликів

В Україні в умовах сучасних викликів сьогодення питання розвитку сільських територій залишається пріоритетним – про це йдеться в нормативних та базових положеннях, зокрема у відповідних Концепціях (додаток Л).

Спробуємо надати оцінку цим нормативним документам з метою визначення стратегічних напрямків розвитку сільських територій. Так, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р Концепція розвитку сільських територій [24] була спрямована на розв’язання питань розвитку сільських територій та рівня життя сільського населення на основі принципу сталого розвитку. Концепція окреслює головні пріоритети розвитку сільських територій та механізм підготовки аграрного сектору держави до функціонування в умовах зони вільної торгівлі з ЄС. Реалізація Концепції розрахована на період до 2025 року.

У ній розкрито причини виникнення проблем розвитку сільських територій, сформована мета, та в результаті її реалізації визначені цілі досягнення (додаток Л).

Для вирішення проблеми розвитку сільських територій в Україні пропонується третій варіант стратегічного розвитку як такий, що найбільше відповідає інтересам сільського населення та суспільства в цілому: полягає у «створенні умов для забезпечення комплексного розвитку сільських територій в інтересах суспільства, що передбачає раціональне формування конкурентоспроможного, багатогалузевого і багатоукладного сільського господарства, диверсифікованої сільської економіки, сприятливого середовища проживання на основі нарощування людського і соціального капіталу та розвитку партнерства держави та бізнесу. Наведене надасть можливість

реформувати систему управління розвитком сільських територій, активізувати ініціативність та відповідальність територіальних громад сіл, селищ, розширити сферу прикладання праці, збільшити доходи сільського населення й доступність базових послуг, нормалізувати демографічну ситуацію на переважній частині сільських територій».

Щодо мети, то нею є «створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для сільського розвитку» та цілі, які зосереджені на конкретних індикаторах, що стосуються збільшення сільського населення, доходів, робочих місць, зайнятості, частки органічних сертифікованих сільськогосподарських угідь» [24].

Передбачалося, що реалізація Концепції дасть змогу перемістити фокус аграрної політики держави з підтримки аграрного сектору економіки на підтримку сільського розвитку – поліпшення якості життя та економічного благополуччя сільського населення.

Відповідно до положень проекту Концепції сільського розвитку до 2030 року [24] «ключовою складовою в розбудові аграрної сфери країни є комплексний розвиток сільських територій, спрямований на стабільне забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва, поліпшення умов праці та проживання населення, збереження природного середовища».

Метою Концепції сільського розвитку [24] є «комплексне впровадження принципів, підходів та механізмів інтегрованого розвитку сільських територій, який зумовлений нагальною необхідністю позбутися негативних реалій, що накопичилися в аграрній і соціальній сферах та на сільських територіях загалом. Передумовою їх переведення на модель сталого розвитку є органічна єдність конкретних реалій життєдіяльності селянина із природним, соціальним та екологічним довкіллям».

Концепція сільського розвитку до 2030 року (проект) [24] передбачала «спрямування на забезпечення розвитку соціально необхідної, конкурентоспроможної та екологічно безпечної для населення економіки сільського господарства; підвищення рівня якості життя сільського населення,

передусім соціально–вразливих його верств – дітей, інвалідів та осіб похилого віку, скорегованого передусім на базовий (місцевий) рівень розвитку самоврядування; підтримання екологічної рівноваги з обов’язковим врахуванням збалансованого використання та примноження природних ресурсів сільських територій».

Розв’язання цих завдань вимагало переорієнтування нині функціонуючої стратегії державної політики на безпосереднє задоволення життєвих потреб селянина, надання йому повного в межах законодавства права бути господарем на своїй землі, мати гарантовану й безпечну в екологічному відношенні роботу з належною оплатою й користуватися послугами соціальної інфраструктури відповідно до соціальних стандартів і нормативів.

Відмінністю проєкта Концепції сільського розвитку до 2030 року від попередньої Концепції (2015 р.) є те, що в ньому йдеться про переорієнтування нині функціонуючої стратегії державної політики на безпосереднє задоволення життєвих потреб селянина, а не «потреби територіальних громад села, селища».

Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р Концепція розвитку сільських територій [25] передбачала звужений спектр очікуваних результатів, більшість з яких стосувалися: кількості сільського населення та зниження коефіцієнта смертності сільського населення; рівня оплати праці в сільському господарстві та збільшення кількості робочих місць на селі; збільшення кількості зайнятого сільського населення; збільшення частки доходів сільських домогосподарств від провадження підприємницької діяльності та самозайнятості.

Натомість проєкт Концепції сільського розвитку до 2030 року передбачав досягнення стратегічних та операційних цілей за основними стратегічними напрямками, що відповідають різним векторам розвитку, а також їх відповідному забезпеченню: I. Економічний вектор сталого розвитку сільських територій; II. Соціальний вектор сталого розвитку сільських територій; III. Екологічний вектор сталого розвитку сільських територій; IV. Інституційне та

фінансово-матеріальне забезпечення реалізації стратегічних напрямів сталого розвитку сільських територій.

Також широким виявився спектр очікуваних результатів з визначеною стратегічною метою та відповідними індикаторами розвитку, що включають: забезпечення зайнятості та підвищення рівня життя сільського населення; удосконалення управління сталим розвитком сільських територій; розвиток сільськогосподарської кооперації; диверсифікація сільської економіки; матеріально-технічне забезпечення сталого розвитку сільських територій та інші.

На нашу думку, найбільш важливими, нині є такі напрямки розвитку: удосконалення управління сталим розвитком сільських територій; диверсифікація сільської економіки; розвиток підприємництва та малих форм господарювання на селі; розвиток сільськогосподарської інформаційно-консультаційної діяльності; інвестиційне забезпечення сталого розвитку сільських територій, які ми візьмемо за основу для уточнення та доопрацювання стратегії розвитку сільських територій в умовах нових викликів, пов'язаних із воєнним станом.

Аналізуючи обидві Концепції, спостерігаємо відмінності в підходах до трактування самої назви: Концепція сільського розвитку та Концепція розвитку сільських територій (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р.), що свідчить про розбіжність у підходах до досягнення цілей розвитку. Поєднання в єдину Концепцію, де йдеться про розвиток і сільського господарства і сільських територій відбулося згідно прийнятого розпорядження Кабінету Міністрів України.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1163-р прийнята Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року [24] та до неї Операційний план заходів з реалізації у 2025-2027 роках цієї Стратегії. Документ включає в себе: аналіз поточного стану розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні; тенденції та обґрунтування

щодо необхідності розв'язання виявлених проблем; опис проблем, які обумовили її прийняття; нормативно-правове забезпечення; стратегічні цілі, завдання та очікувані результати, шляхи і способи розв'язання проблем; порядок реалізації та оцінка виконання Стратегії; фінансове забезпечення реалізації Стратегії.

Аналізуючи схвалену Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року слід відмітити, що вона включає 7 стратегічних цілей, 17 завдань та 39 напрямів, містить досить широкий спектр очікуваних результатів, що стосується всіх 7 стратегічних цілей. Якщо аналізувати детально, то із 7 стратегічних цілей лише ціль 7-ма безпосередньо стосується створення умов для розвитку сільських територій. Вона включає такі 3 завдання: 1. Новий підхід до сільського розвитку (напрямок «Розвиток місцевих сільських територіальних громад»); 2. Сприяння підтримки фермерів-початківців (напрямок «Формування умов для започаткування бізнесу на селі»); 3. Гендерна рівність (напрямок «Покращення гендерної ситуації»).

Решта стратегічних цілей із завданнями й напрямками безпосередньо стосуються розвитку саме сільського господарства (додаток М).

Зупинимось докладніше на 7-ій стратегічній цілі, яка стосується розвитку сільських територій. Щодо завдання 1 (Новий підхід до сільського розвитку), виконання якого передбачається за напрямом «Розвиток місцевих сільських територіальних громад».

Розвиток місцевих сільських територіальних громад може відігравати важливу роль в економічному розвитку та якості життя в сільській місцевості. Розуміння потреб місцевих громад і надання гнучких механізмів підтримки, що активізують і зміцнюють місцеві ініціативи та можливості самодопомоги, буде покладено в основу майбутніх заходів підтримки Програми обміну та партнерства сільських громадських організацій, сільських органів місцевого самоврядування та асоціацій фермерів в Україні з державами – членами ЄС, які можуть допомогти підготувати конкретні плани підтримки.

Щодо завдання 2 «Сприяння підтримки фермерів-початківців» напрям

“Формування умов для започаткування бізнесу на селі”. Тут йде мова про підвищення фінансової, цифрової грамотності підвищення рівня знань, необхідних для ведення сучасного бізнесу.

Завдання 3 «Гендерна рівність» передбачається виконання за напрямом «Покращення гендерної ситуації» полягає в залученні жінок до розвитку сільських територіальних громад. Тобто, враховуючи виклики воєнного стану, завдяки підтримці жіночого підприємництва намагатимуться сприяти зайнятості, участі їх в сільськогосподарському бізнесі, соціальному залученню та місцевому розвитку.

Реалізація Стратегії [54] передбачає досягнення індикаторів, які дадуть змогу оцінити результати реалізації державної політики у сфері розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні. У межах 7-ої стратегічної цілі очікувані результати щодо розвитку сільських територій стосуються таких індикаторів, як: рівень зайнятості населення віком 15-70 років у сільській місцевості передбачається (при базовому показнику 53,6% в 2021 р.) отримати 54,4% в 2025 р. до 65,6% в 2027-2030 р.; індикатор Диференціація середньої заробітної плати в міській місцевості порівняно із сільською місцевістю (при базовому показнику 1,5 разів у 2021 р.) передбачається дотриматись його від 1,5 раза в 2025 р. до 1,2 раза в 2027-2030 рр..

Операційний план заходів з реалізації у 2025-2027 роках Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року наведено в додатку Н.

В умовах реалізації реформи децентралізації стратегічне планування стає інструментом формування фінансово стійких та спроможних громад, здатних до самостійного розвитку сільських територій на основі використання економічного потенціалу.

Нині в умовах воєнного стану, що супроводжується викликами і загрозами є необхідність збалансованого розвитку сільських територій у більш безпечних регіонах України.

Розвиток сільського господарства є частиною загальної стратегії розвитку сільських територій і має враховувати соціокультурні особливості сільських громад (традиції, звичаї, цінності та спосіб життя), бути спрямований на покращення життя людей, які живуть у сільській місцевості (створення робочих місць, підвищення доходів, покращення доступу до освіти та охорони здоров'я). Комплексний підхід до розвитку сільського господарства дасть змогу досягти сталого розвитку сільських територій, покращити життя людей, які там живуть, і зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь. Запропоновані стратегічні напрямки розвитку соціокультурного потенціалу та людського капіталу у сільських громадах в Україні в умовах війни та повоєнні роки можуть допомогти зберегти ідентичність громад та дати людям відчуття стійкості та єднання, отримати необхідні знання та навички для розвитку талантів та внеску в розвиток своїх громад, запобігти відтоку молоді з сільської місцевості, сприяти розвитку нових ідей та ініціатив, отримати додатковий дохід і покращити якість життя людей у сільських громадах, забезпечити стійкий розвиток своїх громад [19, с.40].

Вважаємо, що залучення інвестицій визначається ефективним управлінням громадами через розробку стратегії розвитку сільських територій, що базується на використанні економічного потенціалу території за державної підтримки ініціатив громади й активної участі місцевого самоврядування у створенні стимулів до збалансованого економічного й соціального розвитку регіонів.

Стратегія розвитку сільських територій визначається зовнішнім середовищем впливу через механізми державної підтримки громад на місцевому рівні, підприємництва на селі й аграрного сектора економіки як такого, що забезпечує зайнятість сільського населення та внутрішнім середовищем функціонування дієздатних, активних й ініціативних громад, здатних запроваджувати інноваційні підходи в управлінні фінансовими ресурсами сільських громад.

Слід на державному рівні сфокусуватись на створенні сприятливого

середовища й мотивації до здійснення підприємницької діяльності саме у сільській місцевості з використанням стимулюючих фінансових інструментів (податкові пільги, бюджетні кредити, страхування, гранти, міжнародна допомога тощо) розвитку бізнесу як основи відродження села й підвищення якості життя його мешканців.

Комплексне використання інструментів і важелів механізму державної підтримки сприятиме зростанню фінансово-економічного потенціалу територіальних громад і розвитку сільських територій, що було й буде стратегічною ціллю держави в контексті регіональної політики економічного зростання.

Висока чутливість децентралізованого простору України до будь-яких змін в аграрному секторі обумовлена економічними циклами, які потребують дієвого контролю за факторами збереження привабливості сільських територій для потенційних інвесторів. Проте наявні інструменти державного регулювання щодо забезпечення стабільності інвестиційних вливань на розвиток сільських територій у країні доводить їх неспроможність вплинути на позитивні зрушення через негативні наслідки війни, які збільшили ризики та ще більше погіршили соціально-економічний стан сільських громад, які знаходяться на межі «виживання». Крім того, тренд економічних циклів, з позиції залучення та розподілу інвестиційних потоків в державі на розвиток сільської територій неспроможний забезпечити стабільність та ефективність їх використання навіть у короткостроковому періоді [34; 59].

Тому відтворення сільських територій потребує інтенсивних заходів, спрямованих на розширення формату інвестиційного ландшафту між центрами розподілу інвестиційних ресурсів для відродження села, за наявних механізмів та моделей реалізації стратегії залучення інвестицій із максимальною їх віддачею у структурі доходів сільських громад. Це знівелює залежність розвитку сільських територій не лише від економічних циклів аграрного сектору, але й від впливу внутрішнього та зовнішнього макросередовища країни, зокрема: експортно-імпортних відносин, кількості фінансових

структур, міграції населення за межі країни тощо.

Пріоритетом нашого дослідження є обґрунтування стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій, яка на засадах використання платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів дозволяє прискорити реконструкцію об'єктів інфраструктури на селі за участі зацікавлених інвесторів, задіяних в циклі економічного відродження аграрного сектору країни.

Методологія стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій, має основний базис: стратегічне планування; інтегровані зовнішні та внутрішні чинники середовища стратегії; модель імплементації стратегії для прискореної реконструкції об'єктів інфраструктури сільських громад; мінімізація витрат в інвестиційних проєктах тактичного та/або операційного характеру, а також максимізація економічного ефекту на виході бізнес-процесів з використанням критеріїв розподілу інвестиційних ресурсів між приватними інвесторами, фондами бюджетного інвестування та венчурного фінансування, банківськими установами та спеціалізованими центрами (бізнес-інкубатори) в циклі економічного відродження аграрного сектора країни [33; 34; 61].

Використання платформ інвестування та стимулювання бізнес-процесів на засадах інструментарію стратегічного планування визначається такими етапами: загальний огляд; аналіз сучасного стану соціально-економічного розвитку сільських територій; SWOT-аналіз; стратегічне бачення; стратегічний план; моніторинг та оцінювання індикаторів стратегії залучення інвестицій в сільські території; аналіз ефективності й результативності інвестиційного проєкту; розробка проєкту; імплементація та моніторинг проєкту; оцінка та капіталізація проєкту [13; 21; 30].

Модель імплементації платформ інвестування та стимулювання бізнес-процесів на розвиток сільських територій в циклі економічного відродження аграрного сектору країни представлено в додатку П.

Відображення сукупного комплексу елементів для інтеграції платформи

інвестування та стимулювання бізнес-процесів в локальне середовище розвитку сільських територій має на меті [13;10; 61; 39]: залучення інвестицій в особі інвесторів; продукування ідей шляхом реалізації різнопланових проєктів; відтворення дорожнього покриття електромережі, транспортної системи за рахунок інвестицій; активне залучення сільської громади до реалізації проєктів, як віддзеркалення співробітництва між державними органами управління та приватним сектором економіки на відтворення об'єктів інфраструктури місцевого, регіонального рівнів. На рисунку 3.1 наведено етапи визначення індикатора Херста.

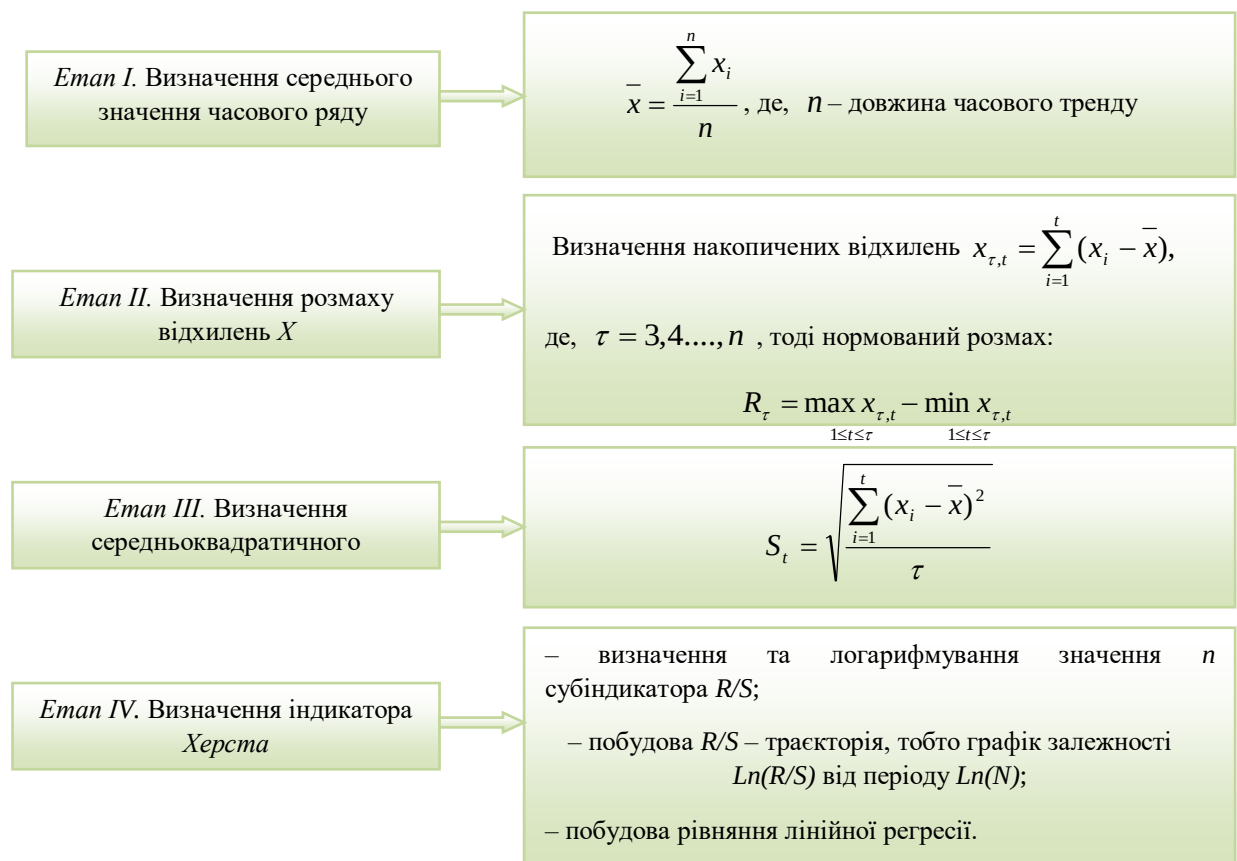

Рис. 3.1. Етапи визначення індикатора Херста

Джерело: побудовано авторами на основі даних [59; 14]

Значення індикатора Херста може знаходитися в межах [0-1]. Залежно від його значення формується висновок щодо випадковості чи персистентності досліджуваного ряду. Індикатор Херста тісно пов'язаний з фрактальною розмірністю (D), наступним співвідношенням: $D = 2 - H$ [59; 14].

У таблиці 3.1 наведемо характеристику часових рядів відносно значення

індикатора Херста та відповідного ньому значення фрактальної розмірності.

Таблиця 3.1.

Характеристика часових рядів відносно значення індикатора Херста

Значення індикатора Херста	Значення фрактальної розмірності	Характеристика ряду
$0 \leq H \leq 0.5$	$1.5 \leq D \leq 2$	Досліджуваний часовий ряд є антиперсистентним (нестійким). Спостерігається схильність економічної системи до постійної зміни тенденції (зростання змінюється низхідною тенденцією, та навпаки). Стійкість подібної антиперсистентної поведінки залежить від того, наскільки (H) близький до нуля. Чим ближче його значення до нуля, тим ряд більш мінливий або волатильний
$H = 0.5$	$D = 1.5$	Часовий ряд абсолютно випадковий або стохастичний; відсутність довготривалої статистичної залежності (випадкова поведінка економічного індикатора), тобто події не залежать одна від одної.
$0.5 \leq H \leq 1$	$1 \leq D \leq 1.5$	Досліджуваний часовий ряд є персистентним, спостерігається тренд збереження тенденції до зростання чи спадання індикатора як у минулому, так і в майбутньому періоді. При цьому чим ближче значення (H) до 1, тим тренд сильніший і частіше за все за його підйомом слідує підйом, а за спадом – спад.

Джерело: сформовано авторами на основі [59; 14]

Відповідно до розглянутого алгоритму визначення індикатора Херста, побудується графіки залежності значення R/S у логарифмічному масштабі ($\ln(R/S)$) від періоду в логарифмічному масштабі ($\ln(N)$).

Прогнозування досліджуваних індикаторів згідно з [47] більш ефективно здійснювати за допомогою методів короткострокового прогнозування, а саме – експоненційного згладжування та ковзного середнього. За умови наявної кризи в державі, зазначене індикатора Херста відповідатиме короткостроковому стратегічному плануванню та прогнозуванню індикаторів бюджету на реалізацію стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій, за допомогою платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів в економічних циклах аграрного сектора країни. За критерій адекватності прогнозної моделі варто обирати значення середньоквадратичного відхилення

між вихідними (реальними) даними та даними, отриманими у процесі прогнозування.

Для аналізу та оцінювання внутрішнього та зовнішнього середовища макро-факторів, що гальмують протікання інвестиційних бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територіях використовується методичний інструментарій SWOT-аналізу [1; 59]:

$$S(s_1, \dots, s_n), \quad (3.1)$$

де, n – кількість виявлених сильних сторін.

$$W(w_1, \dots, w_m), \quad (3.2)$$

де, m – кількість виявлених слабких сторін.

$$Q(q_1, \dots, q_l), \quad (3.3)$$

де, l – кількість виявлених можливостей.

$$F(f_1, \dots, f_k), \quad (3.4)$$

де, k – кількість виявлених факторів-загроз.

За результатами формування матриці SWOT-аналізу [1; 59] розробляється генерація можливостей стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій шляхом впровадження платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури, за умови нівелювання негативних тенденцій в циклі економічного відродження аграрного сектору країни. Оцінюється взаємодія груп факторів: 1) синтез «сили» і «можливостей», що формують множину стратегій *Maxi-Maxi* (використання сильних сторін для реалізації можливостей); 2) синтез «слабості» та «можливостей», що формують множину стратегій *Mini-Maxi* (використання можливостей для нівелювання слабких сторін); 3) синтез «сили» та «факторів-загроз», що формують множину стратегій *Maxi-Mini* (використання сильних сторін для зниження негативного впливу загроз); 4) синтез «слабкості» та «фактори-загроз», що формують множину стратегій *Mini-Mini* (аналіз взаємодії слабких сторін і загроз); стратегії мінімізації втрат [5]. Напрямок впливу факторів визначається таким чином: сильні сторони та

можливості – стимулятори генерації можливостей стратегії; слабкі сторони та загрози – дестимулятори генерації стратегії. Ступінь вагомості i -го фактора (v_i), тобто його вага, визначається експертним методом за допомогою бального оцінювання [1; 59]:

$$v_i = \frac{b_i}{\sum_{i=1}^n B_i}, \quad (3.5)$$

де, b_i – бальна оцінка вагомості i -го фактора для процесів.

$$b_i = \begin{bmatrix} \text{"низький рівень"} \in 1 \\ \text{"середній рівень"} \in 2 \\ \text{"високий рівень"} \in 3 \end{bmatrix}, \quad (3.6)$$

Тоді,

$$Q_i = b_i \times v_i, \quad (3.7)$$

Під час оцінювання впливу зовнішнього середовища на генерацію можливостей стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій шляхом впровадження платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури, пропонується застосовувати методичний інструментарій PEST-аналіз та матрицю його профілю. Матриця профілю PEST-аналізу дозволяє оцінити вплив кожного фактора-загрози, його вагомість, визначити напрям впливу та на основі отриманих результатів, встановити ступінь вагомості кожного з них. Напрямок впливу фактору–загрози (U_i) визначається таким чином: позитивний вплив на генерацію стратегії визначається (+1), негативний – (–1). Вагомість фактору–загрози та його вплив на генерацію стратегії визначимо експертним методом за допомогою бального оцінювання [2; 5]:

$$x_i = \begin{bmatrix} \text{"неважливий вплив"} \in 0 \\ \text{"маловажливий вплив"} \in 1 \\ \text{"достатньо важливий вплив"} \in 2 \\ \text{"вкрайважливий вплив"} \in 3 \end{bmatrix}, \quad (3.8)$$

$$y_i = \begin{bmatrix} \text{"відсутній вплив"} \in 0 \\ \text{"дуже низький рівень"} \in 1 \\ \text{"низький рівень"} \in 2 \\ \text{"середній рівень"} \in 3 \\ \text{"високий рівень"} \in 4 \\ \text{"дуже високий рівень"} \in 5 \end{bmatrix}, \quad (3.9)$$

Тоді ступінь вагомості фактора визначимо наступним чином [1; 59]:

$$S = x_i \times y_i \times U_i, \quad (3.10)$$

За результатами дослідження формується оптимістичний, песимістичний та реальний сценарії генерації можливостей стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій.

Економічна циклічність функціонування аграрного сектору України залежить від міжнародно-економічних відносин із цілеспрямованим європейським вектором залучення інвестицій на розвиток сільських територій та базується на обов'язкових до виконання правилах та нормах доступу до інвестиційних ресурсів без обмежень, у рамках тарифних квот на експорт та імпорт аграрної продукції.

За результати проведених досліджень, наведених в додатку Р дійшли таких висновків.

Рівень залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор України напряду залежить від позитивного сальдо експортно-імпоротної операцій, яке за 2010-2021 рр. стабільно збільшувалось за виключенням 2013 р.

Географічна трансформація в аграрному експорті та імпорті України при підписанні міжнародних угод, сприяла зміні умовах виконання зобов'язань країнами ЄС та світу щодо залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор країни [62]. Це забезпечило формування нової потужної платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів в країні на відродження об'єктів інфраструктури сільських територій. Так, в 2010-2021 рр. за географічною структурою залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України, переважали інвестиції компаній, зареєстрованих на Кіпрі, в Нідерландах, Австрії, Швейцарії, Кореї, Сейшельських островах, Беліз, Вірїїнських островах,

Панамі, США.

Водночас, зміна глобального геополітичного ландшафту із послабленням зовнішніх та системних ризиків в 2018-2021 рр. призвела до притоку інвестицій на розвиток сільських територій України із фондів венчурного фінансування G-7 країн світу. Їх питома вага у 2020-2021 рр. склала 1,4-1,7%, тоді як у 2018-2019 рр. вона дорівнювала 2,1-3%.

При цьому внутрішній інвестиційний процес в Україні має варіативну складову в окремі періоди часу. Найбільший обсяг капітальних інвестицій з Державного бюджету України, спрямованого на створення базису економічного відродження аграрного сектора, був у 2013 р.. Найнижча інвестиційна активність держави в аграрний сектор була у 2014 р. (1.2% з обсягом інвестицій лише 89.9 млн. EUR), коли в країні загострилися геополітичні ризики пов'язані із обмеженням бюджетних ресурсів через початок військового протистояння на сході країни.

Цикл стагнаційного тренду в межах від 2,4% до 2,9% фінансування капітальних інвестицій на відтворення аграрного сектора зберігався до 2018 р. з поглибленою інституціональною трансформацією міжнародно-економічних відносин і пов'язаною з цим системи валютних надходжень від експорту аграрної продукції. З 2018 р. по 2021 р. відбувся стрімкий темп зростання обсягу капітальних інвестицій в даний сектор економіки (в 2,1 разів, або з 483,7 млн. EUR до 1011 млн. EUR). При цьому, в цьому циклі завершився етап децентралізації сільських територій, що створило умови для зростання ролі платформ інвестування та стимулювання бізнес-процесів на відтворення об'єктів інфраструктури сільських громад за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Впровадження бюджетної та фіскальної децентралізації, починаючи з 2015 р. надало місцевим громадам додаткові повноваження, підкріплені фінансовими можливостями, що дозволило підвищити обсяги капіталовкладень на розвиток сільських територій з 467,5 млн. EUR до 2449,8 млн. EUR в 2021 р., або в 5,2 раза. Разом з тим, фінансова спроможність

сільських територій як основа самостійності ОТГ визначається їх власними доходами в загальному фонді місцевих бюджетів.

Проте неузгодженість функцій і взаємодій інститутів державного і територіального управління зумовлює певні дисфункції інститутів сільської економіки та соціально-економічного розвитку територій. Крім того, відмічається низький рівень інвестиційного забезпечення розвитку ОТГ, недостатній вплив на формування сприятливого бізнес-середовища в сільській місцевості, а нестабільне соціально-економічне середовище поступово нівелює розвиток попередніх інституційних засад господарських взаємодій й взаємовідносин [52].

Відтак, прослідковується певні пастки не тільки в системі управління територіями, а і в економічній площині, що призводить до виникнення соціальних і економічних пустот в сільській місцевості та інших негативних явищ і процесів. Ці та інші загрози посилюються через посилення впливу на розвиток ОТГ неформальних інститутів й інституцій. Передусім, суттєвий вплив неформальних інститутів на розвиток сільської місцевості зумовлений укладом життя та традиціями жителів сільської місцевості тощо [53; 13].

Слід також відзначити, що при відродженні інвестиційного забезпечення сільської економіки, різними формами корпоративної відповідальності інститутів й інституцій [52; 13], питома вага власних коштів приватних інвесторів протягом 2014-2021 рр. коливалась в межах 65,4-70,8%. Причому її зменшення відбувається у циклі прискорення економічного розвитку аграрного сектора економіки України, коли державний та місцеві бюджети отримують значні профіцити на розширення видаткової частини. Найбільшу кількість об'єктів інфраструктури сільських територій було модернізовано та реконструйовано в циклі бюджетної та фіскальної децентралізації. Це підтверджується динамікою зменшення власних капіталовкладень приватних інвесторів у відтворення сільських територій в період 2018-2021 рр..

Зменшені темпи залучення інвестицій приватними компаніями на розвиток сільських територій, які відмічаються у економічних циклах

аграрного сектора України, посилюється у зв'язку з низьким рівнем підприємницької активності жителів села, економічною монофункціональністю сільських територій, низькою фінансовою спроможністю сільських громад тощо.

В Україні позикові ресурси активно використовуються органами місцевого самоврядування в циклі економічного зростання аграрного сектору економіки, коли суб'єкти сільських територій спроможні збільшити фінансові видатки на повернення запозичених ресурсів та відсотків за кредити.

Найбільші обсяги кредитного забезпечення інвестиційних проектів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій було здійснено в 2018-2021 рр. – від 1353,6 млн. EUR до 2226,2 млн. EUR, завдяки частковій компенсації фінансових витрат по сплаті кредитних відсотків за рахунок видатків державного та місцевого бюджетів.

Деструктивний вплив неформальних правил і процедур залучення інвестицій на розвиток сільських територій, які провокують виникнення критичних макро-факторів, перешкоджають впровадженню платформ інвестування та стимулювання бізнес-процесів щодо формування інвестиційної привабливості сільських територій, а саме: валютно-інфляційні ризики; військовий конфлікт в країні; недосконалість нормативно-правові норм для іноземних інвесторів; корупція; бюрократизм та зарегульованість бізнес-процесів; лобіювання окремих інвестиційних проектів; економічно необґрунтований та надмірний податковий тиск; монополізація; низька прозорість та неузгодженість процедури надання та освоєння інвестицій; розпорошеність елементів інвестиційного середовища тощо. Постійний моніторинг заданих макро-факторів дозволить провести модернізацію внутрішнього інвестиційного середовища сільських територій та уникнути вибіркової трансформації між інституціями державної влади та органами місцевого самоврядування.

За постійної зміни циклів економічного відродження аграрного сектора країни, виникає потреба у використанні більш прогресивних методів для

оцінювання факторів, які мають прямий чи опосередкований вплив на впровадження платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на розвиток сільських територій, з метою обґрунтування економічного фокусу та його значимості для сільських громад в нових циклах економічного відродження аграрного сектору країни, враховуючи нормативно-правову базу, соціально-економічні, технологічні критерії, які характеризують силу їх впливу. Крім того, необхідно звернути увагу на ризики інвестування, які наявні в соціально-економічній системі сільських територій за умови виникнення негативних тенденцій в циклах економічного відродження аграрного сектору країни, які послаблюють сильні сторони регіонів, і, в результаті, гальмують впровадження платформ інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури [2; 30; 5].

Доцільним є аналіз негативних макрофакторів, які перешкоджають впровадженню платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів: валютно-інфляційні ризики; воєнний стан в країні; недосконалість законодавства для іноземних інвесторів; корупція; бюрократизм та зарегульованість бізнес-процесів; лобіювання окремих інвестиційних проектів; економічно необґрунтований та надмірний податковий тиск; низька прозорість та неузгодженість процедури надання та освоєння інвестицій; розпорошеність елементів інвестиційного середовища тощо. Структура ландшафту платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій в Україні формується з обсягів капітальних та іноземних інвестицій. Зростання обсягу капітальних інвестицій та власних вкладень приватних інвесторів направлені на оновлення основних засобів, впровадження новітніх агро-, та біотехнологій, а також інновацій в ІТ-системах, що забезпечують диверсифікацію об'єктів інфраструктури сільських громад. Зростання обсягу прямих іноземних інвестицій сприяє покращенню інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки та міжнародній арені зменшує зовнішній борг країни.

З позиції просторового підходу здійснено якісний аналіз структурного

ландшафту платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій в Україні. Оскільки одновимірний простір обмежує розуміння структурного ландшафту платформи, тому нами розглянутий тривимірний простір [43; 50; 14].

Графічний результат аналізу наведено на рис. 3.2.

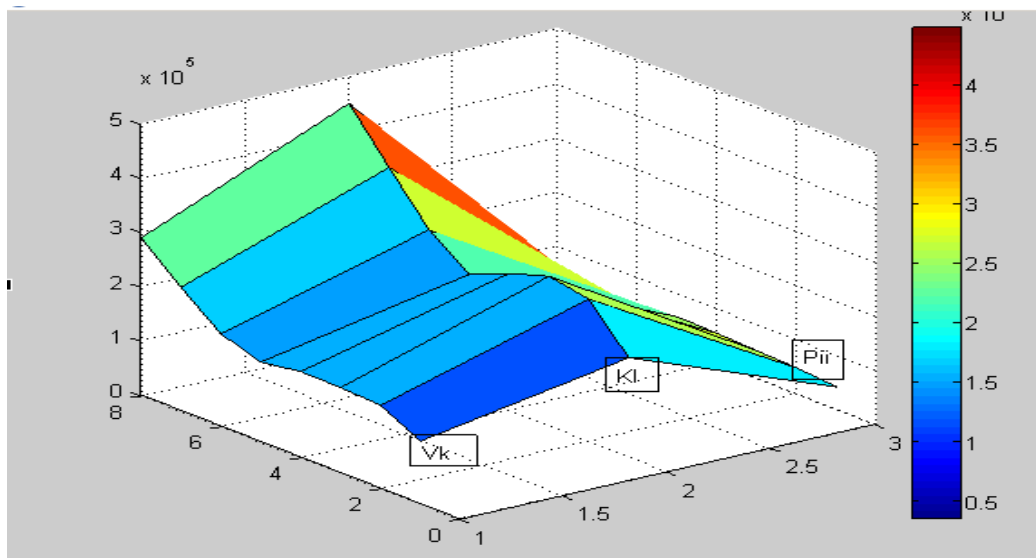

Рис. 3.2. Структура ландшафту платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій в Україні

Джерело: побудовано автором

Отже, згідно розрахунку, ландшафт платформи обмежений своїми зовнішніми формами, а саме структурними складовими. Злам поверхні інвестиційного ландшафту України обумовлений стрімким відтоком іноземних інвестицій. Зменшення прямих іноземних інвестицій пов'язане з рядом причин, основними з яких є війна в країні та відсутність дієвих зрушень. Проте варто зазначити, що в 2021 р. обсяг іноземних інвестицій приватних інвесторів зріс лише на 2,7%). Цього вкрай недостатньо для подальшого покращення інвестиційної ситуації в країні та розвитку сільських територій у повоєнному періоді.

Просторова динаміка досліджуваних даних за 2014-2021 рр. свідчить про незначне відновлення інвестиційної привабливості сільських територій в

Україні. Головна площина структури ландшафту утворюється завдяки зростанню обсягу капітальних інвестицій з державного та місцевих бюджетів, а також із фінансових вкладень приватних інвесторів, враховуючи й банківський сектор економіки. Структура багатовимірного простору інвестиційного ландшафту свідчить про його неоднорідність на основі сформованих різного роду інвестицій. Для уточнення структури відклику поверхні розглянуто попарно індикатори, що описують ландшафт платформи.

На рис. 3.3 наведено поверхню двох складових, а саме обсягу капітальних інвестицій з державного та місцевих бюджетів, а також власних ресурсів приватних інвесторів. Отримана поверхня структурних складових ландшафту платформи інвестування та стимулювання демонструє лінійну залежність капітальних інвестицій від обсягу фінансових вкладень приватних інвесторів, оскільки їх темпи зростання майже однакові.

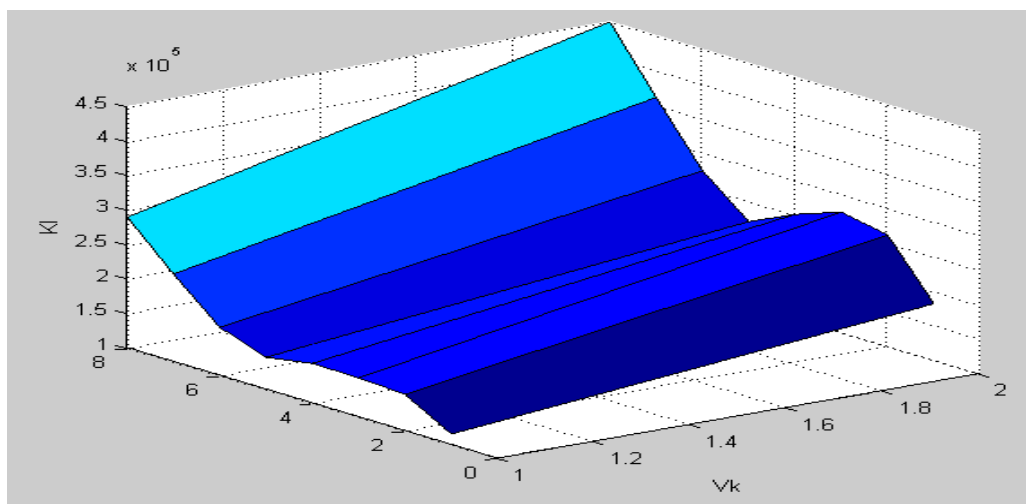

Рис. 3.3. Ландшафт платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій в Україні за структурними складовими: KI , V_k

Джерело: побудовано автором

На рис. 3.4 розглянемо наступну пару структурних складових ландшафту платформи, а саме обсягу капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій. Отримана поверхня є досить згладженою, характеризує зміну обсягу інвестування проектів на реконструкцію об'єктів інфраструктури

сільських територій та відбиває співвідношення точок у часі. Це свідчить про незначні коливання в динамічному циклі залучення інвестицій.

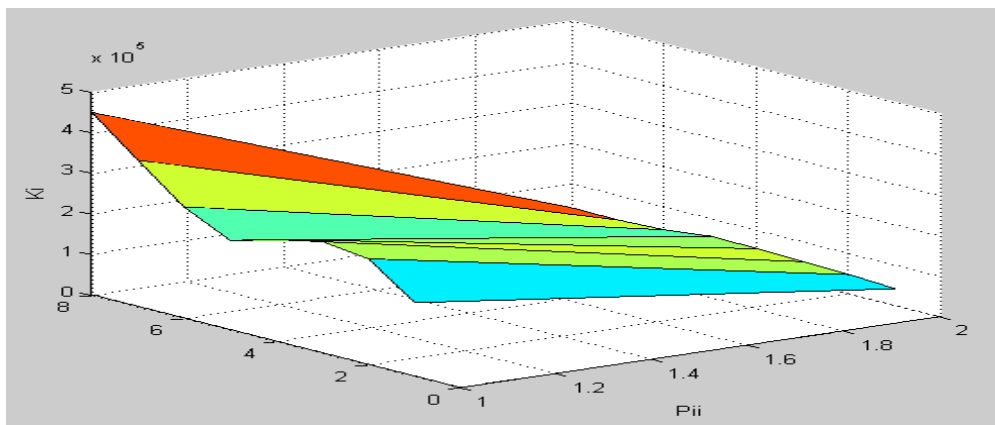

Рис. 3.4. Ландшафт платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій в Україні за структурними складовими: KI, Pii

Джерело: побудовано автором

На рис. 3.5 розглянуто ще одну пару виокремлених структурних складових ландшафту платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій в Україні, а саме: обсягів власних ресурсів приватних інвесторів та прямих іноземних інвестицій з фонду венчурного фінансування.

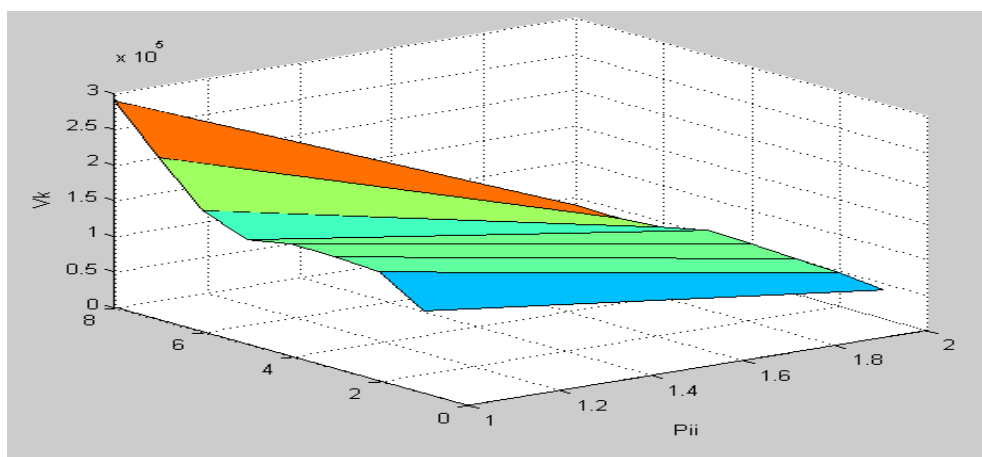

Рис. 3.5 Ландшафт платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій в Україні за структурними складовими: Vk, Pii

Джерело: побудовано автором

Аналізуючи результати розрахунку наведених моделей ландшафту даних відзначимо, що побудовані графіки є майже аналогічними та демонструють гладкі поверхні з незначним зломом, який зафіксовано на рівні 2018-2019 рр. Переломний період змінив динаміку обсягу інвестування проєктів реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій в Україні та їх темпи зростання. Так після злому внутрішні інвестиції мають набагато швидші темпи зростання ніж іноземні інвестиції, що добре видно з отриманих поверхонь.

Запропонований підхід до аналізу просторового ландшафту залучення інвестицій на розвиток сільських територій дає змогу реально забезпечити системний характер інвестиційних бізнес-процесів на регіональному рівні країни, вирівнювати інвестиційні потоки у відповідності до сучасних економічних реалій та викликів економічного середовища. Тривимірна структура ландшафту платформи згладжує інвестиційну неоднорідність за рахунок застосування засобів і технологій фінансової компенсації та механізмів територіального перерозподілу інвестиційних ресурсів в проєкти реконструкції об'єктів інфраструктури, а також забезпечує пошук інструментів усунення недоліків інвестиційного простору сільських територій.

Таким чином, стратегія залучення інвестицій на розвиток сільських територій є орієнтиром формалізації основних і допоміжних бізнес-процесів, які реалізуються під час зміни циклів економічного відродження аграрного сектору країни та спрямовуються на зміну галузево-територіальної структури інвестування об'єктів інфраструктури на селі із чітко визначеним ландшафтом платформи, яка стимулює збалансування інтересів інвесторів в державно-приватному партнерстві, шляхом об'єднання фактично створених та діючих на теперішній час окремих інститутів, організацій, із певним типом видів діяльності, або, навпаки – тільки на перетині їхніх функцій, із можливим формуванням платформи як цілісного інституту. Горизонтально-вертикальний рівень платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів, організований за галузево-територіальним принципом та виступає надбудовою

для відродження об'єктів інфраструктури в нерозвинутих територіях, що вимагають облаштування та повноцінного функціонування. Для цього доцільно долучати суб'єктів господарювання сервісного обслуговування.

Сільська територія з нерозкритим потенціалом інвестування та з визначеним видом економічної діяльності в режимі інвестування може встановити ділові зв'язки із суб'єктами, що належать до суміжних видів обслуговування інших сільських громад, і, таким чином, забезпечити прояв масштабного ефекту поглинання певної території. Це пов'язано з тим, що сільське населення повільно долучається до розроблення та реалізації програм розвитку сільських територій. Успішність реалізації інвестиційних проєктів щодо розвитку сільських територій знаходиться в прямій залежності від зацікавленої участі місцевого населення у формуванні і реалізації програм розвитку регіонів. Проте, на жаль, найчастіше принцип партиципативності ігнорується, що призводить до занепаду економіки сільських територій країни. Через військові дії, їх внутрішні резерви мають обмежений характер, тому особливе значення необхідно надавати питанню зростання надходжень іноземних інвестицій та розвитку процесів самоорганізації з їх залучення. Очікування збільшення інвестиційних надходжень та, як наслідок, розвиток нових агро- та біотехнологій збільшить кількість робочих місць, призведуть до впровадження нових механізмів розвитку окремих територій, видів економічної діяльності, де за певних умов державою організовувалися спеціальні пільгові режими (податковий, митний та інші).

Стратегія розвитку сільських територій в умовах сучасних викликів спрямована на диверсифікацію сільської економіки.

Стратегія залучення інвестицій на цю стратегічну ціль є орієнтиром формалізації основних і допоміжних бізнес-процесів, які реалізуються під час зміни циклів економічного відродження аграрного сектора країни та спрямовуються на зміну галузево-територіальної структури інвестування об'єктів інфраструктури на селі із чітко визначеним ландшафтом платформи, яка стимулює збалансування інтересів інвесторів в державно-приватному

партнерстві, шляхом об'єднання фактично створених та діючих на теперішній час окремих інститутів, організацій, із певним типом видів діяльності, або, навпаки – тільки на перетині їхніх функцій, із можливим формуванням платформи як цілісного інституту. Горизонтально-вертикальний рівень платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів, організований за галузево-територіальним принципом та виступає надбудовою для відродження об'єктів інфраструктури в нерозвинутих територіях, що вимагають облаштування та повноцінного функціонування.

Зусилля держави, бізнесу, сільського населення, інвесторів мають консолідуватись шляхом кооперації, розвитку місцевого самоврядування та діяльності громадських організацій в Україні з метою підвищення ефективності функціонування об'єктів інфраструктури із масштабним ресурсним забезпеченням, яке буде інтегровано через міжнародно-економічні відносини. Це дозволить провести трансформацію та модернізацію транспортної системи, покращити логістику інвестиційних потоків у інновації зв'язку та телекомунікаційних послуг, збільшити державну підтримку сільських територій на розбудову пріоритетних інвестиційних проєктів.

Подальший розвиток сільських територій і в післявоєнний період залежатиме від ефективної державної політики, в основі якої – створення сприятливого середовища (інвестиційного зокрема) для вирішення економічних, соціальних й екологічних проблем та поліпшення якості життя сільських мешканців.

3.2. Удосконалення політики мобілізації інвестицій

Мобілізація інвестицій на пріоритетних напрямках розвитку сільських територій є основою державної економічної політики відродження села.

Результати проведеного дослідження засвідчили, що сільські території є просторовою базою забезпечення продовольчої безпеки як на національному так і на світовому рівні. Тому проблемні питання сільських територій потребують формування дієвої державної політики сприятливих умов

залучення інвестицій.

Підтвердженням позитивних тенденцій в цьому напрямку є зростання обсягів прямих іноземних інвестицій з від'ємного значення показника в 2020 р. до такого рівня в 2023 р., що перевищує в 3,7 раза обсяги в 2022 р. Вони будуть необхідні економіці України сьогодні і в повоєнний період.

Незважаючи на війну, у 2023 році, 99% міжнародних компаній European Business Association планують продовжувати і далі працювати в Україні, а 63% – інвестуватимуть в економіку Україну навіть у воєнні часи. Водночас лише 17% визнають, що новим іноземним інвесторам буде вигідно заходити на ринок України [36, с. 89].

Економічні виклики воєнного стану в країні показали, що важко залучати інвесторів в такі ризикові сфери.

Станом на початок 2023 року інвестиційні потреби на відновлення України оцінюють у 750 млрд дол. США [63].

За попередньою оцінкою експертів Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (далі – ФАО), прямі втрати активів аграрної галузі складають орієнтовно 6 млрд дол. США (станом на листопад 2022 р.). Пошкоджено близько 5% земель сільськогосподарського призначення. Втрати доступних посівних площ – понад 25%, зрошуваних земель – понад 70%, ягідників – близько 25%, садів – 20% [67].

Якщо врахувати ділову активність інвесторів, то за попередніми оцінками інвестиційного порталу InVenture, у 2021 році в Україні у секторі сільського господарства й агробізнесу обсяг здійснених й анонсованих угод злиття та поглинань (M&A) досяг 234 млн дол. США. За обсягами інвестицій попереду аграрного сектору економіки стояли ІТ-сектор, будівництво, нерухомість і металургія, а за кількістю угод аграрний сектор економіки посів упевнено друге місце з 19 угодами [66].

Враховуючи економічні виклики сьогодення щодо проблем залучення інвестицій в село та сільські території варто подбати про вдосконалення інвестиційної політики.

Дієва державна політика в сфері мобілізації інвестицій є важливою складовою компонентою сприятливого інвестиційного клімату, якість та прозорість якої безпосередньо впливає на підвищення довіри потенційних інвесторів та на їх рішення щодо інвестування в сільські території.

Сприятливий інвестиційний клімат має забезпечувати ефективність реалізації правил та законів для гарантування інвестиціям економічних і соціальних вигод. Інвестиційна привабливість сільських територій визначається наявністю обґрунтованої стратегії їх розвитку, спрямованої на розкриття потенціалу території.

Для залучення інвестицій важливо сільській громаді розробити напрямки розкриття економічного потенціалу своєї території за відповідними етапами здійснення наміченого плану.

Етапи розробки стратегії розвитку сільської території наведені на рис. 3.6.

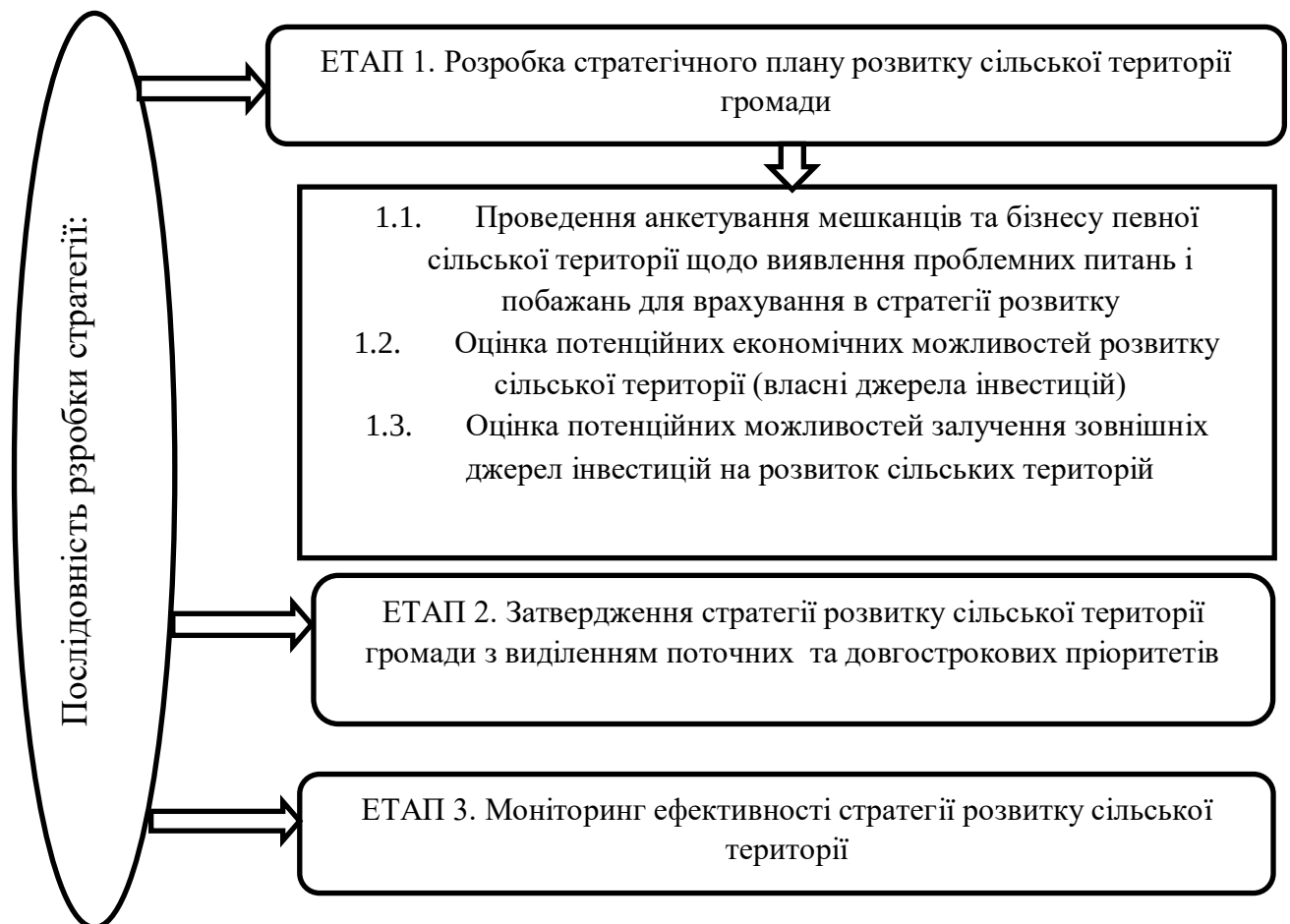

Рис. 3.6. Етапи розробки стратегії розвитку сільської території

Джерело: розробка автора

На даний час актуальними пріоритетними напрямками розвитку сільських територій можуть бути підтримка таких проєктів розвитку: інфраструктури (туристичної зокрема); інформаційно-комунікаційних технологій; розвиток кооперації; форм сімейного фермерства; переробних підприємств, різних форм бізнесу, сфер послуг (туристичних зокрема) тощо.

Нині в умовах воєнних дій зросла роль безпечних місць проживання для ВПО з місць бойових дій, стимулювання переселення на сільські території жителів міст, що планують розпочати провадження підприємницької діяльності на сільських територіях.

Тому актуальним в умовах сьогодення є надання консультаційних послуг, запровадження програми підвищення кваліфікації мешканців, управлінців, бізнесменів, переселенців відповідно до потреб знань щодо відкриття власної справи, ведення бізнесу, залучення ресурсів тощо. Сьогодні слід підвищувати рівень фінансової та цифрової грамотності населення сільських територій через реалізацію відповідних проєктів, що сприятиме зростанню кількості соціально-економічних проєктів розвитку.

Інвестиційна привабливість сільських територій повинна сприяти все більшій вигоді від інвестицій в розвиток аграрного сектора як основи забезпечення продовольчої безпеки. Інвестиції є вкрай важливими для зростання аграрного підприємництва, оскільки сприяють зростанню конкурентоспроможності підприємств, підвищенню якості сільськогосподарської продукції, розвитку логістики тощо.

Основою розвитку сільських територій буде залишатися сільське господарство, тому вважаємо принцип багатофункціональності та інклюзивності в цій сфері має на увазі рівний доступ до заходів стимулюючих розвиток сільськогосподарської діяльності всіх форм господарювання на селі.

Для цього держава повинна впровадити економічні механізми та стимули, які б підштовхували господарства населення реєструватися як сімейні фермерські господарства. Це включає створення пільгових умов для реєстрації, спрощений облік та прозору систему оподаткування. Ця система повинна ясно

демонструвати всі переваги та перспективи даної форми господарювання, зокрема доступ до кредитних ресурсів, можливості розвитку, технічного й технологічного оновлення, отримання вищого доходу від продажу продукції та виступати основою для оживлення сільських територій [1, с. 6].

Залучення інвестицій в сільськогосподарську діяльність на сільських територіях вимагає інвестицій, зокрема для інноваційного розвитку.

Ефективний розвиток агропромислового комплексу України можливий низці стратегічних заходів. Сюди можна віднести: впровадження сучасних технологій (використання дронів, GPS-технологій, автоматизованих систем управління фермами для підвищення продуктивності та зниження витрат; інновації в сільськогосподарській техніці (впровадження сучасних тракторів, комбайнів, систем зрошення та іншої техніки); розвиток інфраструктури (поліпшення транспортної інфраструктури для швидкого і безпечного перевезення продукції; будівництво та модернізація складських приміщень для зберігання продукції); підтримка держави та фінансування (надання фінансової підтримки фермерам і агропідприємствам; створення сприятливих умов для отримання кредитів та залучення інвесторів); розвиток людського капіталу (навчання фермерів сучасним методам ведення сільського господарства; стимулювання молодих спеціалістів до роботи в аграрному секторі); залучення іноземного досвіду та партнерства (обмін досвідом та технологіями з розвиненими країнами; розширення ринків збуту для української аграрної продукції) [1, с. 7].

Розвиток сільськогосподарського виробництва можливий за умов не лише активної підтримки держави, впровадження інноваційних технологій, а також за умови розширення міжнародної співпраці, що дозволить зміцнити економічну стійкість аграрних підприємств навіть в умовах воєнного стану.

Вирішення проблем соціально-економічного розвитку сільських територій слід розглядати не лише через розвиток сільськогосподарського виробництва, а й через можливості реалізації розкриття невикористаного потенціалу територій, де має місце діяльність у інших сферах, надання послуг

та розвитку сільського туризму тощо.

Так, розвиток сільського туризму може стати перспективою суттєвого наповнення бюджету сільських громад, створенню робочих місць та збереженню історичної та культурної спадщини, що є досить важливим для стратегії сталого розвитку.

Спрямування інвестицій у економічний потенціал сільських територій сприяє регіональному розвитку держави в цілому. Крім того, ефективно залучення інвестицій сприятиме економічному розвитку країни, оскільки виступає головним джерелом створення робочих місць та головний фактор економічного зростання підприємств. Збільшення інвестицій передбачає збільшення валового внутрішнього продукту та збільшення національного доходу [57].

Відновлення та розвиток територій України, що постраждали від агресії Росії, запобігання та пом'якшення наслідків катастроф війни та увага до аспектів сталого розвитку економіки постає на сьогодні особливо гостро. Втім, нині основний маркер інвестування у світі – це відповідність принципам стійкості та критеріям ESG (визначають ступінь залучення компанії до збереження навколишнього середовища. Це включає такі питання, як викиди парникових газів, забруднення довкілля та використання природних ресурсів, а також дотримання екологічних законів) [3].

Нині Україна є центром мобілізації фінансової підтримки світової спільноти. Інвестиції передусім зосереджені на протидії агресії Росії, проте їх роль буде ще вагомішою у повоєнному відновленні.

На думку авторів [3], «градус важливості питань ESG після початку повномасштабної війни в Україні значно посилюється. Дотримання ESG-принципів стало внутрішньою вимогою бізнесу, що впливає на фінансову стійкість, зростання та очікування зацікавлених сторін у поширенні процесів інвестування у сталий розвиток на основі ESG. В умовах воєнного стану, інтеграція ESG-принципів в бізнес – це нові фінансові, репутаційні та управлінські можливості для підприємств та основа сталого і швидкого

відновлення України».

Сучасні економічні виклики змушують регіони конкурувати за інвестиційні ресурси, оскільки їх залучення й використання безпосередньо позначається на сталому розвитку територій і добробуті сільських мешканців.

Тому нині зростає роль ефективного управління територіальними громадами. Виграє та громада й територія, де є висококваліфіковані управлінці з креативним мисленням, де є ініціативні мешканці, які співпрацюють з органами місцевого самоврядування різних рівнів з метою якомога ширшого розкриття можливостей сільських територій, зокрема через додаткове залучення інвестицій, сприяють досягненню стратегічної мети.

Соціально-економічний розвиток сільської території залежить від територіального розміщення, ресурсного потенціалу, висококваліфікованого управління перевагами даної території в порівнянні з іншими.

Складність і недостатня розробка і впровадження цих механізмів, а також системи управління інвестиційними ресурсами, присутність низки невирішених завдань, обумовили об'єктивну необхідність їх дослідження і наукового обґрунтування. Таким чином інвестиційні ресурси є основою економічного зростання будь-якої територіальної одиниці. І це спонукає до вивчення суті формування інвестиційних ресурсів та напрямів їх використання на певній території [51].

Від якості управління громадами в тому числі залежить можливості одержання як внутрішніх, так і зовнішніх джерел.

Вагомим джерелом інвестицій є власні кошти підприємств за допомогою яких реалізується значна частина капітальних інвестицій. Сума інвестиційних ресурсів, що формуються за рахунок власних коштів підприємств та організацій, прямо відображає динаміку інвестиційної діяльності у країні та її територіальних одиницях й залежить від стабільності економічної ситуації.

Так, у часи економічних криз та занепаду економіки, коли інвестиційна привабливість проєктів щодо залучення коштів у державі зменшується, надходження з інших інвестиційних джерел, а саме від зарубіжних інвесторів,

бюджетів стають обмеженими, інвестувати в розвиток суб'єкти господарювання змушені тільки власними силами [51].

Власними ресурсами місцевих бюджетів є місцеві податки та збори, які є власними доходами громад, що дає їм можливість реалізовувати різні проекти розвитку соціально-економічного спрямування.

У демократичному суспільстві важливо, щоб податкові механізми були прозорими і зрозумілими, адже це сприяє підвищенню довіри населення до органів влади та зміцненню фінансової автономії місцевих громад. З цієї причини варто приділити особливу увагу розвитку системи місцевих податків, щоб вони стали ефективним інструментом у сфері фіскальних відносин [45].

Особливістю використання податкових механізмів є їх вплив на фінансову спроможність громад. Завдяки їм здійснюється вплив на соціально-економічний розвиток регіонів, стимулювання або дестимулювання підприємницької активності, що сприяє автономії місцевих бюджетів у прийнятті управлінських рішень.

Податковий інструментарій також має вагоме значення для бюджетної спроможності місцевих громад. Він регулює співвідношення між державними й місцевими податками, забезпечуючи справедливий перерозподіл податкових надходжень між регіонами та можливості їх ефективного використання на місцевому рівні [64].

М. Лучишин [32] вважає, що «податкова система, яка забезпечує надходження до місцевих бюджетів, повинна використовуватися як інструмент для стимулювання бізнес-активності, економічного планування та прогнозування. Вона має стати ефективним механізмом, який дозволяє органам місцевого самоврядування впливати на економічну діяльність та покращувати якість життя населення.

При розробці ефективної системи місцевого оподаткування в Україні важливо звернути увагу на досвід розвинутих країн, а також глибше теоретично обґрунтувати методологію податкових реформ на законодавчому рівні. Такі заходи дозволять створити адаптовану та ефективну податкову

систему, яка відповідатиме потребам громади та сприятиме її сталому розвитку» [32].

На основі результатів проведеного дослідження нами сформована модель залучення інвестицій на розвиток сільських територій (рис. 3.7).

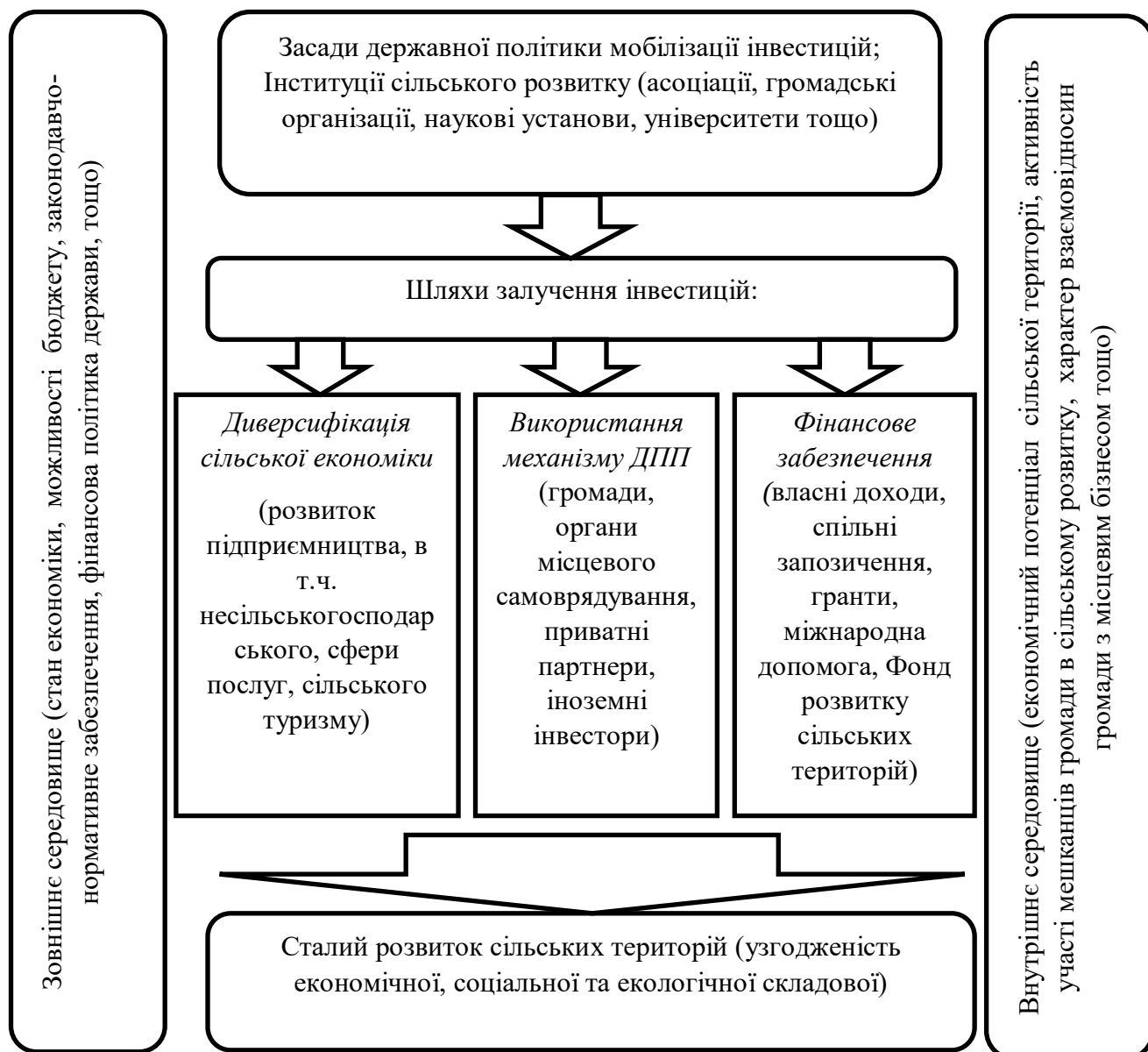

Рис. 3.7. Модель залучення інвестицій на розвиток сільських територій

Джерело: розробка автора

Сталий розвиток сільських територій можливий, на нашу думку, завдяки трьом напрямкам залучення інвестицій: диверсифікації сільської економіки, використання механізму ДПП та через фінансове забезпечення.

Характеризуючи модель залучення інвестицій на розвиток сільських

територій хочемо зазначити, що напрямки залучення визначаються засадами державної політики щодо сільських територій та у сфері інвестиційного клімату, Інституціями сільського розвитку (асоціації, громадські організації, наукові установи, університети тощо).

Сталий розвиток сільських територій можливий, на нашу думку, завдяки трьом шляхам залучення інвестицій: диверсифікації сільської економіки, використання механізму ДПП та через фінансове забезпечення.

Характеризуючи модель залучення інвестицій на розвиток сільських територій слід відмітити, що напрямки залучення визначаються засадами державної політики щодо сільських територій та у сфері інвестиційного клімату, Інституціями сільського розвитку (асоціації, громадські організації, наукові установи, університети тощо).

Вплив на характер і можливості залучення інвестицій має зовнішнє та внутрішнє середовище функціонування сільських територій.

На нашу думку, основними напрямками залучення ресурсів є диверсифікація сільської економіки, використання механізму державно-приватного партнерства та фінансове забезпечення (власні доходи, спільні запозичення, гранти, міжнародна допомога, Фонд розвитку сільських територій).

На основі проведеного дослідження вважаємо за необхідне розвивати сільські території через диверсифікацію сільської економіки, під якою розуміємо активізацію підприємництва на селі, в т.ч. несільськогосподарського, сфери послуг, сільського туризму.

Підприємці є платниками податків до місцевих бюджетів, що розглядаємо як фінансову основу зростання фінансової спроможності громад та можливостей інклюзивного розвитку сільських територій. Крім того, підприємців ми розглядаємо як партнерів громад у фінансуванні заходів, проєктів, що реалізуються громадою в межах розвитку сільських територій.

Для цього слід здійснювати:

- впровадження системи стимулів для підприємців, котрі

відкриватимуть свій бізнес на сільських територіях та створюватимуть робочі місця для сільських мешканців;

- стимулювання аграріїв та інших форм господарювання (господарства населення, сільські домогосподарства, фермерські господарства, сільськогосподарські підприємства) в частині виробництва ними нових видів сільськогосподарської продукції (зокрема нішевих культур (сорго, гречка, прянощі, горіхи, ягоди, свіжа зелень, часник, просо, овес, жито, квасоля, горох, нут, льон, гірчиця, органічна продукція));

- підтримку створення кооперативів (заготівля, збут, переробка продукції) у сільській місцевості;

- розвиток підприємництва в сфері сільського туризму (агротуристичних садиб, послуг гостинності, агроосель, відпочинкового та пізнавального бізнесу);

- розвиток мережі об'єктів невиробничої сфери (комунальне та побутове обслуговування) для надання послуг мешканцям на селі;

- розвиток виробничих та соціальних інфраструктурних об'єктів на сільській території.

Розвиток сфери послуг у сільській місцевості є теж надзвичайно важливою складовою, оскільки задовольнятиме потреби сільського населення в послугах на рівні міст.

Окремим напрямком залучення інвестицій ми розглядаємо використання механізму державно-приватного партнерства між громадами та органами місцевого самоврядування, інвесторами тощо. Тобто йдеться про узгодження та розробку стратегії розвитку сільської економіки з партнерами щодо їх безпосередньої участі в цільових програмах за механізмами співфінансування. Використання цього механізму передбачено в наступному підрозділі дисертації.

Фінансове забезпечення, на нашу думку, є можливостями щодо збільшення власних доходів, використання спільних запозичень, грантів, міжнародної допомоги та залучення фінансових ресурсів Фонду розвитку

сільських територій.

Для цієї мети передбачається:

- розширення власних доходів громад шляхом унормування статусу осіб, зайнятих у селянських домогосподарствах, визначення порядку залучення їх до участі у наповненні місцевих бюджетів;
- стимулювання інвестицій в розвиток села шляхом надання податкових пільг (зменшення податкових зобов'язань на частину вкладених у розвиток соціальної інфраструктури коштів);
- фінансове стимулювання суб'єктів бізнесу, які сприяють диверсифікації сільської економіки з метою розширення сфер зайнятості як основного джерела формування доходів сільського населення;
- сприяння процесам легалізації виплати заробітної плати зайнятому сільському населенню та досягнення рівня, визначеного законодавством;
- використання спільних запозичень;
- активізація участі громад в грантових програмах та програмах міжнародної допомоги.

Створення Фонду розвитку сільських територій було передбачено ще в Концепції розвитку сільських територій. Щоправда, у Плані заходів з реалізації цієї Концепції таке завдання відсутнє. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року доручено Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня опублікування цього Закону розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо створення у складі спеціальних фондів державного та місцевих бюджетів Фонду розвитку сільських територій, кошти з якого спрямовуються на видатки розвитку: інфраструктури, енергозбереження, освіти та медицини у сільській місцевості та реалізацію державних програм розвитку малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників. Проєкти Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо створення Фонду розвитку сільських

територій були розроблені народними депутатами («основний» та альтернативний), а також урядом, але жоден із них не став Законом.

Одним із напрямів залучення інвестицій у сільське господарство має бути стимулювання сільськогосподарських підприємств за раціональне використання угідь (за ведення органічного виробництва, проведення агрохімічних досліджень, використання технічних засобів, які забезпечують перехід на ресурсозберігаючі технології) [40].

Використання фінансових інструментів стимулювання розвитку сільських територій дасть можливість збільшувати кількість підприємницьких структур в Україні, а, отже, призведе до зростання кількості робочих місць, що сприятиме зниженню рівня безробіття, скороченню темпів обезлюднення сільських територій, забезпеченню самореалізації населення, призупинення міграційних процесів.

Вважаємо, що актуальним для активізації підприємницької ініціативи на селі є використання на державному рівні стимулюючих фінансових стимулів (податкові пільги, бюджетні кредити, пільгові кредити, гранти тощо) для розвитку бізнесу і не лише в аграрній сфері економіки.

На перспективу розвиток сільських територій і в повоєнний період залежатиме від ефективної політики мобілізації інвестицій, в основі якої створення сприятливого середовища (інвестиційного зокрема) для вирішення економічних, соціальних і екологічних проблем територій та поліпшення якості життя сільських мешканців.

Результативність державної політики вимагає поєднання інтересів громади та інвесторів з напрямками розвитку сільських територій через активізацію підприємництва на селі, розширення можливостей самореалізації сільських мешканців, у тому числі і внутрішньо переміщених осіб, забезпечення фінансової спроможності громад. Забезпечення фінансової спроможності бюджетів дасть змогу громаді розвиватися, розкриваючи економічний потенціал території та прискорить вирішення проблем місцевого значення.

3.3. Використання фінансових інструментів розвитку сільських територій

Використання фінансових інструментів в розвитку сільських територій є основою диверсифікації сільської економіки та її відновлення. Територіальні громади мають знаходити такі можливості до їх використання. В умовах воєнної економіки в держави, на жаль, обмежені можливості здійснювати масштабне фінансування розвитку сільських територій через зміну пріоритетності вирішення важливих економічних питань, зокрема посилення обороноздатності країни. Разом з тим, у цих складних умовах в Україні зростає потреба відновлення безпечних для проживання сільських територій і відповідно є також необхідність використання різних фінансових інструментів їх розвитку.

Оскільки сільські території є простором для діяльності аграрного сектору економіки, що є ключовим у вирішенні продовольчої безпеки, більшість фінансових інструментів буде стосуватися галузі та сільськогосподарського виробництва зокрема.

Для успішного розвитку аграрного сектору необхідно: залучити більше інвестицій в інфраструктуру та інноваційні технології, забезпечити державну підтримку для розвитку зрошувальних систем і адаптацію до змін клімату, підвищити рівень освіти і підготовки молодих фахівців у сільській місцевості [35].

На основі проведеного дослідження дійшли висновку щодо використання таких фінансових інструментів, як власні доходи, механізм державно-приватного партнерства, грантові інструменти, спільні запозичення та Фонд розвитку сільських територій (табл. 3.2).

Власні доходи територіальних громад ми пропонуємо вважати основними джерелами фінансування можливостей розвитку сільських територій. За їх рахунок здійснюється фінансування пріоритетних напрямків розвитку громади та її територій. Обсяг інвестиційних ресурсів, що формуються із власних доходів територіальних громад безпосередньо

відображає державну політику в сфері місцевих фінансів та формування ресурсів місцевих бюджетів, а також залежить від стабільності економічного середовища в країні.

В умовах нестабільності та невизначеності, коли інвестиційна привабливість проєктів знижується, а фінансування з інших джерел, зокрема іноземних інвесторів, стає вкрай обмеженим, громади змушені інвестувати в розвиток сільських територій переважно власні кошти.

Таблиця 3.2.

Фінансові інструменти розвитку сільських територій

Інструменти	Учасники	Вирішення проблем сільських територій	Заходи щодо удосконалення інструментів
1	2	3	4
Власні доходи	Органи місцевого самоврядування, територіальні громади	Залучення власних ресурсів у розвиток сільських територій; покращення привабливості території для проживання; зменшення рівня міграції сільського населення; зменшення безробіття; наповнення бюджету	Розвиток системи місцевих податків, як ефективного інструменту у сфері фінансних відносин (передача повноважень та відповідальності за адміністрування місцевих податків на органи місцевого самоврядування)
Державно-приватне партнерство	Державні органи (органи місцевого самоврядування), Асоціація фермерів і землевласників України, приватні підприємства; фермерські господарства; фінансові установи; переробні підприємства тощо.	Використання такого інструменту дає змогу органам місцевого самоврядування забезпечувати потреби економічного розвитку сільських територій за рахунок інвестицій та одночасно здійснювати контроль за об'єктами інфраструктури сільських територій	Необхідність адаптації наявного фінансового механізму до викликів зовнішнього середовища
Грантові інструменти	Міжнародні донорські організації; Уряди країн; державні установи; комерційні структури; громадські некомерційні організації; приватні благодійні фонди або організації; банківські і небанківські установи	Отримання безповоротної фінансової допомоги на конкретні цілі; є незалежним від політики довгостроковим капіталом розвитку громад; гнучким інноваційним інструментом розвитку громад	Проведення на рівні органів місцевого самоврядування, або на базі відділень Укрдержфонду підтримки фермерських господарств навчання зацікавлених у використанні таких інструментів (проведення тренінгів, вебінарів тощо)

Продовження табл.3.2

1	2	3	4
Спільні запозичення	Органи місцевого самоврядування, територіальні громади, банківські установи, корпоративні організації	Залучення до співпраці дає громадам змогу використовувати спільні ресурси для досягнення цілей, які можуть бути недосяжними для окремих громад через обмежені фінансові чи адміністративні можливості. Особливо актуальним є для сільських громад, які часто мають низькі доходи та ресурси для реалізації масштабних проєктів. Угоди про співпрацю дозволяють громадам спільно працювати над важливими інфраструктурними, екологічними або соціальними проєктами направленими на підвищення якості життя сільського населення. Об'єднуючи зусилля для спільного залучення кредитних ресурсів, сільські громади можуть зменшити витрати на обслуговування боргу, підвищити свою кредитоспроможність та реалізувати проєкти, які окремо могли б бути фінансово недосяжними.	В Україні відсутній єдиний механізм координації та законодавче забезпечення для таких запозичень. Існує потреба розробки чітких регуляторних та фінансових механізмів, а також інституційної підтримки таких позик на державному рівні Паралельно з розробкою і впровадженням нормативно-правові основ спільних запозичень важливим є створення спеціалізованих установ на основі міжнародного досвіду.
Фонд розвитку сільських територій	Органи місцевого самоврядування, територіальні громади	Кошти Фонду спрямовуються на видатки розвитку: інфраструктури, енергозбереження, освіти та медицини у сільській місцевості та реалізацію державних програм розвитку малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників	Активізувати діяльність Фонду з метою створення додаткового джерела інвестицій для розвитку сільських територій

Джерело: розробка автора

Саме місцеві податки та збори відіграють у власних доходах місцевих бюджетів основну роль, дають можливість територіальним громадам реалізовувати різні соціальні проєкти, розвивати інфраструктуру та забезпечувати надання послуг мешканцям громад. Через них посилюється фінансова спроможність та незалежність громад при прийнятті управлінських рішень.

Аналізуючи частку місцевих податків і зборів у доходах загального фонду місцевих бюджетів України, хочемо зазначити, що вона становила в 2023 р. 22,6%, що менше в порівнянні з 2019 р. (26,7%). У структурі місцевих податків і зборів за 2023 р. лівова частка належить єдиному податку – 55,8%,

платі за землю – 34,5%, податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки – 9,1%.

Перспективи розвитку сільських територій в умовах повномасштабної війни на теренах України засвідчують обмеженість фінансових ресурсів сільських громад і зумовлюють вдаватися до використання інших фінансових інструментів розвитку, зокрема через партнерські форми співпраці. Мобілізація інвестицій та довгострокове співробітництво з приватним сектором дозволить забезпечити відродження сільської економіки та активізувати активне життя в сільських регіонах. Для цього необхідна консолідація фінансових ресурсів бізнесу, громади, держави, допомоги міжнародних партнерів, що сприятиме комплексному відновленню сільських територій.

Про необхідність побудови партнерських відносин наголошує Усата Н.В. та Ксенофонов М.М. [58], які підкреслюють, що «формування партнерських моделей взаємовідносин відкриває нові можливості та забезпечує певні вигоди для учасників угоди».

Пропонуємо застосування механізму державно-приватного партнерства (ДПП) як ефективного фінансового інструменту в системі місцевого самоврядування, що дозволить залучати додаткові ресурси для розвитку інфраструктури сільських територій та задовольняти потреби громад.

ДПП передбачає довгострокове співробітництво між місцевою владою, приватним бізнесом та іншими зацікавленими сторонами, що сприяє мобілізації фінансових ресурсів, розподілу витрат, ризиків і прибутків між учасниками. Використання цього механізму дає органам місцевого самоврядування можливість залучати інвестиції для розвитку економіки сільських територій, одночасно зберігаючи контроль над інфраструктурними об'єктами. Досвід зарубіжних країн підтверджує, що державно-приватне партнерство є перспективним фінансовим інструментом реалізації інвестиційних проєктів розвитку сільських територій.

В Україні фінансування проєктів у межах механізму ДПП може здійснюватися за рахунок: власних коштів приватного партнера; залучених

фінансових ресурсів у встановленому порядку; коштів державного та місцевих бюджетів; інших джерел, передбачених законодавством.

Механізм ДПП є поширеною практикою у світовій економіці, його потенціал використовується у сфері енергетики, включно з розвитком альтернативних і відновлюваних джерел енергії, підтримкою інноваційного та венчурного підприємництва, формуванням регіональних інформаційних та освітніх систем (додаток С).

Оцінюючи використання ДПП в зарубіжних країнах, можна зробити такі узагальнені висновки щодо відповідного фінансового механізму та порівняти його використання в Україні (табл. 3.3).

Активізація використання інструменту державно-приватного партнерства в сучасних умовах ускладнена наявністю існуючих загроз та викликів в економічному середовищі України, стримує потенційних приватних партнерів формувати таку співпрацю.

В Україні правове регулювання механізму ДПП здійснюється відповідно до Закону «Про державно-приватне партнерство» (від 1 липня 2010 р. № 2404-VI, із подальшими змінами та доповненнями від 16.10.2012 р.) [16], основні положення якого відповідають сучасним європейським правовим стандартам. Закон визначає виконання критеріїв: довгостроковий характер (понад 5 років); передача приватному партнеру частини ризиків під час реалізації проєкту; демонструвати вищі техніко-економічні показники ефективності порівняно з варіантами без залучення приватного партнера.

Відповідно до чинного законодавства, фінансування проєктів державно-приватного партнерства (ДПП) в Україні може здійснюватися за рахунок:

- фінансових ресурсів приватного партнера;
- запозичених коштів у встановленому порядку;
- державного та місцевих бюджетів;
- інших джерел, не заборонених законодавством.

Водночас законодавство у сфері ДПП має певні недоліки, які потребують подальшого вдосконалення для підвищення ефективності партнерських

відносин між державою та бізнесом.

Таблиця 3.3.

Порівняльний аналіз особливостей фінансового механізму ДПП

Україна	Зарубіжні країни
Незначні обсяги фінансування та кількість проєктів	Доволі значні обсяги фінансування проєктів
Незначна бюджетна підтримка	Суттєва підтримка із бюджетів усіх рівнів
Лише вітчизняні фінансові ресурси	Допомога від бюджету ЄС
Періодична підтримка	Зацікавленість та підтримка органів влади всіх рівнів
Окремі проєкти з незначним обсягом фінансування	Масштабність проєктів
<i>Не чітко визначені пріоритети розвитку</i>	Чітка визначеність пріоритетів розвитку
<i>Домінуюча роль належить державі; несправедливий розподіл ризиків.</i>	Взаємна вигідність та перспективність реалізації проєктів розвитку конкретної адміністративної одиниці
<i>Суттєві недоліки вітчизняного ДПП:</i> 1. Відсутність мінімальної частки участі приватного партнера. Мінімальна частка приватного фінансування у проєктах ДПП в зарубіжних країнах становить 25%. В Україні цей показник не встановлено. Це дозволяє відносити до ДПП навіть ті проєкти, в яких частка приватного фінансування є мінімальною, водночас перекладаючи основну відповідальність на державу. 2. Недостатня розробленість механізмів реалізації ДПП. Відсутність чітко визначених етапів впровадження проєктів, а також ефективних інструментів стимулювання іноземних інвесторів створює бар'єри для залучення приватного капіталу. 3. Обмеження щодо об'єктів, на які поширюється ДПП. Відповідно до ст. 7 Закону, ДПП може застосовуватися лише до об'єктів, що перебувають у державній чи комунальній власності або належать АР Крим. Це унеможлиблює реалізацію проєктів, у яких приватний партнер здійснює будівництво з подальшою передачею об'єкта у власність державного чи комунального партнера. 4. Невизначеність ролі Державного фонду регіонального розвитку у фінансуванні проєктів ДПП. Відсутність чітких механізмів його участі у фінансуванні обмежує можливості підтримки стратегічних проєктів на регіональному рівні.	<i>Суттєві недоліки зарубіжного ДПП:</i> 1. Обмежена ініціатива приватного сектору у соціально-економічному розвитку регіонів. 2. Політичний вплив на реалізацію ДПП, зокрема перегляд угод через зміну урядових рішень. 3. Недостатня правова база та обмежені повноваження місцевої влади щодо укладання угод із приватним бізнесом. 4. Затримки у переговорах та підписанні угод, що призводить до зростання витрат у проєктах.

Джерело: узагальнено на основі [9]

Реалізація інвестиційних проєктів у межах державно-приватного

партнерства (ДПП) в аграрному секторі була визначена одним із ключових напрямів Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України до 2020 року, затвердженої Розпорядженням КМУ від 17.10.2013 р. № 806-р. [54]. У документі зазначалося, що регуляторна політика в аграрному секторі має будуватися на основі ефективної регуляторної системи, впровадження ризикоорієнтованого підходу до державного контролю та фінансування інноваційно-інвестиційних проєктів із залученням механізмів ДПП.

З метою розвитку партнерських правовідносин у сфері агропромислового виробництва та розвитку сільських територій у 2014 році було затверджено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади (№ 333-р.) [23]. Це призвело до розширення кола потенційних учасників ДПП, оскільки органи місцевого самоврядування отримали більше фінансових ресурсів завдяки перерозподілу повноважень і зміцненню бюджетної самостійності.

Крім того, у 2019 році з метою вдосконалення правових, організаційних і фінансових аспектів реалізації інвестиційних проєктів, що здійснюються на умовах концесії, був ухвалений Закон України «Про концесію» (№ 155-IX) [17].

Під час розробки механізму державно-приватного партнерства (ДПП) враховано стратегічні нормативно-правові акти щодо відновлення України, зокрема Указ Президента України № 266/2022 від 21 квітня 2022 року [46], який визначає основні напрями відновлення та передбачає створення відповідних робочих груп. До компетенції цих груп належить формування програм ДПП у таких ключових напрямках, як відновлення та розбудова інфраструктури, розвиток економіки, будівництво, модернізація регіонів.

Основні перешкоди успішної партнерської взаємодії держави та бізнесу належать (додаток Т).

Для покращення ситуації необхідно зміцнити інституційне середовище, підвищити рівень прозорості проєктів, збалансувати розподіл ризиків між партнерами та забезпечити ефективний контроль за реалізацією ДПП, що сприятиме залученню більшої кількості приватних інвесторів і підвищенню

ефективності реалізації проєктів.

Також для реалізації успішних проєктів ДПП на сільських територіях важлива узгодженість інтересів всіх партнерів.

Для ефективного відновлення зруйнованої інфраструктури в Україні необхідно застосовувати ті моделі партнерства, які сприятимуть пришвидшенню реалізації складних інфраструктурних проєктів; прискоренню розвитку регіонів; підвищенню соціально-економічної ефективності; покращенню якості послуг; використанню міжнародної фінансової підтримки для реалізації масштабних проєктів.

Повномасштабна військова агресія російської федерації призвела до кардинальної зміни всіх процесів соціально-економічного життя суспільства, спричинила зміну векторів та пріоритетів подальшого розвитку національної економіки. Збереження життя населення країни, забезпечення мінімально необхідних потреб його існування, а також необхідність гарантування суверенітету нашої країни набули першочергового значення, а, отже, суттєво збільшили відповідальність саме державних інституцій. За цих умов роль держави та її інституцій набуває ключового визначального значення, синергетична взаємодія яких дозволить сформувати необхідні передумови для збереження країни та її населення. Саме з цих позицій необхідність адаптації наявного фінансового механізму до сформованих викликів зовнішнього середовища, посилення ролі державно-приватного партнерства як одного вагомих інструментів соціально-економічного розвитку набуло особливого значення та перейшло до розряду ключових завдань нашої країни [15].

На нашу думку, під фінансовим механізмом державно-приватного партнерства слід розуміти систему побудови взаємовигідних для всіх учасників (громад, органів державної влади та приватних партнерів) відносин з приводу забезпечення необхідними фінансовими ресурсами реалізацію спільних проєктів з метою вирішення проблем соціально-економічного розвитку сільських територій та забезпечення умов для диверсифікації сільської економіки на принципах багатофункціональності розвитку сільської економіки

(аграрний сектор, несільськогосподарське підприємництво, розміщення промислових об'єктів, переробні підприємства, сфера послуг і рекреації тощо) та інклюзивності з дотриманням принципів сталого розвитку та єдності і врівноваженості трьох його складових: економічної, соціальної і екологічної (рис.3.8).

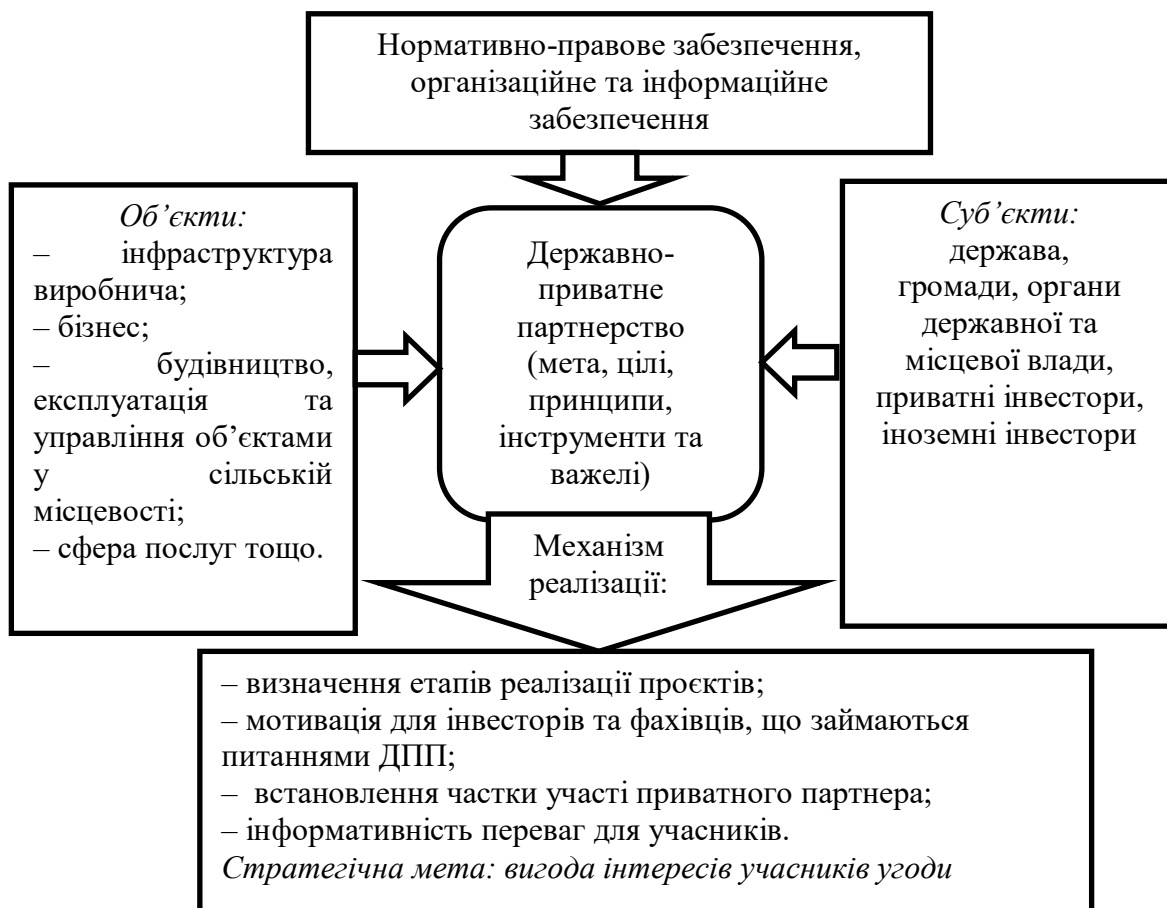

Рис. 3.8. Механізм реалізації ДПП як система розвитку сільських територій

Джерело: розробка автора

Разом з тим, практика використання ДПП демонструє його значний потенціал у стимулюванні регіонального розвитку. Вважаємо, що в Україні застосування механізму ДПП слід задіяти за такими напрямками:

- розвиток інфраструктури (логістичні центри, транспортні коридори та складські приміщення, будівництво та експлуатація автомобільних доріг, будівництво об'єктів промисловості);
- створення та модернізація виробничої інфраструктури, спрямованої на

підтримку малих і середніх підприємств (переробні підприємства, обслуговуючі кооперативи тощо):

- переробка відходів сільського господарства для екологічно безпечної утилізації та створення доданої вартості (біогазові установки тощо);
- розвиток соціальної інфраструктури в сільській місцевості;
- впровадження інноваційних технологій в бізнесі;
- розвиток сільського туризму.

Впровадження зазначених моделей ДПП сприятиме економічному зростанню сільських територій, покращенню умов проживання сільського населення, їх інвестиційної привабливості. Згідно зі статтею 4 Закону України «Про державно-приватне партнерство» [16], ДПП може застосовуватися у сферах туризму, відпочинку, рекреації, культури та спорту. Однією з перспективних галузей для розвитку за допомогою механізму ДПП є сільський зелений туризм, який має економічні, соціальні та екологічні переваги. Необхідними кроками для розвитку сільського туризму на сільських територіях Вінницької області є:

- вивчення потенціалу сільських територій щодо туристичної діяльності;
- аналіз потреб споживачів регіону в контексті виявлення туристичного потенціалу території;
- ідентифікація та просування туристичного продукту;
- обмін досвідом та підвищення якісного рівня туристичних послуг.

Перевагами розвитку туризму на сільських територіях є отримання економічного, соціального та екологічного аспектів (табл. 3.4).

Сільський туризм сприяє покращенню соціально-економічного становища сільських територій та є перспективним напрямом для залучення ДПП, що дозволить реалізовувати туристичні проєкти на місцевому рівні, що важливо для економічного зростання сільської економіки загалом.

Розвиток сільських територій потребує ефективної взаємодії між місцевими підприємцями, органами місцевого самоврядування та громадами. Інституційно–організаційні механізми співпраці мають сприяти формуванню

реалістичних та дієвих планів розвитку громад з урахуванням місцевих потреб.

Таблиця 3.4

Переваги розвитку сільського туризму

Економічні переваги:	Соціальні переваги:	Екологічні переваги:
– збільшення доходів сільського населення (надання житла, організація екскурсій, продаж місцевих продуктів і сувенірів тощо); – скорочення безробіття завдяки створенню нових робочих місць; – збільшення власних доходів бюджету	– збереження культурної спадщини та популяризація місцевих традицій; – розвиток інфраструктури (будівництво доріг, готелів, ресторанів); – покращення якості життя через розвиток туристичного бізнесу	– збереження природних ресурсів через створення природних заповідників та розвиток екотуризму; – підвищення екологічної обізнаності серед місцевого населення і туристів

Джерело: сформовано автором

Сільський туризм може стати потужним інструментом економічного розвитку регіонів, створюючи робочі місця, залучаючи інвестиції та сприяючи збереженню культурної спадщини. Успішна взаємодія місцевих підприємців та громад забезпечить стійкий розвиток сільських територій та їхню конкурентоспроможність на ринку туристичних послуг.

Програми розвитку сільських громад мають формуватися на основі довгострокового співробітництва та соціального партнерства, що включає визначеність критеріїв їх формування й коригування.

Проте регіони України, зокрема Вінницький, мають невикористаний туристичний потенціал, який варто розвивати шляхом залучення механізму ДПП.

Сільський туризм може стати важливим інструментом розвитку сільських територій, залучаючи інвестиції, створюючи робочі місця та зберігаючи культурну спадщину (додаток Ф).

Слід відмітити те, що за результатами проведеного дослідження найбільш дохідних сільських територіальних громад Вінницької області (Бабчинецька Могилів–Подільського району, Війтівецька Хмільницького району та Якушинецька Вінницького району) є економічні та природні

можливості розвитку туризму на цих сільських територіях.

Ще одним фінансовим інструментом для розвитку сільської економіки є грантове фінансування. Грантові кошти в умовах обмежених ресурсів дають можливість фінансувати потреби місцевого значення, які сьогодні використовуються для підтримки аграрного бізнесу.

Так, на сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України [42] в розділі «Підтримка» оприлюднено наявність грантових програм для підтримки бізнесу, зокрема: Гранти для тепличного господарства та Гранти для садівництва, ягідництва та виноградарства. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 286 [48] визначає порядок надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу як безповоротної державної допомоги у формі мікрогрантів для сприяння зайнятості населення, створення або розвитку власного бізнесу.

Відповідно до Постанови [48], джерелами фінансування надання мікрогрантів отримувачам є кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття; кошти державного бюджету; кошти, що надходять на рахунок «Фонд підтримки малого та середнього бізнесу» Міністерства економіки України, що відкритий у Національному банку України на який зараховуються внески від фізичних та юридичних осіб приватного права та/або публічного права у національній та іноземній валюті як благодійна пожертва, гуманітарна допомога, гранти та дарунки.

Надання передбачених цією Постановою [48] мікрогрантів може здійснюватися разом із державною підтримкою, яка може надаватися відповідно до законодавства місцевими держадміністраціями, органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями на підставі регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва за рахунок коштів місцевих бюджетів. Із метою спільного надання державної підтримки, передбаченої цим Порядком і регіональними та місцевими програмами розвитку малого і середнього підприємництва, Державний центр зайнятості укладає договори про співробітництво з

відповідними місцевими держадміністраціями, органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями, в яких визначаються основні умови виконання зазначених регіональних та місцевих програм.

Крім цього Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) оголосила про початок програми грантової підтримки, що стала можливою завдяки фінансуванню Європейського Союзу, та спрямована на надання інвестиційної грантової допомоги мікро– та малим сільськогосподарським виробникам, кооперативам та асоціаціям виробників географічних зазначень. Грантова підтримка ФАО та ЄС включає дві програми: Грантова підтримка для мікро– та малих виробників аграрної продукції та Грантова підтримка Європейського Союзу виробникам географічних зазначень [42].

На основі отриманих заявок ФАО надасть виробникам інвестиційні кошти у розмірі: до 370 000 гривень (10 000 доларів США) для малих фермерських господарств та до 925 000 гривень (25 000 доларів США) для сільськогосподарських малих та середніх підприємств, сільськогосподарських кооперативів та об'єднань виробників. Отримувачі допомоги повинні будуть зробити відповідний внесок – у натуральній або фінансовій формі – у розмірі не менше 10% від вартості запропонованої інвестиції [42].

Види грантових програм наведені в додатку Х.

Залучення інвестицій громадами залежить від ініціативності та активності мешканців, які разом із управлінським персоналом пропонуватимуть інвестиційно привабливі проєкти на інтернет–ресурсах відповідних міжнародних донорських організацій.

Стратегія розвитку сільських територій базується на використанні економічного потенціалу сільської території за активної участі органів місцевого самоврядування.

Гранти і міжнародна допомога сприятимуть ефективному відновленню сільської економіки, оскільки надані фінансові ресурси спрямовуються: на розвиток підприємництва (в галузь сільського господарства, переробний

сектор), співфінансування для проектів переробки сільськогосподарської продукції (USAID АГРО), індивідуальна грошова допомога для підтримки ініціатив мікробізнесу (MERCY CORPS), Освітньо-грантова програма для жінок у агро-секторі (TALENTA), грант на закладку теплиці (додаток X).

Грантова підтримка відіграє незамінну роль і в повоєнному відновленні країни, надаючи фінансові ресурси для відбудови інфраструктури, інституцій та засобів до існування, створюючи основу для сталого розвитку. Гранти забезпечують гнучкість і початкову підтримку, тим самим не несуть боргового навантаження на державний бюджет.

Гранти часто прив'язані до конкретних часових рамок, що може підштовхувати реципієнтів зосереджуватися на короткострокових цілях, щоб вкластися у визначені терміни, не беручи до уваги довгострокове планування або стратегії сталого розвитку.

Деякі гранти надаються на певних умовах або під впливом донора, що може обмежувати місцеву автономію та може призвести до зміщення пріоритетів, особливо якщо грантодавці просувають свої власні програми або інтереси (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Обсяг грантів як частини офіційної допомоги розвитку

	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Світ					
Офіційна допомога розвитку, млрд. дол. США	174,39	173,29	200,72	198,73	245,86
Гранти, млрд. дол. США	155,23	154,13	160,87	170,85	202,93
Україна					
Офіційна допомога розвитку, млрд. дол. США	1,27	1,17	2,34	2,13	28,70
Гранти, млрд. дол. США	1,20	1,19	1,14	1,27	16,26

Джерело: сформовано автором на основі [27]

**Рис. 3.9. Динаміка обсягів грантів в структурі місцевих бюджетів України
впродовж 2018–2023 рр.**

Джерело: побудовано автором

Вплив грантів від ЄС на розвиток сільських територій України може проявлятися в кількох ключових показниках (факторних ознаках), які можна використовувати для оцінки результативності таких грантів:

1. Зростання рівня зайнятості: гранти часто спрямовуються на підтримку місцевого бізнесу, сільськогосподарських підприємств або кооперативів, що створює нові робочі місця на сільських територіях.
2. Збільшення доходів місцевих жителів: підтримка мікропідприємств та агробізнесу сприяє зростанню доходів населення, що можна виміряти через середній дохід домогосподарств або обсяг доходів місцевого бюджету.
3. Розвиток інфраструктури: Часто гранти виділяються на поліпшення інфраструктури (дорожньої, комунальної, соціальної), що може бути відображено в показниках якості та доступності інфраструктури (наприклад, кількість відремонтованих доріг, доступність медичних закладів тощо).
4. Підвищення обсягів виробництва в аграрному секторі: Інвестиції у сучасні технології та навчання можуть збільшити продуктивність праці та обсяги аграрної продукції.
5. Екологічні показники: гранти часто спрямовані на сталий розвиток, тому можна спостерігати покращення екологічної ситуації, наприклад,

зниження рівня забруднення, збільшення площі земель, що обробляються екологічно чистими методами, або кількість екологічно чистих фермерських господарств.

6. Активізація діяльності малого та середнього підприємництва: кількість створених підприємств або кооперативів є показником впливу грантів на розвиток бізнесу та підприємницької активності.

7. Покращення доступу до освітніх та культурних послуг: гранти на розвиток освітніх, культурних або медичних програм можуть підвищити якість життя у сільських територіях.

8. Залучення додаткових інвестицій: гранти можуть сприяти покращенню інвестиційного клімату в регіоні, що видно через зростання обсягу внутрішніх і зовнішніх інвестицій.

Ці факторні ознаки допомагають відстежувати та оцінювати вплив грантової підтримки ЄС на розвиток агропромислового виробництва як основи розвитку сільських територій.

Модель кореляційно-регресійного аналізу впливу грантової допомоги на обсяг валової пролукції сільського господарства показав відсутність впливу, про що засвідчив низьке значення коефіцієнта детермінації ($R^2=0,0023$) (додаток Ц).

Це пояснюється тим, що, як правило, грантові програми характеризуються не масштабним фінансуванням, а програмами підтримки більше мікробізнесу.

За результатами дослідження, встановлено, що гранти мають важливе значення для надання негайної фінансової допомоги як фінансового інструменту підтримки підприємництва на селі. Для ефективного використання грантових програм для розвитку сільських територій України та отримання від них довгострокового позитивного ефекту, слід розширювати довгострокові стратегії розвитку, розроблені громадами; спрямовувати грантові кошти на пріоритетні напрямки розвитку сільської економіки із створенням робочих місць на селі.

Типова схема грантової підтримки в системі залучення інвестицій на розвиток сільських територій наведена на рис. 3.6.

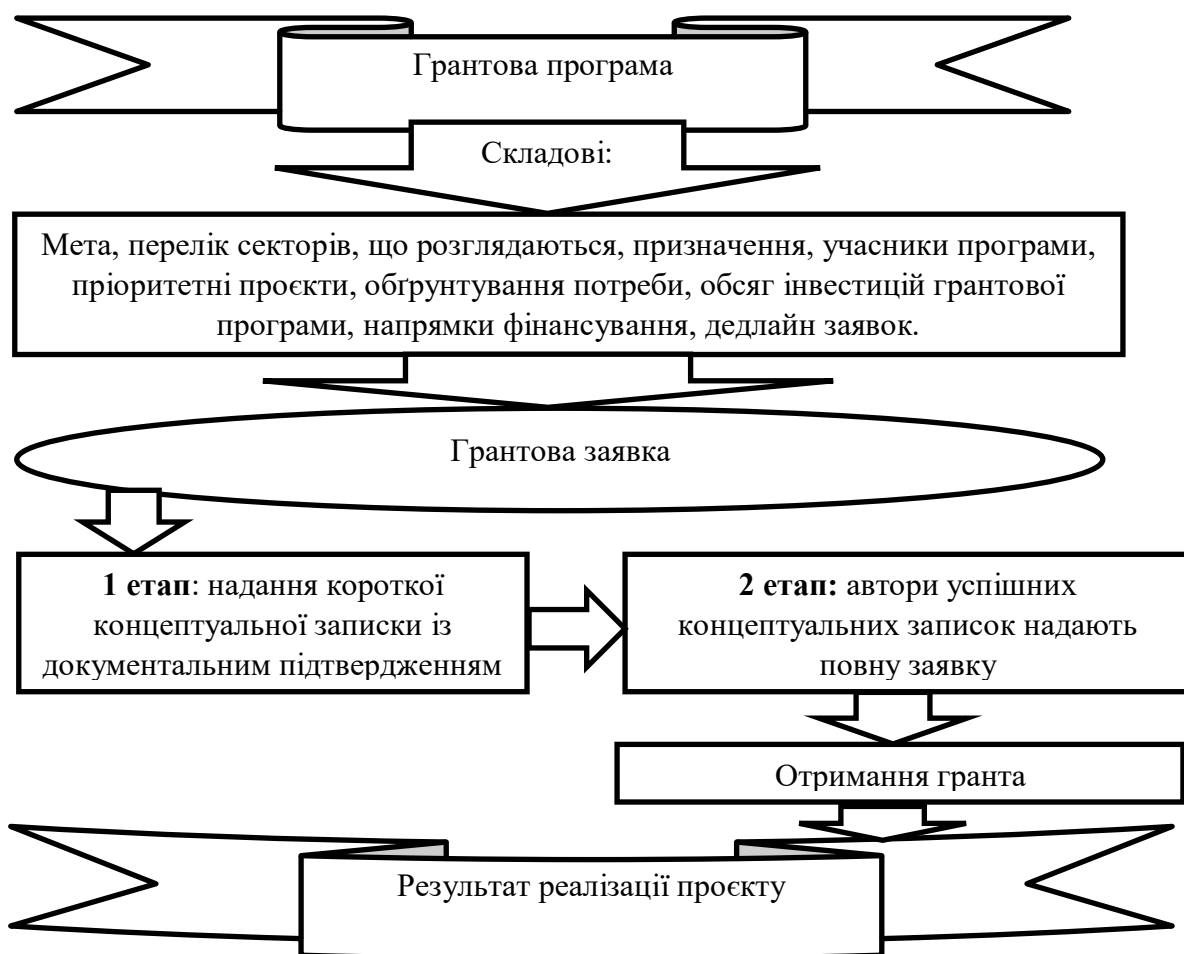

Рис. 3.10. Типова схема грантової підтримки в системі залучення інвестицій на розвиток сільських територій

Джерело : авторська розробка

Вважаємо, що держава має бути зацікавленою у зростанні обсягів грантової підтримки сільським мешканцям, господарствам населення, фермерським господарствам, суб'єктам, які здійснюють діяльність на селі.

Низька активність або небажання сільських мешканців займатися оформленням документації по грантах, а швидше за все, низький рівень фінансової грамотності сільського населення є на заваді займатися цими питаннями та відповідно незацікавленість управлінських кадрів в допомозі щодо складання заявок чи обґрунтування проєктів на отримання грантів стримують залучення таких фінансових інструментів в якості інвестування.

Тому зростає потреба в проведенні на рівні органів влади, або на базі відділень Укрдержфонду підтримки фермерських господарств тренінгів, вебінарів чи інших видів допомоги всім без винятку зацікавленим сільським мешканцям, підприємствам, фермерським господарствам, громадам тощо.

Отже, система міжнародної допомоги передбачає різноманітні види грантової підтримки, які, незважаючи на позитивний ефект є недостатніми для задоволення потреб сільських територій.

Ще одним фінансовим інструментом в залученні інвестицій на розвиток сільських операцій є використання спільних запозичень як форми співробітництва сільських громад, які слід використовувати для фінансування великих інфраструктурних проєктів та стратегічних ініціатив.

Впровадження особливої форми співпраці між органами місцевого самоврядування, спрямованої на здійснення спільних запозичень, як ефективного фінансового інструменту, здатне сприяти сталому розвитку територіальних громад (додаток III).

Об'єднуючи зусилля для спільного залучення кредитних ресурсів, сільські, селищні та міські територіальні громади можуть зменшити витрати на обслуговування боргу, підвищити свою кредитоспроможність та реалізувати проєкти, які окремо могли б бути фінансово недосяжними. Спільні запозичення – це форма співпраці, міжкількома територіальними громадами, яка передбачає залучення позикових коштів для фінансування спільних проєктів. Основною метою спільних запозичень є отримання більшого обсягу ресурсів або покращення умов кредитування (зниження відсоткових ставок, збільшення строку погашення), що сприяє реалізації великих проєктів, які окремо громади не змогли б профінансувати [20].

Законодавчу основу співробітництва територіальних громад закладено в Конституції України, де в ст.142 зазначено «територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проєктів або для спільного

фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби» [22].

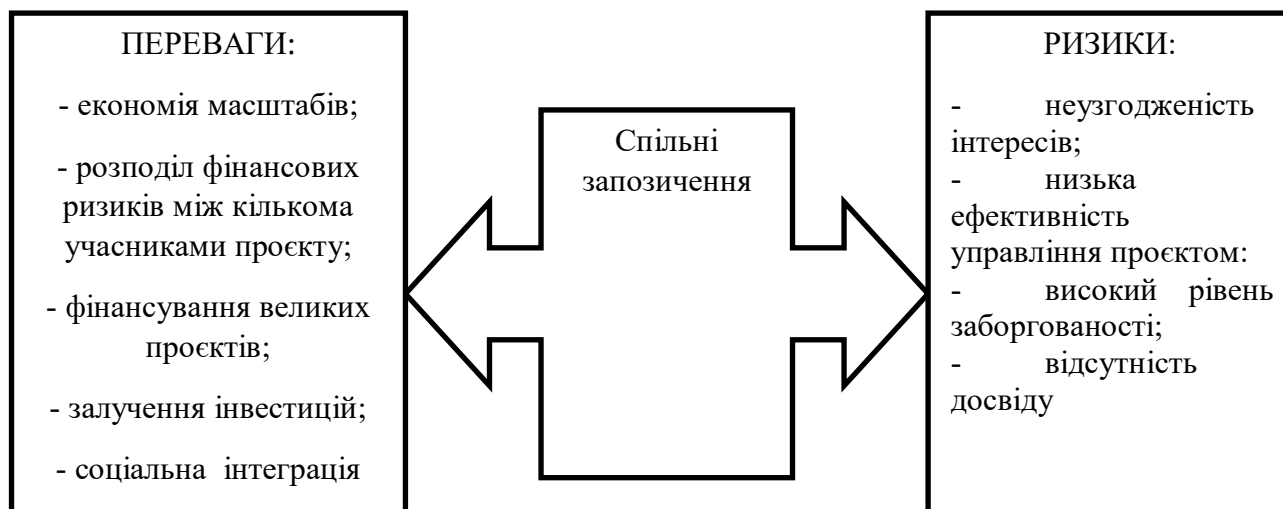

Рис. 3.11. Переваги та ризики використання громадами спільних запозичень

Джерело: складено автором на основі [20]

Організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю визначено в Законі України «Про співробітництво територіальних громад» [42]. Протягом 2014-2023 років в Україні було укладено 1039 угод про співробітництво територіальних громад, що свідчить про активну інтеграцію та розвиток цього інструменту в державі [43].

У відсотковому співвідношенні згідно з реєстром про співробітництво територіальних громад, за формами співробітництва було укладено договори: реалізація спільних проєктів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів 55%; спільне фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів – 25,7%; делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів – 16,4%; утворення суб'єктами співробітництва спільних

комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів – 1,8%; утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень – 0,6% [56].

Основною метою спільних запозичень є отримання більшого обсягу ресурсів або покращення умов кредитування (зниження відсоткових ставок, збільшення строку погашення), що сприяє реалізації великих проєктів, які окремо громади не змогли б профінансувати.

На думку І. Коблик [20], «для ефективного використання спільних запозичень необхідно дотримуватися таких принципів: 1. Спільна розробка проєкту: усі учасники проєкту повинні брати активну участь у його розробці та прийнятті рішень. 2. Прозорість та відкритість: інформація про проєкт повинна бути доступна для всіх учасників та громадськості. 3. Ефективне управління проєктом: необхідно створити ефективну систему управління проєктом, яка забезпечить досягнення поставлених цілей. 4. Механізм розподілу ризиків та вигоди: необхідно розробити механізм розподілу ризиків та вигоди між учасниками проєкту. 5. Контроль за виконанням проєкту: необхідно встановити систему контролю за виконанням проєкту та досягненням поставлених цілей» [20].

Ще одним із фінансових інструментів розвитку сільських територій є діяльність Фонду розвитку сільських територій.

Зокрема, проєктом Закону [49] визначені були особливості створення та діяльності Фонду розвитку сільських територій, як інституції, що сприяє реалізації економічних, соціальних та інфраструктурних заходів (проєктів) для поліпшення якості життя на сільських територіях в умовах вільного ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення, шляхом акумуляції коштів, необхідних для фінансування таких заходів.

Метою діяльності Фонду розвитку сільських територій є сприяння сталому розвитку сільських територій через мобілізацію фінансових ресурсів, підтримку і розвиток приватних ініціатив сільського населення та територіальних громад на

засадах державно-приватного партнерства [49].

Особливості діяльності Фонду розвитку сільських територій наведено на рис.3.12.

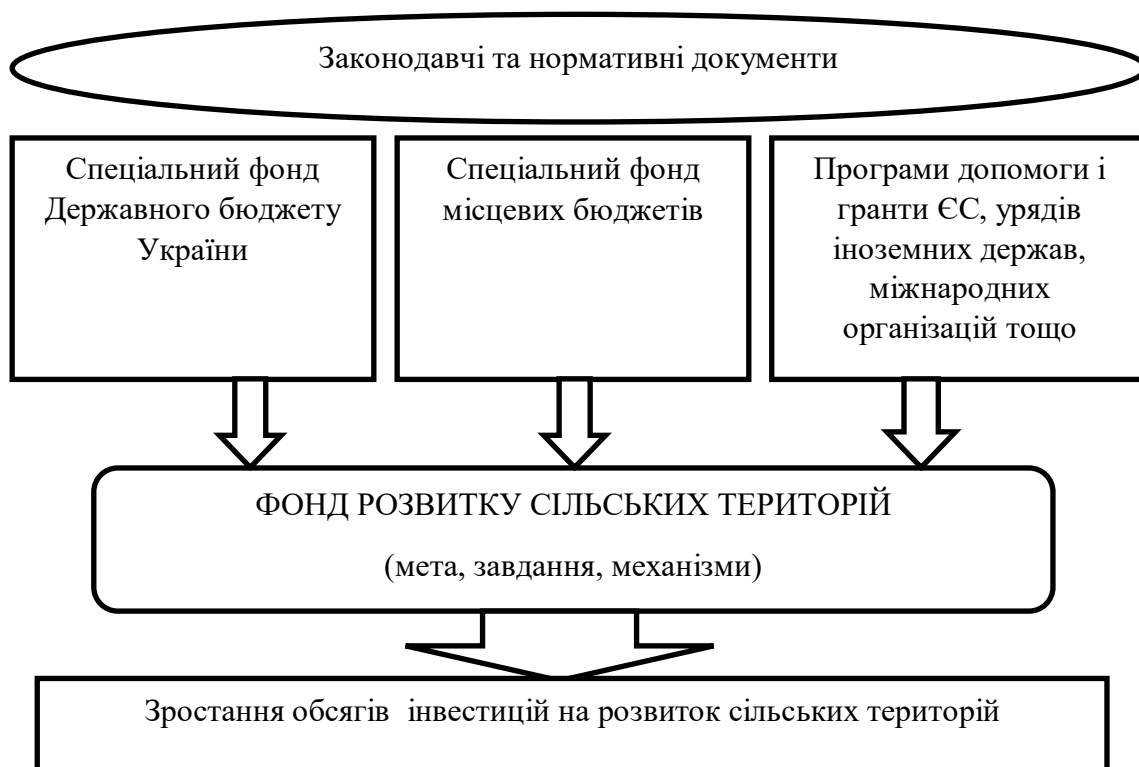

Рис. 3.12. Особливості діяльності Фонду розвитку сільських територій

Джерело: сформовано автором

Стратегічною метою діяльності Фонду є зростання обсягів інвестицій на розвиток сільських територій.

Формування Фонду забезпечить певне джерело підтримки соціально-економічного розвитку сільських територій. У такий спосіб буде гарантовано, що частина доходів від орендної плати за земельні ділянки сільськогосподарського призначення, що перебувають у державній та комунальній власності та розміщені на території відповідного органу місцевого самоврядування, а також цільового внеску на розвиток сільських територій України (розмір на 1 га визначається об'єднаною територіальною громадою, щорічно в залежності від якості землі та не менше 0,3 відсотка та не більше 1 відсотка від їх нормативної грошової оцінки), що сплачується орендарями земель сільськогосподарського призначення (незалежно від форми власності), при укладанні/поновленні договорів оренди,

будуть спрямовані на цілі розвитку сільських територій та їх громад.

Основними завданнями Фонду розвитку сільських територій є фінансова підтримка розвитку сільських територій через диверсифікацію сільської економіки, відродження села і підвищення рівня сільського населення.

Коштами спеціального фонду можуть бути передбачені частина доходів від орендної плати за земельні ділянки сільськогосподарського призначення, що перебувають у державній та комунальній власності та розміщені на території відповідного органу місцевого самоврядування, а також цільового внеску на розвиток сільських територій України (розмір на 1 га визначається об'єднаною територіальною громадою, щорічно в залежності від якості землі та не менше 0,3 відсотка та не більше 1 відсотка від їх нормативної грошової оцінки), що сплачується орендарями земель сільськогосподарського призначення (незалежно від форми власності), під час укладання/поновлення договорів оренди, будуть спрямовані на цілі розвитку сільських територій та їх громад. Також спеціальний фонд Державного бюджету України наповнюватиметься частиною (1% спеціального фонду державного бюджету) видатків, що мають бути спрямовані на зазначені цілі розвитку сільських територій через фінансування Фонду.

Висновки до розділу 3

1. В Україні впродовж останніх десятиліть питання розвитку сільського господарства та сільських територій було й залишається в умовах сучасних економічних викликів пріоритетним для економіки держави, оскільки стратегічні цілі, заявлені в прийнятих нормативних документах, не були досягнуті й донині. В основі Концепції розвитку сільських територій та запропонованого до розгляду проєкту Концепції сільського розвитку до 2030 року були розбіжності, що полягають в підході до формування назви документів, що вказує на неоднозначність поглядів щодо стратегії регіонального розвитку на певний період.

Схвалена Стратегія розвитку сільського господарства та сільських

територій в Україні на період до 2030 року підтвердила необхідність врахування викликів і загроз щодо переорієнтування державної політики не лише на розвиток галузі сільського господарства, а й на задоволення життєвих потреб сільських мешканців, створення державою можливостей зайтися власною справою, бути ініціативним і активним у реалізації програм місцевого розвитку села та сільських територій із використанням економічного потенціалу територій.

2. Відтворення сільських територій потребує заходів, спрямованих на розширення формату інвестиційного ландшафту між центрами розподілу інвестицій для відродження села за існуючих механізмів та моделей реалізації стратегії залучення інвестицій із максимальною їх віддачею у структурі доходів сільських громад. Це нівелює залежність розвитку сільських територій не лише від економічних циклів аграрного сектора, але й від впливу внутрішнього та зовнішнього макросередовища країни (експортно-імпортних відносин, кількості фінансових структур, міграції населення за межі країни тощо). Запропонований підхід до аналізу просторового ландшафту залучення інвестицій на розвиток сільських територій дає змогу реально забезпечити системний характер інвестиційних бізнес-процесів на регіональному рівні країни, вирівнювати інвестиційні потоки у відповідності до сучасних економічних реалій та викликів економічного середовища. Тривимірна структура ландшафту платформи згладжує інвестиційну неоднорідність за рахунок застосування засобів і технологій фінансової компенсації та механізмів територіального перерозподілу інвестицій в проекти реконструкції об'єктів інфраструктури, а також забезпечує пошук інструментів усунення недоліків інвестиційного простору сільських територій.

3. Запропонована стратегія залучення інвестицій на розвиток сільських територій на засадах використання платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів (на основі оцінювання внутрішнього та зовнішнього середовища макро-факторів завдяки SWOT-аналізу) дозволяє прискорити реконструкцію об'єктів інфраструктури на селі, за участі зацікавлених

інвесторів, задіяних в циклі економічного відродження аграрного сектора. Встановлено, що за результатами проведеного дослідження формується сценарій генерації можливостей стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій. Вона є орієнтиром формалізації основних і допоміжних бізнес-процесів, які реалізуються під час зміни циклів економічного відродження аграрного сектора країни та спрямовуються на галузево-територіальну структуру інвестування об'єктів інфраструктури на селі із чітко визначеним ландшафтом платформи, яка стимулює збалансування інтересів інвесторів в державно-приватному партнерстві, шляхом об'єднання окремих інститутів, організацій, із певним типом видів діяльності, або, навпаки – тільки на перетині їхніх функцій, із можливим формуванням платформи як цілісного інституту.

4. Дієва державна політика у сфері мобілізації інвестицій є важливою складовою компонентою, яка безпосередньо впливає на підвищення довіри потенційних інвесторів та на їх рішення щодо інвестування в сільські території. Запропонована модель залучення інвестицій за визначеними напрямками (диверсифікація сільської економіки, використання механізму державно-приватного партнерства та фінансове забезпечення ((власні доходи, спільні запозичення, гранти, міжнародна допомога, Фонд розвитку сільських територій)) сприятиме стратегічній меті забезпеченню сталого розвитку сільських територій. Застосування механізму державно-приватного партнерства як ефективного фінансового інструменту в системі місцевого самоврядування дозволить залучати додаткові ресурси для розвитку інфраструктури сільських територій, що сприятиме підвищенню їх інвестиційної привабливості. Комплексне використання фінансових інструментів сприятиме залученню інвестицій на розвиток сільських територій, що було і буде стратегічною ціллю держави в контексті регіональної політики економічного зростання.

Матеріали розділу опубліковано у працях автора зі списку джерел: [6].

Список використаних джерел до розділу 3

1. Андрейченко А. В., Журило С. С. Економічна міцність сільськогосподарського підприємництва як засадах ефективності розвитку агропромислового комплексу України. *Агросвіт*. 2024. № 15. 6 с.
2. Avdeeva, Z. K., Kovriga, S. V. (2011). Formation of a strategy for the development of socio-economic objects based on cognitive maps. Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing GmbH & Co. KG; Weihrich, H. (1982). The TOWS Matrix – A Tool for Situational Analysis. *Long Range Planning*, 15(2), P. 54–66. URL: <https://nonprofitbuilder.org/storage/303/TOWS-Long-Range-Planning-Heinz-Weihrich.pdf>
3. Бондаренко Л., Блавт А. Акценти інвестування у сталий розвиток на принципах esg в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/59>
4. Vdovenko, L.O. (2021). The financial aspect of the activities of small and medium-sized businesses in the agricultural sector and their role in the development of rural areas. *Economics, finance, management: current issues of science and practice*, 2 (56), P. 26–37.
5. Weihrich, H. (1982). The TOWS Matrix – A Tool for Situational Analysis. *Long Range Planning*, 15 (2). P. 54–66. URL: <https://nonprofitbuilder.org/storage/303/TOWS-Long-Range-Planning-Heinz-Weihrich.pdf>
6. Герасимчук В.Г. Державно-приватне партнерство в стратегії розвитку сільських територій. *Бізнес-навігатор*. 2025. Випуск 1 (78). С. 246–250.
7. Головніна О. Г., Денисенко М. П. Державна підтримка аграрного сектора економіки в умовах воєнного стану. *Агросвіт*. 2024. С.25–34. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.16.250.
8. Гончарук І.В., Томашук І.В. Ринок праці в Україні в умовах воєнного стану й напрями його розвитку в післявоєнний період. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 2 (64). С. 7–29. DOI: 10.37128/2411-4413-2023-2-1

9. Гордієнко Л.А. Фінансовий механізм державно-приватного партнерства в умовах післявоєнного відновлення України. 2022. URL: <http://pte.diit.edu.ua/article/view/257892/265992>

10. Global investment platform convergence. EY Asia-Pacific Wealth & Asset Management Q&A Series. (2014). URL: <http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY/global-investment-platform-convergence-how-should-asias-wealth-asset-managers-respond.pdf>.

11. Десятнюк О., Ткачик Ф. Роль податкового потенціалу в розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № 1 (66). С. 77–88. DOI: 10.35774/sf2021.01.077.

12. Decentralization and Local Democracy in the World. First Global Report by United Cities and Local Governments (2008). URL: <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/978-0-8213-7734-5>.

13. Degtyarev, P. Ya. (2013). Problems of structuring economic space (landscape approach). *Regional economy. Problems of theory and practice*, 14 (293), 55–59. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/problema-strukturirovaniya-ekonomicheskogo-prostranstva-landsha-ftnyy-podhod>.

14. Zyda M. (2005). From Visual Simulation to Virtual Reality to Games. *Computer*, 38 (9), 25–32.

15. Забаштанський М., Євтушенко Ю. Фінансовий механізм розвитку державно-приватного партнерства в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 2 (34). URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/286589/280527>.

16. Закон «Про державно-приватне партнерство» від 01 липня 2010 р. № 2404-VI (із подальшими змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 07.02.2025).

17. Закон України «Про концесію» від 31.03.2023 р. № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text>. (дата звернення: 07.02.2025).

18. Іртищева І.О., Надточій І.І., Мураховська Л.П. Регіональне управління бізнес-процесами в умовах децентралізації влади в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. № 2. Т. 6. С. 48–55. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-2-6>

19. Карий О. І., Байда Б. Ф. Особливості розвитку потенціалу сільського господарства. *Агросвіт*. 2024. № 8. С. 36–40.

20. Коблик І. Спільні запозичення як інструмент сталого розвитку територіальних громад в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 20. С. 87–93.

21. Kovalchuk K. F., Kozenkova N. P. (2017). Network methods of financing the activities of innovative enterprises. *Economic Bulletin*, 4, 142–153.

22. Конституція України від 02.12.2019 р. №11–р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 08.02.2025).

23. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади (№ 333-р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.02.2025).

24. Концепція сільського розвитку до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.02.2025).

25. Концепція розвитку сільських територій URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.02.2025).

26. Король М. М., Атаманчук В. В. Аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 6. Ч. 2. С. 30–33.

27. Костецька І.І. Сільський розвиток із залученням територіального партнерства: приклад Словачької республіки. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 66. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/45>

73/4516

28. Котвицька Н. М., Терновий С. В., Денисюк О. В. Оптимізація механізмів управління іноземними інвестиціями для розвитку сектора послуг та обслуговування. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4671/4613>
29. Кочемировська О. Регулювання зайнятості сільського населення в умовах реформування аграрного сектору України: аналітична записка. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1107>.
30. Kravchun O. S. (2018). The methodological basis of strategic support for the formation and development of investment platforms. *Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy: scientific journal*, 3(15), 160–164.
31. Лаба О.М. Сучасний стан та суперечності розвитку міжнародної системи грантової підтримки економіки в контексті повоєнного відновлення України. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 66. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4568/4511>
32. Лучишин Л. М. Роль податків і зборів у доходах місцевих бюджетів. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2019. № 2. С. 61–69.
33. Levchynskyi, D. L. (2011). The essence and economic nature of investments and the investment process. *Mechanism of economic regulation*, 2, P.131–139.
34. Lobas, I. (2012). Foreign experience of state support for venture investment in innovative activities. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 1, P. 196–203.
35. Мазур Г. Ф., Лавров Р. В., Криворучко І. О., Олійник Л. В., Безп'ятко О. А. Перспективи та шляхи розвитку аграрного сектору України в умовах війни. *Агросвіт*. 2024. №23. С.40–45.
36. Мацука В.М. Сучасні тренди іноземного інвестування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 12. С. 88–94. DOI: 10.32702/2306-

6814.2023.12.88

37. На прискорення приватних інвестицій у сільське господарство в 2022 році спрямували понад 1,5 млрд грн. URL: <http://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1548> (дата звернення: 09.02.2025).

38. Nechytailo U.P. (2010). Analysis of modern approaches to determining the investment potential of the region. *Scientific and practical journal. «Investments: practice and experience»*, 15, 25–29.

39. Nechytailo, U.P. (2011). Investment potential and investment climate: peculiarities of formation and correlation. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Economy series*, 2(32), 97–103.

40. OECD Data Explorer. DAC2A: Aid (ODA) disbursements to countries and regions. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=TABLE2A#> (дата звернення: 25.02.2025).

41. Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики". *Аналітична записка*. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/osoblivosti-zastosuvannya-derzhavno-privatnogo-partnerstva-yak>.

42. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka/nadannya-grantiv-dlya-stvorenniya-biznesu> (дата звернення: 25.02.2025).

43. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/content/reestr-dogovoriv-pro-spivrobitnict-vo-teritorialnih-gromad.html> (дата звернення: 25.02.2025).

44. Патика Н.І., Нартюк О.В. Стан і шляхи забезпечення зайнятості сільського населення в Україні. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»*. 2020. № 9. С. 42–52. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202009042>

45. Письменний В. В. Місцеве оподаткування в умовах реформування податкової системи України: *монографія*. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр "Економічна думка", 2011. 196 с.

46. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Указ Президента України № 266/2022 від 21 квітня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022/sp:max100#Text> (дата звернення: 05.01.2024).

47. Polenkova, M.V. (2013). The economic complex of rural areas: an integral aspect. *Young scientist*, 2(02), P. 32–39.

48. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 286 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738 і від 12 жовтня 2022 р. № 1156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2023-%D0%BF#Text>

49. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо створення Фонду розвитку сільських територій". URL: <https://me.gov.ua/view/a51e6204-b5e2-47cd-885a-db92b3d51730>.

40. Попова О. П., Коцюбинська Л. М., Скубій О. А. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. Випуск 54. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2773/2695>

41. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738 і від 12 жовтня 2022 р. № 1156. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2023-%D0%BF#Text>

42. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>. (дата звернення: 15.01.2025).

43. Ponomarenko, V. S., Minukhin, S. V., Znakhur, S. V. (2013). Theory and practice of modeling business processes. Kharkiv: Publishing House: KHNEU.

44. Proshkuratov O. M. (2014). Osnovni sotsialno-ekonomichni sfery realizatsii derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sviti. *Naukovipratsi NDFI*. 1 (66). 40–48.

45. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення: 14.09.2024).
46. Rogach, S., Vdovenko, L., Polishchuk, O. (2019). Agriculture of Ukraine under the joint policy of the European Union. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5(3), 178–184.
47. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України: монографія / наук. ред. В.В. Борщевський. Львів: НАН України. Ін-т регіональних досліджень, 2012. 216 с.
48. Россоха В., Плотнікова М. Розвиток сільських територій України в умовах децентралізації управління: стан, проблеми, перспективи. *Економічний дискурс*. 2018. Вип. 4. С. 42–53.
49. Рябоконь В.П. Формування стійкої сільської поселенської мережі та об'єднаних територіальних громад. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»*. 2019. № 2. С. 6–18. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201902006>
50. Sava, A.P. (2017). Formation of a model of development of rural areas under the influence of European integration processes. *Innovative Economy*, 1(67), P. 28–35.
51. Саїнчук Н. В., Собкова Н. Д., Шум Ю. О. Інвестиційні ресурси територіальної одиниці (на прикладі Чернівецької області). *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3446/3374>.
52. Smaliukh, Ya. (2017). The problem of attracting investments in the agrarian sector of the economy. *Bulletin of the Lviv National Agrarian University*, 24 (1), P. 54–58.
53. Sokolov, M. O., Mykhailov, A. M. (2017). Formation of investment resources in the economy of Ukraine in conditions of globalization. *Economy of agro-industrial complex*, 12, P. 44–51.
54. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від

15 листопада 2024 р. № 1163–р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.02.2025).

55. Chala N. Decentralisation and Local Self-government in Eastern Partnership countries. *Brussels: Eastern Partnership Civil Society Forum*. 2020. URL: <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/Decentralisation-and-Local-Self-government-in-Eastern-Partnership-Countries.pdf>

56. Співробітництво громад: аналіз стану та методичні рекомендації для поліпшення співпраці: обговорення. URL: <https://decentralization.ua/news/17908>.

56. Taxations and Customs. European Commissions. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs (дата звернення: 12.01.2025).

57. Тітенко З. М., Ліснічук В. Є. Теоретичні основи визначення інвестиційної привабливості аграрних підприємств. *Економіка та суспільство*. Випуск 59 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3394/3321>

58. Усата Н.В., Ксенофонов М.М. Розвиток державно-приватного партнерства в агропромисловому виробництві та сільських територіях України. *Економіка та управління АПК*. 2022. № 1. URL: <https://economyandmeneg.btsau.edu.ua/uk/arhiv/ekonomika-ta-upravlinnya-apk-no1-2022>

59. Usova, H. V. (2013). Approaches and methods of implementing business process reengineering. *Economy. Management. Innovations*, 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_61.

60. Харчук С.А. Соціально-економічний розвиток сільських територій: проблеми та шляхи вирішення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 12. С. 20–23.

61. Hoblyk, V. V. (2016). Using the world experience of attracting foreign investments in the process of overcoming the crisis phenomena of the transition period. *International scientific journal*, 1(2), P. 8–10.

62. Horna, M., Ishchuk, Ya., Khalilova, T. (2017). Conditions and factors of formation of investment attractiveness of Eastern European countries. *International*

Economic Policy, 2, 137–155.

63. Чи слід очікувати інвестиції в Україну під час війни. Світові новини інвестицій. InVenture: сайт про інвестиції в Україні.

URL: <https://inventure.com.ua/uk/news/world/chi-slid-ochikuvati-investiciyi-v-ukrayinu-pid-chas-vijni>. (дата звернення: 25.12.2024).

64. Чинчик А. А. Теоретичне підґрунтя дослідження податкової політики. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 5 (116). С. 29–33. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-5-5>.

65. Швець А.І. Державно-приватне партнерство як інструмент післявоєнного відновлення та розвитку економіки України. *Інфраструктура ринку*. Випуск 66. 2022.

66. Що заважає активному інвестуванню в український агросектор? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/12/681316/> (дата звернення: 20.01.2025).

67. Як відновити аграрну галузь. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/15/698035/> (дата звернення: 24.01.2025).

68. До 40 000 000 грн – співфінансування для проєктів переробки сільськогосподарської продукції (usaid agro). URL: <https://chaszmin.com.ua/do-40-000-000-grn-spivfinansuvannya-dlya-proyektiv-pererobky-silskogospodarskoyi-produktsiyi-usaid-agro/> (дата звернення: 25.01.2025).

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дисертаційного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Інвестиції – це цілеспрямоване вкладення всіх видів ресурсів (фінансових, матеріальних, інтелектуальних та людських) в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою створення додаткової вартості, досягнення соціального, економічного й екологічного ефекту та сприяння сталому розвитку суспільства загалом. Інвестиції на розвиток сільських територій є ключовим чинником економічного відродження сільської економіки, інструментом підвищення рівня фінансової спроможності та самостійності територіальних громад в прийнятті рішень щодо розвитку сільських територій з врахуванням їхнього економічного потенціалу. Роль інвестування сільських територій проявляється у розвитку сільського господарства, забезпеченні продовольчої безпеки, екологічних та економічних перевагах, а також у забезпеченні привабливості сільської території, що слідує створенню привабливіших умов для диверсифікації бізнесу в інших сферах діяльності, окрім аграрної, та у сфері послуг з метою поліпшення якості життя сільських мешканців.

2. Визначено, що сільські території України – це не просто частина території чи суб'єкт, а це й простір для реалізації різних видів діяльності. Це організаційно-територіальна одиниця самоврядування, що знаходиться поза міськими населеними пунктами, має межі, історію, традиції і культуру, включає в себе наявні природні ресурси, інфраструктуру, має економічний потенціал розвитку залежно від специфіки певної території, ефективно використання якого залежить від дій та ініціатив громад за реальної фінансової підтримки держави. Сільську територію не можна розглядати відокремлено від галузі сільського господарства, водночас під розвитком сільських територій розуміємо, перш за все, відродження сільської економіки на основі принципу інклюзивності та багатофункціональності, що передбачає можливості

функціонування на певній території сільського господарства з несільськогосподарськими галузями, метою чого є покращення стану сільських територій та якості життя сільських мешканців. Доповнення функцій сільських територій – відроджувальною функцією, сприятиме розширенню економічного змісту категорії та вирішенню практичної складової їх розвитку.

3. Обґрунтовано, що розвиток сільських територій – це не лише процес поліпшення визначених показників, але й вагома складова соціально-економічного, історико-культурного, екологічного розвитку сільських громад. Наявні чинники стримування розвитку сільських територій України без вжиття заходів державної політики підтримки унеможливлюють сталий їх розвиток та відновлення сільської економіки, забезпечення продовольчої безпеки країни, негативно впливають на рівень життя сільського населення. В процесі дослідження вони були доповнені низькою фінансовою грамотністю сільського населення та громад; ризиками воєнного стану; обмеженістю ресурсів державних програм підтримки; браком кадрів на селі, що сприяло пошуку шляхів їх вирішення та наданню конкретних пропозицій щодо перспектив відродження сільських територій.

4. Сформована послідовність етапів визначення ефективності розвитку сільських територій, в основі якої чіткий алгоритм дій оцінки стану сільських територій. Визначена модель комплексу показників та індикаторів розвитку сільських територій в контексті впливу залучених інвестицій, що включає напрямки залучення інвестицій, показники оцінки ефективності, індикатори інтересів сторін (сільських громад, інвесторів та держави), а також визначену кінцеву мету впливу дала можливість оцінити стан розвитку сільських територій та надати пропозиції по вдосконаленню механізмів залучення інвестицій.

5. Дослідженням виявлено, що галузь сільського господарства, яка спроможна повною мірою забезпечити продовольчу безпеку не лише на національному рівні, суттєво постраждала внаслідок воєнних дій та окупації

певних територій України. Разом з цим, незважаючи на економічні виклики, аграрний сектор економіки продовжує демонструвати позитивні тенденції сільськогосподарського виробництва на сільських територіях, зокрема зростання темпів приросту продукції сільського господарства та рентабельний характер сільськогосподарської діяльності. Залучення інвестицій в сільське господарство сприяє, передусім, створенню робочих місць на селі, розвитку сільських територій. Вважаємо, що нині необхідним є створення такої моделі розвитку сільської економіки, у якій є місце всім формам господарювання та видам економічної діяльності на селі, включаючи сферу надання якісних послуг сільським мешканцям, що сприятиме привабливості сільських територій не лише для проживання, а й для диверсифікації бізнесу.

6. Ефективне фінансове управління та планування розвитком громад на місцевому рівні сприяє досягненню соціально-економічного розвитку сільських територій, забезпеченню їх фінансової спроможності, що можливо в умовах стабільного наповнення дохідної частини місцевого бюджету, особливо власними джерелами. Загалом, виявлені позитивні тенденції щодо зростання доходів місцевих бюджетів та частки податкових надходжень. В умовах воєнного стану реформа децентралізації в Україні зіштовхнулась з викликами, що вимагає спільної координації дій між центральною та місцевою владою щодо проблемних питань сьогодення. Фінансове забезпечення територіальних громад відрізняється неоднаковою рівномірністю розміщення податкової бази та відмінностями у соціально-економічних умовах потреби бюджетів.

7. Ефективність використання інвестиційного потенціалу сільської території залежить від ініціативності та перспективного бачення мешканцями громади напрямків відродження сільської економіки на основі використання економічного потенціалу сільської території. Інвестиційна привабливість сільських територій є комплексом створених сприятливих умов (включаючи потенціал території), що лежать у фокусі інтересів потенційних інвесторів щодо вкладення ресурсів в об'єкти із забезпеченням ефекту такої співпраці.

Активність залучення інвестицій та їх ефективне використання із

спрямуванням у найбільш пріоритетні напрямки сільської економіки визначає сталий розвиток сільських територій з урахуванням економічної, соціальної та екологічної складової. Сільські територіальні громади формують власні ресурси через місцеві бюджети завдяки обігу та використанню сільськогосподарських земель, що створює для сільських громад фіскальні доходи, які можна використовувати для власних потреб та розвитку сільських територій.

8. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року виділяє 7 стратегічних цілей, одна з яких безпосередньо стосується створення умов для розвитку сільських територій із визначеними завданнями (1. Новий підхід до сільського розвитку (напрямок «Розвиток місцевих сільських територіальних громад»); 2. Сприяння підтримки фермерів-початківців (напрямок «Формування умов для започаткування бізнесу на селі») та 3. Гендерна рівність (напрямок «Покращення гендерної ситуації»)), вона в основному спрямована на розвиток галузі сільського господарства, зокрема підтримку малого й середнього аграрного бізнесу на селі з активізацією жіночого підприємництва. Ключовим аспектом стратегії розвитку сільських територій є диверсифікація сільської економіки, яка повною мірою визначає відродження, привабливість сільських територій для інвестицій та активізацію підприємництва на селі. Диверсифікація сільської економіки сприятиме наповненню місцевих бюджетів власними доходами, що дозволяє реалізовувати більш ефективні програми соціальної підтримки та інфраструктурного розвитку сільських територій.

9. Запропоновано залучення інвестицій в сільські території через диверсифікацію сільської економіки, використання механізму ДПП та фінансове забезпечення з метою забезпечення сталого розвитку. Диверсифікація сільської економіки передбачає функціонування на сільських територіях, окрім аграрної, інших сфер та видів діяльності. Застосування механізму державно-приватного партнерства як ефективного фінансового інструменту в системі місцевого самоврядування дозволить залучати додаткові

ресурси для розвитку інфраструктури сільських територій та задовольняти потреби громад. Використання інструментів фінансового забезпечення (грантова підтримка, спільні запозичення, міжнародна допомога, Фонд розвитку сільських територій) сприятиме зростанню фінансової спроможності громад у вирішенні проблемних питань розвитку сільських територій із використанням їх економічного потенціалу.

ДОДАТКИ

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за спеціальністю 051 Економіка
Герасимчука Василя Григоровича

№ п/п	Назва праці	Назва видання та його вихідні відомості, що дозволяють ідентифікувати та відрізнити це видання від інших	Кількість друкованих сторінок/ др. арк.)	Співавтори
1	2	3	4	5
Статті у наукових журналах, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science Core Collection				
1	Strategy of investment attraction for the development of rural areas for the economic restoration of the agricultural sector	<i>Scientific Horizons.</i> 2023. Vol. 26, № 5. DOI: 10.48077/scihor5.2023.137	<u>P. 137–150</u> <u>1,35 (0,2)</u>	Vdovenko L., Ruda O., Koval O., Horlachuk M.
Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз				
2	Роль інвестицій у сільські території України: проблеми та перспективи.	<i>Економіка. Фінанси. Право.</i> 2022. № 9 DOI: 10.37634/efp.2022.9.2	<u>C. 9–12</u> <u>0,45</u>	—
3	Теоретичні аспекти розвитку сільських територій в Україні: проблеми та шляхи вирішення	<i>Економіка та суспільство.</i> 2022 № 45. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1995/1923 DOI: 10.32782/2524-0072/2022-45-88	<u>8 с.</u> <u>0,77</u>	—
4	Стан залучення інвестицій в розвиток сільських територій	<i>Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, серія «Економіка і управління».</i> 2023. Том 34 (73). № 1. DOI: 10.32782/2523-4803/73-1-7	<u>C. 47–50</u> <u>0,43</u>	—
5	Інвестиційна складова розвитку сільських територій України	<i>Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики.</i> 2023. № 3 (65). DOI: 10.37128/2411-4413-2023-3-4	<u>C.51–73</u> <u>1,35 (0,2)</u>	Вдовенко Л.О. Тітов Д.В.
6	Державно-приватне партнерство в стратегії розвитку сільських територій	<i>Бізнес-навігатор.</i> 2025. Вип. 1 (78). DOI: https://doi.org/10.32782/business-navigator.78-40	<u>C. 246–250</u> <u>0,56</u>	—

1	2	3	4	5
Інші видання та тези доповідей				
7	Assessment of the current state of investment attractiveness of Ukraine	<i>The scientific heritage</i> . 2021. Vol. 4. № 58 (58). URL: https://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2021/01/VOL-4-No-58-58-2021.pdf	<u>P. 16–22</u> <u>1 (0,5)</u>	Vdovenko L.
8	Increasing the investment potential of rural united territorial communities	<i>Colloquium–journal</i> . 2021. № 14 (101). Vol. 5. URL: https://colloquium-journal.org/wp-content/uploads/2022/05/Colloquium-journal-2021-101-5.pdf	<u>P.64–71</u> <u>1 (0,5)</u>	Titov D.
9	Обґрунтування необхідності розробки стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій України	<i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку України в галузі управління та адміністрування: ініціативи молоді</i> : матеріали III міжнародної наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, (м. Харків, 22 Жов. 2021 р.), ДБТУ. Харків, 2021.	<u>C. 161–163</u> 0,1	—
10	Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку сільських територій України в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії	<i>Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика</i> : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених 16 листопада 2021 р. Хмельницький: ХНУ, 2021..	<u>C. 78–80</u> <u>0,2 (0,1)</u>	Вдовенко Л.О.
11	Інвестиції в землю: проблеми та перспективи	<i>Grundlagen der modernen wissenschaftlichen forschung: Zu den materialien der II internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz</i> . 12.08.2022. Zurich, Switzerland.	<u>P. 38–39</u> 0,12	—
12	Роль інвестицій у розвитку сільських територій України	<i>Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій</i> : матеріали XXIII Міжнародного науково-практичного форуму. 04-06.10.2022 р. Львів.	<u>C. 41–44</u> 0,2	—
13	Теоретичні аспекти розвитку сільських територій в Україні в умовах сьогодення	<i>Антикризове регулювання економіки у 2023 році: теорія та практика в умовах європейської інтеграції України</i> : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 17.02.2023 р. Одеса.	<u>C.150–154</u> <u>0,2</u>	—

1	2	3	4	5
14	Стан інвестування в сільське господарство	<i>Актуальні проблеми економіки, фінансів та права в умовах сучасних викликів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 30 травня 2023 р. Полтава.</i>	<u>С. 34–35</u> <u>0,06</u>	–
15	Сільські території України в контексті інвестиційної привабливості	<i>Ольвійський форум – 2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. матеріали XVII Міжнародної наукової конференції, 15-18 червня 2023 р. Миколаїв.</i>	<u>С. 67–70</u> <u>0,15</u>	–
16	Стратегія залучення інвестицій в розвиток сільських територій України	<i>Стратегії управління інноваціями в сучасній економіці: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 1 вересня 2023 р. Одеса.</i>	<u>С. 16–17</u> <u>0,1</u>	–

Всього за темою дисертаційної роботи «Стратегія залучення інвестицій на розвиток сільських територій України» опубліковано 16 наукових праць загальним обсягом 8,04 умовн. друк. арк. (власний доробок автора 4,64 умовн. друк. арк.), у тому числі 1 стаття у наукометричній базі Scopus – 0,2 умовн. друк. арк.; 5 статей у наукових фахових видання України, включених до міжнародних наукометричних баз – 2,41 умовн. друк. арк.; 2 статті у наукових працях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації – 1,00 умовн. друк. арк.; 8 публікацій у інших виданнях – 1,03 умовн. друк. арк.

Аспірант

Василь ГЕРАСИМЧУК

Вчений секретар

Тетяна КОРПАНИЮК

«18» березня 2025 р.

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ НА НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ

за спеціальністю 051 Економіка
Герасимчук Василя Григоровича

№ п/п	Тема доповіді	Назва конференції, дати, місце проведення
Апробація результатів дисертації на науково-практичних конференціях		
1	Залучення інвестицій в розвиток сільських місцевостей	Всеукраїнська науково-практична конференція «Фінансове та обліково-аналітичне забезпечення управлінських процесів в умовах євроінтеграції» м. Вінниця, Україна, 1-2 жовтня 2020 року
2	Перспективи та проблеми розвитку «зеленого» інвестування в Україні	Всеукраїнська науково-практична конференція «Реалізація європейського зеленого курсу в Україні: погляд молодих учених». м. Вінниця, 14-15 травня 2021 року
3	Фінансові аспекти розвитку сільських територій України: вітчизняна практика та європейський досвід	Всеукраїнська науково-практична конференція «Асоціація Україна – ЄС: фінансові, облікові та контрольно-аналітичні аспекти» м. Вінниця, 7 жовтня 2021 року
4	Обґрунтування необхідності розробки стратегії залучення інвестицій на розвиток сільських територій України.	III Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку України в галузі управління та адміністрування: ініціативи молоді». м. Харків, 22 жовтня 2021 року
5	Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку сільських територій України в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії	II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України». Хмельницький. 16 листопада 2021 року
6	Інвестиції в землю: проблеми та перспективи	III International Scientific and Practical Conference «Grundlagen der modernen wissenschaftlichen forschung». Zurich, Switzerland. 12 august 2022
7	Засади управління фінансами об'єднаних територіальних громад	Всеукраїнська науково-практична конференція «Зміна вектора розвитку фінансових, облікових та контрольно-аналітичних інструментів в забезпеченні реалізації Національної економічної стратегії». м. Вінниця, 6-7 жовтня 2022 року
8	Роль інвестицій у розвитку сільських територій України	XXIII Міжнародний науково-практичний форум. «Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій». м. Львів, 4-6 жовтня 2022 року
9	Теоретичні аспекти розвитку сільських територій в Україні в умовах сьогодення	Всеукраїнська науково-практична конференція. «Антикризове регулювання економіки у 2023 році: теорія та практика в умовах європейської інтеграції України». м. Одеса. 17 лютого 2023 р.
10	Перспективи аграрного підприємництва України в процесі Євроатлантичної інтеграції	Всеукраїнська науково-практична конференція «Структурно-функціональні зміни національної економіки в умовах євроатлантичної інтеграції». м. Вінниця. 27-28 квітня 2023 року

Продовження таблиці А.2

1	2	3
11	Стан інвестування в сільське господарство	Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми економіки, фінансів та права в умовах сучасних викликів». 30 травня 2023 року. м. Полтава
12	Сільські території України в контексті інвестиційної привабливості	XVII Міжнародна наукова конференція «Ольвійський форум – 2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі». 15–18 червня 2023 року. м. Миколаїв, Україна
13	Стратегія залучення інвестицій в розвиток сільських територій України	Міжнародна науково-практична конференція «Стратегії управління інноваціями в сучасній економіці». 1 вересня 2023 року. м. Одеса, Україна
14	Роль фінансових інструментів у залученні зовнішніх інвестицій у сільське господарство для відновлення економіки України	Всеукраїнська науково-практична конференція «Фінансові, облікові та контрольно-аналітичні інструменти в забезпеченні післявоєнного відновлення та розвитку економіки України». м. Вінниця. 28–29 вересня 2023 року
15	Інвестиції в цифрові технології для сталого розвитку сільських територій України	Всеукраїнська науково-практична конференція «Економічні аспекти повного відновлення потенціалу України: євроінтеграційні пріоритети та перспективи». м. Вінниця. 25-26 квітня 2024 року
16	Глобалізація та її вплив на фінансові інструменти інвестування в сільські території України	Всеукраїнська науково-практична конференція «Виклики і перспективи розвитку обліку, фінансів, аудиту та оподаткування в умовах глобалізаційних процесів». м. Вінниця. 24-25 жовтня 2024 року

Аспірант

Василь ГЕРАСИМЧУК

Вчений секретар

Тетяна КОРПАНЮК

«18» березня 2025 р.

Основні проблеми:

- підвищення ризиків втрат доходів, скорочення виробництва та підвищення цін на продовольство для споживачів у менш сприятливих для с.-г. виробництва районах (гірські, периферійні, з низькою якістю ґрунту тощо), на тимчасово окупованих територіях;
- неможливість провадження сільськогосподарської діяльності на тимчасово окупованих територіях;
- незавершеність реформи у сфері земельних відносин, контролю за використанням земельних та водних ресурсів, засобів захисту рослин та агрохімікатів;
- складні умови відновлення с.-г. діяльності на деокупованих територіях через замінування та забруднення сільськогосподарських угідь, пошкодження виробничих і складських приміщень, техніки та оснащення;
- обмеження експорту сільськогосподарської продукції через блокаду українських морських портів, розташованих у Чорному і Азовському морях, руйнування припортової та іншої логістичної інфраструктури, зростання логістичних витрат, зберігання і транспортування продукції;
- обмеженість фінансових ресурсів для ефективної реалізації державної аграрної політики та збільшення кількості виробників сільськогосподарської продукції, охоплених програмами державної підтримки, відсутність визначених стратегічних цілей для розвитку сільського господарства та сільських територій;
- зниження закупівельних цін на основні види сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку та доходів виробників сільськогосподарської продукції;
- зростання цін на добрива, насіння і засоби захисту рослин, а також на електроенергію, паливо та інші необхідні ресурси;
- низький рівень продуктивності виробництва та доходів значної частини виробників сільськогосподарської продукції;
- низький рівень конкурентоспроможності та обмеженість доступу на ринок збуту продукції для значної частини виробників сільськогосподарської продукції;
- низька ефективність системи обміну знаннями, інноваціями, навчання, а також недостатня кількість досліджень, спрямованих на розвиток і модернізацію сільського господарства, та низький рівень цифровізації в сільському господарстві та на сільських територіях;
- зниження рівня зайнятості населення, погіршення демографічної ситуації у сільській місцевості, неефективність заходів для підтримки фермерів-початківців та новостворених господарств, сприяння сталому розвитку бізнесу на сільських територіях;
- знищення зрошувальних та дренажних систем, насамперед внаслідок підриву Російською Федерацією греблі Каховської гідроелектростанції, посилення дефіциту природного вологозабезпечення внаслідок змін клімату;
- втрата біорізноманіття, посилення негативного впливу на екосистеми, низька ефективність заходів щодо збереження навколишнього природного середовища та ландшафтів.

Рис. Б.1. Основні проблеми розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні

Джерело: сформовано автором згідно Стратегії розвитку сільських територій та сільського господарства

Авторська новизна теоретичних засад теми дослідження

Дефініція «інвестиції»	Роль інвестицій в розвитку сільських територій	Дефініція «сільські території»	Функції сільських територій
<i>Авторське визначення</i>	<i>Доповнено автором</i>	<i>Авторське визначення</i>	<i>Доповнено автором</i>
Інвестиції – <i>це цілеспрямоване вкладення всіх видів ресурсів (фінансових, матеріальних, інтелектуальних та людських) в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою створення додаткової вартості, досягнення соціального, економічного й екологічного ефекту та сприяння сталому розвитку суспільства загалом</i>	Забезпечення привабливості сільської території <i>Інвестиції в сільські території створюватимуть привабливіші умови для диверсифікації бізнесу в інших сферах діяльності, окрім аграрної та у сфері послуг з метою якісного життя сільських мешканців, що сприятиме скороченню міграції сільського населення, відродженню сільської економіки із використанням економічного потенціалу сільських територій</i>	Сільські території – <i>це організаційно-територіальна одиниця самоврядування, що знаходиться поза міськими населеними пунктами, має межі, історію, традиції і культуру, включає в себе наявні природні ресурси, інфраструктуру, має економічний потенціал розвитку залежно від специфіки певної території, ефективно використовує якого залежить від дій та ініціатив громад за реальної фінансової підтримки держави</i>	Відроджувальна функція <i>Характеризується загалом відродженням села, розвитком сільської економіки, підвищенням рівня зайнятості та якості життя сільського населення завдяки ефективному управлінню громадами на принципах сталого розвитку</i>
<i>На основі проведеного дослідження дійшли висновку, що сільську територію не можна розглядати відокремлено від галузі сільського господарства, водночас під розвитком сільських територій розуміємо, перш за все, відродження сільської економіки на основі принципу інклюзивності та багатофункціональності, що передбачає можливості функціонування на певній території сільського господарства з несільськогосподарськими галузями, метою чого є покращення стану сільських територій та якості життя сільських мешканців</i>			

Джерело: авторська розробка

Рис. Г.1. Теоретична модель ефективного розвитку сільських територій

Додаток Д
Таблиця Д.1

Державна фінансова підтримка сільгосптоваровиробників в Україні,
млн. грн.

Напрямки	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р від 2021 р.
Фінансова підтримка заходів в АПК (кредити, страхування)	2 253	2 138	2 166	-87
Підтримка виробництва нішевих культур (продовольча безпека)	295	295	295	0
Підтримка фермерства	727	772	943	256
Підтримка садівництва, виноградарства, хмелярства	414	471	636	222
Картоплярство	160	250	250	90
Підтримка тваринництва	3 636	3 427	3 368	-268
Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки	957	1 127	1 330	373
Всі напрями підтримки	8 442	8 480	8 988	546

*Джерело: сформовано автором за даними Міністерства аграрної політики та
продовольства України*

Додаток Ж
Таблиця Ж.1

**Обсяги державної фінансової підтримки фермерських господарств через
Вінницьке відділення Укдержфонду**

Роки	Види підтримки та коротка характеристика							
	Бюджетна субсидія (Постанова № 106 від 07.02.2018 р.) на 1 га оброблювальних угідь с.-г. (4000 грн. на 1 га)		Спеціальна бюджетна дотація на утримання на утримання ВРХ 7000 на 1 голову		Спеціальна бюджетна дотація на утримання маточного поголів'я кіз та овець 2000 на 1 голову (від 5 до 500 голів)		Кредити на поворотній основі (Постанова Кабінету Міністрів №1102 від 25.08.2024 р.)	
	Подано заявок / Задоволено заявок	Сума, млн. грн.	Подано заявок / Задоволено заявок	Сума, млн. грн.	Подано заявок / Задоволено заявок	Сума, млн. грн.	Подано заявок / Задоволено заявок	Сума, млн. грн.
2020 р.	31/31	1,7	—	—	—	—	14/14	5,3
2021 р.	Бюджетна субсидія новоствореним господарствам Постанова Кабінету Міністрів №106 від 07.02.2018 р.) (5000 грн. на 1 га) (не більше 100000 на 1 господарство)							
	38/38	3,3	—	—	—	—	17/17	3,9
2022 р.	Бюджетна субсидія на 1 га оброблювальних угідь с.-г. (Постанова Кабінету Міністрів №918 від 16.08.2022 р.) (3100 грн. на 1 га)		Спеціальна бюджетна дотація на утримання на утримання ВРХ 5000 на 1 голову (від 3 до 100 голів)					
	1455/1455	106,2	1684/1684	40,9	—	—	—	—
2023 р.	—	—	—	—	—	—	23/16	4,6
2024 р.	Бюджетна субсидія бюджетна субсидія на 1 га оброблювальних угідь с.-г. (4000 грн. на 1 га)		Спеціальна бюджетна дотація на утримання на утримання ВРХ 7000 на 1 голову					
	937/937	118,9	2225/2225	68,8	64/64	3,8	—	—

Джерело: сформовано за оперативними даними Вінницького відділення Укдержфонду
підтримки фермерських господарств

**Місце сільських громад у загальній кількості територіальних громад
Вінницької області**

Територіальна громада	Район	Тип громади	Кількість рад, що об'єдналися	Площа, кв. км	Населення
Агрономічна	Вінницький	сільська	4	86,1	9304
Бабчинецька	Могилів–Подільський	сільська	5	207,5	5354
Барська	Жмеринський	міська	21	766,4	40310
Бершадська	Гайсинський	міська	19	870,5	42953
Брацлавська	Тульчинський район	селищна	10	260,4	9655
Вапнярська	Тульчинський район	селищна	5	112,2	9500
Вендичанська	Могилів–Подільський район	селищна	12	436,4	13871
Війтівецька	Хмільницький район	сільська	5	167,5	5490
Вінницька	Вінницький район	міська	8	256,6	388204
Вороновицька	Вінницький район	селищна	14	373,5	17230
Гайсинська	Гайсинський район	міська	17	660,4	44192
Глуховецька	Хмільницький район	селищна	9	262,9	11215
Гніванська	Вінницький район	міська	5	244,5	18697
Городківська	Тульчинський район	сільська	9	463,5	11662
Дашівська	Гайсинський район	селищна	12	446,3	14447
Джулинська	Гайсинський район	сільська	10	416,1	12834
Джуринська	Жмеринський район	сільська	8	337,1	12813
Жмеринська	Жмеринський район	міська	13	531,7	48952
Іванівська	Хмільницький район	сільська	6	311,6	13424
Іллінецька	Вінницький район	міська	12	469,3	21374
Калинівська	Хмільницький район	міська	23	844,1	45257
Козятинська	Хмільницький район	міська	8	234,5	32922
Копайгородська	Жмеринський район	селищна	7	307,1	7961
Краснопільська	Гайсинський район	сільська	8	326,9	7647
Крижопільська	Тульчинський район	селищна	11	421,9	19974
Кунківська	Гайсинський район	сільська	4	175,4	4161
Ладижинська	Гайсинський район	міська	2	123,8	24771
Липовецька	Вінницький район	міська	18	614,8	20669
Літинська	Вінницький район	сільська	14	587,4	21449
Лука–Мелешківська	Вінницький район	сільська	6	166,2	11239
Махнівська	Хмільницький район	сільська	8	311,4	7929
Могилів–Подільська	Могилів–Подільський район	міська	11	373,8	42726
Мурафська	Жмеринський район	сільська	5	191,6	11560
Муровано_Куриловецька	Могилів–Подільський район	селищна	21	738,8	20873
Немирівський	Вінницький район	міська	20	676,9	28472
Ободівська	Гайсинський район	сільська	5	326,7	9814
Ольгопільська	Гайсинський район	сільська	5	234,7	6224
Оратівська	Вінницький район	селищна	27	837,4	18782
Піщанська	Тульчинський район	селищна	9	335,9	13746
Погребисьненська	Вінницький район	міська	27	1202,3	27731
Райгородська	Гайсинський район	сільська	10	292,4	7172
Самгородоцька	Хмільницький район	сільська	10	323,1	8433

Продовження таблиці 3.1

Северинівська	Жмеринський район	сільська	7	223.1	7922
Соболівська	Гайсинський район	сільська	9	292.8	7923
Станіславчицька	Жмеринський район	сільська	8	301.0	7649
Стрижавська	Вінницький район	селищна	6	240.3	19296
Студенянська	Тульчинський район	сільська	6	259.4	5911
Сутисківська	Вінницький район	селищна	2	63.2	6695
Теплицька	Гайсинський район	селищна	15	460.0	17251
Тиврівська	Вінницький район	селищна	13	420.4	11128
Томашпільська	Тульчинський район	селищна	16	666.6	21930
Тростянецька	Гайсинський район	селищна	13	530.4	23938
Тульчинська	Тульчинський район	міська	20	860.4	43819
Турбівська	Вінницький район	селищна	11	391.5	15507
Уланівська	Хмельницький район	сільська	14	611.1	15634
Хмельницька	Хмельницький район	міська	16	635.8	43609
Чернівецька	Могилів–Подільський район	селищна	11	426.0	15561
Чквльницька	Гайсинський район	селищна	11	524.8	13476
Шаргородська	Жмеринський район	міська	20	482.1	24377
Шпиківська	Тульчинський район	селищна	12	478.9	16084
Якушинецька	Вінницький район	сільська	8	279.1	16349
Ямпільська	Могилів–Подільський район	міська	19	787.9	37290
Яришівська	Могилів–Подільський район	сільська	8	250.6	6781

Джерело: за даними офіційного сайту <https://decentralization.gov.ua/areas/0432/gromadu>

Додаток К

Таблиця К.1

**Показники окремих сільських територіальних громад Вінницької області
по податкових надходженнях**

Територіальна громада / Район	Показники					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Агрономічна / Вінницький						
Податкові надходження, тис грн				45944,2	47963,2	57503,1
Місцеві податки – всього				17373,7	17543,7	21330,6
З них: податок на майно				4076,2	3290,7	4881,4
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Бабчинецька / Могилів–Подільський						
Місцеві податки – всього	8665,2	9253,7	11260,2	14817,5	14314,4	15999,3
З них: податок на майно, тис. грн. (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	6321,2 (72,9%)	6769,9 (73,2%)	7934,5 (70,5%)	10452 (70,5%)	10024,6 (70,0%)	11280,5 (70,5%)
Плата за землю, тис.грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	6301,87 (94,9%)	6737,68 (99,5%)	7883,97 (99,4%)	10372,59 (99,2%)	9947,4 (99,2%)	11144,1 1 (98,8%)
Земельний податок з юридичних осіб	1,71	25, 18	141, 82	168, 19	88, 09	119, 70
Земельний податок з фізичних осіб	363, 11	398,65	728,79	1076, 21	855, 15	990, 12
Орендна плата з юридичних осіб	4 780, 37	5463, 95	5813, 21	6916, 64	7272,49	8161,73
Орендна плата з фізичних осіб	1156, 68	850,16	1200, 15	2211, 55	1731,67	1872,56
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Війтівецька / Хмільницький район						
Місцеві податки – всього	4823,2	5687,6	5591,2	10678,5	15134,3	17870,2
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	2465,9 (51,1%)	3226,1 (56,7%)	3577,3 (63,9%)	6095,8 (57,1%)	10576,9 (69,9%)	12147,7 (67,9%)
Плата за землю, тис.грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	2161,02 (87,6%)	2099,45 (65%)	2273,81 (63,6%)	3968,63 (65,1%)	7847,3 (74,2%)	9472,34 (77,9%)
Земельний податок з юридичних осіб	46, 96	126,05	123, 45	146, 72	143, 85	148, 74
Земельний податок з фізичних осіб	245, 69	270,11	330, 26	664, 05	803, 25	931, 96
Орендна плата з юридичних осіб	1799, 83	1639, 98	1715, 54	2869, 63	6628,59	7855,13
Орендна плата з фізичних осіб	68, 54	63, 31	104, 56	288, 23	271, 61	536, 51
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Городківська /Тульчинський район				2021	2022	2023
Місцеві податки – всього				20274,3	21831,7	23598,8
З них: податок на майно				7553,7	9605,4	10630,5
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Джулинська / Гайсинський район						
Місцеві податки – всього	7133,3	8604,3	8780,4	26764,1	27562,9	31227,7
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	2626 (36,8%)	3491,5 (40,6%)	4214,6 (48%)	14413,3 (53,9%)	14029,3 (50,9%)	15062 (48,2%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	2508,44 (95,5%)	2928,59 (83,9%)	3005,25 (71,3%)	12483,27 (86,6%)	11953,1 (85,2%)	12933,5 1 (85,9%)
Земельний податок з юридичних осіб	83, 83	289, 79	224, 81	420, 37	379, 22	1021,99
Земельний податок з фізичних осіб	525, 09	824, 49	819,53	3415,13	3453,36	3507,17

Продовження таблиці К.1

Орендна плата з юридичних осіб	1650, 72	1555, 39	1749, 41	5620, 36	5201,21	5787,31
Орендна плата з фізичних осіб	248, 89	258, 92	211,50	3027, 41	2919,31	2617,04
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Джуринська / Жмеринський район						
Місцеві податки – всього				12306,8	12430,3	13959,8
З них: податок на майно				5801,9	6090	7053,5
Єдиний податок – всього				65049	6340,2	6906,3
В т.ч. єдиний податок з с.–г. товаровир. (з часткою 75%) –%				36,6%	37,5%	40%
Інші (екологічний)				3,7	3,5	4,4
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)						
Земельний податок з юридичних осіб						
Земельний податок з фізичних осіб						
Орендна плата з юридичних осіб						
Орендна плата з фізичних осіб						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Іванівська / Хмільницький район						
Місцеві податки – всього	6639,1	7212,3	6676,9	19188,3	19570,5	22278,9
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	3579,4 (53,9%)	4004,2 (55,5%)	3614,1 (54,1%)	10813,3 (56,4%)	11518,7 (58,9%)	14207,9 (63,8%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	3375,34 (94,3%)	3766,33 (94,1%)	3432,73 (94,9%)	10157,06 (93,9%)	10933,6 8 (94,9%)	13325,7 3 (93,8%)
Земельний податок з юридичних осіб	138, 70	366, 16	418, 63	3184,78	3 905, 8	3874,79
Земельний податок з фізичних осіб	303, 69	293, 57	274, 01	509, 02	641, 32	751, 53
Орендна плата з юридичних осіб	1847, 23	2043, 62	1824, 9	4 924,17	5016,86	6655,36
Орендна плата з фізичних осіб	1085, 72	1062,98	915, 19	1539, 09	1369,70	2044,05
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Краснопільська / Гайсинський район						
Місцеві податки – всього	8592	10299,9	9098,3	17929,7	16885,3	19072,4
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	3581 (41,7%)	4581,5 (44,5%)	4395,6 (48,3%)	8709,4 (48,6%)	8207,3 (48,6%)	9162,3 (48,04%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	3474,26 (97,02%)	4464,58 (97,4%)	4332,71 (98,6%)	8494,65 (97,5%)	7987,82 (97,3%)	8890,11 (97,04)
Земельний податок з юридичних осіб	29, 91	97, 43	101, 99	200, 26	202, 57	210, 68
Земельний податок з фізичних осіб	376, 31	379, 82	588, 72	1447, 29	1134,40	1281,10
Орендна плата з юридичних осіб	2629, 68	2837, 99	2736, 85	4529, 29	4815,03	5337,21
Орендна плата з фізичних осіб	438,36	1149, 34	905, 15	2317, 81	1835,82	2061,12
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Кунківська / Гайсинський район						
Місцеві податки – всього	6256,9	5736,8	5316,6	5649,2	5534,3	5894,6
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	3668,6 (58,6%)	3228,7 (56,3%)	2709,2 (50,9%)	3323,7 (58,8%)	3276,9 (59,2%)	3604,1 (61,1%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	2913,64 (79,4%)	2891 (89,5%)	2485,32 (91,7%)	3167,34 (95,3%)	2717,77 (82,9%)	2582,32 (71,6%)
Земельний податок з юридичних осіб	97, 13	168, 76	124,12	288, 44	303, 12	320, 26
Земельний податок з фізичних осіб	133, 01	134, 51	310,81	441, 39	200, 66	317, 39
Орендна плата з юридичних осіб	2343, 91	2 232,39	1854,29	2 207,05	2213,99	2239,36
Орендна плата з фізичних осіб	339, 59	355, 34	196, 10	230, 46	272, 13	342, 96

Продовження таблиці К.1

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Лука Мелешківська / Вінницький район						
Місцеві податки – всього	8806,1	9451,6	8449,5	15633,3	19864,9	21233,7
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	2255,3 (25,6%)	3072,4 (32,5%)	2415,1 (28,5%)	4987,2 (31,9%)	6157,9 (30,9%)	6637,5 (31,3%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	2014,82 (89,3%)	2222,14 (72,3%)	2613,14	4387,56 (87,9%)	4979,22 (80,9%)	4702,43 (70,8%)
Земельний податок з юридичних осіб	356, 06	572, 22	423,50	512,01	518, 91	541,71
Земельний податок з фізичних осіб	864, 29	819, 94	1059, 77	1815, 62	1694,84	1866,19
Орендна плата з юридичних осіб	482, 04	608, 83	955, 33	1483, 18	1918,40	1702,06
Орендна плата з фізичних осіб	312, 43	221, 15	174,54	576, 75	847, 07	592, 47
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Махнівська /Хмільницький район						
Податкові надходження, тис грн				45584,3	41669,8	55484,2
З них: податки на доходи, прибуток, податки рна збільшення ринкової вартості				22206	21533,1	25848,5
Рентна плата та плата за використання інши х природних ресурсів				34,7	29,4	20,4
Внутрішні податки на товари та послуги				7482,3	3258,4	6581,8
Місцеві податки – всього				15825,7	16801	22956,1
З них: податок на майно				7735,8	8854,7	10940,2
Єдиний податок – всього				8089,9	7946,2	12015,9
В т.ч. єдиний податок з с.–г. товаровир. (з часткою 75%) –%				78,6%	73,3%	72%
Інші (екологічний)				32,6	48	77,3
Плата за землю, тис.грн: всього						
Земельний податок з юридичних осіб						
Земельний податок з фізичних осіб						
Орендна плата з юридичних осіб						
Орендна плата з фізичних осіб						
				2021 р	2022	2023
Мурафська /Жмеринський район						
Місцеві податки – всього	3173,9	4232,6	4417,6	10858,3	13777,1	15599,8
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	1415,04 (44,6%)	2101,4 (49,6%)	2362,9 (53,5%)	5927,3 (54,6%)	8318,3 (60,4%)	8878,7 (56,9%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	1298,81 (91,8%)	1996,89 (95,0%)	2236,4 (94,6%)	5035,94 (84,9%)	7352,78 (88,4%)	7923,03 (89,2%)
Земельний податок з юридичних осіб	15, 89	40,59	39, 84	165, 62	169, 86	210, 64
Земельний податок з фізичних осіб	426, 09	612, 35	917, 19	1393, 81	2560,42	2381,00
Орендна плата з юридичних осіб	420, 78	771, 64	690, 46	2723, 34	3642,74	4167,22
Орендна плата з фізичних осіб	436, 05	572, 16	588, 91	753, 17	979, 76	1164, 17
				2021	2022	2023
Ободівська /Гайсинський район						
Податкові надходження, тис грн				35309,1	35803,3	59812,2
З них: податки на доходи, прибуток, податки рна збільшення ринкової вартості				18995,5	20474,5	42712,3
Рентна плата та плата за використання інши х природних ресурсів				1172,8	839,9	911,2
Внутрішні податки на товари та послуги				1858,5	797,9	2173,7
Місцеві податки – всього				13276,5	13788,8	14012,5
З них: податок на майно				6497,4	7037,6	7350,5

Продовження таблиці К.1

Єдиний податок – всього				6779,1	6651,3	6661,9
В т.ч. єдиний податок з с.–г. товаровир. (з часткою 75%) –%				48,2%	49,2	46%
Інші (екологічний)				5,7	2,2	2,5
Плата за землю, тис.грн: всього						
Земельний податок з юридичних осіб						
Земельний податок з фізичних осіб						
Орендна плата з юридичних осіб						
Орендна плата з фізичних осіб						
				2021	2022	2023
Ольгопільська /Гайсинський						
Податкові надходження, тис грн				22935,5	23334,1	38141,2
З них: податки на доходи, прибуток, податки рна збільшення ринкової вартості				12210,2	12206,2	20862,6
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів				104,1	113,4	47,4
Внутрішні податки на товари та послуги				61,4	24,9	65,9
Місцеві податки – всього				10551,8	10982,6	17160,3
З них: податок на майно				4730	5551,4	6811,8
Єдиний податок – всього				5821,8	5431,2	10346,9
В т.ч. єдиний податок з с.–г. товаровир. (з часткою 75%) –%				71%	69,5%	75,8%
Туристичний збір						1,5
Інші (екологічний)				8	7	4,8
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Райгородська /Гайсинський район						
Місцеві податки – всього	4450,3	4554,4	4917,8	15850,4	14327,4	16722,1
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	16,7 (0,4%)	16,8 (0,4%)	9,8 (0,19)	14,1 (0,1)	6,9 (0,05%)	5,4 (0,003%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	2565,32	2387,9	2684,1	10581,5	9382,88	11092,84
Земельний податок з юридичних осіб	142, 09	340, 04	371, 16	2682,95	1055,52	1026,01
Земельний податок з фізичних осіб	255, 39	229, 91	475, 25	1 038,66	1137,08	1706,95
Орендна плата з юридичних осіб	1992, 12	1558,11	1519,30	5190,43	5086,78	6115,80
Орендна плата з фізичних осіб	175, 72	259,84	318, 39	1669,46	2103,25	2244,08
				2021	2022	2023
Самгородська /Хмельницький район						
Податкові надходження, тис грн				48950,4	53721,2	73185,9
З них: податки на доходи, прибуток, податки рна збільшення ринкової вартості				32157,1	35121,5	52729,4
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів				35,7	58,7	55,9
Внутрішні податки на товари та послуги				234,6	275,5	370,6
Місцеві податки – всього				16333,5	18113,4	19846,4
З них: податок на майно				8050,7	9639,5	9861
Єдиний податок – всього				8282,8	8473,9	9985,4
В т.ч. єдиний податок з с.–г. товаровир. (з часткою 75%) –%				71%	61,8%	60,4
Туристичний збір						
Інші (екологічний)				189,4	152	183,7

Продовження таблиці К.1

Плата за землю, тис.грн: всього						
Земельний податок з юридичних осіб						
Земельний податок з фізичних осіб						
Орендна плата з юридичних осіб						
Орендна плата з фізичних осіб						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Северинівська / Жмеринський район						
Місцеві податки – всього	2580,7	2979,1	2573,7	7230,9	7283,3	9874,6
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	460,7 (17,9%)	663,4 (22,3%)	795,7 (30,9%)	3773,3 (52,2%)	3575,4 (49,1%)	5352,8 (54,2%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	401,86 (87,2%)	586,94 (88,5%)	699,46 (87,9%)	3505,98 (92,9%)	3312,61 (92,7%)	4699,34 (87,8%)
Земельний податок з юридичних осіб	115, 78	269, 13	379, 58	891, 17	926, 81	1002,16
Земельний податок з фізичних осіб	151, 43	148, 82	146, 99	570, 15	619, 23	645, 23
Орендна плата з юридичних осіб	120, 24	155, 66	159, 75	1476, 32	1177,34	2124,94
Орендна плата з фізичних осіб	14, 41	13, 33	13, 14	567, 44	589, 23	927, 01
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Соболівська /Гайсинський район						
Податкові надходження, тис грн			8513,6	20168,1	30949,6	35224,4
З них: податки на доходи, прибуток, податки рна збільшення ринкової вартості			4512,2	16576,1	17636,7	19243,9
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів			0	264	288,7	231,2
Внутрішні податки на товари та послуги			134,3	315,1	190,8	450,3
Місцеві податки – всього			3865,9	12003,1	12827,9	15292,9
З них: податок на майно			1655,9	4712,6	5087,3	5626,7
Єдиний податок – всього			2209,9	7290,6	7740,6	9666,3
В т.ч. єдиний податок з с.–г. товаровир. (з часткою 75%) –%			63,1%	69,5%	65%	72,7%
Туристичний збір						
Інші (екологічний)			1,1	9,8	5,5	6,1
Плата за землю, тис. грн: всього						
Земельний податок з юридичних осіб			39, 17	285,18	334, 62	455, 58
Земельний податок з фізичних осіб			142,55	380, 35	1109,1	1213,53
Орендна плата з юридичних осіб			668, 14	2607, 04	2255,05	2399,14
Орендна плата з фізичних осіб			662, 43	1254,25	1208,09	1274,21
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Станіславчицька / Жмеринський район						
Податкові надходження, тис грн				26694,4	28537,5	31193,1
З них: податки на доходи, прибуток, податки рна збільшення ринкової вартості				16542,6	16676,9	17974,6
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів				267,6	130,6	121,1
Внутрішні податки на товари та послуги				76,6	111,9	137,6
Місцеві податки – всього				9804,9	11615,9	12957,1
З них: податок на майно				5474,9	7581,6	8674,6
Єдиний податок – всього				4330	4034,3	4282,5
В т.ч. єдиний податок з с.–г. товаровир. (з часткою 75%) –%				64%	70%	64,5%
Туристичний збір						
Інші (екологічний)				2,6	2,2	2,6

Продовження таблиці К.1

Плата за землю, тис.грн: всього						
Земельний податок з юридичних осіб						
Земельний податок з фізичних осіб						
Орендна плата з юридичних осіб						
Орендна плата з фізичних осіб						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Студенянська /Тульчинський район						
Місцеві податки – всього	5564,1	6301,9	5801,6	13806,6	11986,7	15257,3
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	2957,7 (53,2%)	3617,0 (57,4%)	3251,7 (56,1%)	6925,2 (50,2%)	5896 (49,2%)	6792,9 (44,5%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	2947,11 (99,6%)	3552,21 (98,2%)	3217,24 (98,9%)	6715,18 (96,9%)	5667,16 (96,1%)	6244,58 (91,9%)
Земельний податок з юридичних осіб	16, 62	32,23	57, 29	82, 83	88, 89	99, 10
Земельний податок з фізичних осіб	65, 62	130,59	282,86	538, 92	529, 99	743, 68
Орендна плата з юридичних осіб	2398, 48	2 435,41	1973,73	4886, 86	4126,69	4377,02
Орендна плата з фізичних осіб	466, 38	953,98	903,36	1206, 57	921, 59	1024,78
				2021	2022	2023
Уланівська /Хмільницький район						
Податкові надходження, тис грн				73413,7	78396,9	93760,9
З них: податки на доходи, прибуток, податки рна збільшення ринкової вартості				40553,1	42931,7	51279,3
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів				18,9	33,5	53,9
Внутрішні податки на товари та послуги				2412,5	766,1	1565,9
Місцеві податки – всього				30411,1	34642,8	40732,3
З них: податок на майно				13997,2	18194,9	20701,9
Єдиний податок				16413,8	16447,8	20030,3
В т.ч. єдиний податок з с.–г. товаровир. (з часткою 75%) –%				66,3	63,8%	57%
Інші (екологічний)				18,1	22,8	39,5
Плата за землю, тис.грн: всього						
Земельний податок з юридичних осіб						
Земельний податок з фізичних осіб						
Орендна плата з юридичних осіб						
Орендна плата з фізичних осіб						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Якушинецька /Вінницький район						
Місцеві податки – всього	14934,5	16569,9	19998,3	36083,1	40079,6	47911,3
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	6007,4 (40,2%)	6142,1 (37,1%)	7412,1 (37,1%)	15642,4 (43,4%)	18423,7 (45,9%)	23113,7 (48,2%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	3599,02 (59,9%)	3483,13 (56,7%)	4125,34 (55,7%)	8525,25 (54,5%)	10378,6 8 (66,3%)	12584,4 4 (54,4%)
Земельний податок з юридичних осіб	1340, 16	1139,19	1339,19	2350, 53	3001,73	4014,04
Земельний податок з фізичних осіб	666, 57	578, 08	647, 47	2 355,04	3538,54	4130,28
Орендна плата з юридичних осіб	806, 22	1125,86	1 433,52	2 810,89	2549,27	3003,81
Орендна плата з фізичних осіб	786, 07	640, 00	705, 16	1008, 79	1289,14	1436,31
				2021	2022	2023
Яришівська /Могилів–Подільський район						
Податкові надходження, тис грн				27784,1	34648,9	37885

Продовження таблиці К.1

З них: податки на доходи, прибуток, податки на збільшення ринкової вартості				16707,9	21800,9	24522
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів				49,9	32,8	54,4
Внутрішні податки на товари та послуги				77,3	107,8	131,4
Місцеві податки – всього				10940,8	12697,3	13143,1
З них: податок на майно				6450,7	8097,8	8582,5
Єдиний податок				4490	4599,4	4560,6
В т.ч. єдиний податок з с.–г. товаровир. (з часткою 75%) –%				61,3%	55,4%	52,3
Інші (екологічний)				8,3	6,5	4,1
Плата за землю, тис.грн: всього						
Земельний податок з юридичних осіб						
Земельний податок з фізичних осіб						
Орендна плата з юридичних осіб						
Орендна плата з фізичних осіб						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Краснопільська / Гайсинський район						
Місцеві податки – всього	8592	10299,9	9098,3	17929,7	16885,3	19072,4
З них: податок на майно (частка в загальній сумі місцевих податків і зборів)	3581 (41,7%)	4581,5 (44,5%)	4395,6 (48,3%)	8709,4 (48,6%)	8207,3 (48,6%)	9162,3 (48,04%)
Плата за землю, тис. грн: всього (частка в загальній сумі податку на майно)	3474,26 (97,02%)	4464,58 (97,4%)	4332,71 (98,6%)	8494,65 (97,5%)	7987,82 (97,3%)	8890,11 (97,04%)
Земельний податок з юридичних осіб	29, 91	97, 43	101, 99	200, 26	202, 57	210, 68
Земельний податок з фізичних осіб	376, 31	379, 82	588, 72	1447, 29	1134,40	1281,10
Орендна плата з юридичних осіб	2629, 68	2837, 99	2736, 85	4529, 29	4815,03	5337,21
Орендна плата з фізичних осіб	438,36	1149, 34	905, 15	2317, 81	1835,82	2061,12

Джерело: розраховано автором за даними Державного веб-порталу бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua>.

Додаток Л
Таблиця Л.1

Характеристика Концепції розвитку сільських територій

Базові, нормативні документи	Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Концепція	Мета і строки реалізації	Шляхи і способи розв'язання проблем	Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми на основі порівняльного аналізу	Очікувані результати
Концепція розвитку сільських територій Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р	Аграрні перетворення, які відбулися в Україні за останні роки, дали змогу збільшити валове виробництво сільськогосподарської продукції. Проте це не сприяло соціально-економічному розвитку сільських територій та підвищенню рівня життя сільського населення, тому існує потреба в комплексному підході до розв'язання проблем розвитку сільських територій, в основу якого закладаються принципи сталого розвитку. Концепція окреслює головні пріоритети розвитку сільських територій та механізм підготовки аграрного та сільського сектору держави до функціонування в умовах зони вільної торгівлі з ЄС.	Метою Концепції є створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для сільського розвитку шляхом: диверсифікації економічної діяльності; збільшення рівня реальних доходів від сільськогосподарської та несільськогосподарської діяльності на селі; досягнення гарантованих соціальних стандартів і покращення умов проживання сільського населення; охорони навколишнього природного середовища, збереження та відновлення природних ресурсів у сільській місцевості; збереження сільського населення як носія української ідентичності, культури і духовності; створення умов для розширення можливостей територіальних громад села, селища для розв'язання існуючих в них проблем; приведення законодавства у сфері сільського розвитку у відповідність із стандартами ЄС.	Виконання Концепції здійснюватиметься шляхом впровадження міжсекторального підходу її реалізації, проведення реформи системи управління, удосконалення державної аграрної політики, інституційного середовища, організаційно-економічного механізму, фінансового та інформаційного забезпечення і державної підтримки розвитку сільських територій. Для виконання Концепції необхідно розробити заходи за такими напрямками: підвищення якості життя сільського населення шляхом: – забезпечення доступності громадян до соціальних послуг, упровадження гарантованих державою соціальних стандартів; – створення та забезпечення стимулів та належних умов для роботи і проживання на селі молодих фахівців у галузі сільського господарства, освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, житлово-комунального та побутового обслуговування (будівництво нового житла, закладів охорони здоров'я, культури та освіти, фізичної культури і спорту); – будівництва сучасної транспортної інфраструктури та розвитку телекомунікацій(фіксованого зв'язку, цифрового стільникового радіозв'язку, Інтернету), у тому числі з урахуванням потреб екстреної медичної допомоги; – надання державної підтримки для розвитку комунального господарства та індивідуального житлового будівництва на селі; – відновлення та удосконалення інженерних мереж та забезпечення розвитку соціальної інфраструктури; – розвитку мережі закладів медичної допомоги,	Третій варіант полягає у створенні умов для забезпечення комплексного розвитку сільських територій в інтересах суспільства, що передбачає раціональне формування конкурентоспроможного і багатогалузевого і багатокласного сільського господарства, диверсифікованої сільської економіки, сприятливого середовища проживання на основі нарощування людського і соціального капіталу та розвитку партнерства держави та бізнесу. Наведене надасть можливість реформувати систему управління розвитком сільських територій, активізувати ініціативність та відповідальність територіальних громад сіл, селищ, розширити сферу прикладання праці, збільшити доходи сільського населення і доступність базових послуг, нормалізувати демографічну ситуацію на переважній частині сільських територій. Для розв'язання проблеми пропонується третій варіант як такий, що найбільше відповідає інтересам сільського населення та суспільства в цілому.	У результаті реалізації Концепції планується досягнути таких цілей: збільшення кількості сільського населення та зниження коефіцієнта смертності сільського населення до відповідного показника у містах – 13,1 особи на 1000 жителів; підвищення рівня оплати праці в сільському господарстві; збільшення кількості робочих місць на селі до 1 млн.; збільшення кількості зайнятого сільського населення у 1,5 раза; збільшення частки доходів сільських домогосподарств від провадження підприємницької діяльності та самозайнятості до 15 відсотків; збільшення частки органічних сертифікованих сільськогосподарських угідь до 7 відсотків, із них ріллі – до 5 відсотків.

		Реалізація Концепції дасть змогу перемістити фокус аграрної політики держави з підтримки аграрного сектору економіки на підтримку сільського розвитку – поліпшення якості життя та економічного благополуччя сільського населення. Реалізація Концепції розрахована на період до 2025 року.	пунктів постійного базування бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги, підвищення якості та доступності медичної допомоги, підвищення рівня медичного обслуговування; – розвитку фізичної культури і спорту; – збереження та відновлення культурної та історичної спадщини територіальної громади села, селища; – зміцнення матеріально-технічної бази закладів культури у сільській місцевості та впровадження сучасних інформаційних технологій в їх діяльність; – надання підтримки з боку центральних та місцевих органів виконавчої влади у збереженні та популяризації культурних традицій регіонів у сільській місцевості; - охорона та збереження природних ресурсів у сільській місцевості, зокрема: – розвиток природно-заповідного фонду із залученням територіальних громад села, селища і суб'єктів господарювання; – організація роботи з видалення залишків агрохімікатів на занедбаних складах та інших, у тому числі необлаштованих місцях їх зберігання; посилення контролю і відповідальності за викидання побутових відходів, організацію стихійних сміттєзвалищ, скидання забруднених вод у поверхневі водойми в сільській місцевості; – підтримка виробництва енергії з альтернативних джерел; - диверсифікація та розвиток сільської економіки, зокрема: – створення умов для розвитку різноманітних видів економічної діяльності та форм господарювання; – розвиток туристичної та рекреаційної діяльності у сільській місцевості; – сприяння формуванню ринків збуту твердого біопалива; – удосконалення податкової та бюджетної системи з метою наповнення бюджетів	
--	--	--	--	--

			територіальних громад сіл, селищ; – надання підтримки для розвитку сільськогосподарської кооперації шляхом стимулювання створення постачальницької, заготівельно-збутової інфраструктури на засадах кооперації; <i>{Абзац двадцять другий розділу “Шляхи і способи розв’язання проблем” із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1239 від 14.12.2020}</i> – запровадження економічного стимулювання виконання заходів з охорони земель; – спрощення умов доступу сільського населення до фінансових ресурсів, в тому числі через розвиток кредитної кооперації та розроблення альтернативного механізму кредитування із залученням соціально відповідального бізнесу та банків; удосконалення системи управління сільськими територіями шляхом: – законодавчого та нормативно-правового забезпечення розвитку сільських територій; – посилення ролі територіальних громад сіл, селищ у плануванні та впровадженні заходів з розвитку сільських територій; – сприяння розвитку державно-приватного партнерства для реалізації проєктів розвитку сільських територій та залучення інвестицій; – створення фонду розвитку сільських територій; – створення реєстру непродуктивних земель, які можуть бути використані для вирощування енергетичних культур рослин; освіта та інформаційно-консультаційне забезпечення, зокрема: – створення умов для здобуття якісної загальної середньої освіти на селі; – розвиток можливостей для здобуття та визнання неформального професійного навчання, підвищення кваліфікації або отримання другої спеціальності особам після 45 років;		
--	--	--	---	--	--

			– інформаційне забезпечення сільського населення щодо перспектив підприємництва, доступу до кредитних ресурсів; – оптимізація мережі навчальних закладів з урахуванням освітніх, виховних потреб молоді сільської місцевості; – сприяння інноваціям шляхом просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників; – визначення та підготовка фахівців для формування локальних проєктів розвитку сільських територій.		
--	--	--	---	--	--

Джерело: сформовано автором за даними законодавчих документів

Характеристика Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року

Стратегічна ціль	Завдання	Напрями
1. Формування державної політики розвитку сільського господарства та сільських територій (інституційна спроможність)	1. Удосконалення механізму ведення обліку, оброблення та систематизація інформації про виробників сільськогосподарської продукції	Функціонування Державного аграрного реєстру
	2. Внесення необхідних змін до законодавства для створення виплатної агенції, що забезпечуватиме своєчасну та цільову виплату державної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції	Створення виплатної агенції
	3. Створення функціональних адміністративних та контролюючих систем для дотримання принципів ЄС під час здійснення прямих виплат виробникам сільськогосподарської продукції, а також здійснення визначених заходів щодо розвитку сільських територій	Підвищення ефективності програм державної підтримки та інтегрована система адміністрування та контролю (IACS)
2. Задоволення суспільних потреб у високоякісних, поживних і безпечних харчових продуктах та забезпечення продовольчої безпеки	1. Забезпечення реагування виробників сільськогосподарської продукції на суспільні потреби у харчових продуктах та системі охорони здоров'я, включаючи високоякісні, безпечні та поживні харчові продукти, вироблені з урахуванням принципу сталого використання природних ресурсів, а також покращення благополуччя тварин і забезпечення їх стійкості до антимікробних препаратів	Прийняття інтегрованої політики безпечності харчових продуктів ЄС та стандартів контролю у сфері санітарних та фітосанітарних заходів.
	2. Забезпечення продовольчої безпеки	продовольча безпека; Україна як один із гарантів світової продовольчої безпеки; підвищення рівня просування українського продовольства на зовнішній ринок
3. Забезпечення стійкості сільськогосподарського сектору, підтримка справедливого доходу виробників та підвищення їх конкурентоспроможності	1. Підтримка відновлення та стійкості сільськогосподарського сектору	Впровадження програм підтримки ліквідності виробників, державних гарантій та грантового фінансування

Продовження таблиці М.1

	2. Забезпечення справедливого доходу фермерських господарств і стійкості сільськогосподарського сектору	справедливий дохід для всіх виробників; розрив у доходах у сільському господарстві; обмеження розміру підтримки на одного виробника с.–г. продукції; зниження ризику інвестицій або підвищення доступу до фінансування
	3. Посилення орієнтації на ринок і підвищення конкурентоспроможності	підвищення продуктивності та диверсифікація діяльності виробників сільськогосподарської продукції; конкурентна політика; стимулювання торгівлі та диверсифікація експорту; географічні зазначення; управління водними ресурсами – рибальство та аквакультура
	4. Поліпшення становища виробників сільськогосподарської продукції у виробничо–збутовому ланцюгу	Організації виробників, ринкова інфраструктура і харчова промисловість; Прямі іноземні інвестиції.
4. Ефективне використання земель, їх розмінування, проведення земельної реформи	1. Проведення земельної реформи	земельна реформа; моніторинг ринку землі; оцінка вартості землі; національний геопортал.
5. Кліматично орієнтоване сільське господарство: пом'якшення наслідків змін клімату та адаптація до них	1. Сприяння пом'якшенню наслідків змін клімату та адаптації до них	водопостачання для зрошення земель; кліматично орієнтоване сільське господарство; органічне виробництво; циркулярна біоекономіка; біоенергетика; запобігання утворенню відходів.
6. Модернізація аграрного сектору: розвиток переробки, інновації, цифровізація та обмін знаннями	1. Сприяння розвитку переробних підприємств	Глибока переробка як перспективний напрям для промисловості України. Частка капітальних інвестицій у нематеріальні активи у сільському, лісовому, рибному господарстві у загальному обсязі капітальних інвестицій відповідного виду економічної діяльності
	2. Створення ефективної системи поширення сільськогосподарських знань та інновацій	покращення доступу до досліджень, інновацій, обміну знаннями та заохочення до їх використання та навчання; посилення інноваційної спроможності Національної академії аграрних наук; інтеграція досліджень, освіти та дорадництва; підтримка послуг з розвитку сільського бізнесу та сільськогосподарських дорадчих послуг
	3. Цифровізація	цифровізація сільського господарства; цифрові сільськогосподарські дорадчі послуги.
7. Створення умов для розвитку сільських територій	1. Новий підхід до сільського розвитку	Розвиток місцевих сільських територіальних громад
	2. Сприяння підтримки фермерів–початківців	Формування умов для започаткування бізнесу на селі
	3. Гендерна рівність	Покращення гендерної ситуації

Джерело: сформовано автором основі розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1163–р)

Додаток Н
Таблиця Н.1

ОПЕРАЦІЙНИЙ ПЛАН
заходів з реалізації у 2025-2027 роках Стратегії розвитку
сільського господарства та сільських територій в Україні
на період до 2030 року (ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 15 листопада 2024 р. № 1163-р)

Найменування заходу		Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатор виконання
1		2	3	4
1.	Удосконалення обліку сільськогосподарських підприємств шляхом внесення їх до модернізованого Державного аграрного реєстру та впровадження нової системи надання державної підтримки	Мінагрополітики	I квартал 2026 року	80 відсотків державної підтримки надійшло до сільськогосподарських підприємств через Державний аграрний реєстр
2.	Покращення інституційної та адміністративної структури Мінагрополітики, а саме розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі	—“—	IV квартал 2024 року	подано на розгляд Верховної Ради України відповідний законопроект
3.	Забезпечення своєчасної та цільової виплати підтримки сільськогосподарським виробникам	Мінагрополітики Мінфін	IV квартал 2027 року	утворено виплатну агенцію на базі Українського державного фонду підтримки фермерських господарств
4.	Підвищення ефективності програм державної підтримки	Мінагрополітики Мінфін	I квартал 2027 року	створено систему контролю даних за принципом IACS
5.	Покращення процесу прогнозування та оцінки впливу державної політики на розвиток сільського господарства	Мінагрополітики	—“—	створено систему обліку даних сільськогосподарських підприємств за принципом Farm Sustainability Data Network (FSDN)
6.	Підтримка стійкості та конкурентоспроможності сільськогосподарських виробників	Мінагрополітики Мінінфраструктури Мінфін	II квартал 2026 року	впроваджено два типи державної підтримки в сільському господарстві: ринкові заходи та заходи прямої підтримки; структурні заходи та заходи щодо розвитку сільських територій
7.	Сприяння розвитку сільськогосподарських та переробних підприємств, а саме надання дозволу аграріям самостійно будувати лінійні об'єкти до віддалених потужностей, малим системам розподілу приєднувати побутових споживачів, зобов'язати ОЕСР публікувати в Інтернеті дані про вільну потужність	Міненерго	IV квартал 2026 року	спрощено процедуру підключення до інженерних мереж

Продовження таблиці Н.1

1	2	3	4	5
8.	Оновлення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2031 року з метою сприяння підвищенню рівня просування української продукції на світові ринки	Мінагрополітики Мінекономіки МЗС	II квартал 2027 року	прийнято відповідне розпорядження Кабінету Міністрів України
9.	Забезпечення розвитку відкритого та прозорого ринку землі, що належним чином функціонує	Держгеокадастр Мінагрополітики	I квартал 2025 року	введено в експлуатацію автоматизовану систему публічного моніторингу земельних відносин, яка функціонує в рамках ведення Державного земельного кадастру введено в дію геоінформаційну систему масової оцінки земель, яка функціонує у складі програмного забезпечення Державного земельного кадастру
10.	Забезпечення розвитку іригаційного комплексу для підвищення стійкості сектору до зміни клімату, а саме розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України довгострокового плану розвитку іригаційного комплексу для підвищення стійкості сектору до змін клімату	Держрибагентство Мінагрополітики	—“—	прийнято відповідне розпорядження Кабінету Міністрів України
11.	Підвищення якості та ефективності надання консультаційних послуг через створення спільної мережі на основі Системи сільськогосподарських знань та інновацій (AKIS)	Мінагрополітики	III квартал 2026 року	консультанти державних та приватних установ і організацій у сфері сільського господарства мають доступ до спільної мережі на основі Системи сільськогосподарських знань та інновацій (AKIS)
12.	Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України програмного документа щодо створення умов для розвитку сільських територій з урахуванням принципів LEADER	Мінагрополітики	IV квартал 2025 року	прийнято відповідне розпорядження Кабінету Міністрів України
13.	Створення умов для провадження наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, забезпечення доступу до результатів такої діяльності	МОН Мінагрополітики Національний фонд досліджень України	II квартал 2027 року	розширено перелік моделей фінансування наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок та інновацій, у тому числі шляхом співфінансування з боку держави та бізнесу забезпечено доступ до результатів наукових досліджень, виконаних за бюджетні кошти

Продовження таблиці Н.1

1	2	3	4	5
14.	Утворення міжвідомчої робочої групи з проведення аналізу та деталізації операційного плану заходів з реалізації у 2025–2027 роках Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року	Мінагрополітики міністерства інші центральні органи виконавчої влади міжнародні організації (за згодою) громадські організації (за згодою)	протягом двох тижнів з дня схвалення Стратегії	затверджено наказом Мінагрополітики склад робочої групи
15.	Проведення стратегічних сесій щодо аналізу та деталізації плану заходів з реалізації у 2025–2027 роках Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року	—“—	протягом трьох місяців з дня схвалення Стратегії	проведено не менше семи стратегічних сесій
16.	Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проекту розпорядження про внесення змін до операційного плану заходів з реалізації у 2025–2027 роках Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року	Мінагрополітики міністерства інші центральні органи виконавчої влади обласні, Київська міська державні адміністрації (військові адміністрації) міжнародні організації (за згодою)	протягом чотирьох місяців з дня схвалення Стратегії	прийнято відповідне розпорядження Кабінету Міністрів України
17.	Проведення оцінки результатів реалізації Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та підготовка звіту	Мінагрополітики	щороку до 1 березня	подано Кабінетові Міністрів України звіт про стан реалізації Стратегії
18.	Розроблення та затвердження операційного плану заходів з реалізації у 2028–2030 роках Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року	Мінагрополітики міністерства інші центральні органи виконавчої влади обласні, Київська міська державні адміністрації (військові адміністрації) міжнародні організації (за згодою) громадські організації (за згодою)	грудень 2027 року	прийнято відповідне розпорядження Кабінету Міністрів України

Джерело: сформовано автором на основі розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1163–р)

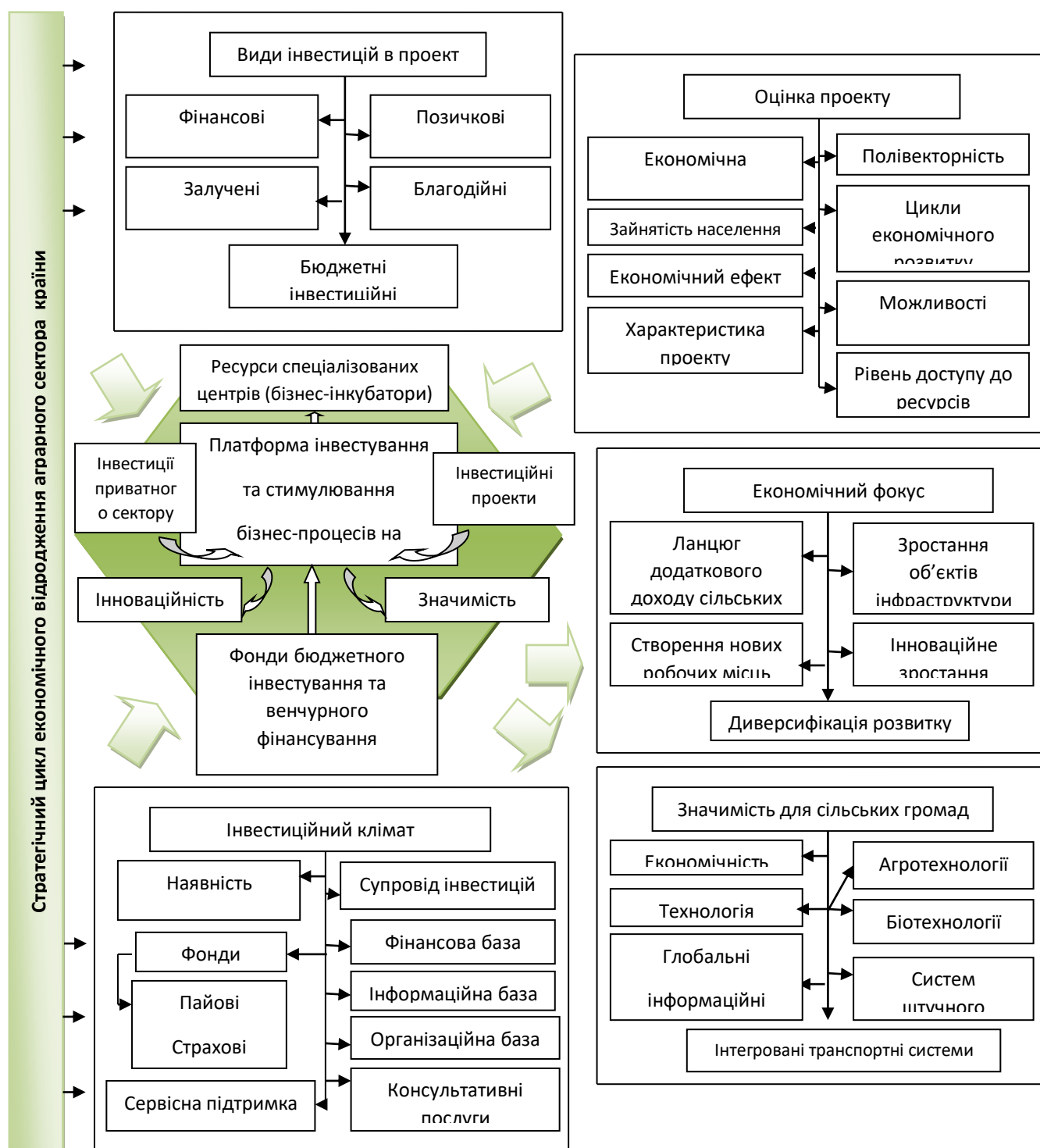

Рис. П.1. Модель імплементації стратегії залучення інвестицій в сільські території шляхом впровадження платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури в циклі економічного відродження аграрного сектора країни
Джерело: побудовано за даними [6; 7; 10; 11; 21; 22; 46; 57]

Результати проведеного дослідження

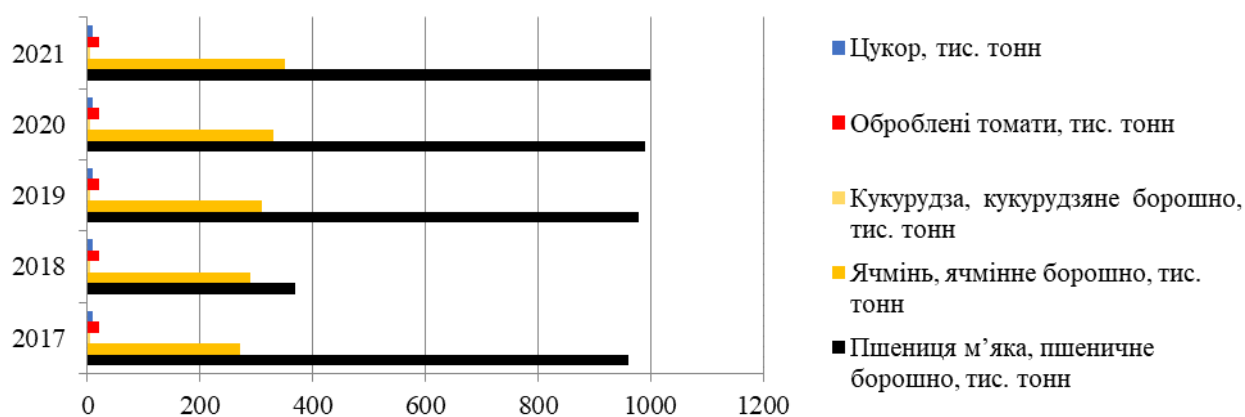

Рис. Р.1. Динаміка виділених тарифних квот на продукцію рослинництва та продукти її переробки для України за 2017–2021 рр., тис тонн

Джерело: побудовано автором

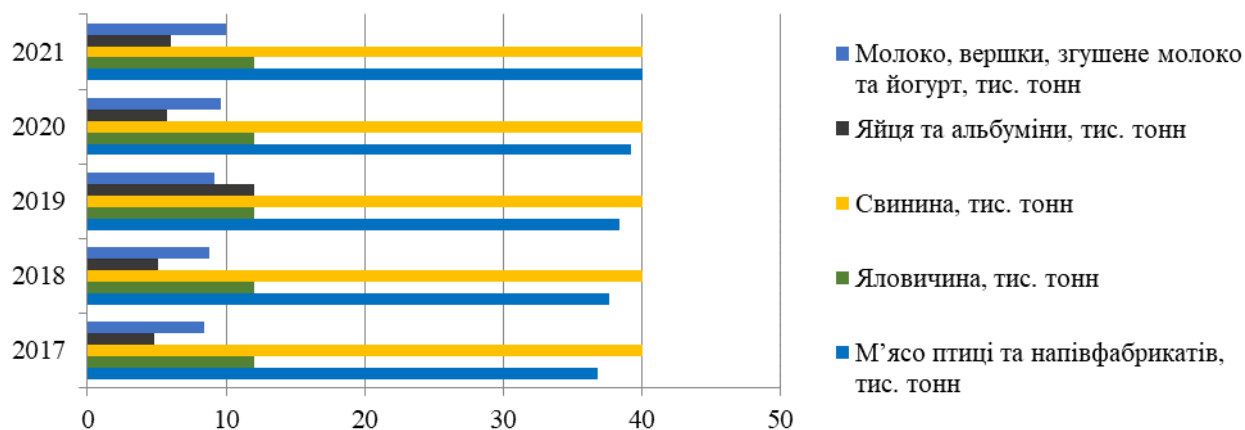

Рис. Р. 2. Динаміка виділених тарифних квот на продукцію тваринництва та продукти її переробки для України за 2017–2021 рр., тис тонн

Джерело: побудовано автором

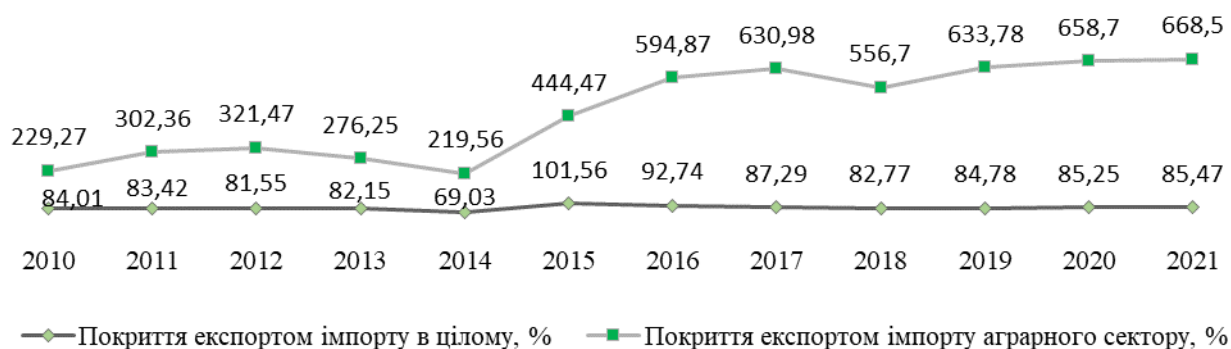

Рис. Р.3. Динаміка покриття експортом імпорту в Україні за 2010–2021 рр.

Джерело: побудовано автором

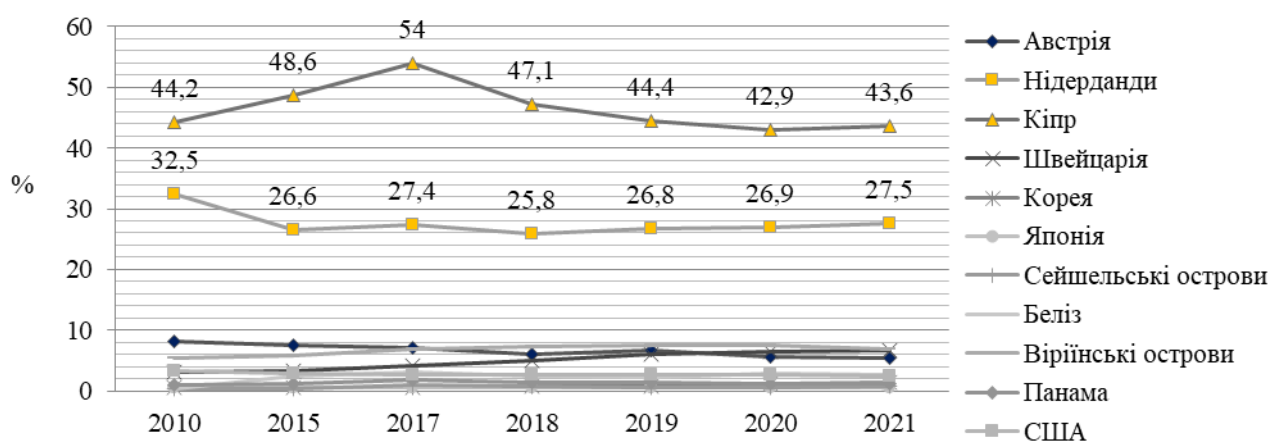

Рис. Р.4 . Структура залучення прямих іноземних інвестицій з країн світу в аграрний сектор економіки України за 2010–2021 рр., %

Джерело: розраховано автором

Рис. Р.5. Капітальні інвестиції на розвиток сільських територій, профінансовані за рахунок фондів венчурного фінансування за 2018–2021 рр.

Джерело: розраховано автором

Рис. Р.6. Капітальні інвестиції в аграрному секторі, профінансовані за рахунок коштів Державного бюджету України за 2010–2021 рр.

Джерело: розраховано автором]

Рис. Р.7. Капітальні інвестиції на розвиток сільських територій, профінансовані за рахунок коштів місцевих бюджетів України за 2014–2021 рр.

Джерело: розраховано автором

. 9).

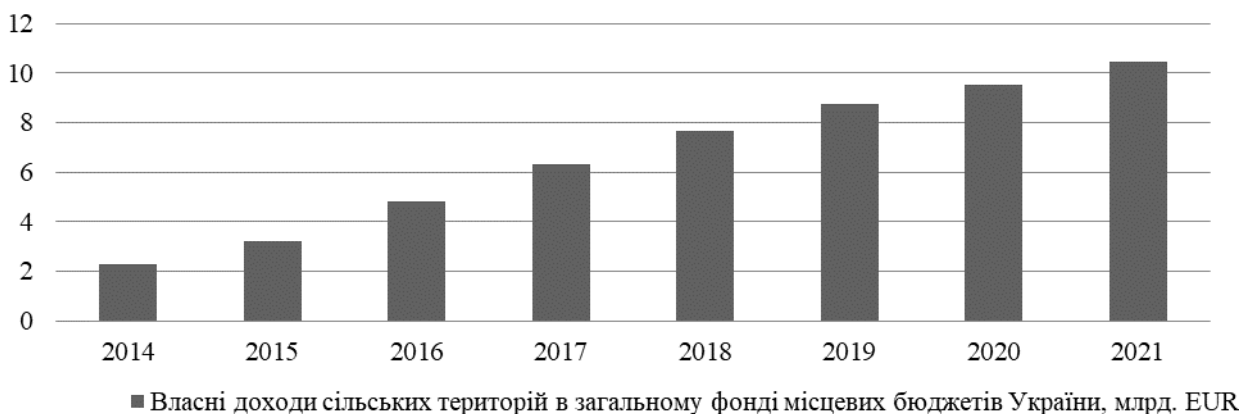

Рис. Р.8. Власні доходи сільських територій в загальному фонді місцевих бюджетів України за 2014–2021 рр., млрд. EUR

Джерело: розраховано автором

Рис. Р.9. Капітальні інвестиції на розвиток сільських територій, профінансовані за рахунок коштів приватних інвесторів України за 2014–2021 рр.

Джерело: розраховано автором

Рис. Р.10. Капітальні інвестиції на розвиток сільських територій, профінансовані за рахунок кредитів банківських установ України за 2014-2021 рр.

Джерело: розраховано автором

Таблиця Р.1.

**Матриця профілю SWOT-аналізу макро-факторів прискорення
(гальмування) впровадження платформи інвестування та стимулювання
реконструкції об'єктів інфраструктури сільських територій в Україні**

Найменування фактора середовища	v_i	b_i	Q_i
Сильні сторони			
Сприятливі природно-кліматичні умови	0.07	2	0.15
Вигідне географічне розташування	0.11	3	0.33
Механізм супроводу інвестиційних проектів на розвиток сільських територій українськими та іноземними партнерами	0.11	3	0.33
Затвердження на міських та регіональних рівнях Програм залучення інвестицій на розвиток сільських територій та поліпшення інвестиційного клімату сільських територій	0.11	3	0.33
Можливість для інвесторів оренди земельної ділянки, рухомого та нерухомого майна, приватизації земельних ділянок	0.07	2	0.15
Конкурентоспроможна вартість робочої сили	0.11	3	0.33
Наявність митних пунктів у портах та в міжнародних аеропортах міст	0.11	3	0.33
Імплементация заходів із покращення інвестиційного клімату сільських територій на всіх рівнях	0.07	2	0.15
Наявність державної підтримки, стабільного державного інвестування та фінансування з місцевих бюджетів, фондів венчурного фінансування	0.11	3	0.33
Активне реінвестування ресурсів приватних інвесторів	0.11	3	0.33
Сума		27	2.76
Слабкі сторони			
Мінливість нормативно-правового поля	0.08	3	0.23
Недостатнє інформаційне забезпечення населення, підприємців та державних службовців про стан, тенденції та проблеми інвестиційного середовища сільських територій	0.05	2	0.10
Відсутність інформації розробки інвестиційних проектів на розвиток сільських територій ускладнює етапи оцінювання їх ефективності	0.05	2	0.10
Призупинення діяльності спеціальних (вільних) економічних зон на території України	0.08	3	0.23
Низький рівень розвитку правового та судового захисту прав інвесторів	0.08	3	0.23
Недостатній рівень кваліфікації менеджерів в інвестиційній сфері	0.05	2	0.10
Негативний інвестиційний імідж та недовіра інвесторів до влади	0.08	3	0.23
Низький рівень капіталізації прибутків приватних інвесторів	0.05	2	0.10
Недосконалість системи страхування інвестиційних ризиків	0.08	3	0.23

Продовження таблиці Р.1

Формальність дій державних інститутів щодо сприяння координації дій в межах реалізації політики залучення інвестицій на розвиток сільських територій	0.08	3	0.23
Недостатній рівень гармонізації інтересів у державно–приватному партнерстві щодо інвестиційного забезпечення розвитку сільських територій	0.08	3	0.23
Процедура звільнення від оподаткування достатньо складна та довготривала	0.05	2	0.10
Недостатній обсяг фінансування інвестиційних проектів на розвиток сільських територій із державного та місцевого бюджетів	0.08	3	0.23
Недостатньо високий рівень стратегічного планування та впровадження інвестиційних проектів призводить до затримки освоєння виділених асигнувань на розвиток сільських територій	0.05	2	0.10
Сума		39	2.67
Можливості			
Створення умов для позитивного інвестиційного іміджу сільських територій	0.10	3	0.29
Підвищення рівня кваліфікації менеджерів інвестиційних проектів	0.10	3	0.29
Активізація механізмів діяльності приватних інвесторів	0.10	3	0.29
Використання досвіду міжнародних інвестиційних фондів та фондів венчурного фінансування у сфері підготовки інвестиційних проектів на розвиток сільських територій	0.06	2	0.13
Стимулювання підприємницької активності в сільських територіях	0.10	3	0.29
Збереження та створення нових робочих місць в сільських територіях	0.10	3	0.29
Розвиток системи інформаційного забезпечення інвестиційних бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій	0.06	2	0.13
Консолідація та узгодження дій інститутів інвестиційного середовища аграрного сектора економіки з інститутами місцевого самоврядування	0.10	3	0.29
Налагодження комунікацій між державою, підприємницьким бізнесом та інвесторами	0.06	2	0.13
Удосконалення механізмів залучення інвестицій на розвиток сільських територій	0.06	2	0.13
Розширення та покращення умов кредитного забезпечення інвестиційних проектів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій	0.06	2	0.13
Формування єдиної платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій для узгодження, координації та консолідації дій щодо розподілу інвестиційних ресурсів між приватними інвесторами фондами бюджетного інвестування та венчурного фінансування, банківськими установами та спеціалізованими центрами (бізнес–інкубаторами)	0.10	3	0.29
Сума		31	2.68
Загрози			
Високий рівень інфляції	0.07	2	0.13
Валютні обмеження на внутрішньому ринку	0.07	2	0.13
Внутрішня дестабілізація соціально–економічної системи аграрного сектора та її залежність від зовнішніх кредиторів	0.07	2	0.13
Військовий конфлікт	0.10	3	0.30
Недосконалість нормативно-правові норм для іноземних інвесторів	0.10	3	0.30
Висока ймовірність нецільового та неефективного використання інвестицій	0.10	3	0.30
Бюрократизм та зарегульованість бізнес-процесів	0.10	3	0.30
Лобіювання державою окремих інвестиційних проектів на розвиток окремих сільських територій, які представляють комерційний інтерес	0.07	2	0.13
Економічно необґрунтована підтримка галузей аграрного сектора країни	0.07	2	0.13
Жорсткість фіскальної політики	0.10	3	0.30
Існування монополізації на аграрних ринках	0.07	2	0.13
Низька прозорість операцій в інвестиційному середовищі сільських територій	0.10	3	0.30
Сума		30	2.58

Джерело: розраховано автором

Таблиця Р.2.

**Матриця профілю PEST-аналізу макро-факторів розбудови
та розвитку платформи інвестування та стимулювання бізнес-процесів
на реконструкцію об'єктів інфраструктури сільських територій в Україні**

Найменування фактора середовища	x_i	y_i	U_i	S_i
Політичні фактори				
Воєнний конфлікт	3	5	–	-15
Різкі зміни курсу міжнародно-економічних відносин держави щодо циклу відродження аграрного сектора	2	4	–	-8
Двозначність тлумачення актів нормативно-правової бази та прогалини у законодавстві щодо розвитку сільських територій	2	3	–	-6
Недостатній рівень ініціативності, повноважень та відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування в сфері залучення інвестицій на розвиток сільських територій	2	4	–	-8
Непередбачуваність політичних змін міжнародного рівня щодо руху інвестиційного капіталу	2	3	–	-6
Участь держави у міжнародних програмах та договорах-співпраці в сфері сприяння та взаємного захисту інвестицій, вирішення інвестиційних спорів	3	4	+	+12
Регуляторні та фінансові зобов'язання перед зовнішніми кредиторами	2	4	–	-8
Розвиток інфраструктури інвестування аграрного сектора економіки та розвитку сільських територій	3	4	+	+12
Корупція	3	4	–	-12
Членство України в СОТ	2	3	+	+6
Інтеграція в ЄС	2	3	+	+6
Трансформація митного регулювання	2	4	+	+8
Наявність процесів лобіювання інтересів органів місцевого самоврядування на державному рівні	2	3	–	-6
Відсутність відповідного фінансування та підтримки на державному рівні ініціативних груп та інвестиційних проектів на розвиток сільських територій	3	4	–	-12
Розвиток захисту інвесторів	2	2	+	+4
Мінливість умов забезпечення гарантій інвестицій	2	3	–	-6
Можливості застосування пільгового режиму інвестування аграрного сектора економіки та сільських територій	2	4	+	+8
До іноземних інвесторів не застосовується націоналізація капіталів	2	4	+	+8
Можливості приватизації для інвесторів	2	3	+	+6
Сума				-17
Економічні фактори				
Значний рівень інфляції	2	4	+	+8
Девальваційні процеси	2	4	–	-8
Зниження кредитоспроможності населення	2	3	–	-6
Зниження паритету купівельної спроможності та попиту	2	3	–	-6
Збільшення тарифів, цін на товари і послуги	2	3	–	-12
Розширення тіньового сектору економіки	3	4	–	-12
Збільшення безробіття	2	3	–	-6
Зниження ділової активності	2	3	–	-12
Криза ліквідності та банкрутство приватних інвесторів	3	4	–	-12
Скорочення обсягів реінвестування	3	4	–	-6
Скорочення кредитування, підвищення кредитної та облікової ставки	2	3	–	-6
Нерівність розвитку економіки за регіонами	2	3	–	-15
Зменшення обсягів ВВП країни	3	5	–	-12
Зростання бюджетного боргу	3	4	–	-6
Недосконала ринкова інфраструктура	2	3	–	-12

Продовження таблиці Р.2

Значний податковий та адміністративний тиск на бізнес–процеси, згортання довгострокового інвестування	3	4	–	-12
Відтік капіталу з країни	3	4	–	-12
Експортно–орієнтоване виробництво та його залежність від кон’юнктури зовнішнього ринку	2	3	–	-6
Виробництво з низьким рівнем доданої вартості	3	4	–	-12
Сума				-181
Соціальні фактори				
Вимушена міграція населення та значна диференціація його за регіонами	2	4	–	-8
Недостатній рівень формування громадянської свідомості	2	3	–	-6
Низький рівень життя населення	3	4	–	-12
Висока схильність до корупції	2	3	–	-6
Негативне ставлення до інститутів, недовіра суспільства до влади	2	3	–	-6
Відтік, і як результат, дефіцит кадрів	3	4	–	-12
Демотивація найманих працівників	2	3	–	-6
Невідповідність умов праці та техніки безпеки міжнародним стандартам	1	2	–	-2
Фінансова неграмотність	2	4	–	-8
Ментальність та зміна цінностей суспільства	1	2	+	+2
Культура споживання та заощадження	1	3	+	+2
Недостатнє забезпечення інформацією населення щодо альтернатив інвестування	2	3	–	-6
Невідповідність освіти потребам ринку праці	2	3	–	-6
Сума				-74
Технологічні фактори				
Відсталість об’єктів технологічної інфраструктури в сільських територіях	3	4		-12
Недосконалість державної політики щодо структурно–технічної модернізації та реконструкції населених пунктів сільських територій	2	4		-8
Значний рівень зносу основних засобів	3	4		-12
Низький рівень фінансування НДДРК щодо відродження аграрного сектора та сільських територій на державному та регіональному рівні	2	4		-8
Демотивація приватних інвесторів до впровадженні інновацій в сільських територіях	2	3		-6
Недосконалість захисту інтелектуальної власності	2	3		-6
Недостатня інтеграція цифрових ІТ–систем у сфери життя населення сільських територій та аграрного сектора економіки	3	3		-9
Скорочення кількості випускників ВНЗ за технічними та економічними спеціальностями	2	3		-6
Низький відсоток освоєння нових агро–, та біотехнологій	2	3		-6
Сума				-73

Джерело: розраховано автором

Сектори впровадження механізму ДПП у зарубіжних країнах

Країни	Сектори, в яких впроваджуються ДПП
Фінляндія	Дорожні концесії (тіньове мито). Школи і вища освіта
Франція	Концесії на спорудження автомагістралей (реальне мито). Концесії на водопостачання
Ірландія	Транспорт, освіта, водопостачання, управління відходами
Італія	Лікарні, транспорт, управління відходами
Нідерланди	Водопостачання, швидкісні залізничні магістралі
Португалія	Аеропорти, дорожні концесії (тіньове мито)
Японія	Охорона здоров'я, житло, інформаційні технології та транспорт на регіональному рівні
Австралія	Дороги (Мельбурн), лікарні (штати Вікторія та Новий Південний Вельс), в'язниці (штати Вікторія та Західна Австралія)

Джерело: сформовано на основі вивчення світової практики

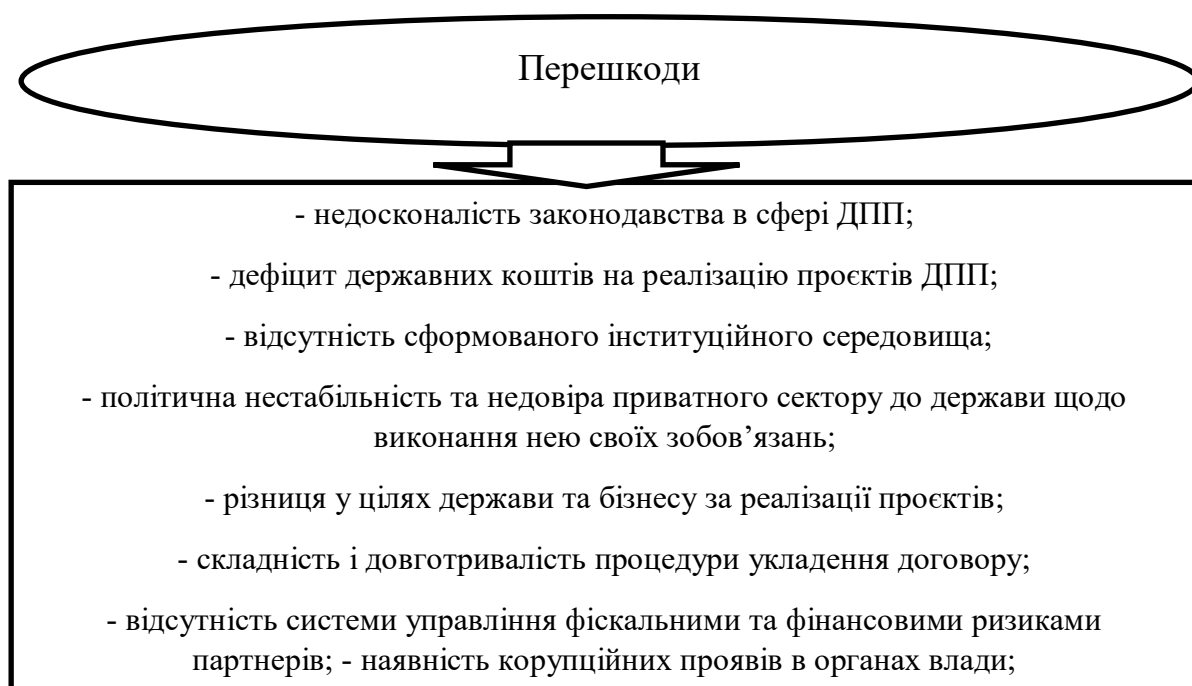

Рис. Т.1. Перешкоди партнерської взаємодії держави та бізнесу

Додаток Ф
Таблиця Ф.1

Економічний та туристичний потенціал сільських територій Вінницької області

Сільська громада, сільська територія	Переваги сільської території	Невикористаний економічний потенціал / Туристичний потенціал
1	2	3
Якушинецька, с. Якушинці (відстань до обласного центру – 9 км)	<i>Корисні копалини.</i> На території Якушинецької ТГ розвідані родовища пісків. <i>Водні ресурси.</i> На території Якушинецької ТГ розташована значна кількість ставків. Крім того на території громади є запаси підземної питної та технічної води. <i>Лісові ресурси</i> на території громади займають площу розміром 5088 га. На території громади розташована база відпочинку «Березино», де можна активно провести вільний час на свіжому повітрі біля водойми та лісу.	Можливостями розвитку туризму та створення об'єктів відпочинку є: залишки трипільської культури біля села Майдан; Городище скіфського часу в с.Якушинці; закинуті шахти ядерних ракет (с.Якушинці) та залишки німецької військової бази часів Другої світової війни (с. Майдан); творча спадщина Степана Килимника, видатного історика, етнографа, фольклориста, уродженця с. Якушинці; лісові посадки в межах населених пунктів (Долина Хреста, парки відпочинку в с. Зарванці); значна кількість об'єктів водного фонду, сприятливих до створення баз відпочинку на воді, спортивного та промислового рибальства тощо; джерело М. Коцюбинського в с. Зарванці; місцеві фестивалі (Якушинецькі поколядини, Якушинецькі весноспіви) тощо.
Уланівська, с. Уланів (відстань до обласного центру – 76 км)	Територія Уланівської громади міститься в межах Дніпровського Буровугільного басейну. Поблизу Уланова розташовані родовища мінеральних радонових вод. Територія громади багата родючими чорноземами. <i>Корисні копалини.</i> На території громади наявні: торф, граніт, глина, суглинок.	Використання можливостей території щодо видобування наявних корисних копалин та створення лікувального комплексу з використанням родовищ мінеральних радонових вод
Кунківська, с. Кунка (відстань до обласного центру – 80 км)	<i>Корисні копалини:</i> глина, жерства, граніт. 4 села громади розташовані на березі річки Південний Буг. Наявність великих сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств, автозаправок, які забезпечують надходження доходів до бюджету	Зелений туризм Створення підприємств переробної промисловості та комунальних підприємств з надання послуг сільському населенню
Війтівецька, с. Війтівці (відстань до обласного центру – 80 км)	<i>Корисні копалини:</i> глина та торф'яні грязі. Поблизу с. Війтівці розташовані родовища мінеральних вод.	Зелений туризм Використання можливостей території щодо добування мінеральної води Збільшення кількості комунальних підприємств для надання послуг населенню і вирішення виділених проблем
Бабчинецька с. Бабчинці (відстань до обласного центру – 130 км)	На території знаходиться пам'ятка історії – заповідник «Гайдамацький Яр»; ландшафтний парк «Мурафа»; музей кам'яних скульптур, народних ремесел, витинанок; театр тіней Альошкіних Олексія Михайловича та Людмили Вікторівни; на території с. Вила Ярузькі знаходиться пам'ятка археології VI – IV ст. до нашої ери – Скіфське городище та джерело	Потенціал розвитку промисловості полягає у відновлення роботи млина, ДКУ та залучення інвестицій у відновлення роботи консервного заводу, який розміщується на території бувшого СТОВ «Поділля». Активізація розвитку туристичного потенціалу за рахунок наявності перелічених пам'яток історії, релігійних пам'яток.

Продовження таблиці Ф.1

Джулинська с. Джулинка (відстань до обласного центру – 180 км)	Переважають чорноземи опідзолені, типові, звичайні, реградовані та інші. Територією громади протікає річка Південний Буг. В Джулинській ОТГ наявні родовища будівельних пісків.	На території населених пунктів громади немає достатньої кількості аптек та підприємств сфери послуг, елементарних перукарень та ательє Сільський зелений туризм є одним з найбільш перспективних і ефективних напрямків культурного розвитку джулинської тг. сучасний туризм функціонує в умовах конкуренції. кожна громада намагається пропагувати та популяризувати свою туристичну привабливість. в свою чергу, важливими факторами розвитку туристичної галузі громади є її природний та історичний потенціал. Джулинська громада має багатий природно–ресурсний потенціал, вигідне географічне положення, багату культурно–історичну спадщину, що є сприятливим місцем для розвитку найрізноманітніших видів і форм туризму та відпочинку: культурно–пізнавального, природничо–пізнавального, спортивно–оздоровчого, відпочинково–розважального тощо. Мальовнича природа, особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство флори і фауни є також передумовою розвитку туризму в Джулинській громаді.
Джуринська с. Джурин (відстань до обласного центру – 80 км)	Природні ресурси (поклади ракушняка, граніту, бугове каміння, земля, ліси). Потужний духовний потенціал (Йосафатова долина – релігійний туризм).	Відсутність єдиної системи поводження з побутовими відходами. Скорочення водних ресурсів (обміління криниць). Недостатнє забезпечення водогонами. Відсутність переробної галузі. Зношеність електромереж

Джерело: узагальнено автором на основі стратегій розвитку громад

Види грантових програм

ДО 40 000 000 ГРН – СПІВФІНАНСУВАННЯ ДЛЯ ПРОЄКТІВ ПЕРЕРОБКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ (USAID АГРО) (Дедлайн: 1 червня 2025 року) Галузі: агро, бізнес, переробний сектор				
1	2	3	4	5
Напрямок проекту:	Учасники	Вимоги до учасників	Обсяг інвестицій, грн.	Результат реалізації проекту
Посилення переробних потужностей для виробництва продукції з доданою вартістю з сировини: овочі та коренеплоди, фрукти, ягоди, бобові, кукурудза на харчові продукти, зелень, м'ясо, молоко, мед	Програма USAID АГРО заохочує заявки від українських недержавних підприємств / компаній, які мають досвід та є переробниками сільськогосподарської продукції, мають потенціал та наміри розвитку збільшення обсягів виробництва продуктів переробки для забезпечення внутрішнього ринку та експорту.	Заявники мають бути зареєстрованими українськими недержавними (приватними) підприємствами/компаніями, офіційно створеними, визнаними відповідними органами влади України, мати добру репутацію а також відповідати всім чинним цивільним та фінансовим нормам. Заявники повинні мати не менше 5 років досвіду господарської діяльності та принаймні 2 роки досвіду в секторі переробки с.-г. культур. Заявники повинні запропонувати і надати резюме кандидатів щонайменше на три наступні посади ключового персоналу: координатор проекту, технолог, експерт відділу маркетингу та збуту.	Програма USAID АГРО планує надати приблизно 120000000 грн для 15 потенційних субгрантів. Сума кожного субгранта – від 8000000 грн до 40000000 грн. Остаточна сума буде залежати від субгрантової діяльності може вийти за межі цього діапазону.	1. Збільшення на 25% обсягів закупівлі та переробки сировини щонайменше протягом строку реалізації проекту. 2. Щонайменше 10 нових ММСП-партнерів-постачальників сировини отримають надійні системні та довгострокові канали збуту за конкурентними цінами протягом першого року реалізації проекту. 3. Збільшення щонайменше на 25% продуктивності протягом періоду реалізації проекту з подальшою динамікою росту в наступні роки. 4. Розширення каналів та ринків збуту готової продукції переробки. 5. Збільшення на 1500 т (ж) меду – більше 200 тон) мінімального річного обсягу переробленої сировини.
ВІД 1 000 000 НОРВЕЗЬКИХ КРОН – ГРАНТИ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ (NORAD) Дедлайн: на регулярній основі Галузі: агро, бізнес, переробний сектор				

Продовження таблиці X.1

1	2	3	4	5
Сприяння інвестиційно привабливим проектам, які можуть підтримати економічну активність в Україні, тим самим сприяючи досягненню загальної мети програми – надати Україні можливість самостійно визначати своє майбутнє.	Приклади секторів, серед яких: Продовольча безпека, сільське господарство та виробництво продуктів харчування: ефективність та модернізація сільського господарства та виробництва продуктів харчування	Комерційні підприємства. Заявник має бути легальною комерційною компанією.	Загальний бюджет цього конкурсу складає 30000000 норвежських крон у 2024 році. Програма NORAD очікує ві 5 до 10 проектів можуть отримати фінансування у 2024–2025 рр. Грант може покривати до 70% понесених проектних витрат, а заявник несе відповідальність за фінансування решти. Мінімальна сума гранту становить 1000000 норвежських крон (близько 94000 доларів США). Грант не може перевищувати 20% річного обороту заявника.	Для оцінки результатів проектів будуть використовуватися: - капітал, мобілізований для інвестицій; - кількість створених робочих місць; - покращено умови для приватного сектора
ДО 2 600 Євро – ІНДИВІДУАЛЬНА ГРОШОВА ДОПОМОГА ДЛЯ ПІДТРИМКИ ІНІЦІАТИВ МІКРОБІЗНЕСУ (MERCY CORPS)				
Розвиток мікропідприємства для внутрішньоопереміщених осіб та постраждалих від війни	ВПО, які знаходяться у Дніпропетровській, Донецькій та Запорізькій областях	Вибір учасників за такими критеріями: - чітка аргументація необхідності отримання фінансової допомоги; - відповідність бізнес ідеї умовам та цілям програми; - життєздатність та реалістичність бізнес-ідеї; - спроможність учасників програми реалізувати запропоновану бізнес-ідею; - розуміння свого ринку збуту та клієнтського потоку	Середній розмір фінансової допомоги в межах цієї програми складає 2600 доларів США в гривневу еквіваленті за актуальним курсом НБУ.	Подолання складних життєвих обставин Розвиток та відновлення власної справи

ДО 200 000 ГРН – ОСВІТНЬО-ГРАНТОВА ПРОГРАМА ДЛЯ ЖІНОК У АГРО-СЕКТОРІ (TALENTA) Дедлайн: 8 листопада 2024 року Галузі: агро, для жінок				
Сприяти підвищенню продовольчої безпеки через розширення доступу до освіти та фінансування для жінок, які мешкають в сільській місцевості та проживають у сері сільського господарства	Інноваційна освітньо-грантова програма для розвитку та підтримки талановитих жінок-фермерок	Жінки, які відповідають критеріям: вік (18) , задіяна в аграрному виробництві, або є власницею чи співвласницею с.-г. виробництва, не менше року, проживає в населеному пункті до 10000 осіб або робота на підприємстві в такому населеному пункті	Грантовий фонд 1 млн грн. Максимальний розмір гранта – 200000 грн.	Власниці сертифікатів зможуть взяти участь у грантовій частині програми, де позмагаються за фінансову підтримку для розвитку власного бізнесу та допомоги своїм громадам.
ДО 7 000 000 ГРН – ГРАНТ НА ЗАКЛАДКУ ТЕПЛИЦІ Дедлайн: не вказано Галузі: агро				
Через «Дію» можна подавати заявки на безповоротні гранти на створення власної справи, розширення малого й середнього бізнесу, отримання нових навичок для кар'єри	Гранти надаються для теплиці площею від 0,4 га до 2,4 га	Діючі ФОП або юридичні особи, які: не перебувають і не проводять господарську діяльність на тимчасово окупованій території; не проводять господарську діяльність на території росії; не перебувають під санкціями; щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності; не мають заборгованості перед бюджетом; щодо яких не порушено справи про банкрутство	Розмір гранту становить : Для 0,4–0,6 га – 2 млн грн.; Для 0,8 – 1,2 га – 3,5 млн грн.; Для 1,6–2,4 га – 7 млн грн. Але не більше 70% вартості проекту.	

Джерело: узагальнено автором на основі офіційного сайту

Результативні та факторні показники

Роки	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Валова продукція сільського господарства – всього, млн грн	707792	847587	842767	892852	943489,4	1073916
Гранти	94,7	43,2	145,4	34,7	197,9	98,6
Вплив грантів на валову продукцію	7474,044	19620,07	5796,197	25730,61	4767,506	10891,64

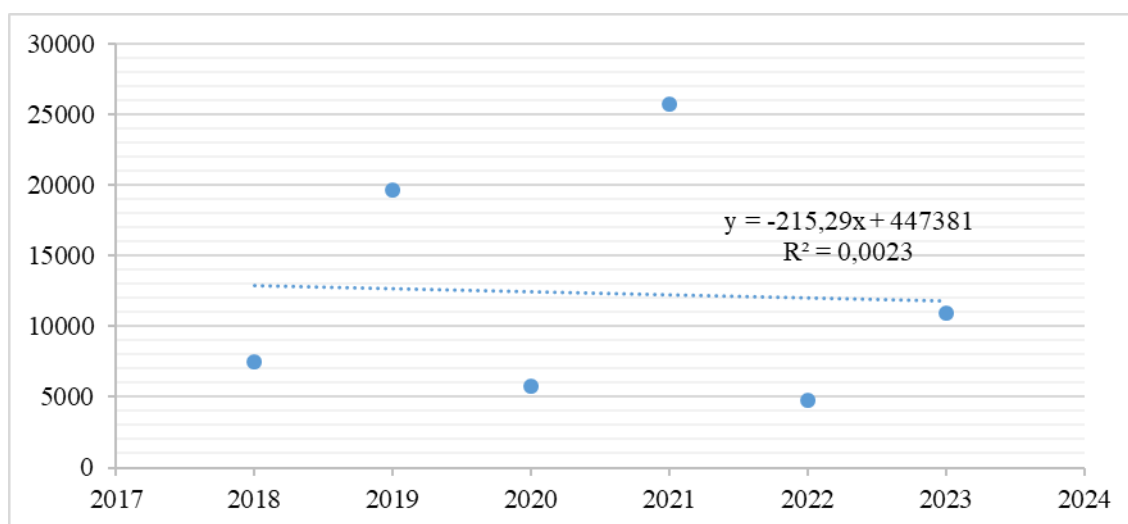

Рис. Ц.1. Кореляція динаміки частки обсягів грантів до валової продукції за 2018-2023 рр.

Світовий досвід використання фінансових інструментів розвитку сільських територій

Вид інструмента	Учасники		Мета/Вплив на сталий розвиток територій	Країна
1	2		3	4
Стільні запозичення	Муніципальні банки	Є банківськими установами, що повністю чи частково належать або керуються муніципалітетами, вони надають фінансову підтримку муніципалітетам і допомагають у розв'язанні проблем стійкого розвитку.	<i>Економічний розвиток:</i> реалізація інфраструктурних проектів створює нові робочі місця, стимулює підприємницьку активність і покращує загальні умови для економічного зростання в регіоні. <i>Соціальна згуртованість:</i> проекти, профінансовані за рахунок спільних запозичень, часто спрямовані на покращення соціальної інфраструктури (школи, лікарні або культурні центри, що покращує якість життя населення та зміцнює соціальні зв'язки). <i>Екологічний аспект:</i> фінансування екологічних проектів, таких як програми з енергоефективності, модернізація водопостачальних систем або проекти збереження природних ресурсів, сприяють екологічно збалансованому розвитку громад. <i>Фінансування зелених ініціатив (зелені облігації)</i> стають важливим інструментом фінансування екологічних проектів у Західній Європі)	
	Агентства муніципального фінансування	Формуються органами місцевого самоврядування або урядами для забезпечення фінансової підтримки муніципальних проектів. Ці агентства працюють як посередники між місцевими органами влади та інвесторами, допомагаючи залучати капітал для фінансування місцевих проектів, шляхом випуску облігацій або залучення кредитів		
	Кредитні асоціації та корпорації	Формуються місцевими органами влади або муніципалітетами з метою надання позик та інших фінансових послуг своїм членам, переважно громадським чи муніципальним структурам шляхом об'єднання фінансових ресурсів своїх членів.		
Державно-приватне партнерство	Державні органи (органи місцевого самоврядування), приватні підприємства; фінансові установи тощо <i>Переваги ДПП:</i> – масштабність виконання проектів; – перманентна та доволі суттєва фінансова, інформаційна, технічна підтримка державних та місцевих органів влади, а також від Європейської комісії у сприянні реалізації проектів; – чітка визначеність пріоритетів розвитку; – взаємна вигідність та перспективність реалізації проектів розвитку конкретної адміністративної одиниці; – наявність окремих проблем щодо координації проектів. <i>Світова виділяє такі моделі ДПП:</i> 1) модель власника, яка включає етапи планування, організації, будівництва, фінансування, експлуатації об'єктів на умовах ДПП; 2) орендна модель, що передбачає укладання договорів на довгостроковій основі;		Використання проектів ДПП у сільському господарстві: у Бразилії, Індії, Перу, Марокко та Йорданії – це будівництво, експлуатація і управління іригаційними проектами; у Філіппінах, Індії, Мексиці та Пакистані – це будівництво та управління мережами компаній «холодного ланцюгу»; у Філіппінах та Йорданії – це будівництво, обслуговування та управління ринками для збуту місцевої сільськогосподарської продукції; у Філіппінах – це будівництво та експлуатація зернових терміналів у морських портах; у Молдові, Бразилії, Словенії, Уганді та на о. Маврикій – це переробка відходів сільського господарства тощо. Реалізація проектів ДПП є найбільш ефективною: – Велика Британія – на об'єктах інфраструктури (школи, госпіталі, в'язниці, оборонні об'єкти й автомобільні дороги);	Великобританія, Австралія, Ірландія, США, Німеччина, Франція, Італія, Бразилія, Мексика, Китай, Індія

Продовження таблиці Ш.1

1	2	3	4
	3) модель лізингу, яка побудована на механізмах поетапного викупу об'єкту; 4) операторська та договірна модель, сутність яких полягає в організації експлуатації об'єктів на умовах ДПП; 5) концесійна модель, що заснована на експлуатації об'єктів на основі ДПП взаємодії з частковим отриманням платежів від користувачів	– Греція – в транспортній галузі (автомобільні дороги та аеропорти); – Ірландія – автомобільні дороги та міські транспортні системи; – Нідерланди – в громадському житловому секторі і системах життєзабезпечення міст; – Іспанія – в галузі платних автомобільних доріг та системах життєзабезпечення міст.	

Джерело: сформовано автором на основі [20]

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Сонячна, 3, м. Вінниця, 21008, тел. (0432) 46-00-03,
email: office@vsau.org, rector@vsau.org, код ЄДРПОУ 00497236

22 травня 2023 р. № 01.1-60-537
на № _____ від _____

ДОВІДКА

про провадження результатів наукових досліджень
дисертаційної роботи Герасимчука Василя Григоровича
на тему: «Стратегія залучення інвестицій на розвиток
сільських територій України»

Повідомляємо, що наукові розробки Герасимчука Василя Григоровича за вказаною темою дисертації мають практичну цінність, що зумовило їх впровадження у навчально-методичний процес та наукову роботу кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Положення дисертаційної роботи використовуються при викладанні навчальної дисципліни «Міжнародні фінанси».

Довідка видана Герасимчуку В.Г. для представлення у спеціалізовану вчену раду за місцем захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії Вінницького національного аграрного університету від 12 травня 2023 р., протокол №7.

Ректор

Віктор МАЗУР

Вик.: Ірина РОМИГАЙЛО

№ 00681

Зоря Поділля”

✉ 23700, Вінницька обл., м. Гайсин, вул. Заводська, 150

✉/факс (04334) 2-14-10;

№ свідоцтва 200094322
Код ЄДРПОУ 34009446
Ідент. код № 340094402043

UA183805820000026005030303778
АТ “МІЕ” м. Київ
МФО 380582

№ 184/2
« 12 » 12 2023р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Герасимчука Василя Григоровича
у діяльність
товариства з обмеженою відповідальністю “ПК” Зоря Поділля”
Гайсинського району Вінницької області

Для посилення інвестиційної привабливості та зростання економічного потенціалу сільських територій важливим є розвиток стратегічного партнерства між органами місцевого самоврядування та аграрним бізнесом, спрямованого на реалізацію інвестиційних проєктів. Успішний розвиток сільських територій передбачає залучення інвестицій, активізацію підприємництва на селі, створення нових робочих місць та підвищення якості життя сільського населення.

Виходячи з цього, має практичний інтерес запропонована здобувачем в дисертації співпраця громад та функціонуючих підприємств, зокрема товариства з обмеженою відповідальністю “ПК” Зоря Поділля”, у реалізації проєктів, спрямованих на покращення інфраструктури сільських територій, розвитку агротуризму тощо.

Довідка видана для представлення за місцем захисту кваліфікаційної роботи Герасимчука Василя Григоровича на здобуття ступеня доктора філософії.

Директор

В. Д. Максимчак

**Фермерське господарство
«ІРИНА-О.Т.»**

22073, Вінницька обл., Хмельницький р-н, с. Кривошії, вул. Чапаса, 25,
р/р UA403020760000000260013133393 ПАТ «Ощадбанк» МФО 302076
ЄДРПОУ 33795961, індивідуальний податковий номер 337959602231,
номер свідоцтва платника ПДВ 200074078
Голова Терещук Сергій Миколайович
Тел. 0433832481

№ 27-6/09
від 18.12.2023

ДОВІДКА

впровадження результатів дисертаційного дослідження
Герасимчука Василя Григоровича
у діяльність фермерського господарства «Ірина-О.Т.»
Хмельницького району Вінницької області

Зростання потенціалу розвитку сільських територій можливе, зокрема, при тісному співробітництві громад з представниками аграрного бізнесу, який сприяє створенню робочих місць, забезпеченню соціального захисту сільського населення, а в умовах обмеженості власних джерел фінансових ресурсів громад виступає активним учасником вирішення нагальних питань їх розвитку шляхом реалізації інвестиційних проєктів на засадах державно-приватного партнерства.

Тому має практичний інтерес співпраця громад та фермерського господарства «Ірина-О.Т.» Хмельницького району Вінницької області у реалізації інвестиційних проєктів сприяння розвитку сільських територій.

Довідка видана для представлення за місцем захисту кваліфікаційної роботи Герасимчука Василя Григоровича на здобуття ступеня доктора філософії.

Голова ФГ «Ірина-О.Т.»

Сергій ТЕРЕЩУК

**МІНАГРОПОЛІТИКИ
УКРДЕРЖФОНД**

**ВІННИЦЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ФОНДУ ПІДТРИМКИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ
(Вінницьке відділення Укрдержфонду)**

вул.Соборна, 15А, к.510, м. Вінниця, 21050
E-mail: vnvudfpfg@ukr.net Код ЄДРПОУ 13320947

31.10.2024р. № 53-02/52

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертації
Герасимчука Василя Григоровича
на тему: «Стратегія залучення інвестицій на розвиток
сільських територій України»
в практичну діяльність Вінницького відділення
Укрдержфонду підтримки фермерських господарств

Стратегічні перспективи розвитку сільських територій та відтворення сільської економіки на основі використання їх економічного потенціалу передбачають суттєву державну підтримку підприємницької ініціативи як основу забезпечення продовольчої безпеки країни та соціально-економічного розвитку та відродження села.

Укрдержфонд як професійна бюджетна установа, яка реалізує державну політику щодо підтримки становлення і розвитку фермерських господарств, відстоює інтереси товаровиробників, надає кредити фермерським господарствам для виробництва, переробки і збуту власно виробленої продукції, субсидії на одиницю оброблювальних угідь 1 га, бюджетну дотацію на утримання корів, кіз та овець і в подальшому має бути ініціатором заходів щодо активізації аграрного бізнесу через створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та кредитних спілок, інших сервісних переробних та збутових підприємств, тобто сприяти диверсифікації економічної діяльності у сільській місцевості.

З метою залучення інвестицій на розвиток сільських територій регіону Укрдержфонду слід приймати активну участь в механізмі державно-приватного партнерства в програмах фінансування перспективних проєктів інфраструктурного розвитку, стимулювання через надання фінансової допомоги чи пільгового кредитування за потребою найбільш ефективно функціонуючим територіальним громадам, що успішно вирішують питання соціального захисту сільського населення та забезпечення їх зайнятості в цих складних економічних умовах.

Враховуючи зацікавленість держави у зростанні грантової допомоги сільським мешканцям, суб'єктам, які здійснюють підприємницьку діяльність на сільських територіях та очікування довгострокового позитивного ефекту при впровадженні грантових програм в Україні пропонуємо Укрдержфонду в рамках своєї діяльності активізувати дорадчу та інформаційно-консультаційну роботу щодо допомоги початківцям у визначенні потреби у коштах для фінансової підтримки бізнесу, формування заявок та супроводження по всіх етапах грантових програм, що вирішить проблемні питання низької фінансової грамотності учасників.

Довідка видана для представлення за місцем захисту дисертації Герасимчука Василя Григоровича на здобуття ступеня доктора філософії.

Директор Вінницького відділення
Українського державного фонду
підтримки фермерських господарств

Юрій ВЕЛЬГУС

БЕРШАДСЬКА МІСЬКА РАДА

вул. Героїв України, 23, м. Бершадь, Гайсинський район, Вінницька область, 24400, тел. (04352) 2 19 64

e-mail: office@radabershad.gov.ua, web: https://radabershad.gov.ua/

Код ЄДРПОУ: 04051033

19.11.2024 № 01-23/2448 на № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертації Герасимчука Василя Григоровича на тему: «Стратегія залучення інвестицій на розвиток сільських тери- торій»

Результатами наукових досліджень Герасимчука В.Г. проаналізовано переваги та ризики сільських територій, виявлено логічні зв'язки між зовнішніми та внутрішніми факторами впливу на їх розвиток з урахуванням природних, соціальних, економічних та рекреаційних особливостей території. Доведена необхідність та практична можливість збільшувати власні доходи місцевих бюджетів через розширення функцій органів місцевого самоврядування по адмініструванню місцевих податків. Це дасть можливість нарощувати власні доходи та спрямовувати їх на розвиток туристичного потенціалу сільських територій. Активізувати фінансування грантів для бізнесу на підставі регіональних та місцевих програм розвитку за рахунок коштів місцевих бюджетів, що сприятиме відродженню сільської економіки.

Дані пропозиції будуть враховані при оновленні Стратегії розвитку об'єднаної територіальної громади в частині розробки та виконання програм розвитку окремих сільських територій з відповідним економічним потенціалом.

Довідка видана для представлення за місцем захисту дисертації Герасимчука Василя Григоровича на здобуття ступеня доктора філософії.

**Перший заступник міського
голови з питань діяльності
виконавчих органів**

Дмитро КРАСИЛЕНКО